ameer.maktab@yahoo.com

 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice

www.alibapir.net

پوختەیەک دەربارەی ئیسلام

نووسینی

عەلی باپیر دەمادی

ساڵی ١٩٨٤ز ١٤٠٤

چاپخانەی شەفیق - بەغدا

www.alibapir.net

پوختەیەک دەربارەی ئیسلام

نووسینی

عەلی باپیر

ساڵی ١٩٨٤ز ١٤٠٤





ameer.maktab@yahoo.com

/AliBapir /AliBapir /MediaAmeerOffice

www.alibapir.net

چاپخانەی شەفیق ـ بەغدا

١٤٠٤ ك ١٩٨٤ ز

www.alibapir.net

ameer.maktab@yahoo.com

 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice

www.alibapir.net

www.alibapir.net

ameer.maktab@yahoo.com

 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice

www.alibapir.net

www.alibapir.net

پێشکەش بێ

١ ـ بە وچەی ئیسلامی نوێ ، ئەوانەی کەدەیانەوێ، سەری ئینسان بێجگەلە خوا بۆ هیچ شتێك دانەنەوێ .

٢ ـ بەو ئافرەتە بێگەردانەی لەنێو گەرمەی تیربارانی تانەوتەشەری لاڕێبوان ، پابەندی بەرنامەیخوان .

٣ ـ بەو ئینسانەی تاخوا حەزکاخۆشم دەوێو چاوگی ئارامی گیانمەو تیفتیفەدەری ویژدانمە .

ameer.maktab@yahoo.com

 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice

www.alibapir.net

www.alibapir.net

پێشەکی

بسم الله الرحمن الرحیم

سوپاس وشوکرانە بۆ خوای پەروەردگاری کائینات ، بەزەیی‌و ئاشتی لەخواوە پەخش بێت بەسەر گیانی پاکی موحەممەدو خزم‌و برادەرو شوێن کەوتوانی‌دا •

زۆر جاران دیتوومانە لۆمەوسەرزەنشتی باوکێك کراوەو ڕووی ڕەخنەی تێ کراوە ، چونکە منداڵەکانی خۆی پشت گوێ خستوەو بەرهەڵدای کردوون‌و گوێی نەداوەتە پەروەردە کردن‌و ئامۆژگاری کردنیان •

هۆی ئەمەش ئاشکرایە ، باوك مادام خۆی بەخاوەنی منداڵەکانی دەزانێ‌و ئەوانیش حەوجێی پەند دادان‌و ڕێنمایی کردنی وین ، پێویستە لەسەری خۆیان لێ بێ‌خەبەر نەکاو مشووریان لێ بخوات •

بێگومان پەروەردگاری باڵادەستیش خاوەن‌و بەدی هێنەری مەیەو ، ئەو نەبایە نە ئێمەو نە هیچ شتێکی دیکەش ناومان لە کوولەکەی تەڕیش‌دا نەدەبوو لە تاریکستانی نەبوون (عدم) دا بێ سەروسۆراغ دەماینەوە

ئنجا شتێکی بەڵگە نەویستیشە کە ئێمەو هەر شتێکی تری ئەم بوونەوەرە حەوجێی ڕێنمایی‌و یارمەتی ئەو پەروەردگارە مەزنەین ، وەك بۆ خۆی فەرموویەتی : (یاایها الناس انتم الفقراء الی الله جمیعاً ••) ئە خەڵکینە ئێوە گشت ئاتاجی خوان •

بەڵێ وەدی هێنراوەکان تێکڕا هەروەك چۆن بۆ وەدی هاتنیان پێویستیان بە خوا هەیە ، بۆ بەڕێوە چوون‌و بەردەوامیشیان بە هەمان شێوە •

www.alibapir.net

بۆیە دەبینین وردو درشتی ئـەم جیهانـە سەرلەبـەر بە گوێـرەی دەستوورو بەرنامەیەك بەڕێوە دەچن ، ، کـەلەلایەن خـوای بەبەزەیی‌و باڵادەستەوە بۆیان دیاری‌کراوەو بەموو لێ‌ی لانادەن •

سەیری گەردیلەو توخمەکان دەکەی یان خانەو شانەکان ، سەیری زیندەوەرو مەگەزان دەکەی یان پەڕەورو ئاژەڵان ، سەری گژوگیا دەکەی یـان داروەدرەخـت سەیـری زەوی‌و مـانگ دەکـەی یـان ڕۆژو ئەستێرەماکان •• هتد •

سەیری هەر شتێك بکەی دەبینی پابەندو گەردن‌کەچی ئەو یاساو دەستوورانەیە کە لە لایەن بەدی هێنەرەوە بۆی دانراوەو توانای سەرپێچی کردنی نیە •

باشە هەیاران ئینسانیش کـە یەکێکە لەدانیشتوانی ئەم بوونەوەرە ، دەبێ ڕیزپەڕ بێت لەم یاسا گشتی‌یە ؟! •

مرۆڤێك کە جێ‌نشینی خـواو سەرقافڵەی کـاروانی بوونـەوەرو سەر تۆپی کائینات وهەڵبژێردراوی خـوایە ، دەبێ بەرهەڵـدای وڵاتی کرابێ‌و خەمی لێ نەخورابێ‌و هیچ حیسابی بۆ نەکرابێ ؟!•

مرۆڤێك کـە دەوی‌دا لەهـەموو شتێك زیاتـر سیفەتەکانی خـوا درەوشاونەوەو ڕەنگیان داوەتەوە دەگونجێ وێڵ کـرابێ‌و پشت گـوێ خرابێ ؟!•

ئینسانێك کە لەنێو هەموو کائیناتی خوادا دیاری‌کراوە وپەسەندکراوە بۆ تاقی‌کردنەوە لەسەر شانۆی زەوی ماقووڵە هێندەی ڕووەك‌و پەڕەورو ئاژەڵانیش مشووری لێ نەخورابێ نەخشەی بۆ نەکێشرابێ ؟!•

نەء •• نەء •• شتی‌وا مەحاڵەو ناکرێ‌و نابێ •

چونکە ئێمە لەژیانی دنیامـان‌دا دەبینین ئـەگەر بابەیەك بە تـەنگ شتێکی ئاسایی‌یەوە بێ‌و خەمێ‌ی لێ‌بخوات بۆ شتێکی گـرنگ‌و بایەخ‌دار

www.alibapir.net

گەلێك بەتەنگەوە بووو خەمخۆرترە ، ئەو کەسەی خەم لەزەوی‌و زارو موڵك‌و ماڵەکەی دەخوات حەوجار حەوجار یش خەم لەکەس‌و کارو ماڵ‌و منداڵەکەی دەخوات • !

خوای گەورەو کاربەجێش بۆ خۆی فەرموویەتی : (الذی سخر لكم مافي السموات ومافي الارض جميعا منـه ••) واتـە : هـەرچی لـە بوونەوەردایە تێکڕا بۆ وەی مەیسەرکردوە •

دیسان فەرموویەتی : (لقد كرمنا بني آدم •• وفضلناهم على كثير مما خلقنا تفضيلا ••)

واتە : ڕێزمـان لەئادەمیـان گرتـوە •• وەبەسەر زۆر لـە دروستکراوانمان‌دا ئیمتیازمان داونێ •

کەوابێ خـوایەك خەم لـەدارو بـەردو ڕووەك‌و ئـاژەڵ‌و ڕۆژو مانگ‌و •• هتد بخوات حەوجار حـەوجار خـەم لەئینسان دەخـوات ، چونکە ئەوشتانەی تر لەئەسڵ‌دا بۆ خاتری ئینسان هێنراونەدی !

بەڵێ •• خوێنەری بەڕێز :

مادام پەروەردگاری مەزن مشووری لەم دنیایە خـواردوەو یاسـاو پەیڕەوی بۆداناوە دەبـێ مشووریشی لەمـرۆڤ خـواردبێ‌و بەرنامـەو پەیڕەوێکی بۆدانابێ ، چونکە وەك پێشتر گوتمان : شت بایەخ‌دارتـرو گرانمایەتر بێ زیاتر شیاوی پاراستن‌و چاوەدێری‌و بە تەنگەوە بوونە •

هەر بۆیەشە کە دەبینین خوای بە بەزەیی‌و باڵادەست لەبەرەبەیانی نیشتەجێ بوون‌و ژیان دەستپێکردنی ئینسانەوە لەسەر ئـەم خڕۆکەیە بەیتا بەیتابە چەندمر مرۆڤێکی شایستەو لەبـاران‌دا هـەبوودا ڕێنمـوونی‌و وپەیڕەوی خۆی بۆ مرۆڤایەتی ڕەوانە کردوەو بێی ڕاگەیاندوون وتێی گەیاندوون کە :

کێ ئەم بوونەوەرەی خوڵقاندوەو چۆن‌و بۆچی ؟!

www.alibapir.net

ئینسان لەکوێوە هاتوەو کێ هێناویەتیو بۆچی ؟!

ئینسان پێویستە لەم سەرزەوی یە چ بکاو چۆن بژیەتو پاش مـردن بۆکوێ دەچێو چی لێ بەسەردێت ؟!

بەڵێ .. کتێبەکانی خوا بریتین لـە دەستوورو بـەرنامەی خـوا بۆ مرۆڤایەتیو پێغەمبەرانیش (صلی الله علیهم وسلم) نوێنەری نێوان خـواو مرۆڤایەتین .

هەڵبەتە هیچ کەسێکیش نیە وەك دروستکەر دروستکراوی خۆی بناسێو لێی بەڵەدبێ خـوای گـەورە بـەدی هێنـەرو پەروەردگـاری مەیەو بێجگە لەویش هیچ کەسێکی دیکە ڕێی ناکـەوێ بەرنـامە بـۆ بەندەکان دابنێو سەرپەرشتی یان بکات ، چونکە ئەو شارەزاو پسپۆڕانەی کە ئامێران دروست دەکەن هـەر بۆخۆشیان (کـەتەلۆك) ی ڕەگـەڵ دەخەنو ڕوونی دەکەنەوە کە ئەو ئامێرە ئاوایەو بەم شێوە کاردەکـاو ئاوا سوودی لێ وەردەگیرێو ئاوا تێك دەچێو .. هتد .

کەواتە پێویستە بەدی هێنەری هەرشتێك کێ یە ، سەرپەرشتی کەریشی هەر ئەوبێ نەك یەکێکی دیکە .

بێگومان هیچ کەسێکیش نیە هەرچەند گاورایەتیو بێباوەڕی فرە ژووروڕا چووبێو گەیبێتە پلەی فیرعەون بتوانێ بڵێ : ئەمن مرۆڤەکانـم دروست کردوون ! !

جا هەر بڕوا بوونم بەم ڕاستیەش بو وای لێکـردم بکەومە بیری نووسینی کورتەیەك دەربارەی ئیسلام لەبەر تیشکی سووڕەتی فاتیحەدا .

بەم جۆرە لەتەفسیرو توێژینەوەی ئایەتی یەکەمدا دەرمان خستووەو ـمەلماندووشمانە کە بڕوا بەخوا بوون شتێکی سروشتیو خۆڕسکە لەدڵو دەروونی ئینسانەکاندا ، بۆسەلماندنی ئەو ڕاستیەش سێ بەڵگەی فەلسەفی

www.alibapir.net

بەهێزمان هێناوەتەوە کە هەرکەسێك بەبێ‌لایەنی لێیان تێبگات بایی ئیقناع کردنی دەکەن •

هەر لەهەمان ئایەتدا ڕاستیەکی ترمان خستۆتە ڕوو ، ئەویش ئەوەیە کە زاتی خودا بەرهەست (محسوس) نیەو ناتوانین ڕاستەوخۆ لەڕێی پێنج هەستەکانەوە بی‌ناسین ، بەڵکو ناچارین لەڕێی ئەو سیفەتانەیەوە بی‌ناسین کە لەشوێنە وارەکانی‌دا دەدرەو شێنەوە •

لەئایەتی دووەمیش‌دا ڕوونمان کردۆتەوە کە پەروەردکاریەتی خوا یانی چی ؟ وە دەرمان خستوە کە سوپاس‌و ستایش بەتەنێ لایقی خوایە ، وە ڕێژەی هەست‌کردنمان بەمنەت باریەتی‌و قەرزداریەتی لەئاقار خوادا پەیوەندیەکی ڕاستەوانە (طردیی)ی هەیە لەگەڵ ڕێژەی شارەزایی‌و بەڵەدیمان‌دا بەو دیاردە سروشتیانەی کە وەك ئاوێنەیەك وان بۆتێدا درەوشانەوەی سیفەتی سۆزوبەزەیی خودا ، دیسان ڕوونمان کردۆتەوەکە لەنێوان زانیاری وبڕوادا ئاشنایەتی‌یەکی بێوێنە هەیەو ئینسان هەتا پتر زانیارو شارەزابێت زیاتر خوادەناسێ‌و سەری بەندایەتی بۆ نەوی دەکات •

لە کاتی تەفسیرکردنی ئایەتی سێ‌یەمیش‌دا ئاوەڵامان کردۆتەوە کە خوای بێ هاوەڵو هاوتا لەئەنجامی سۆزوبەزەیی‌و بەخشندەیی‌یەوە بوونەوەری خوڵقاندوەوویستوویەتی چاکە لەگەڵ غەیری خۆی‌دا بکاو لەکانی بوون بەشیان بدات • وە ڕامان گەیاندوە کەهەر تابلۆیەکی ئەم سروشتەی خواگیان بکەینە جێی سەرنج‌و ڕامان بێجگە لەدەریای سۆزو خۆشەویستی‌و بەزەیی خوای مەزن سەبارەت بە بەندەکانی هیچی ترمان نابەتە بەر نیگا •

وە لەتەفسیری هەمان ئایەتدا ڕوونمان کردۆتەوە کە پەیوەندی نێوان خواو ئینسان لەسەر بنچینەی خۆشەویستی دووسەرە ڕۆنراوەو

www.alibapir.net

کۆشکی خواپەرستی لەسەر بناغـەی دۆستایەتیو یەکتر خـۆشویستن بیناکراوە ٠

لەدەمی تەفسیرکردنی ئایەتی چوارەمیش‌دا باسمان کردوە کـــە دواڕۆژ چیەو چۆنەو چۆن دێو ئەنجامی چ دەبێ ، وەسەلماندوومانە کـە شتێکی پێویستو حەتمی‌یەو ڕوونمان کردۆتەوە کـە بـڕوا بـە دواڕۆژ بوون چ کارێك دەکاتە سەرژیانی مرۆڤو چ تاوو تەئسیرێکی هـەیـە لەژیانی تاكو کۆمەڵدا ٠

لە تەفسیری ئایەتی پێنجەمیش‌دا ئاشکرامان کـردوە کە پەرستن‌و خواپەرستی یانی چیو بەکـێ دەگـوترێ خـواپەرستو بنچینـەی خواپەرستی‌چیەو ، ڕێی خـواپەرستی چـۆنەو سیماونیشانەی تـاكو کۆمەڵی خواپەرست‌چیەو ، پەیوەندی نێوان بڕواو کـردەوە چۆنـە ؟!

لەئایەتی شەشەمیش‌دا ئامازەمان کردوە بۆ ئەم‌ڕاستیە کە بێجگە لەخوا کەس شایستەی ئەوەنیـە بەرنامـە بۆئینسان دانێو ، هـەمو ئەو بەرنامـەو پەیڕەوانـەی ئینسـان داینـاون بێجگـە لـە ڕۆژڕەشیو کـوێرەوەری‌و سەرگەردانی هیچی دیکەیان لەهەگبەی دانیەو ، بێجگە لەئیسلام گشت ڕێچکەکان هەڵەو ناتەواوو خوارو خێچن‌و بەکەڵکی ژیان نایەن ٠

لەتەفسیری ئایەتی حەوتەمیش‌دا ڕامان گەیاندوە کە بەرنامەو ئاینـی خوا هیچ کاتێك بەبێ هەبوونی کۆمەڵێك کە لەڕەفتارو کردەوەکانیـان‌دا ئەوبەرنامەیە ڕەنگ دەداتەوە وجـوودی نیـەو قەت قەت لەشوێنێك‌دا مرۆڤی مسوڵمان‌و کۆمەڵگای مسوڵمان نەبێت،ناتوانین دان بێنین بە هەبوونی ئیسلامەتی‌دا لەو شوێنەدا ، چونکە ئیسلام بیروباوەڕێکی میسالیانە نیـە کە تەنیا لەدنیای بیرکردنەوەو خەیاڵ‌دا هەبێو هیچی‌دی ، بەڵکو دەستوورو بەرنامەی ژیانەو دەبێ لەکردەوە ڕەفتارو هەڵوێستی شوێن کەوتوانی‌دا هەبوونی بخاتەڕووو بی‌سەلمێنێ ٠

www.alibapir.net

ئەمانەی گوتمن بڕێك بوون لەو ڕاستیانەی کە لە (پوختـە یـەك دەربارەی ئیسلام) دا خراونەڕوو،ئومێدە واریشم سێم کتێبە توانیبیەتـی کە لێنێك لە کتێبخانەی کەم دەرامەتی کوردیمان‌دا پڕکاتەوەو ، توانیبیەتی ڕێی ڕزگاری وژیانێکی مرۆڤانە بۆ کەسانێك ڕوون بکاتەوە کەگەرەکیانە وەك ئینسانان بژین •

هەر کەمسێکیش بە خستنەڕووی تێبینی‌یەك یان ڕەخنەیەکی بیناکەر یادم بکات ، با سوور بزانێ قەڵس نابم‌و گەلێك گەلێك خۆشماڵ دەبـم‌و منەت‌بارم دەکات ، خواش پشتیوانی هەموان بێت •

ameer.maktab@yahoo.com
 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice
www.alibapir.net

www.alibapir.net

ئەم کتێبەو سوورەتی فاتیحە

چوومە خزمەت قورئانی قسە لەجێو لە گوڵزاری لالەزاری شاگوڵێکی حەوت پەڕیم خواست ، بە دەستی بە دەست نوێژەوە بە بن تفنکی ژیریم هەڵبردو بەربوومە هەڵمژینی بۆنو بەرامەیو بە سەرە پیتکەی باریکی قامکی خەیاڵو بیر لەگوشینێی وەخۆ کەوتم ، زۆری پێنەچو ئەوەندە گوڵاوەم لێ وەرگرت کە لەنێو شووشەی وشەی بەگرشەو ورشەی زمانی کوردیدا پێشکەشتانی دەکەم •

بەشکم خوا بکا جێی ڕەزامەندی خواو سوود لێوەرگرتنی گەلو پڕکەرەوەی کەلێنێك بێت لەتاتەرازووی خێراندا لەو ڕۆژەیدا کە کەس دەفریاکەس نایەو منداڵی شیرەخۆرە لەحەژمەتان سەری سپی دەبێو بابای لامەزەبو لەڕێ هەتڵە بوو پەنجەی پەژیوانی دەگەزێو خۆزگە دەخوازێ هەر گڵ بایەو وە ڕووح نەهاتبایەوەو ئەو ڕۆژەی بەچاوان نەدیبایە •

بەڵێ خوێنەرانی ئازیزم بۆ خاتری وەی پوختەیەك دەربارەی ئیسلام بنووسم هانام بردە بەر قورئانو سوورەتی فاتیحەم لێ خواست ، ئەو سوورەتەی کە لەنێو دوو توێی حەوت ئایەتاندا بەکورتی مەبەستو چەمکە سەرەکییەکانی قورئانی حاواندۆتەوە ، وەلەڕاستیدا دەتوانم بڵێم : فاتیحە وەك پێڕستێك وایە بۆ مەبەستەکانی قورئان ، واتە هەر وەك چۆن پێڕستی کتێبێك ڕێ نموونیت دەکات بۆ هەموو ئەو مەبەستو واتایانەی لەوێدا باسکراون ، فاتیحەش سەبارەت بە قورئانی گەورەو کشگیر « مُعجز» بە هەمان شێوە •

www.alibapir.net

فاتیحه ئەو سووڕەتە مەزنەیە کە لە گەورەترین درووشمی ئیسلامداو لەپتەوترین پایەی بەرنامەی خوادا ـ کە نوێژە ـ لە هەر شەوو ڕۆژێکدا پتر لە (١٧) کەڕەتان بە سەر زاری مسوڵمانانەدا دێت !! وە هەر نوێژێك ئەم سووڕەتەی تێدا نەخوێنرێت وەرناگیرێ وەك پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرموویەتی : (لا صلاة لمن لم يقرأ بفاتحة الكتاب)[1] فاتیحە سروودیکی ئیسلامی‌یە بەسەر زاری ملیۆنەها مسوڵمانەوە لەسەرانسەری دنیـادا •

ئەمن یەکەبارێ خۆم زۆر جاران ڕاماومو دەبیرکردنەوێ ڕاچووم ، خوایە دەبێ بۆچی ئیسلام ئەو هەموو گرنگی‌یەی بەو سووڕەتە دابێو هێندە موچیڕ بێ لەسەر دوو پات کردنەوەی ؟!

هەڵبەتە ئەوەشم لەپێش چاو گرتووە کە ئیسلام بەرنامەی خـوایەو هەمو یاساو دەستوورەکانی لەشوێنی شیاوی خۆیاندا ڕۆنراون ، چونکە هەمو شتێك لەشوێنی گونجـاوی خـۆی‌دا ڕۆنان یەکێکە لـە سیفەتـە بەرزەکانی خوایەتی خوای مەزن •

جا بەڕێزان :

ئەم نوسراوەی بەردەستتان ئەنجامی ئەو تێوە ڕامانو بیرکردنەوەیە ، کە لەو بڕوایەدام هەر کەسێك سەرنجـی بـدات تهێنی گرنگی دانی ئیسلامی بەم سووڕەتە بۆ دەردەکەوێو دەزانێ ئـەو ماستە چ موێکـی تێدایە •

هیواداریشم ئەم نوسراوە بە ئارامی‌و بەووردی موتالا بکرێو ئەوەندە وەختەتان لێ وەچاو نەبێت کە لەگەڵی دا بەسەر دەبرێت ، چونکە بەڕاستی گفت‌وگۆو ئاخاوتنێك کە مسوڵمان لە گەورەترین درووشمی ئیسلامی‌دا هەر شەوو ڕۆژێك چەند جـار لـە خـزمەت پـەروەردگاری‌دا دەیڵێ

(١) بخاری و مسلم ڕیوایەتیان کردوە لە (عبادة بن صامت) • وە •

www.alibapir.net

هەڵدەگرێ کە کتێبێکی چەند لاپەڕەیی دەربارە بخوێنێتەوە ، تا بزانێ لەو گفتو گۆو ڕازونیازەیدا چ دەگوترێ .

دە فەرموون خوێنەرانی مسوڵمان با تاوێکی خۆش لەسێبەری یەکێك لەدرەختە پڕ پیتو پێزەکانی باخی قورئاندا بەرینە سەر .

با تۆزێك گوێ بۆ ئەو دەنگە نەمرەی قورئان ڕادێرین کە پتر لە چواردە سەدەیە بانگ دەکات ، بانگی مرۆڤایەتی دەکات ، تا ڕێنمایی بکات بۆ ژیانێك ... بەڵام چ ژیانێك !

ژیانێك کە لەگەڵ سروشتی ئینساندا دەسازێ !!

ژیانێك کە ئینسان تێیدا خەلیفە (جێنشینی)ی خوایە !!

ژیانێك کە ئینسان تێیدا ڕێزی لێ دەگیرێو وەك باتاڵێکی خوێڕیو بەرهەڵدا سەیری ناکرێت !!

ژیانێك کە مرۆڤ لەسێبەریدا تاقە هەڵوێستی ژیرانەی ڕاست دەنوێنێ لەئاقار خواو خەڵكو بونەوەردا !!

ژیانێك کە دادگەری کۆمەڵایەتی ڕاستەقینەی تێدا دەچەسپێ لەنێو کۆمەڵدا !

ژیانێك کە هەموو ئینسانێك تێیدا ئازادەو خێوی بیرو ڕاو هەستو نەستو دەربڕینی خۆیەتی !

ژیانێك کە گەل ـ تاكو کۆمەڵی ـ سەر بۆ هیچ هێزێك نەوی ناکاو چ بتان ناپەرستنو بەتەنێ گەردن کەچی بەرنامەی خودان .

ژیانێك کە ئینسان تێیدا دوورە لەهەر چەشنە نەخۆشەیەکی بیریو دەروونیو هەست بە ئاسوودەیی دڵو ئارامی گیانو بەختیاری دەکات .

ژیانێك کە ئینسان تێیدا دەزانێ کێ خوڵقاندوویەتیو لەبەرچیو پێویستە چبکاو چنەکاتو چۆن بژیو چۆن نەژی .

www.alibapir.net

بەکورتیو بەکوردی ژیانێك کە لەئینسان بوەشێتەوە ، ئەو ئینسانەی کە لەلایەن خـواوە بەچاکـــی خوڵقێنراوەو ڕێــــزی لێ‌گیراوەو بـــە سەرقافڵەی کاروانی بونەوەرو خەلیفەی خودا حسێب کراە •

بەڵێ باتۆزێك لەبن سێبەری یەکێك لەدرەختە پڕ پیتو فەڕەکانی باخی تەڕوپاراوو گەشاوەی قورئانی مەزندا ئـارام بگـرینو ئیسڕاحەت بکەین ، خوای بەبەزەییو باڵادەستیش خونچەی دڵمان بەئاوازی سروودی هەق بپشکوێنێو هەستی قورئانویستیو ئینسان دۆستیمان بجووڵێنێ •

ameer.maktab@yahoo.com

 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice

www.alibapir.net

www.alibapir.net

سەرنج دانێکی گشتی لەم سوورەتە

وای بە چاك دەزانم بەری توێژینەوەو لێکۆڵینەوە دەربارەی هەر یەك لە حەوت (٧) ئایەتەکانی ئەم سورەتە سەرنجێکی گشتی لێ بدەین :

ڕێبازی ئیسلام بەوردو درشتەوە بۆ ڕوون کردنەوەی دوو شتان هاتووە :ـ

١ ـ هەڵوێستی خوای گەورە لەئاقار بونەوەردا بەگشتیو ئینسان بەتایبەتی •

٢ ـ هەڵوێستی بونەوەر بەگشتیو ئینسان بەتایبەتی لەئاقار خوای بەخشندەدا •

بەڵێ ئیسلام ـ کە بەرنامەو ئایینی گشت پێغەمبەران (صلی الله علیهم وسلم) بوە بەدرێژایی مێژوو ـ بۆ پێناسە کردنی یەك ڕاستی (حقیقـة) هاتوە کە وەك سکەیەك دوو دیوی هەیە ، دیوێکیان پەیوەستە بە خوداوەو ئەوی دیشیان بە ئینسانەوە ئەو ڕاستییەش بریتییە لـە : (پەیوەنـدی بەندایەتیو خوایەتی) •

ڕەنگە کەسانێك کە چاك لەچەمکی زاراوەی :(پەیوەندی بەندایەتیو خوایەتی) حاڵی نەبوون بڵێن : جا چۆن ئایینو بەرنامەی خودا بەتەنێ بۆ ڕوون کردنەوەی ئەوڕاستییە هاتووە ؟!

www.alibapir.net

بەڵام لەڕاستیدا ئەم سەرسوڕمانو پرسیارکردنە لە مێشکی ئـەوان کەساندا سەر هەڵدەدات کە لە مەبەستو ئێوەرۆکـی وشەی خـوایەتی (الالوهیة)و بەندایەتی (العبودیة) تێنەگەیون ، چونکە لەڕوانگـەی ئیسلامەوە گەورەترین ڕاستی لەبوونەوەردا دوو شتن : یەکەم : خوایەتی خوا ، دووەم : بەندایەتی ئینسان .

لەڕاستی یەکەمیان دوو یاسای گرنگ وەردەگیرێن :

أ ـ خـوا بەتەنێو لەچاکـەو بەخشندەیی خـۆیەوە بوونەوەری خوڵقاندوەو غەیـری وی هیچ کـەس لەدروستکردنی بونەوەردا داری لەســەر بەردی دانەنــاوە ، کــەواتە خــودا بەتەنێ بەدیهێنەرو پەروەردگارە .

ب ـ هەر خوا بەتەنێ شیاوی پەرستنو گەردن بۆ کەچ کردنە ، ئاشکراتر بڵێین : هەر ئەو بەتەنێ مافی بەرنامە ڕێژیو یاسا دانانی هەیە ، کەواتە خوا هەر بۆخۆی فەرمانڕەواو گەورەیە .

لەڕاستی دووەمیشیاندا دیسان دوو یاسای گرنگ دەبینرێن :ـ

أ ـ مرۆڤ کە لەدوو توخمی گیانو خاك پێك هاتوە هەڵبژێرراوی بونەوەرو خەلیفەی خوایە .

ب ـ ئینسان لەسۆنگەی ئەمەوە کـە بەتەنێ بەنـدەو خـوڵقێنراوی خوایە ، پێویستە تەنیابە ئەدەو ملوکەچو پابەندی بەرنامـەو یاسای ویش بێـت .

بەڵێ خوێنەرانی بەڕێز : ئەم سووڕەتە دەربارەی ئەم دوو مەسەلەیە دەدوێ کە لەڕاستیدا هەرچەندە بەدیمەن دوو شتن بەڵام وەك دوو دیوی ،مکەیەك بەهەردووکیان یەك ڕاستی پێك دێنن ، کە گەورەترین ڕاستییەو لەوەتی دنیا دنیایە هەیەو هەتا هـەتایەش دەمێنێتەوەو گـۆڕانی بەسەردا

www.alibapir.net

نایەت چونکە بە ماهیەتو ڕاستەقینەیەکەوە بەندە گۆڕانی مەحاڵـە ، ئایا ڕێی تێدەچێت ڕۆژێك لە ڕۆژان خوا لەخوایەتی بکەوێ ؟! یان ئینسـان لەئینسانەتی بشۆرێ ؟!

دەجا هەتا خوا خوابێتو ئینسانیش ئینسان ئەم ڕاستی‌یەش دەمێنێ • ئێستا بۆوەی ئەوەی لەمەوبەر گوتمان دەرەوشاوەتر بـێ وەرن با وێکـڕا سەرنجێکی خێرا لەئایەتەکانی ئەم سووڕەتە بەرزە بدەین :

لەئایەتی یەکەمدا (بسم الله الرحمن الرحيم) ئەمە ڕاگەیەنراوە کە بڕوا بوون بەبـوونی پەروەردگـار شتێکی خـۆڕیسكو سروشتی‌یـەو ڕاستی‌یەکە کە سروشتی بوونەوەرو ئینسان گەواهی بۆ دەدات •

لە ئایەتی دووەمدا (الحمد لله رب العالمين) یەکسەر بەندەکـــان دەڵێن : سوپاسو شوکرانە بۆپەروەردگاری هەمو شتێك ، لێرەدا ئەوەی جێی تێوەڕامانە ئەمەیە کە هاتنی ئایەتی دووەم بـەدوای یەکـەمدا زۆر شتێکی گونجاوو مەنتیقی‌یە چونکە ناسرانی خوا ـ لەئایەتی یەکـەم ـ دا گەورەترینو سروشتی‌ترین ئەنجامی سوپاس کردنو هەست کردنـە بەچاکەو بەخشندایەتی‌یەکەی ، وە هەر بابایەك خوا بناسێت بێ سێو دوو هەست بەنازو نیعمەتەکانی دەکاو خۆی قەرزدارو منەتبار دێتە بەرچاو •

ئینجا لە ئایەتی سێ‌یەمدا وەك بەڵگە هێنانەوە بۆ درووستی‌و بەجێ‌یی سوپاس کردنەکەیان دەڵێن : (الرحمن الرحيـم) خـوا بەخشنـدەو خاوەن بەزەیی‌یە ، دیسان باسکردنی سیفەتی ڕەحمو بەزەیی‌و میهرەبانی خوا لێرەدا زۆر چاك گونجاوە لەگەڵ بارو دۆخی ئایەتەکاندا چونکـە پەروەردگـاری بوونەوەر (العالمين) لـە ئەنجامـی سیفـەتی بەزەیـی‌و بەخشندەیی‌یەوە کائیناتی لەدەریای نەبوون هێناوەتـە دەرو بـوونی پـێ خەڵات کردووە •

www.alibapir.net

ئینجا له ئایەتی چوارەمدا بەندەکان دانیان هێناوە بە فەرمانڕەوایەتیی و دەسەڵات داریتی پەروەردگاردا لەڕۆژی پەسلاندا (ملك يوم الدين) بۆهاتنی ئەم ئایەتەش بەدوای ئایەتی پێشوی‌دا دوو هۆی گرنگ هەن :

أ ـ لەکاتێك‌دا بەندەکان زانیان خوایەك هەیەو لایق‌و شایستەی سوپاس‌و ستایشەو بەخێوکەرو پەروەردگارەو خاوەنی بەزەیی‌و لوتف‌و بەخشسە ، هەستیان بەوە کردوە کە خوایەتی‌و پەروەردگاریتی‌و بەزەیی‌و بەخشندەیی خوا وای لێ‌چاوەڕوان دەکرێ کە ئەو ماوە کورتەی دنیا تاوە هەل‌و دەرفەتی تێدا ژیان نەبێت ، ئەمە لەلایەکەوە لەلایەکی تریشەوە هەستیان بەمە کردوە کە خوایەتی‌و پەروەردگاریتی‌و بەزەیی‌و میهرەبانی‌و دادپەروەری خوا تێرا دەبینرێ کە ڕۆژێك بێتە پێش چاکان بە باداشی چاکیان‌و خراپان بەسزای خراپیان بگەن‌و هەقی بزنێ کۆڵە بەسەر بزنێ شاخ‌دارەوە نەهێڵرێ‌و زۆرلێکراوو چەوسێنراوان کە لەدنیادا بەئاواتی هەرەگەورەیان نەگەیون ـ کە بریتی‌یە لەتۆڵە ستاندنەوە لەزۆردارو خوێن خۆران ـ لەو ڕۆژەدا بەئاکام بگەن‌و کرمی دڵیان بمرێ‌و بڵێن ئۆخەی •

ب ـ بەندەکان هەستیان بەمە کردوەکە پەروەردگار وێڕای سیفەتی بەزەیی‌و بەخشندەیی خەسڵەتی تووڕەیی‌و قەهرو **غەزەبیشی هەیەو نابێ** کەس بەهەویا بەزەیی‌و میهرەبانی خودا پشتێنێی لێ وەکاو باڵی لێ وەدات •

ئەم چوار ئایەتەی ڕابوردن هەر چواریان پێشەکی‌و ڕێ خۆش‌کردنێك بوون بۆ ئایەتی پێنجەم (اياك نعبد واياك نستعين) هەر ئەتۆ دەپەرستین‌و هەر لەتۆش یارمەتی دەخوازین •

www.alibapir.net

ئێستا با تۆزێك بەوردی سەرنج بدەین :

چوار ئایەتی پێشوو دوو ڕاستی زۆر گەورەیان خستە ڕوو کە عەقیدەی ئیسلامی‌یان لێ پێك دێت ، یەکەم ، بڕوا بوون بەخوایەتی خواو بەروەردگـارێتی‌و بەخشندەیی‌و بـەزەیی‌یتی وی ، دووەم : بـڕوا بوون بەڕۆژی دوایی‌و سزاو پاداشت •

ئێستا کـە بـەم ئەنجامە گـەیشتین دەتوانین ئێـوە ڕۆك‌و کاکڵی ئـەم سووڕەتە لەچەند قاڵب‌و شێوەی جوێ جوێ‌دا داڕێژین کە لەمەبەست‌دا بەکـن :

دەتوانین بڵێین چوار ئایەتی پێشوو بریتین لەلایەنی عەقیدەو بڕوا و سێ‌ئایـەتی داهاتووش لایـەنی یاساو بەرنامە پێك دێنن ، لەهەموانیش ئاشکرایە کە ئیسلام لەدوو بەشی سەرەکـی بـڕواو بەرنامە (العقیـدة والشریعة) پێك دێت •

وە دەتوانین بڵێین چوار ئایەتی پێشوو بریتین لەلایەنی باوەڕ (ایمان)و سێ ئایەتی دواییش لایەنی (عمل) پێك دێنن ، وەك ڕوونیشە ئیسلامەتی باوەڕو کردەوەیە (الایمان والعمل) •

وە دەتوانین بێژین چوار ئایەتی ڕابوردوو بریتین لەبڕوا (ایمان)و سێ‌ئایەتی دواییش بریتین لەئیسلامەتی (اسلام) ئەمما بەمەرجێـك کـە وشەی بڕوا لێرەدا قەناعەتی دەروونی پێ مەبەست بێ‌و وشەی (اسلام)یش گەردن کەچی ڕواڵەتی •

ئاشکراشە کە ئایین بریتی یە لەمە کە ئینسان بەدڵ‌و دەروون بڕواو قەناعەتـی پێ‌بێ‌و بەئەندامەکـانیشی فەرمانەکانـی جـێ‌بەجـێ بکـاو پابەندی بێ •

وە دەشتوانین بڵێین چوار ئایەتی هەوەڵی (جیهان بینی ئیسلامی)

www.alibapir.net

دەخەنە ڕوو و سێ ئایەتی دوایش (ئیدۆلۆژی ئیسلامی) ، دیارە کە ئیسلامەتیش لەدوو بەشان پێك دێت : یەکەم جیهان بینی ئیسلامی ، یانی هەڵوێستی بیریو تیۆری مرۆڤ بەرامبەر بەخوداو بوونەوەرو ژیان ، دووەم : ئیدۆلۆژی واتە هەڵوێستی کرداریو پراکتیکی مرۆڤ ـ لەسەر بنچینەی جیهان بینی ـ بەرامبەر بەخواو بوونەوەرو ژیان •

بێینەوە سەر مەبەستی بنچینەیی ، گوتمان چوار ئایەتی ڕابوردوو پێشەکیو ڕێ خۆشکەرن بۆ ئایەتی پێنجەم ، چونکە کاتێك ئینسان زانی خوایەك هەیەو زانی کە بەدیهێنەرەو پەروەردگارەو شایستەی سوپاسو ستایشەو لەچاکەو بەخشندەیی خۆی بوونی بەبوونەوەر بەخشینو بەتەنێ بەڕێوەبەرو گەورەی ڕۆژی سزاو پاداشە ، ئەم زانینو بڕوایە ناچاری دەکات کە گفتو پەیمانی پێ بدات کە بەتەنێ گوێ ڕایەڵیو فەرمانبەری وی بکاو یارمەتی هەر لەوی بخوازێو بێجگە لەوی چاوی لەدەستی کەس نەبێت •

ئایەتی شەشەمیش (اهدنا الصراط المستقیم) ڕێنموونیمان بکە بۆ ڕێی ڕاست • پەیوەندییەکی بتەوی بەئایەتی پێنجەمەوە هەیەو توند پێکەوە جۆش دراون ، چونکە گوێ ڕایەڵیو فەرمانبەری خواو گەیشتن بەڕەزامەندی وی ڕێو ڕەسمو بەرنامەو دەستوورێکی گەرەکە کە بریتییە لە (ڕێی ڕاست) ، بۆیە بەندەکان داوا لەپەروەردگاریان دەکەن کە ئەو ڕێیە ڕاستەیان پێشان بدات ، دیارە ڕێی ڕاستی ژیانیش تەنیاو تەنیا ڕێبازو ئایینی خوایە •

جا لەبەر ئەوەی بەرنامەو ئایینی خوا قەت قەت بەشێوەی تیۆریو گوفتاری ڕووت نەبوەو نابێو وێڕای ڕاستە شەقامی خواو پێڕی چاکانو خواپەرستان کوێرە ڕێی شەیتانو طاغووتو دەستەی بەدانو خۆپەرستانیش هەیە ، بۆیە بەندەکان بەهێندێ وازنایەنن کە داوایان لە

www.alibapir.net

خوا کردوه ڕێی ڕاستیان پێشاندا وەدەڵێن : (صراط الذين انعمت عليهم غير المغضوب عليهم ولا الضالين) واتە : ڕێی پێڕی چاکان ئەوانەی چاکەت لەگەڵدا کردوون ، نەك ئەوانەی شایستەی قەهرو غەزەبن ، وەنەك گومڕاو سەر لێشێواوان •

ئێستا کە بەشێوەیەکی گشتی تۆزێك سەرو سیمای ئەم سووڕەتە مەزنەمان ناسی با ناوی خوای لێبێنینو دەست بکەین بە ورد بونەوە لەهەر کام لەحەوت پەلکە خنجیلانەکانی ئەم شاگوڵەی گوڵزاری گوتاری پەروەردگاری کائینات •

« بسم الله الرحمن الرحيم • الحمد لله رب العالمين • الرحمن الرحيم • ملك يوم الدين • اياك نعبد واياك نستعين • اهدنا الصراط المستقيم • صراط الذين انعمت عليهم غير المغضوب عليهم ولا الضالين • آمين »

واتە :

« بەناوی خوای بەبەزەیی بەخشندە ، سوپاس بۆ خوای پەروەردگاری بە بەزەیی بەخشندەیە ، خاوەنی ڕۆژی سزاو پاداشە ، بەس ئەتۆ دەپەرستینو هەر لەتۆ یارمەتی دەخوازین ، ڕێنماییمان بکە بۆ ڕێی ڕاست ، ڕێی ئەوانەی چاکەت لەگەڵدا کردوون نەك ڕێی لێ تووڕە بوانو نەك گومڕا بوان » دوعامان قبوڵ بکە •

چەند تێبینی یەك سەبارەت بەم سووڕەتە :

یەکەم : ناوەکانی ئەم سووڕەتە :

أ ـ (فاتيحة الكتاب) بۆیەش بەم ناوە ناونراوە چونکە قورئان بەم سووڕەتە دەست پێ دەکات •

ب ـ (سورة الحمد) چونکە یەکەمین وشەی لەدوای (بسم الله الرحمن الرحيم) (الحمد) ە •

www.alibapir.net

ج (امّ القرآن) وشەی (ام) لەزمانی عارەبی‌دا یانی : ئەسڵ‌و ماکی شت ، هەڵبەتە ئەم سوورەتەش ئەسڵی قورئانء پوختەی ئیسلامە •

د ــ (السبع المثانی) ، وەك خوای گەورە لەکۆتایی سوورەتی (الحجر) دا دەفەرموێ : (ولقد آتیناك سبعا من المثانی والقرآن العظیم) ، هۆی ناونرانی ئەم سوورەتەش بەم ناوەوە توێژەرەوانی قورئان چەند ڕایەکی جوێ جوێ‌یان هەیە لە بارەیەوە :

١ ــ چونکە لەم سوورەتەدا ئینسان سوپاس‌و ستایشی خوا دەکات •

٢ ــ چونکە ئەم سوورەتە لەهەموو ڕکاتێك‌دا دووبارە دەکرێتەوە •

٣ ــ چونکە دوو جاران نێرراوەتە خوارێ لەسەر قسەی هێندێك لەزانایان •

٤ ــ چونکە لەکتێبە ئاسمانی‌یەکانی تردا نیەو هەڵاوێرراوە •

٥ ــ چونکە ئەم سوورەتە دوو بەشە بەشێکی سوپاس‌و ستایشە لەبەندەوە بۆ خواو بەشێکیشی بەخشینە لەخواوە بۆ بەندە •

هـ ــ (الکافیة (واتە : تێرو تەواو ، چونکە ئەم سوورەتە دەتوانێ جێی غەیری خۆی پڕوەکات بەڵام غەیری‌وی جێی پڕناکاتەوە •

و ــ (الاساس) واتە : بنچینەو بنەڕەتی ئیسلامەتی تێدایە •

ز ــ (الشفاء) : شیفاو دەرمان ، چونکە دەرمانی ڕوح‌و نەفسە •

ح ــ (الصلاة) واتە : نوێژ ، چونکە بەشی سەرەکی‌و هەرەگرنگی نوێژە •

ط (الشکر) واتە شوکرانە ، چونکە سوپاس‌و شوکرانەی خوای تێدا دەکرێت •

ك ــ (الدعاء) واتە : پاڕانەوەو سکاڵا ، چونکە بریتی‌یە لەپاڕانەوەی بەندە •

www.alibapir.net

بەندە • دووەم : چۆنیەتی هاتنە خوارەوەی ئەم سوورەتە :

لە چۆنیەتی هاتنە خواری ئەم سوورەتەدا **(٣)** قسە هەن :

١ ــ دەڵێن لەشاری مەککە هاتۆتە خوارێ تەنانەت هەندێکیان دەڵێن یەکەمین سوورەت بوە کە بۆ پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) هاتوە ، کە شێخ (محمد عبده) یەکێکە لەوانەو لەم بارەوە دەڵێت :

(بەڵگەی ئەوەش ئەمەیە کە دەستووری خوا چ لەبواری بەدیهێنـان (تکوین)و چ لەبواری یاسادانان (تشریع) دا وایە کە پێشەکی بەکورتی شێك دەخاتەڕوو دوایی پلەپلە دەست دەکات بەخستنەڕوو شەرح کردنی•

(••• فاتیحەش هەرچی لەقورئاندا هەیە بەکـورتی دەیگـرێتە نێوخۆی ، وەهەرچی لەقورئاندا هەیە شەرحو تەفسیری ئەو بنچینانەیە کە لەفاتیحەدا ڕۆنراون •••)[1] •

٢ ــ دەڵێن لەشاری مەدینەدا هاتۆتە خوارێ ، بـەڵام ئـەم قسەیە هەڵەیە بەدوو بەڵگان :ــ یەکەم :ــ سوورەتی (الحجـر) کـە بەئیتیفاقی زانایان لەشاری مەککەدا هـاتۆتە خـوارێ باسی سوورەتی فـاتیحەو هاتنەخواری دەکات وەك دەفەرموێ : (ولقد آتینـاك سبعا مـن المثانـی والقرآن العظیم) •

دووەم : زۆر دوورە کە پێغەمبەرو مسوڵمانان **(١٣)** ساڵان لە مەککە بەبێ فاتیحە نوێژیان کردبێ •

٣ ــ قسەی سێیەم : دەڵێن : ئەم سوورەتە کـەڕەتێکی لەشـاری مەککەو جارێکیش لەمەدینە هاتۆتە خوارێ ، دەشڵێن بۆیـە ناونـراوە (المثانی) چونکە هاتنەخوارەوەکەی دووبارە کراوەتەوە •

---

(١) سەیری (الاعمال الکاملة للشیخ محمد عبده) بکـە بەرگی (٤) لاپەڕە (٢٤ ــ ٢٥) •

www.alibapir.net

سێیەم : حوکمی خوێنرانی ئەم سوورەتە لەنوێژدا :

لەپێغەمبەرەوە (صلی الله علیه وسلم) ڕیوایەت کراوە کە هەر نوێژێك ئەم سوورەتەی تێدا نەخوێنرێ قبوڵ ناکرێ‌و ناتەواوە .

بۆنموونە : بخاری ومسلم لە (عبادة بن صامت) ەوە گێڕاویانەتەوە کە پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرموویەتی : (لاصلاة لمن لم یقرأ بفاتحة الکتاب) .

ئیمامی ڕازی بێجگە لەم ڕیوایەتە دوو ڕیوایەتی تریش لەتەفسیرەکەی‌دا باس دەکات :

١ ـ (کل صلاة لم یقرأ فیها بفاتحة الکتاب فهی خداع غیر تمام).

٢ ـ (لاتجزي صلاة لایقرأ فیها بفاتحة الکتاب) .

هەڵبەتە لەمەزەبی (حنفی) دا بەمەرج نەگیراوە کە ئەم سوورەتە بخوێنرێ‌و دەڵێت ئەگەر لە سوورەتەکانی تریش بخوێنرێ هەر تەواوە ، بەڵام ئەوی ڕاستی‌بێت بەڵگەی ئەوانەی کە خوێنرانی فاتیحەیان بەمەرج گرتوە لە نوێژدا بەهێزترە ، ئەمما ئێرە جێی ئەو درێژە پێدانە نیە کێ مەیلی لێیە پتر ئاگاداربێ لەم بارەوە باسەیری (التفسیر الکبیر) ی (فخرالدین الرازی) بکات ، لەوێدا ئیمامی ڕازی (١٨) بەڵگەی هێناوەتەوە بۆ سەلماندنی ئەمە کە خوێندنی فاتیحە مەرجە لە نوێژدا .

چوارەم : بەراوردێك لەنێوان ئایەتەکانی فاتیحەو کردەوەکانی نوێژدا[١] :

ئایەتەکانی فاتیحە حەوتن ، کردەوەکانی نوێژیش حەوتن‌و پێکەوە

---

(١) ئەو بەراورد کردنەم بەدەسکاری‌یەوە لە تەفسیری (مفاتح الغیب)ی فخرالدین الرازی وەرگرتوە .

www.alibapir.net

گونجاوو بەرامبەرىیەكى تەواو هەیە لەنێوان ئایەتەكانی فاتیحەو كردەوەكانی نوێژدا بەم جۆرە :

١ ـ بسم الله الرحمن الرحیم ـــ (القیام) ڕاوەستان بۆ خوێندنی فاتیحە •

٢ ـ الحمد لله رب العالمین ـــ (الركوع) چوونە ڕكووعو نوشتانەوە •

٣ ـ الرحمن الرحیم ـــ (الرفع من الركوع) هەستانەوە لەڕكووع •

٤ ـ ملك یوم الدین ـــ (السجدة الاولى) كڕنووش بردنی هەوەڵ •

٥ ـ ایاك نعبد وایاك نستعین (القعود بین السجدتین) دانیشتنی نێوان دوو سەجدەكان •

٦ ـ اهدنا الصراط المستقیم ـــ (السجدة الثانیة) كڕنووش بردنی دووەم •

٧ ـ صراط الذین انعمت علیهم ـــ (التشهد) خوێندنی تەحیات •
غیر المغضوب علیهم ولا الضالین •

ئێستا باسەرنج دەین داخوا ئەو بەراورد كردنە تا چ ڕاددەیەك لـواوە :ـ

ئایەتی یەكەم لەگەڵ (قیام) دا دەگونجێ چونكە هەر وەك چۆن (بسم الله الرحمن الرحیم) بۆ دەستپێكردنی هەركارێك پێویستە ڕاوەستان (قیام) یش بۆ دەست پێكردنی نوێژ پێویستە •

ئایەتی دووەمیش لەگەڵ (ركوع) دا دەگونجێ چونكە ئینسان لەوەختی سوپاس كردندا لەیەك كاتدا سەیری خواو بونەوەر دەكات ئەلەبەر ئەوەی سوپاسو ستایش مەدح كردنی خوایە بەهۆی ئەو نیعمەتانەوە كە بە بەندەكانی بەخشیوە مادام وابێ بەندە لەدەمی سوپاس كردندا چاوێكی

www.alibapir.net

لە خاوەنی نیعمەتەوەیەو چاوێکیشی لەخودی نیعمەتەکەوە ، کەواتە پێویستە حاڵەتێکی مامناوەندی هەبێ ، دیسان سوپاس کردن دەلالەت لەسەر نیعمەتی زۆر دەکات نیعمەتی زۆریش پشتی ئینسان گران دەکاو دەبێتە هۆی نوشتاندنەوەو دوولاهاتنەوەی •

ئایەتی سێیەمیش لەگەڵ (هەستانەوە لەڕکوع) دا دەسازێ ، چونکە پاش ئەوەی بەندە چۆ ڕکوع وا لەڕەحمەتی خوا چاوەڕوان دەکرێ کە لەدوای ڕکوع بیگێڕێتەوە بۆ حاڵەتی (اعتدال) ڕاست بوونەوە •

ئایەتی چوارەمیش لەگەڵ (کڕنوش بردنی یەکەم) دا دانەوی دەکوڵن ، چونکە (ملك يوم الدين) گەورەیی و جەلالی خوای لێ دەفامرێتەوە ، بێگومان ئەمەش دەبێتە هۆی پەیدا کردنی ترس و سامێکی زۆر لەدڵی ئینسان داو وا لەئینسان دەکات کە لەوپەری بەندایەتی و گەردن کەچی دا خۆی بنوێنێ •

ئایەتی پێنجەمیش لەگەڵ (دانیشتنی نێوان دوو سەجدەکان) دا هەڵ دەکات ، چونکە (اياك نعبد) هەواڵدانە لەکڕنووش بردنی هەوەڵ و (اياك نستعين) یش کۆمەك خواستنە لەخوا بۆ ئی دووەم •

ئایەتی شەشەمیش لەگەڵ (کڕنووش بردنی دووەم) دا دەسازێ ، چونکە لەم ئایەتەدا بەندە داوای بایەخدارترین شتی دەکات لەپەروەردگار کە بریتی یە لە (ڕێنمایی کردنی بۆ ڕێی ڕاست) هەڵبەتە ئەم تەکلیفە گەورەیەش گەردن کەچی و بەندایەتی یەکی گەورەی گەرەکە ئەویش کڕنووش بردنی دووەمە •

ئایەتی حەوتەمیش لەگەڵ (دانیشتنی تەحیات خوێندن) دا دەگونجێ، چونکە پاش ئەوەی ئینسان لەسوجدەی دووەمدا ئەوپەڕی بەندایەتی خۆی دەربڕی بەرامبەر بەخوا ، خواش لەبەرامبەردا ڕێزی لێ دەگرێ ، بۆیە

www.alibapir.net

فەرمانی پێ دەکات کە لەخزمەتی‌دا دانیشێ بێگومان ئەمەش نیعمەتێکی گەورەیەو زۆر چاك لەگەڵ (الذين انعمت عليهم) دا دەسازێ ، بۆیەش لەکاتێك دا خـوای بەخشنـدە پێغەمبەری صلى الله عليه وسلم بەرزکردەوە تا گەیشتە پلەی (قاب قوسين او ادنى) لەوکاتەدا فەرمووی : (التحيات المباركات والصلوات والطيبات لله) •

نوێژیش وەك پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرموویەتی : (الصلاة معراج المؤمن) نوێژ پەیژەی بڕواداره ، بۆیە پێویستە مسوڵمان لەکاتێك‌دا لەمیعراجەکەی‌دا گەیشتە دواین پلەی ڕێزو حورمەت ئەو قسانە دووبارە بکاتەوە کە (محمد) (صلى الله عليه وسلم) لە میعراجەکەی‌دا سەبارەت بەخوای مەزن گوتوونی •

دوو ئاگادار کردنەوە :

١ ـ حوکمی گوترانی (اعوذ بالله من الشيطان الرجيم) و واتاکەی :

ئیمامی (نووی) لەکتێبی (الاذكار) دا فەرموویەتی : (بزانە کە (استعاذة) کردن سوننەتەو فەرز نیەو ئەگەر بابای نوێژکەر تەرکی کرد بەقەستی بێ یان بەسەهوو گوناح‌بار نابێ ، هەڵبەتە کە دەشڵێین سوننەتە مەبەستمان لەگشت کاتێکە واتە : لەنوێژدا چ‌فەرزبێ‌و چ‌سوننەت وە لەدەمی قورئان خوێندنی دەرەوەی نوێژیش‌دا[1] •

ئێستا کە حوکمی (استعاذة) مان زانی با بزانین چەمکەکەی چی‌یە ؟ :

اعوذ : (ابو جعفر الطبری) کە بە (امام المفسرين) ناسراوە فەرموویەتی :

الاستعاذة : الاستجارة ، واتە : پەنا وەبەربردن •

---

(١) سەیری کتێبی (الاذكار)لاپەڕە (٤٥)،نوسراوی (النووي) بکە•

www.alibapir.net

الشيطان : (ابو جعفر الطبری) دەڵێت : (الشيطان فی كلام العرب كل متمرد من الجن والانس والدواب وكل شيیء) واتە : (شیطـان) لەزمانی عارەبی‌دا هەریاخی بووێکە لەجنـدو ئینسـانو ئاژەڵو هـەموو شتێـك •

الرحيم : (طبری) دەڵێت : (وأمّا الرجيم ، فهـو فعيل بمعنـی مفعول ••• وتأويل الرجيم الملعون المشتوم ••) واتە : (رجيم) لەسەر کێشی (فعيل) ەو بەمانای (مفعول) ە مانای (رجيم) یش نەفریـن لێ‌کراوو جنێو پێ‌دراوە •

مادام وابێ دەتوانین بڵێین : (اعوذ بالله مـن الشيطان الرجيم) یانی پەنا وەبەر خوای دەبەم لەشەیتانی دوور لەخواو نەفرین لێ‌کراو •

ڕوون کردنەوەیەك دەربارەی (استعاذة) •

خوای بەخشندە فەرمانی پێ‌کردوین کە بۆ دوورکەوتنەوە لەشەیتانی بەدو بۆ ڕزگار بوون لەژێر ڕکێفی هانا بەرینە بەر وی •

ئێستا با بزانین شەیتان لە چ ڕێیەکـەوە هێرش دێنێ‌و ئینسانیش لە چ ڕێیەکەوە توانای بەرگری‌کردنو لەسەرخۆکردنەوەی هەیە :

لەسوورەتی (اعراف) دا خوای مەزن فەرموویەتی ـ لەسەرزمانی شەیتان ـ (قال بما اغويتني لاقعدنّ لهم صراطـك المستقيم ، ثم لآتينّهم من بين ايديهم ومن خلفهم وعن أيمانهم وعن شمائلهم •••) ١٦-١٧ •

واتە : شەیتان گوتی : چونکە گـومڕات کـردم ، ـ دوژمنایەتـی بەندەکانت دەکەمو ـ لەسەر ڕاستەشەقامی تۆ ـ کە ئیسلامەتی‌یە ـ بۆیان دادەنیشم ، ئینجا لە پێشەوەو لەدواوەو لەلای ڕاستەوەو لەلای چـەپەوە بۆیان دەچم • کـەواتە شەیتان لەچـوار لاوە زەفـەر بەئینسان دەبات :

www.alibapir.net

پێشەوەو پاشەوەو لای ڕاستو لای چەپ ، بەڵام ئایا ئینسان لە چ تەڕەفێکەوە توانای بەرگری کردنی هەیە ؟ لەوەڵامدا دەڵێین : ئینسان بەشەش لادا دەتوانێ بجوڵێتو هەڵسوڕێ ، پێشەوەو دواوە ، سەرێو خوارێ ، لای ڕاستاو لایچەپ ، کەواتە ئینسان دوو لای بەدەستەوە ماوە کە سەنگەری بەرگری کردن لەخۆی تێدا هەڵقەنێ لەئاقار هێرشی‌شەیتاندا کە بریتین : لەلای سەرێو لای خوارێ •

ئایەتی (اياك نعبد واياك نستعين) چۆنیەتیو ڕێگەی دەسکردنەوەی مرۆڤ دەردەخات لەم دوولایەوە ، چونکە شەیتان هێزێکی غەیبیو نەبینراوەو ئینسان لەئاقاریدا دەستەوسانەو بێجگە لە پەیوەندی پەیدا کردن لەگەڵ خوادا چ چارەی دیکەی نینو هیچ شتێك دادی نادات ، پەیوەندی بەندەش لەگەڵ خوادا لەدوو شێوەدا خۆی دەنوێنێ :

یەکەم : گەردن کەچیو گوێ ڕایەڵیو بەجێ هێنانی فەرمانەکانی ، کە ڕستەی (اياك نعبد) دەلالەتی لەسەر دەکات •

دووەم : دوعاو پاڕانەوە داوای یارمەتی لێ‌کردن ، کە ڕستەی (واياك نستعين) دەلالەتی لەسەر دەکات •

جا بێ‌گومان ئەوشتەی کە لەهەموو شتێك پتر گەردن کەچیو فەرمانبەری تێدا وەدەردەکەوێ نوێژە بۆیە نوێژ بەکۆڵەکەو پایەی دین دانراوە (الصلاة عماد الدين) گرنگ‌ترین بەشی نوێژیش کڕنووش بردنە بۆیەش لەچاو هەمو ڕوکنەکانی تری نوێژ لەهەر ڕکاتێك‌دا دووجاران بەرێوە دەبرێ •

بێگومان کڕنووش بردنیش بەجێ ناهێنرێ بەبێ سەرخستنە سەر زەوی ، سەرخستنە سەر زەویش ئەوپەڕی گەردن کەچیو بەندایەتی دەگەیەنێ بۆیە پێغەمبەری مەزن (صلى الله عليه وسلم) فەرموویەتی :

www.alibapir.net

(اقرب مايكون العبد من ربه وهو ساجد ، فاكثروا الدعاء)[1] • واته : بەندە لەوەختی سوجدە بردندا لەهەمو کاتێك لەخوای نزیك ترە ، دوعایانی زۆر تێدا بکەن •

سەبارەت بە بەرگری کردنی ئینسانیش لەتەرەفی سەرێوە وەك گوتمان لەدوعاء پارانەوەدا خۆی دەنوێنێ ، بۆیە پێغەمبەری پێشەوا (صلی الله علیه وسلم) فەرموویەتی : (الدعاء مُخ العبادة) یانی : پارانەوە کاکڵی بەندایەتیو خواپەرستی یە •

٢ ــ گوترانی (آمین) لەدوای فاتیحە :

بخاریو ابو داود ڕیوایەتیان کردوە : (کان (صلی الله علیه وسلم) اذا انتهی من قراءة الفاتحة قال : « آمین » یجهر ویمد بها صوته) واته : پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) کە لەخوێندنی فاتیحە دەبۆوە دەیگوت : (ئامین) دەنگی بەرز دەکردەوەو درێژی دەکردەوە •

ئیمامی (نووی) لە کتێبی : (الاذکار) دا فەرموویەتی : (گوتنی ئامین لەدوای فاتیحە سوننەتە بۆ هەر بابایەك کە دەی خوێنێ چ لە نوێژێ داو چ لەغەیری نوێژێدا) •

ameer.maktab@yahoo.com

 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice

www.alibapir.net

(١) (مسلم) (ابی هریرة) وه ڕیوایەتی کردوه •

www.alibapir.net

ameer.maktab@yahoo.com
 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice
www.alibapir.net

تەفسیری ئایەتی یەکەم

« بسم الله الرحمن الرحیم » بەناوی خـوای بە بەزەیی بەخشندە •
پێش دەستکردن بە توێژینەوەی چەمکی گشتی ئەم ئایەتە پیرۆزە پێویستە بڕێك نووکی خامە بگێڕین بەدەورو بەری یەك یەکی وشەکانی‌دا :

(بِسْمِ) : لە ئەسڵدا (باسمە) بوە بەڵام لەئەنجامی ئەوەدا کە زۆر بەکار هێنراوە هەمزە (أ) کەی لێ کراوەتەوە تاکو لەسەر زمـان سووك بێ • ئاشکراشە کە (بسم) یانی : بەناوی •

الله : زانایان لەچۆنیەتی پەیدا بـوونو تەفسیرکـردنی ئـەم وشەیەدا دوو ڕایان هەیە :

یەکەم : کە لەنێو واندا (سیبویە وخلیل بن احمـد وفخـرالدین الرازی •••) هەن دەڵێن ئەم وشەیە (جامد) ەو (مشتق) نیەو لە هیچ جاوگەیەکەوە نەهاتوەو ناوی تایبەتی زاتی خوایە •

دووەم : دەڵێن : داتاشراو (مشتق) ەو لەوچاوگەش‌دا کە ئـەم ناوەی لێوە هاتوە ڕای جوێ جوێ ، بۆ وێنە :

١ ــ دەڵێن لە (آلَـهَ) وە هاتوە چونکە (آلَـهْتُ الی فلان) واتە : بەهۆی وی ئارامیم بۆهات •

(١) بۆهەرچی لێرەدا دەربارەی (بسم الله) نووسیومە سوودم لەتەفسیری (مفاتح الغیب) وەرگرتوە • نوسراوی فخرالدین الرازی •

www.alibapir.net

٢ ـ دەڵێن لە (آلَهَ الرجل يألَهُ) وەوە هاتوە ، واتـە : لەئاقـار بەڵايەكدا دەستەوسان بوونو ڕزگار بوون بەهۆی یەکێکی دیکەوە .

٣ ـ دەڵێن لە (آلَهَ الرجل الی رجل) يەوە هاتوە ، واتە : بەهۆی شەوقو خۆشەويستی‌يەوە ڕووی تێ كرد .

٤ ـ دەڵێن لە (آلَهَ الاهـة والوهـة) وە هاتوە يانی : پەرستیو بەندايەتی بۆكرد .

٥ ـ بەعزێكيش دەڵێن لە (لاة يليه) وەوە هاتوە ، واتە : خـۆی پەنهان كرد .

٦ ـ تاقمێكی دی دەڵێن لە (الولَه) وە هاتـوە ، « ولَه » یش یانی : سەرسامیو ماتوحەيران بوون .

كەواتە (الله) ئەوزاتە پاكەيە كە :

يەكەم : ئینسان بەهۆی وی‌يەوە دڵی ئارام دەگرێ (الا بذكر الله تطمئن القلوب) . دووەم : ئینسان لەكاتی تەنگانەدا هانای وەبەر دەبـاو ڕزگاری دەكات (أمّن يجيب المضطر اذا دعاه) .

سێيەم : ئینسان لەئەنجامی سۆزو خۆشەويستی‌يەوە ڕووی تێدەكات (والذين آمنوا اشدُّ حباً لله) .

چوارەم : ئینسان دەی پەرستێو بەندايەتی بۆ دەكات (اياك نعبد).

پێنجەم : ئینسان ناتوانێ بی‌بینێو لەپێش چاوانی شێرراوەو پەنهانە (لاتدركه الابصار) .

شەشەم : ئینسان لەئاقار ناسینی‌دا مـاتو حـەيرانو سەرسامـەو ناتوانێ پەی بە زات ماهيەتی بەرێ : (ليس كمثله شيء) .

www.alibapir.net

الرحمن الرحيم :ـ (طبری) لەتەفسیرە مەزنەکـەی‌دا دەڵێت : (أما الرحمن ، فهو فعلان من رَحِمَ ، والرحيم فعيل منه)[1] • کەواتە : (الرحمن) و (الرحيم) هەر دووکیان لەیەك چاوگەوە هاتوون ، بەڵام کێشەکانیان جودان ئەمە جێی دمە دمێو ناکۆکی نیـە لەنێوان زانایان‌دا بەڵام ئەوەی جێی کێشەیە لەم بارەوە ئەمەیە کە ئایا جیاوازی نێوان ئەم دوو وشەیە چی‌یە لەلایەن واتاوە ؟

ئەمەش پوختەو ڕاپازنەراوی قسەی توێژەرەوانە لەم بارەوە :

١ ـ (رحمن) بریتی‌یە لەڕەحمەتو بەزەیی خوا لەدنیاداو کافرو مسوڵمان دەگرێتەوە بەڵام (رحيم) سیفەتـی خـوایە لەقیامەت‌داو تەنیـا تەنیا مسوڵمانان دەگرێتەوە •

٢ ـ (رحمن) سیفەتێکی تایبەتی خوایەو دروست نیە بۆ غەیری وی بەکار بێت بەڵام (رحيم) وانیە •

٣ ـ (رحمن) ئەو زاتەیە کە جۆرە نیعمەتێك بەسـەر غـەیری خۆی‌دا بڕژێنێ کە کەسی تر لەتوانای‌دا نەبێ ، بێگومان ئەو زاتەش هـەر خوایە ، بەڵام (رحيم) وانیە •

٤ ـ کە ڕای (شیخ محمد عبده) یە لەم بارەوە دەڵێت[1] :

ڕێزگە (صیغە)ی (فعلان) دەلالەت لـەسەر وەسفێکی کـردەوەیی دەکات لەگەڵ زیادەڕەوی‌دا ، وەك (فعّال) ، لەبەکار هێنانی زمانیش‌دا بۆ ئەو چەشنە سیفەتانەیە کە بەرقەرار نین‌و نامێننەوە ، وەك (عطشان) تینو ، (غضبان) تووڕە ، (سكران) سەرخۆش ، دیارە هیچ کـام لـەم

---

(١) سەیری کتێبی (الاعمـال الکاملـة للشیـخ محمد عبـده) بکـە بەرگی‌چوارەم لاپەرە (٣٢) •

www.alibapir.net

سیفەتانە بەر قەرار نابن ، ئەمما ڕێژگەی (فعیل) دەلالەت لەسەر مانای نەگۆڕراوو جێ گرتوو دەکات وەك ڕەوشتو ئاکارو خوو خدە بۆ وێنە : (علیم) زانـا ، (حکیـم) کاربەجـێ ، (جمیل) جـوان ، کـەواتە (رحمن) ئەو زاتەیە کە ڕەفتارو کرداری بەزەیی‌یانەی تێدا وەبەرچـاو دێن ، (رحیم) یش ئەو زاتەیە کە سەرچاوەو چاوگی بەزەیی‌و چاکـەو خێر خوایی‌یە ••• بەم جۆرە هیچ کام لەم دوو وشەیە جێی ئەوی‌تـر پڕ ناکاتەوەووەك هێندێك دەڵێن دووەم پاڵپشتی یەکەم نیـەو هیجی‌دی •

پوختەی قسان ئەمەیە : کە مرۆڤ بە بیستنی وشەی (رحمن) بۆی دەردەکەوێ کـە خـوا ڕژێنـەری نازونیعمەتو بەزەیی‌یە بـەڵام بۆی دەرناکەوێ کە ئەو نازو نیعمەتو بەزەیی‌یە هەر بەردەوام دەبێت ، بەڵام وەختێك وشەی (رحیم) ی بیست دەزانێ کە بەردەوام دەبێتو سیفەتـی بەزەیی‌و بەخشندەیی شتێکی بنەڕەتی‌یە لەخوای مەزندا •

ameer.maktab@yahoo.com
 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice
www.alibapir.net
www.alibapir.net

ameer.maktab@yahoo.com
/AliBapir /AliBapir /MediaAmeerOffice
www.alibapir.net

(بسم الله الرحمن الرحيم) یانی چی ؟

بەپێویستی دەزانم بۆ وەڵامی ئەم پرسیارە قسەیەکی زۆر دڵگیری شێخ (محمد عبدە) نەقڵ بکەین لەوبارەوە دەڵێت :

(ئەم چەشنە تەعبیرە شتێکی ئاساییو خووپێوە گیراوە لەکن هەموو گەلان کە عارەبیش یەکێکن لەوان .

... لەکاتێکدا یەکێك دەیەوێ کارێك بەجێ بێنێ لەپێناوی سەرۆکێك یان گەورەیەکدا بەجۆرێك کە ئەو کارە پاڵنەدرێتە لای خۆیو تەنیا بۆ سەرۆکەکەی بێت دەڵێت : ئەمئیشەم کرد بەناوی فلان کەسو ناوی ئەو سەرۆکە دێنێ چونکە ناوی شت عینوانیەتی ، ئینسان کاتێك ئیشێك دەکات بەناوی کەسێکەوە کە ئەگەر ئەوکەسە نەبوایە نەیدەکرد دەڵێت : ئەم ئیشەم کرد بەناوی فلان کەسەوە ، واتە ئەم ئیشەم ناوونیشانی وی پێوەیەو ئەگەر ئەو نەبوایە ئیشەکەی لەمەڕ منیش نەدەبو .

کەواتە مانای (بسم الله الرحمن الرحیم) یانی : ئەم ئیشە دەکەم بەفەرمانی خواو بۆ خاتری خوا نەك بۆ خۆم یان کەسێکی تر)[1] .

ئێستا بابێینە سەر واتاو چەمکی بەرفراوانی ئەم ئایەتە پیرۆزەو بنئاوێك لەدەریای بێپایانی پڕ گەوهەرو مرواریدا لێبدەینو بزانین چی تێدایە :

---

(١) سەیری (الاعمال الکاملة) بکە بەرگی چوارەم لاپەڕە (٢٩٤ ، ٣٠٠)

www.alibapir.net

گەوهەری یەکەم

١ ـ یەکەمین گەوهەری ئەم دەریا بێ سنوورە ئەوەیە کە :

خواناسیو خواپەرستی شتێکی خۆڕسكو سرووشتییەو لەدڵو دەروونی هەمو ئینسانێکدا چەسپێنراوە ، ئێستا بەر لەوەی بێینە سەر سەلماندنی ئەم قسەیەمان بابزانین ئەم یاسایە چۆن لەم ئایەتە پیرۆزە دەفامرێتەوە ؟ دەتوانین لەدوو خاڵاندا ئەمە ڕوون بکەینەوە : یەکەم : ئەم سوورەتە خوی بەبەزەیی لەسەر زمانی بەندەکانی گوتوویەتی ، دیارە ئەویش لەهەموو کەس چاتر بەندەکانی دەناسێ کەواتە ئەم وتووێژەی لەم سوورەتەدا دەبینرێ زادەو هەڵقوڵاوی سەرچاوەی سرووشتو ماهیەتی مرۆڤە ، چونکە وەك گوتمان پەروەردگار لێرەدا لەسەر زمانی ئینسان دواوە خۆ ئاشکراشە کە خوا شتێك بە زمانی ئینسانەوە ناڵێ کە لەگەڵ میزاجو سرووشتیدا هەڵنەکاو نەگونجێ چونکە ئەوکاتە ـ پەنا بەخوا ـ بەدرۆزن دێتە دەر (پاکی بۆ خوا) ! دیسان نابێ ئەمەش لەبیران بچێ کە پەروەردگار لەم سوورەتەدا بەناوی دەستەو تاقمێکی تایبەتییەوە نەدواوە ، بەڵکو بەناوی گشت مرۆڤایەتییەوە دواوە ، کەواتە هەر قسەیەکی کە لێرەدا کراوە هەڵقوڵاوی کانی سروشتو نەفسو ماهیەتی مرۆڤە •

دووەم : بەندەکان کە بەری هەموقسان ناوی خودا دێننو لەگەڵیدا دەکەونە گفتوگۆ دیارە بڕوا بوون بەخواو ناسینی وەك یاسایەکی بەڵگە نەویست[١] لەدڵیاندا چەسپێنراوە ، بۆیە بێ هیچ چەشنە پێشەکیو پێپێلکە دروست کردنێك لەگەڵیدا دەستدەکەن بەئاخاوتن ، دیقەتت نەگرتوە وەختێك لەگەڵ بابایەکی بیانیو نامۆدا ڕوو بەڕوو دەبی ناچاری لەناوو

---

(١) هەلبەتە ئێمە ناڵێین بڕوا بوون بەخوا بەڵگە نەویستە چونکە ئەگەر بەڵگە نەویست بوایە پێویستی بە بەڵگە هێنانەوە نەدەکرد •

www.alibapir.net

شۆڕەت و کەسایەتی و جێ و ڕێی بپرسی بەرلەوەی لەگەڵی دا بکەوێتە گوتار ، بەڵام لەگەڵ دۆستێکی ناسیاو و ئاشنادا ڕاستەو خۆ و بێ پێچ و پەنا و ئەملاو لاکردن لەگەڵی دا دەست دەکەی بەگفتوگۆ ، لێرەش دا کە لەگەڵ خوای مەزن دا بەو شێوازە دەدوێی کە لەگەڵ دۆستە ناسیاو ئاشناکەت دا دوای مانای وایە خوای پەروەردگاریش وەك دۆستێکی نیزیك پێت ئاشنایەو لەکنت ناسراوە •

ئەوەی ڕاستی بێ هەر ئەوەش لەپەروەردگاری گەورەو بەبەزەیی ڕەچاو دەکرێ ، ئایا ماقووڵە خوای میهرەبان و خاوەن سۆز بەڕێزترین خوڵقێنراو و جێ نشینی خۆی بەجۆرێکی وا بخوڵقێنێ کە نەیناسێ ؟!

پێغەمبەری پێشەواش (صلی الله علیه وسلم) لەفەرموودەیەکی دا لەم بارەوە فەرموویەتی : (مامن مولود الا یولد علی الفطرة فأبواه یهوّدانه أو یُنَصِّرانه او یمجسانه)[1] واتە : هەمو منداڵێك لەسەر سرووشتی خوا پەرستی لەدایك دەبێت ، دوایی دایك و بابی دەیکەن بەجوولەکە ، یان دەیکەن بەمەسیحی ، یان دەیکەن بەئاگر پەرست • ئێستا ڕەنگە بەکێك بپرسێت باشە ئەگەر ڕاستە هەمو کەسێك بیری خوا پەرستی لەدڵی دا شتێکی سروشتی و خۆڕسکە بۆچی بەعزە کەسێك لاڕێ دەبن و وا پێشان دەدەن کە بێ بڕواو لامەزەبن ؟!

هەرچەند ئێمە کتێبی (گەورەترین ڕاستی) مان تەرخان کردوە بۆ هەمو ئەو مەسەلانەی پەیوەندی یان بە خوا ناسی یەوە هەیەو لەوێ دا بە تێروتەسەلی ئەم چەشنە باسانە توێژراونەوە ، بەڵام هەر چۆنێك بێت لێرەش دا وەڵامێکی کورتی ئەم پرسیارە دەدەینەوە :

---

(١) بخاری ومسلم وترمذی ونسائی لە (ابی هریرة) وە ڕیوایەتیان کردوە •

www.alibapir.net

بێگومان هەر کامێکمان چەندین جار دیتوویەتی خۆر هەڵاتوەو تیشکی زێڕینی بە هەمو لایەکی دنیادا بڵاو کردۆتەوە ، بەڵام لەنەکاوڕا هەر هێندەی زانیوە پەڵە هەورێکی چڵکنو پیس هاتۆتە ئاسمانێو بەربینگی بەڕۆژێ گرتوەو بێ ئاسەواری کردوە •

خۆ ئاشکرایە هیچ کەس زات ناکات بڵێت وەڵلا خۆر هەر لەودەمەیدا کە لەچاوانڕا ونبوە لەدنیای واقیعیشدا ماهیەتو خودی خۆی لەدەست داوەو نەماوە ، مەسەلەی بڕوا بەخوا بوونیش هەر بەو پێو دانەی ، بڕوا بەخوا بوۆنیش خۆرێکی پڕشنگ دارەو تیشکی ڕووناکی خۆی بەسەر دنیای سروشتی مرۆڤدا پەخش دەکات بەڵام لەسۆنگەی چەند هۆیەکی تایبەتیو لەچەند بارو دۆخێکی تایبەتیدا پەڵە هەوری چڵکنی گومانو دوو دڵی یان سەرە خەریو نەسەلماندنو بۆدەتانێ نەخستن تیشکی زێڕینی ئەو خۆرە دەشارێتەوەو ونی دەکات •

ئێستا کە دڵنیا بوین لەمە کە ئەم ئایەتە دەلالەت لەسەر ئەو یاسایە ـ یاسای خۆڕسك بوونی بڕوا بەخوا بوون لەسرووشتی مرۆڤدا ـ دەکات با چەند بەڵگەیەکی ژیری بێنینەوە بۆ پتر ئاوەڵا کردنەوەو ڕوون کردنەوەی ئەم مەبەستە :ـ

یەکەم :

لەو بەڵگانە خۆڕسك بوونی بڕوا بەخوا بوون دەسەلمێنن لەسرووشتی ئینساندا ئەو یاسا ژیرییەیە کە دەڵێت : هەمو پەیدا بوێك بەدی هێنەرێکی گەرەکە • لەزاراوەی فەلسەفیشدا بە (یاسای هۆکاری) « قانون السببيّة » ناسراوە • شایانی باسە کە پیتۆڵو زانایان خڕ لەسەر ئەوەن کە ئەم یاسایە گەورەترین یاسای بەڵگە نەویستی ژیرییەو ئەگەر ئینسان هەر لە هەوەڵ ڕۆژی ژیانییەوە بڕوای جەزم نەبوایە لەسەر

www.alibapir.net

ڕاستی ئەم باسایە ، ئێستا هیچ جۆرە دیاردەو ڕوخسارێکی ژیارو پێش کەوتن نەوەهاتە بەر چاوان ، چونکە ئەوەی پالێ بەمروڤەوە ناوە کە بەدوای هۆی دیاردەو ڕواڵەتەکانی بوونەوەردا بگەڕێ‌و دنیایان لێ‌دەسەنگ‌و سووژن بنێ ئەم یاسا ژیری‌یە سرووشتی‌یەیە •

کەواتە وەختێك دەبینین برێك سۆفسطایی ئینکاری‌ۋ لا موجوومی‌یە دەکەن لەئاقار ئەم دەستوورە ژیری‌یەدا نابێ برِوامان لەق بێت ، ئایا هیچ کەس گوێ دەداتە وڕێنەی بابای نەساغ‌و میزاج‌تێك‌چوو کاتێك بۆ خەڵکی دەتانێ ناخاو نای‌سەلمێنێ کە ئاوی سازگارو شیرین شیرینە چونکە زاری نەخۆشی‌وی پێی تالە ؟ نەخێر ، پێشینانیش لەمێژە گوتوویانە هەرکەسە لەهەمبانەی خۆی‌دا گوێزان دەژمێرێ • بۆ پتر ڕوون کردنەوەی ئەم یاسا بەڵگە نەویستە وێنەیەك دێنینەبەر چاوان :

ئایا بینرانی جێ پێی مرۆڤێك لەدەشتێکی کاکی بەکاکی‌و چۆل‌دا بەڵگەیەکی ئیقناع‌کەر نیە بۆ تێپەڕ بوونی کەسێك بەوێ‌دا ؟ دیارە با باشە چ شتێك ناچارمان دەکات دان بێنین بەوەدا کە کەسێك بەوێدا ڕاربوردوە لەگەڵ ئەوەشدا ئێمە بەچاوی خۆمان کابرامان نەدیو ؟ بێگومان هەبوونی ئەم یاسا ژیری‌یەیە لەسرووشتی ئینسان‌دا •

ئێستا کە زانرا یاسای هۆکاری (قانون السببية) یاسایەکی ژیری‌و بەڵگە نەویستە بابگوازینەوە بۆ بازنەیەکی فراوانترو لەگۆشە نیگایەکی ترەوە سەرنج بدەین •

ئەم بوونەوەرەی کە لەگۆشەیەکی گچکەدا لەنێو یەکێك لەخرِۆکەکانی‌دا دەژین زاناو شارەزایان تێکڕا لەسەر ئەوەن ـ هەتا ماتریالیستەکانیش ـ کە کاتێك بوە ئەم بوونەوەرە نەسەری سیرێ بوەنەبنی پیوازێ ، کەواتە هەر وەك چۆن جێ‌پێ‌کان پێش دەمی ڕەت بوونی پێرِۆکە

www.alibapir.net

بەوشوێنەدا نەبوون ، بوونەوەریش پێش دەست بەکارکردنی بەدی هێنەر نەبوە ، چونکە هەر وەك چۆن پەیدا بوونی جێ پێ کان بەستراوە بە ڕەت بوونی بابای پێرۆ ، پەیدا بوونی بوونەوەریش بەستراوەتەوە بەدەست بەکارکردنو خولقاندنی خوای • بەدی هێنەر •

توخوا براله لەخۆت بپرسەو ویژدانت بکە بەدادگەر ، ئایا ئەگەر هاتنەدی چەند شوێن پێیەك – لەگەڵ ئەو هەموو ساکارییەیدا – بێ ڕەت بوونی پێرۆیەك مەحاڵ بێ ، دەبێ هاتنەدی بوونەوەرێك بەو زەبەلاحیو پڕهونەریو وردەکارییەیەوە بە چ کلۆجێك بەبێ پەروەردگارو پەدیهێنەری مەزن جێی چاوەڕوان کردن بێت ؟

ئێستا ڕەنگە پرسیارێك خوتخوتەی زۆر دڵان بدات :

باشە ئێمەش دانی پێدا دێنین کە بوونەوەر بەم شێوە وردەکاریو ڕێكو پێکی یەی ئێستا لەسەریەتی ئەزەلی نیەو دوای نەبوون هێنراوەتە دی بەڵام ئاخر بۆچی یەکسەر پەنا بەرینە بەر خوا ، ئایا هیچ شتێکی دی نیە ئەم کارەی لێ بوەشێتەوەو پێویست نەکات پەنا بەرینە بەر شتێکی نەدیتراوو هەست پێ نەکراوی وەك خوا ؟

لەوەڵامدا دەڵێین نەخێر لەدروست کرانی بوونەوەردا لەخوای وەولای کەوێ کەس پەرێزی دیار نیەو لەبینای بوونەوەردا غەیری پەروەردگار هیچ وەستایەك چەکوچی خولقاندنی نەوەشاندوە • بۆ ڕوون کردنەوەی مەبەست وێنەیەك دێنینە بەر چاوان : کاتێك لەگەڵ یەکێك لەبرادەرانت لەژوورێكدا دادەنیشیو بەئیشێك دەچیە دەرێو وەختێك دەگەڕێیەوە ژوورەکەتان برادەرەکەت نابینی هیچ سەرت سوڕ نامێنێو عاجباتیت نایەت چونکە برادەرەکەت کە مرۆڤێکی خاوەن ئیرادەو توانایە ئەوەی لەباراندا هەیە بۆ خۆی دەرو ژووری بکات •

www.alibapir.net

بەڵام ئایا وەختێك بۆخۆت بەتەنێ لەژوورێکدا دادەنیشیو بەئیشمێك دەچیــە دەرێو کتێبێـك لـەشوێنێکی تەرخـان کراودا بەجـێ دێڵیو لەگەڕانەوەتدا وەبـەر چاوانت نایـەت ، سەرسام نابـیو دەست ناکـەی بەلێکۆڵینـەوەو وردبوونەوە سەبارەت بـەهۆی لەجێی خـۆ لاچوونی کتێبەکە ؟! دیارە با ، دەبا ئێستا بزانین هۆی جیاوازی ئەم دوو هەڵوێستەت چیـە ؟ !

لەحاڵەتی یەکەمدا لەسۆنگەی ئەوەوە کە « لەجێی خۆ لاچوون »ەکە پەیوەندی بە کەسێکەوە هەیە کە دەشتی بۆخۆی سەربەخۆ ئەنجامی بدات هیچ سەرگێژەکەت ناگاتێو ناگەڕێی بەدوای هۆی بەجێ هێنانی کارەکەدا ، بەڵام لەحاڵەتی دووەمدا کـە « لەجێی خـۆ لاچـوون » ەکـە بەشتێکەوە بەستراوە داری پێ لەسەر بەردی دانانرێو مێشی پێ لەخـۆ دەرناکـرێ ژیریت ناچارت دەکات بەشوێن هـۆی بەجێهێنرانی کـارەکەدا بکـەویە گەڕانو سووڕانێ ، ئێستا پرسیارێك ئاراستەی ئەوان کەسان دەکەین کـە پرسیاری هەوەڵ خوتخوتەی دڵی دەدان :

ئایا دەتوانن خۆتان ئیقناع بکەن بەوە کە پێویست ناکات بەدوای هیچ هۆیەکدا بگەڕێین کە بۆتە هۆی لابرانی کتێبەکە لەجێی خۆیو بڵێین جا چ حەوجێ بەوەی دەکات بـە دوای هـۆیەکی دیدا بگەڕێینو خۆمـان ماندووبکەین ، ئێمە دەڵێین : ئەوەی کتێبەکەی لەجێی خۆی ڕاگواستوە ، یان هەر هێزێکی نێو خۆی کتێبەکەیە ، یان دەوروبەری کتێبەکەیە وەك : دارو دیوارو پەنجەرەو کورسیو ••• هتد ؟!!

لەوەوە کەڕابورد دەگەینە ئەم ئەنجامە : لەهەر کاتو شوێنێـکدا گۆڕان بەسەر شتێکی ماددیدا بێت ـ واتە هەر دیاردەیەکی بێ گیانو بێ ئیرادە ـ جا چ ئەوگۆڕانە لەچوارچێوەیەکی بچووکەڵەدا ڕووبدات وەك

www.alibapir.net

لاچوونی کتێبەکە لەشوێنی خـۆی ، یـان لەبازنەو زەمینەیەکی فـرتو فراوانو بەبەرەوە بوودا وەك گۆڕانی مادده لە حاڵەتی گازێکی پەڕەتەوازەو تێکەڵو بێسەرەو بەرەوە بۆ حاڵەتی ئێستای کە لەچەند کاکێشانو ئەستێرەو خڕۆکەیەکدا بوونەوەرێکی ڕێكو پێكو پڕیاساو وردەکاری پێك هێناوە ، بەڵێ لەهەر کام لەم حاڵەتانەدا دەستەوسانین لەئاقار تەفسیرکردنی دیاردەی گۆڕاندا مەگەر بەهانا بردنە بەر هۆیەکـی دیکـەی دەرەکـی لەخـودی ماددەکە ، هەڵبەتە ئەو هۆیەش کە دەڵێین لە دەرەوەی جوغزی مادده دایە دەبێ خاوەنی چەند خەسڵەتو تایبەتییەك بێت کە لەماددەدا چنگ نەکەون، وەك گیانو ئیرادەو زانیاریو تواناو ... هتد ، بەم ڕەنگە لەحاڵەتی یەکەم - لاچوونی کتێبەکە - دا گۆڕانەکە پاڵ دەدەینە لای ئینسانو لەحاڵـەتی دووەمیش - دروست بـوونی بوونەوەر - دا پاڵـی دەدەینـە لای خـوای بەروەردگار .

ئێستا کاتی ئەوە هاتوە مەسەلەیەك بتوێژرێتەوە کە زەینی زۆرانی تێدا بەسەهوو چووەو ساتمەی بردوە :

ئێمە کە دەڵێین هەر چەشنە گۆڕانێك بەسەر ماددەو دیاردەکانـیدا بێت پێویستە بۆ هۆیەکەی بکەوینە گەڕانو سووڕان لەدەرەوەی جوغزی ماددەدا مەبەست لەگشت چەشنە گۆڕانێك نیە بەڵکو مەبەست لەو جۆرە گۆڕانانەیە کە لە دەرەوەی جوغزی گۆڕانە فیزیاییو کیمیاییەکان دان ، بەتەعبیرێکی دی ئەو گۆڕانکاریانەی کـە بەهیچ ڕەنگێك نالـوێ لەسەر بنچینەیەکی کیمیایی یان فیزیایی تەفسیر بکرێن ، بۆ پتر ئاوەڵا بوونەوەی مەبەست با کەڕەتێکی دیکـەش سەرنـج لەهەرکـام لەدیـاردەی : گواسترانەوەی کتێبەکە لە شوێنی خۆیو گواسترانەوەی مادده لەحاڵەتـی گازێکی پەرتە وازەییو بێسەرەو بەرەیییەوە بۆ حاڵەتی یاساییو ڕێـكو پێکی بدەین :

www.alibapir.net

ئایا چ کتێبەکەش و چ مادده ـ کەرەسەی خـاو ـ ی بوونە وەریش دەگونجێ بڵێین بەگۆڕانی نێو خـۆی گـەردیلەکان یـان بەهـۆی دەرور بەریانەوە ئەو گۆڕانەیان بەسەردا هاتوە ؟!!

دەزانم هیچ کەس سەبارەت بەکتێبەکە ئەوەی بەبیردا نایەت کە بەهۆی کارەنجام (تفاعل)ی نێو خـۆی گەردیلەکـان یـان بەهۆی کـارتێکردنی دەوروبەر گـۆڕانی بەسـەردا هـاتبێ • ئەمما سەبـارەت بەگۆڕان و گوێزرانەوەی مادده لەحاڵەتی هـەویرە ترشیی و پرژوبـڵاوی یەوە بۆ نێو قاڵب و بۆتەیەکی یاسایی و رێـك و پێك ، لەوانەیە بەعـزێك سەرچـاوەی درۆزنانەی گومانیان چۆڕەبڕ نەبووبێ و وایان بەخەیاڵدا بێت کە بوونەوەر تەنیا لەرێی گۆڕانە کیمیایی و فیزیایی یەکانەوە هاتبێتە دی !!

ئەمما ئێمە بۆ ڕەواندنەوەی تارمایی ئەم گومانە چەند ڕاستی یەکـی بەڵگە نەویست دەخەینە بەرچاوی ئەوان کەسان :

یەکەم : شتێکی سەلمێنراوو لەبەر چاوە کە مادده بەرلەوەی بێتە ئـەم بوونەوەرەی ئێستاو ئێستاش خـاوەنی هیچ کـام لەوخەسڵەتانە نیـە کـە هەبوونیان شتێکی حەتمیی و پێویستە بۆ بەجێ هێنانی هەر جۆرە ئیشێك ، وەك : ژیان و ژیری و ئیرادەو توانایی •

دووەم : زۆرکـەس بەمەسەلەی هەبـوونی جـووڵان (حـرکة) لەماددەدا هەڵدەخەڵەتێن و وا دەزانن مادام مادده جووڵان و بزووتنـەوەی تێدایە بۆ خۆی سەربەخۆو بێ هیچ هۆیـەك لەبارانیدا هـەیـە کـە بگۆڕێ و پەرە بستێنێ ، بەڵام ئەم گومانە دەڕەوێنینەوە بەم دوو بەڵگەیەی خـوارێ :ـ

١ ـ جووڵان لەماددەدا سەرەتاو دەست پێ کردنێکی هەیەو هیچ کەس ناتوانێ جووڵان بەبیری خۆیدا بێنێ بەبێ هێنانە بەرچاوی دەست پێ کردن و

www.alibapir.net

سەرەتایەك ـ لەکتێبی « گەورەترین ڕاستی »دا ئەم مەسەلەیەمان چاك ڕوون کردۆتەوە ـ دیارە کە جووڵانیش لەماددەدا سەرەتای هەبو پێویستە ماددەش سەرەتای هەبێت چونکە زانایان خڕ لەسەر ئەوەن کە ماددەو جووڵان لێکدی جویێ نابنەوە •

٢ ـ جووڵانو بزووتنی بەتەنێ نابێتە هۆی ئەنجام دانی هیچ چەشنە کارێکی ویستراوێ هەدەفدار ، دیقەتت لەو فیشەکە شێتەیەی نەگرتوە کە بابای ڕاوچی ڕەش کوژ دەیهاوێ ، نەك هەر ئامانج ناپێکێ بەڵکو زۆر جاران ئیشێکی زیـان بەخشیش ئەنجـام دەداو بابایەکـی بـێ خـەتای پێ دەنگوێ ، ئەمما کاتێك هەر ئەو فیشەکەی کابرای ڕاوچی دەیتەقاند ، تفەنگ چی‌یەکی کارامە دەی‌تەقێنێ دەبینی کارێکی ویستراوو بایـەخدار وەك ئەنگاوتنی نیشانە یان کوشتنی نێچیرێك بەجێ دێنێ ، کەواتە جووڵانی بەتەنێ بۆ ئەنجام درانی شتێکی ویستراوو سـوود بـەخش ، بەس نیـەو پێویستی بە کەسێك هەیە ، کە ڕێنمایی بکاو ڕێڕەوێکی ڕاستی بۆ دیـاری بکـات •

باشە ئێمە وەختێك دەبینین ئەو گۆڕانکاریو پەرەسەندنـەی بەسەر دیاردەکانی ماددەدا دێن چ بەشێوەی گـۆڕانی کیمیایـی ، وە چ بەشێوەی گۆڕانی فیزیایی هەمووبان بەپێی چـەند یاساو دەستوورێکی عیلمیانـەی سەرسووڕهێنەر بەڕێوە دەچنو دەبنە هۆی هێنانە دی هـەزارەها ئامانجو مەبەستی سوود بەخشنو بایەخدار ، ئایا ئەگەر بڵێین ماددەو گەردیلەکانی بەهۆی جووڵانەوە وەك فیشەکە شێتەی کابرای ڕەش کوژ تەقێنراونو ڕەکار خراون ئایا ئەم قسەیە لەگەڵ ئاوەزو زانیاری‌دا دانووی دەکوڵێنو پێکەوە هەڵ دەکەن ؟!! ئایا ئەگەر گوللەیەك بەناشتی‌یی‌و چەپلەکی‌و ڕەشەکوژی باویشترێ نەبێتە هۆی هاتنەوی مەبەستو زۆر جاران زیانیش ببەخشێ ، دەبێ ئەگەر ئەو هەمو گەردیلانەی ماددەیان لێ پێك هاتوە سەربەخۆو بێ

www.alibapir.net

هیچ ڕێنمایی کەرێك وەگەڕکەوتبن‌و دەستیان کردبێ بە جــوولان ئێستــا بوونەوەر نەدەبوو بەشێوێ شێتەیێ دنیا وەك شاری بێ ساحێب کـاول‌و وێران نەدەبوو ؟!

بەڵێ ئەو ڕێك‌وپێکی‌و وردەکاری‌یەی لەبوونەوەردا بەدی دەکەیــن کە لەئەنجامی جوولانی مـاددەدا هـاتۆتە دی چ بەشێـوەی کیمیایی‌و چ فیزیایی کەسێك هەر لوێچێك لێکدانەوەو تێگەیشتنی هەبێت بەڕەوای نابینێ کە پاڵی داتە لای ماددەی ڕەق‌و تـەق‌و هیچ سەرپەرشتی کـەرو پەروەردگارێك لەدوای ماددەوە نەبینێ •

ئێستا کە ، گەیشتینە ئـەو ئەنجامە ، کـە هەرکـاتێك جمووجۆڵ‌و بزووتنێکمان لەشتێك‌دا دیت کە دەبـوو بەهـۆی هێنانـە دی مەبەستێـك بێ سێ‌و دوو ، ئـاوەزو لێکدانەوە پاڵمان پێوە دەنێ کـە دان‌بێنین بـە هەبوونی جووڵێنەرو ڕێ‌نمایی کەرێك‌دا ، با بۆ ڕوون بوونەوەی مەبەست وێنەیەك لەژیانی ڕۆژانەماندا بێنینە بەر نیگا :

ئەگەر ڕۆژێك لەڕۆژان دوو ترومبێلت دیتن یەکێکیان بەشێوەیەکـی ژیرانەو کارامانە بەڕێی تایبەتی‌و دیاری کراوی خۆی‌دا دەڕۆی‌و لەشوێنی تایبەتی‌و دیاری کراودا ڕادەوەستاو پێچی دەکردەوەو ••• هتـد ئـەوی دیشیان بەپێچەوانەوە هەرملی لێ دەناو ڕاوەستانی نەدەزانی‌و هــەزچی هاتبایە بەرێ دەی‌شێلا ، ئایا ڕەفتاری هەردووك ترومبێلەکەت وەك یـەك دێتە بەرچاوان ؟! دیارە دوو هەڵوێستی جودات دەبێ‌و دەزانی کە ترومبێلی یەکەم سایەقێکی کارامەو شارەزا دەی ئاژوێ‌و ئی دووەمیشیان کەسی تێـدا نیە بی‌ئاژوێ یان ئەگەر هەشبێ بابایەکی نەزان‌و ناشی‌یە ، لێرەدا ژیریت دیمەنە ڕێك‌و پێك‌و هەدەفدارەکەی پاڵدایە لای ئینسانێکی پسپۆڕو لێزان‌و بەبەراوە ژووەوە دیمەنە ناتەواوو بێ‌سەرەو بەرەکەی پاڵدایە لای نەبوونی پسپۆڕو کارزان‌و شارەزایەك •

www.alibapir.net

ameer.maktab@yahoo.com

 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice

www.alibapir.net

ئێستا با سەرنج دەین : باشە توخوا ئەگەر دیمەنی ترومبێلێك كـە بەڕێكو ێكی‌و بەوەستایی بەڕێ‌یەدا دەڕوا ناچارمان كات دان بێنین بـە هەبوونی سەرپەرشتی‌كەرێك‌و ڕێ‌نمایی كەرێك‌دا ، ئایا دیمەنی هـات‌و چۆی ڕۆژو مانگ‌و زەوی‌و ئەستێرەو كەهكەشانەكان لەچەند سوڕ گـەو ڕێ‌و بانێكی پڕ وردەكاری‌و حسێب‌كراودا نابێتە هۆی ناچاركردنت كـە بڕوا بێنی‌و قەناعەت پەیداكەی بەو زاتەی وەگەڕی خستوون‌و ڕەكـاری خستوون ؟!!

ئایا ئەگەر بە بەچەوتی ڕۆین‌و لەیاسا دەرچـوونی تاقە ترومبێلێك چەنـدەها كـارەساتی زیان بەخش‌و گێرە شێوێـن ڕوو بدات ، بەهـۆی نەبوونی سەرپەرشتی‌كەرو ڕابەرێكی كارامەو لێزان لەنێو ئەو ترومبێلەدا ، دەبێ ئەگەر وەك بەعزە كەسێكی سادەبیرو بێ ئەزموون‌و ساویلكە دەڵێن بوونەوەر بێ سەرپەرشت‌و پەروەردگار بوایە كار بەكوێ گەیباو دنیا چـی بەسەر هاتبا ؟ !

بوختەی قسان ئەمەیە كە لەماددەدا جووڵان‌و گۆڕانكاری هەیە چ ئەو جووڵان‌و گۆڕانكاری‌یەی لەنێوان گەردیلەكان‌دا دێتە دی‌و دەبێتە هۆی گۆڕانی توخمەكان‌و كارلێك كردنیان ، وە چ ئەو جووڵانەی لەنێو تەنەكان‌دا ڕوو دەدات ، بەواتایەكـی دی ، چ فیزیـایی وە ئـەو جـووڵانەش بـە وردەكاری‌و كارامەیی بەڕێوە دەبرێ‌و دەبێتە هۆی هێنانە دی چەندیـن ئامانج‌و مەبەستی ویستراوو سوود بەخشی لەژمێرە نەهاتوو • جا ئێمە هەر وەك چۆن جووڵانی سەعـات‌و فڕۆكەو ڕۆكێت‌و ترومبێل‌و كارگەو ئاش‌و ••• هتد پاڵ دەدەینە لای سەرپەشتی‌كەرو وەگەڕخەرێكی شارەزاو لێ‌وەشاوە بەهەدان شێوەش پێویستە ـ مادام ڕێزو حـورمەتی ژیـری‌و زانیاری‌مان لەكـن بێت ـ جـووڵانی ماددەش بەهـەموو شێوەكـانی‌یەوە

www.alibapir.net

بگەڕێنینەوە لای پەروەردگارو بەڕێوە بەرێك کە خوای داناو کاربەجێو بەبەزەیی یە •

سێیەم : تاقمێکی بیر کورتو کەم ئاوەز هەن دەڵێن : ئەو گۆڕانو پەرەسەندن (التغير والتطور) ەی بەسەر ماددەدا دێ زادەی خودی ماددەیە واتە : مادده خۆی خاوەنی چەند خەسڵەتێکە کە هیچ کەس تێیدا نەخوڵقاندونو هەر هەیبون وەلەسۆنگەی ئەم خەسڵەتانەوە مادده گۆڕانی بەسەردا دێو لەماڵێکەوە دەچێتە حاڵێکی دیو پەرە دەستێنێ ! ! دەزانن کوڕینە ئەم قسەیەم چۆن دێتە بەر چاوان : وەك قسەی ئەوکەسەم دێتە بەرچاوان ـ لەواقیعدا هەرواشە ـ کە ئینکاری ئەوە دەکات (کامپیۆتەر) لەئەنجامی بیر کردنەوەوڕامانو توێژینەوەی زانستیانەی دریژ خالان هاتبێتەدیو دەڵێت : کوڕە بابم ئێوە دەڵێن چی (کامپیۆتەر) ئامێرێکە لەچەند پارچەیەك پێك هاتوە کە هەر یەك لەو پارچانە شێوەو چۆنیەتیو ئەندازەیەکی تایبەتی هەیەو لەئەنجامی پێکەوە نووساندنیاندا بەشێوازێکی ڕێكو پێكو عیلمیانە دەتوانێ ئەو کارەی پێی دەسپێررێ ئەنجامی بدات • ئێمە چ پێویست دەکات بەخرتو خۆڕایی بەولاو لایاندا بڕۆینو بەدوای هۆیەکی دەرەکیو نامۆدا بسووڕێینەوە ، پێویستە بۆ دیتنەوەی هۆی پەیدا بوونی هەر شتێك هەر لەخودی خۆیدا بۆی بگەڕێینو پەنا نەبەینە بەر هۆیەکی نادیار (غەیب)و پەنهان ، کوردیش گووتویەتی : (سەرت نایەشێ سێتای بۆ لێ داڵێنی ؟)

دڵنیام لەوەی هیچ کەس دوو دڵنیە لەبێ بنچینەییو قرپۆکی ئەم قسەیەی ئێستا دیتمان ، چونکە دەتوانین زۆر بەسێنایی ڕەتی بکەینەوەو بڵێین : باشە براله نکوولیمان لەوە نیە کە (کامپیۆتەر) لەچەند بەشێك پێك دێو لەئەنجامی لێكدانو پێکەوە چەسپ کردنیان بەشێوازێکی عیلمیانەو تایبەتی دەتوانێ ئەو ئەرکەی پێی دەسپێررێ بەجێی بێنێ ، بەڵام

www.alibapir.net

مەسەلەی تەفسیر کردنو شی‌کردنەوەی جۆرو چۆنیەتی پێك هاتنو کارکردنی (کامپیۆتەر) بەهیچ کلۆجێك ناتوانێ ببێ بە وەڵام بۆ پرسیاری (کێ کامپۆتەری دروست کردوە ؟) •

ئێمە گەرەکمانە بزانین کێ کامپیوتەری ساز کردوە ، بەڵام ئەتۆ وەك ڕێوی فێڵباز قۆرتێ دەکەیو خۆت لەوەڵامی پرسیارەکە دەدزیەوەو مەسەلەیەکی دیکە دێنیە گۆڕێ ، ڕاست لەئاقار هەڵوێستێکی ئاوادا بووە کە کوردان گووتویانە : (کەر لەکوێ کەوتوەو کوندە لەکوێ دڕاوە !) ، چونکە ئەگەر هەزار لاپەڕان دەربارەی چۆنیەتی دروست بونی (کامپیۆتەر)و خەسڵەتە تایبەتی‌یەکانی پڕ وەکەی تەنیا ئیشێك کە کردووتە تەفسیر کردنو ڕوون کردنەوەی شێوازو چۆنیەتی کارکردنی ئەو ئامێرەو پێناسەکردنو خستنە بەر چاوی ماهیەتو سیفەتەکانیەتی ، بەتەعبیرێکی ئەتۆ تەنیا ئەو ئیش‌وکارو وردەکاریەت خستۆتە ڕوو کە وەستای کامپیۆتەر لەدروست کراوەکەی‌دا بەجێی هێناوەو کەمو زۆر بەلای ئەوەدا نەچووی کە بەڵگەت چی‌یە لەسەر نەبوونی وەستاو کارسازێك بۆجێ‌بەجێ کردنی ئەوکارە •

جا هەر بەهەمان پێو دان ئەوانەی‌دە تەفسیرکردنو پێناسە کردنی ماددە ڕادەچنو دەڵێن ئەمە حاڵیەتیو ئەمە خەسڵەتیەتی ئەم متسەیەی وان بەچ مەزەیان نالوێ بکرێتە وەڵام بۆ پرسیاری : (کێ ماددەو دیاردە سروشتی‌یەکانی خوڵقاندوەو بەگوێرەی چەند یاسایەکی عیلمانەی پڕ وردەکاری بەڕێوەی دەبات ؟) •

بۆ پتر ئاوەڵا بوونەوەی مەبەست باگوێ لەم مشتو مڕەی خوارێ بگرینو نەختێك بەچاوی دڵ تێفکرین :

بەهەرحاڵ دیارە هیچ کەسێك ڕێبازی خۆی پێ خەراپ نیەو کەس

www.alibapir.net

دۆی خۆی بێ ترش نیە ، ئەمما زۆر چاك بزانە لەوەتی ئینسان چاوی کراونەوەو لەبواری زانیاری یە سروشتی یەکاندا پێش کەوتوەو شەقڵێکی نوێی بەخۆوە گرتوە لەچەنگ ئەفسانەو خەیاڵ پەرستی ڕزگاری بوەو بیری خواپەرستیو دینداری جێ پێی پێ لەق بوەو وەك بی یە سەرکەندی بەحاڵو بال خۆی ڕاگرتوە •

+ چۆن ؟ تکایە بێزەحمەت تۆزێك ئەم قسەیەتم بۆ ڕوون بکەوە ، چونکە ئەمن ڕاستا بەپێچەوانەی تۆوە لەو مەسەلەیە حاڵی بوومو پێم وایە هەتا زانیاری شەقاوێك بەرەو پێشتر بڕوات ئینسان باشترو زیاتر ڕاستیو بەجێیی دینو گەورەیی خوای بۆ دەردەکەوێ •

- لەم بارەوە بەڵگە زۆرن بەڵام ئەمن تەنیا نموونەیەکت بۆ دێنمەوە :

چەند سەدەیەك بەر لەئێستا خەڵك لەسۆنگەی ئەوەوە کە نەیاندەزانی باران چییەو چۆن دەبارێ پاڵیان دەدایە لای خواو وایان دەزانی فیتی وی یە ، بەڵام ئێستا کە ئینسان ئاستی زانیاری پێهەلا چوەو بەنهێنی یەکانی سرووشت ئاشنا بوەو دەزانێ کە باران لەئەنجامی ئەو هەڵمەوە پەیدا دەبێت کەتیشکی خۆر لەدەریاکاندا پەیدای دوای بەرز بوونەوەی بەنێو چینەکانی هەواو گەیشتنی بەچینێك هەوای ساردوخەست بوونەوەی هەوری لێ دروست دەبێو لە هەوریش ئەو بارانە دێتە خوارێ کە دەیبینین بەڵێ ئێستا بۆی دەرکەوتوە کە لەڕابوردوودا بەهەڵەدا چوو بوو ڕاستەقینەی لێ بزر بوو بوو •

+ برادەر ئەتۆ گوتت بەڵگەت بۆ دێنمەوە لەسەر ئەفسانەییتی دینو بیری خواپەرستی ، بەڵام باسی چۆنیەتی باران بارینت بۆکردم بەشێوەیەکی عیلمیانە ، واتە تەنیا چۆنیەتی باران بارینت تەفسیرکرد ، بەڵام بێت نەگوتم کە بەڵگەت چی یە لەسەر ئەوە کە باران بارین هیچ کەسێك بەڕێوەی ناباو سەرپەرشتی ناکاو نەخشەی بۆ ناکێشێ •

www.alibapir.net

ـ کاکە ئەمن کە بۆم دەرخستی باران چۆن دەبارێو دەرم خست کە لە دروست بوونی باراندا دەستی خوا لەکاردا نیە بەڵکو بەپێی چەند دەستوورو یاسایەکی سرووشتی بەڕێوە دەچێت ، مانای وایە هەر لەو کاتەشدا بۆم سەلماندوی کە خوانیە ، کاتێك سەلمێنراش خودانیە ئەفسانەیی‌یەتی ئایینیش سەلمێنراوە چونکە وەختێك بناغەی دیوارێك ڕووخا دیوارەکەش هەرەس ڕێنێ •

+ براگیان لێرەدا بیری پووچی بێ بڕواییت دوو جارانیهەڵتریزاندوی یەکەم : کە وات زانیوە مسوڵمانان کە دەڵێن خوا فلاَن ئیشە دەکات وەك باران بارین مەبەستمان ئەوەیە کە خوا بەبێ بەکارهێنانی هۆو ئامراز ئەوئیشە بەجێ دێنێ ئینجا تۆش چەمکی بەراوەژووی (مفهوم المخالفة) ی ئەم گومانە هەڵەیەی خۆتت کردوە بەبەڵگە لەسەر نەبوونی خواو ئەفسانەیی‌یەتی دین ، بەم شێوەیە :

مسوڵمانان دەڵێن خوا هەر کارێك یکا ڕاستەوخۆو بێ بەکارهێنانی هیچ هۆو ئامرازێك ئەنجامی دەدات ، بەلاَم ئێمە دەبینین هەر شتێك لەبوونەوەردا بەگوێرەی چەند هۆیەكو بەپێی یاساو بەرنامە بەڕێوە وەچێ ، کەواتە خوا نیە •

واتە : ئەگەر مەسەلەکە بکەینە موعادەلەیەکی ماتماتیکی بەم شێوەیەی لێ دێ : بڕوای مسوڵمانان سەبارەت بەچۆنیەتی ڕەفتاری خوا لە بوونەوەردا + تێوە ڕامانی عیلمیانە لە بوونەوەر = نەبوونی خوا ! !

دیارە لێرەدا ئەگەر تەنیا سەرنج بدرێتە شێوەی رواڵەتی ئەم موعادەلەیە ڕاستو دروست دێتە بەرنیگا ، بەلاَم یەکێك لەیاسای نەڕەتی‌یە بەڵگە نەویستەکانی ژیر بێژی (منطق) ئەوەیە کە وەختێك دەلوێ ئەنجام (نتیجة) ێکی ڕاست وەدەست بێ لەهەر (قضية) یەکدا کە

www.alibapir.net

پێشەکی یـ (مقدمة) ەکانی ڕاستو واقیعی‌بن ، ئەمما وەختێـك یەکێـك لەپێشەکی یـ (مقدمة)ە کانی درۆو ناواقیعی بون ئەو ئەنجامەش کە لەوانەوە وەردەگیرێ بەهەڵەو ناتەواو حسێب دەکرێ ، دەبا ئێستا لەو (قضیه) یـە وردبینەوەو بزانین لەکام جۆرە : جارێ پێشەکی یەکەمیان کە دەڵێت : مسوڵمانان بڕوایان وایە کە خوا هەر کارێك بکات ڕاستەوخۆو بێ بەکـار هێنانی هیچ چەشنە هۆیەك ئەنجامی دەدات ، ئەم قسەیە شتێکی ناڕاستو درۆیەو ڕستەی (لکل شیء سبب) بۆهەر شتێك هۆیەك هەیە تەنانەت مسوڵمانە عـەوامو نەخوێندەوارەکـانیش بەسـەر زاریانەوەیە ، ئـەمـە لەسەرێکەوە لەسەرێکی دیشەوە کێ دەڵێت ئیسلام باوەڕی بەمە نیە کـە خوا لەڕێگەی بەکارهێنانی هۆو ئامرازانەوە ئیش‌وکارێ گێتی بەڕێـوە دەبات بێ‌منەتی دەکەین با هەر تەنیا ئایەتێك یان حەدیسێك بێنێتـەوە بـۆ سەلماندنی ڕاستی‌یەتی دەعواکەی ، دیارە ئەمەش مەحاڵە •

ئێستا کە زانرا حاڵی پێشەکی یەکـەم چونە با بچینـە سەروکـاری پێشەکی دووەمیان کە بریتی‌یە لە (تێوە ڕامانی عیلمی‌یانە لە بوونەوەر) :

شکی تێدا نیە کە تێوەڕامانـی زانستی‌یانە لەبوونـەوەر هەتا ئێستـا سەلماندوویەتی کە هەمو ئیشێکی ئـەم بوونەوەرە بەبێ‌ی چـەند هـۆو دەستورێك بەڕێوە دەچێت ، واتە ئەم پێشەکی‌یە خۆی لەخۆی‌دا ڕاستـە بەڵام ئایا بەتەنێ ئەوەی دەباران‌دا هەیە کەئەو ئەنجامەی لـێ وەفامـرێ کە بابای نامسوڵمان دەیەوێ ؟! لەوەڵام دەڵێین : نـەء چـونکە مـادام پێشەکی یەکەم هەڵە بوو تازە (قضية) کە بە هەڵە دەدرێتـە قەڵـەم باپێشەکی دووەمیش ڕاست بێت ، با بو ڕوون کردنـەوەی مەبەسـت وێنەیەك بێنینە بەر چاوان : ئایا ئـەم (قضیـة) یە هـەڵە نیـە : هـەموو گیاندارێك ئینسانە ، هەموو ئینسانێکیش خاوەنی ژیری‌یە کەواتە هەموو گیاندارێك خاوەنی ژیری‌یە ؟!

www.alibapir.net

دیاره هەڵەیە چونکە هەموو گیاندارێك خاوەنی ژیری نیە •

بەڵام ئایا خەتای کام لە پێشەکی یەکانە کە ئەم (قضیە)یە وەدرۆگەڕاوە ؟ بێگومان فیتی پێشەکی یەکەمیانە کە شتێکی ناواقیعی لەنێو خۆگرتووە ، دەنا پێشەکی دووەمیان چ بەڵای لێنین و ڕاست و دروست (هەموو ئینسانێك خاوەنی ژیری یە) •

ئەو مەسەلەیەی مەش کەومت وەك ئەم وێنەیەیە بێ زیادوکەم •
دووەم :: کە هەڵتریزاوی لەوەدا کە وات زانیوە هەر شتێك بەهۆی چەند یاساو دەستوورێکەوە بەجێ بهێنرێ بەدی هێنەرو سەرپەرشتی کەری گەرەك نیە ! بەڵام ئێمە تۆزێك لەمەوبەر ڕوونمان کردەوە کە بەم چەشنە بیرکردنەوەیە ئینسان دەچێتەوە تافی منداڵی و بەم چۆرە قسانە ئینسان خۆی دەباتە ڕیزی منداڵانی ساوا و پیرۆچکە کە تازە فێری دارەو بابەی دەبن[1] ! •

دووەم : لەو بەڵگانەی کە ئیسپاتی دەکەن کە بڕوا بەخوا بوون شتێکی خۆڕسك و سرووشتی یە لەئینساندا ئەو یاسا زیری یەیە کە دەڵێت : بۆ هەر ڕێك و پێکی و یاسایەك ڕێکخەرو یاسا دانەرێك هەیە ، (لکل نظام منظم) • ئێستاش بەهێنانەوەی میسالێك چەمکی ئەم یاسایە ئاوەڵا دەکەینەوە :

دەنکە شخارتە کە بریتی یە لەداروچکەیەکی گچکەو پێنج شەش سانتیمەتر درێژەو نزیکەی (٢ ملم٢) ئەستوورەو لەسەرێکی یەوە

---

(١) پوختەی مەبەست ئەمەیە : کە ئەم بوونەوەرە پەیدابوویەو دەبێ هێزێك هەبێ بوویێتە هۆی پەیدابوونی ، بۆخۆشی ئەوەی لێناوەشێتەوە کەواتە دەبێ ئەوهێزەی بۆتە هۆ پەیدابوونی بوونەوەر غەیری ماددەو غەیری بوونەوەزێ ئەومش زاتی پاکی خوایە •

www.alibapir.net

تۆزوکێك گۆگرد چەسپکراوە • ئەو دەنکە شخارتەیە هەر کەسێك تۆزێك لێی وردبێتەوە بۆی دەردەکەوێ کە وەستایەك دروستی کردوە ، بابزانین هۆی ئەمە چیە ؟

لە سۆنگەی ئەوەوە کە تێدەفکرین درێژیو ئەستووریو ئەندازەی ئەو گۆگردەی پێیەوە نووسێنراوە هەرکامیان ئەندازەیەکی تایبەتی هەیە ، کە ئەگەر هەر یەکێك لەوانە ئەندازەکەی پتر یان کەمتر بایە ئەو مەبەستەی کە دەنکە شخارتەی بۆ دروست کراوە نەدەهاتە دی ، دیارە ئەو شێوەو چۆنیەتی یانەش کە دەگونجا دەنکە شخارتەیان لەسەر بێت یەکجار زۆرن جا وەختێك ئینسان بەراوردی نێوان • ئەو حاڵەتەی ئێستای دەنکە شخارتەو حاڵەتە لەئیمکاندا بوەکان دەکات بێ سێو دوو دەڵێت : دەبێ دەستی کارسازێك لەدروستکردنی ئەم دەنکە شخارتەیەدا هەبووبێت • لەمەوە کە ڕابورد دەگەینە ئەم ئەنجامە :ـ

هەرکاتێك لەهەر جێیەکدا ڕێكوپێکیو وردەکاری لەشتێکدا بەدیکرا ناچار دەبین وەستاو نەخشەدانەرو سەرپەرشتی کەرێك بۆ هاتنەدی ئەو شتە بڕیار بدەین •

کەواتە ئێستا باسەرنج دەین داخوا ڕێكو پێکیو یاساو وردەکاری لەم بوونەوەرەدا بەدی وەکەین ؟!

دە وەرە خوێنەری بەڕێزو ئازیز باپێکەوە بەزەڕەبینی ژیریو زانست تێفکرینو چەند ڕووپەڕێك لەکتێبی زەبەلامی بوونەوەر هەڵدەینەوەو لە چەند تابلۆیەکی ڕازاوەو سەرنج ڕاکێش وردبینەوە ، تا بزانین چەند بەخەتێکی درشتو جوان لەسەر هەرکام لەتابلۆکانی بوونەوەر نوسراوە : (لا اله الا الله) غەیری خوای چ پەرستراو نین :

www.alibapir.net

★ تابلۆی یەکەم :ـ پێکەوە بەسترانی کائینات[1] :

کائیناتی ئەم بوونەوەرە وەك خانەو سێلەکانی جەستەیەك پێکەوە بەستراونو پەیوەندی‌یەکی وایان لەنێواندا هەیە ئەگەر **خوانەخواستە** ناگوزووری‌یەك ڕووبکاتە یەکێکیان هەموو ئەوانی‌تر زیانیان پێ دەگاو وەزعیان تێك دەچێ ، تەنیا یەك وێنە دێنینەوە بۆ دەرخستنی ئەم ڕاستی‌یە :ـ

ئایا ڕۆژێك لەڕۆژن بیرت لەگرنگی پەڕو بۆی باڵندەو پەڕەوەرەکان کردۆتەوەو دەرکی ئەوەت کردوە کە ژیانی تۆو گیانداران‌و شیناوردی پێوە بەستراوە ؟ بڕوا ناکەم شتی‌وات بەبیردا هاتبێ مادام وایە **تۆزێك** گوێ بگرە : پەڕو پۆی باڵندە جەستەی پەڕەوەرەکان لەگەرماو سەرما دەپارێزێ ، واتە ئەگەر پەڕەوەرەکان پەڕوباڵیان نەبوایە توانای خۆڕاگرتن‌یان نەدەبو لەئاقار گەرماو سەرماداو **بەزوویی سەریان بەفەتارەت** دەچو ، لەئەنجامی ئەوەش‌دا هەمو ئەو زیندەوەرو مێروانەی کە **بەشی** سەرەکی خۆراکی باڵنەکان پێك دێنن پەرەیان دەستاندو دەبون **چونکە** لەبەر دەنووکی باڵندەکان قوتار دەبوون ، ئەمەش سەری دەکێشا **بۆ** سامەرەستووتر بون‌و پتر شوول لێ‌هەڵکێشانی زیندەوەرەکان‌و **بەئۆردو** دەژانە نێو کێڵگەو مەزراو باخچەکان‌و قڕیان دەکشت‌وکاڵ‌**و** شیناوردو گیاو گوڵان دەخست ، ئینجا ئاژەڵ‌و گیاندارە شیناورد خۆرەکان لەسۆنگەی نەبوونی تفاق‌و لەوەڕو خۆراكدا سەریان دەنایەوەو کورد گوتەنی لە لەوەڕ دەبوون . بەلەنێو چوون‌و مالاوایی کردنی گیاندارە گیا خۆرەکانیش نۆرە دەگەیشتە سەر گیاندارە گۆشت خۆرەکانیش‌و بەم

---

(١) ئەو تابلۆیەم بەدەسکاری‌یەوە وەرگرتوە لەکتێبی (**نشانەهائی أز** أو) دفتر یکم ، لاپەڕە (٨٨) ، أثر (سید رضا صدر) .

www.alibapir.net

جۆره زەوی دەبو بەگاولاش و زیرووحی تێدا نەدەما • دیسان زۆر بوونی زیندەرەرو کرمو مێروو دەعبا وردیلەکان دەبو بەهۆی زۆر بوونی بەکتریاو ڤایرۆسە زیان بەخشەکانو قڕیان دەئینسانان دەخستەو ئاسەواریان دەبڕینو کورد گوتەنی • فریزوویان پێ دەڕنینەوە • کەواتە :

ئایا ڕاست نیە کە بوونەوەر پڕ لەیاسایەو وردەکاری تێدا ڕەچاو کراوەو پەروەردگارێك مشووری دەخواو بەڕێوەی دەبا ؟!

* تابلۆی دووەم : ئاوی زەریاکان بۆ سوێرە ؟! [1] :

ڕەنگە زۆری وا هەبن بەسێری و تفتی ئاوی زەریاکان قەلسو ناسەرسەنگ بنو بڵێن بریا ئاوی زەریاکانیش وەك ئی کانیاوو چۆمو ڕووبارەکان شیرنو بەلەزەت بایەو ، ڕەنگە بەعەزە کەسێکیش هەبن بەدڵ ئەوە بخوازن کە توانایان بەسەر جیهاندا هەبایە تا دەسکاری بەعەزە شتێکیان کردبایە بۆ وێنە : ئەو سوێری یەی ئاوی زەریاکان •

بەڵام باسەرنج بدەینو بزانین حیکمەتی سوێری ئاوی زەریاکان چیە ؟ (ئارکدی لئوکوم) دەڵێت : زۆر جاران هێندێك ڕاستی یان دەبینین کە سەرمان گێژ دەکاو ناتوانین وەلامێکی ئیقناع کەری بۆ بێنین ، یەکێك لەو ڕاستەیانە دیاردەی هەبوونی خوێیە لەئاوی زەریاکاندا کە تا ئێستا نەزانراوە چۆن پەیدا بوە ، بەڵکو سادەترین وەلام بۆ چۆنیەتی بەیدا بوونی خوێ لەئاوی زەریاکاندا ئەوەیە کەبڵێین : نازانین •

بەڵێ تائێستا — وەك ئەم زانایە گوتی — نەتوانراوە بەشێوەیەکی

---

(١) بۆ نوسرانی ئەم تابلۆیە سوودم لەکتێبی (بمن بێو چرا) وەرگرت بەرگی (٣) لاپەڕە (٤٦٣)
نوسراوی زانای بەناوبانگی ئەوروپایی (آرکدی لئوکوم) ، تەرجەمەی فارسی •

www.alibapir.net

عیلمی‌یانە چۆنیەتی پەیدا بوونی خوێ لەزەریاکان‌دا تەفسیر بکرێ ، بەڵام بابزانین هەبوونی خوێ لەزەریاکان‌دا چ تەئسیرێکی سەلبی یان ئیجابی هەیە بۆ سەر ژیانی دانیشتوانی سەر زەوی :

بەری هەمو قسان پێویستە بزانین کە ئەندازەی ئەو خوێیەی لە زەریاکان‌دا هەیە ئەگەر بلوێ ئاوی زەریاکان ڕاپاڵزینو خوێیەکەیان لێ‌بگرین دەتوانین بەو خوێیە دیوارێك دروست‌کەین کە بەرزی‌یەکەی (١٨٠) میل بێ‌و پانی‌یەکەی (١) میل‌و بەبارێ درێژی‌دا دەوری زەوی بداتەوەو لەسەر هێڵی یەکسانی (خط الاستواء) هەردوو سەرەکەی پێك بگەنەوە ! !

بەڵام بۆ تەئسیری سوێری دەریاکان لەژیانی دانیشتوانی سەر خڕۆکەی زەوی‌دا دەڵێین : کێهەمان نەی دیوە زۆر جاران لەماڵێ خوێیان بەو گۆشتەی وەرکردوە کە بههەویا هەڵگرتنێ‌ی بوون ؟ •

بێگومان ئەو خوێ پێوەرچاندنەش بۆ ئەوەیە کە گۆشتی تاین نەبێتە دەورو بەرێکی لەبارو گونجاو بۆ تێدا ژیانو زاووزێ‌کردنی بەکتریاو ڤایرۆسەکان ، دە ئاوێ زەریاکانیش بۆ هەمان مەبەست پەروەردگاری زاناو کاربەجێ خوێ‌ی پێوەرچاندوونو بگرە کردوونی بە خوێ‌واوك •

ئەمما پەروەردگاری کاربەجێ وەنەبێ وەك مەی ئینسان بیرکورتو بێ‌لێکدانەوە بێ‌و (سبحان اللە) بۆ خاتری وەدەست هێنانی بەرژەوەندی‌یەك لەسەرێکی دیکەوە زیان بەخۆی بگەیەنێ ، نەخێر خوای بەخشندە چونکە زانیویەتی ئاوی سوێری دەریاکان بەکەڵکی خواردنو خواردنو نایەت ، لەبەر ئەمە لەرێگەی چەند یاسایەکی وردی عیلمی‌یانەوە هەستاوە بەپاڵاوتنی ئەو ئاوە سوێرەو خوێیەکەی لێ وەلابردووەو ئاوێکی شیرنو زوڵاڵی بۆ فەراهەم هێناوین ئەوەش لەرێ‌ی باران بارینەوە ، لەهەموی

www.alibapir.net

سەرنج ڕاکێشتر - خوێنەری بەڕێز - ئەوەیە کە خوای بالادەست هەربە هێندێ لێ نەگەڕاوە کە لەڕێی بارینەوە ئاوێکی شیرینو بەلەزەتمان بۆ بڕەخسێنێ ، بەڵکو وێڕای ئەوەش لەئەنجامی یەکگرتنی ئۆکسجینو نایترۆجیندا خوێی نیتراتیشی پێك هێناوەو لە ڕێگەی بارانەوە خستویە خوارێو ناردوویەتە نێو زەوی بۆ خاتری وەی زەوی‌یە کشتوکاڵیو لەوەڕگایی‌یەکانمان بۆ بەپیتو پێز بکات •

کەواتە : فەرز نیە لەسەر بەندەکان کە سوپاسی خواوەندی مەزن بکەن کە بەڕێوە بردنی ئەم جیهانەی بەئینسانی بیر کورتو تەزان نەسپاردوەو هەر بۆ خۆی سەرپەرشتی دەکات ؟!! •

* تابلۆی سێیەم :- هەوای دەوری زەوی :

ئەو هەوایەی دەوری زەوی داوە نزیکەی (٥٩٠٠)[١] ملیۆن تەن دەبێ ، ئەگەر پتر یان کەمتر بوایە ژیان مەحاڵ دەبو ، چونکە ئەگەر پتر بوایە پاڵە پەستۆو فشار لەسەر ئینسان زیاتر دەبوو کاری دەکردە سەر ئەندامەکانیو گچکە دەبۆوەو بەزەحمەتیش توانای جموجۆڵی دەبو ، خۆ ئەگەر کێشی هەوا کەمتر بایە لەو ئەندازەیەی ئێستای ئەوە فشارو سەنطی هەوا لەسەر جەستەی ئینسان کەم دەبۆوەو فشارو پاڵەپەستۆی نێوەوەی جەستەی ئینسان هوروژمی دێناو مادده شلەکانی نێو لەشی مرۆڤ بەهەمو کونو کەلێنێکیدا فڕکەیان دەکردو کۆئەندامەکانی لەش لەکار دەکەوتن ، چونکە ئێستا لەنێوان فشاری نێوەوەی لەشمانو فشاری هەوای ژوور سەرمان هاوسەنطیو یەکسانی هەیەو هیچیان لە هیچیان پتر نین ، بەلام بەزیاد بوون یان کەم بوونی کێشی‌هەوا ، ئەو پێکەڵ پێکیو هاوسەنگی‌یە تێك دەچێو دەشێوێ •

---

(١) (نشانەهائی أز أو) دفتریکم • سید رضا صدر •

www.alibapir.net

ameer.maktab@yahoo.com
 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice
www.alibapir.net

ئەمە هەمووی لەلایەکەوە لەلایەکی دیشەوە هەوا لەچەند توخمێك پێك هاتوە کە هەر کامێکیان ئەندازەیەکی گونجاوی هەیە لەگەڵ ژیانی ئینسانو گیاندارو ڕووەكدا کە ئەگەر ئەو ئەندازەیە بطۆڕرێ جا کەیفێ خۆیەتی بەلای کەمی‌یەدا یان بەلای زۆری‌یەدا ئەوە کارەکە قۆڕ دەبێو شیرازەی ژیان دەپچڕێ •

وەك دەمشزانین ئۆکسجین ڕێـژەی لەهـەوادا (٢١٪)و دووەم ئۆکسیدی کاربۆن (٣و٠٪) یە واتە (٣ / ١٠٠٠٠) ودایترۆجین (٧٨٪) و (١ ٪)ی هەواش تۆزو غوبارو هێندێك توخمی تر پێکی وێنن • جا وەك زانایان دەڵێن ئەگەر بێتو ڕێژەی هەرکام لەم توخمانە پتر یان کەمتر بایە لە هەوادا ئەوە ژیانی گیاندارو ڕووەك دەشێواو برۆ بەخێرهاتی •

ئینجا لەهەمووش سەرنـج ڕاکێش‌تر ئەمەیە کـە لەنێوان توخمـی ئۆکسجینو دووەم ئۆکسیدی کاربۆندا چەشنە پەیوەندی‌یەکی برایانـەی سەیر هەیە ، هەرچی (ئوکسجین) ە ئینسانو باقی گیاندارەکانی هەڵی دەمژنو بەبێ وی نـاژین ، بـەڵام دووەم ئۆکسیـدی کـاربۆن سەبارەت بەئینسانو گیانداران ژەهرێکەو خۆ لێ ڕزگارکردنی سەربەسەر بەزێڕی بکڕێ ئێستا هەرزانە ، ئەمما ڕووەكو شیناورد ڕاست بەبەراوەژووەوە ، واتە : دووەم ئۆکسیدی کاربۆن دەمژێو ئۆکسجین فڕێ دەداتە دەرێ • باشە دەبێ بۆچی پەروەردگار وای لە ڕووەكو شیناوردان کردبێ کـــە بەبێ ئەو ژەهرەی نەژیەت کە لەڕاستی‌دا بریتی‌یە لەخۆڵەمێشو زبڵوزاڵی خانەکانی جەستەی گیانداران ؟! بێطومان بۆیە ئەو کارەی کردوە هەتا سەوداو مامڵەتو کڕینو فرۆشتن لەنێوان ڕووەكو گیاندارانـدا بەرقەرار بکاتو پێکەوە بیانکاتە براو وایان لێ بکات بەبێ یەکدی نەژین ، ئاخـر

www.alibapir.net

ئەگەر ئینسانو باقی گیانداران لەلایەن ڕووەکەوە ئۆکسجینیان بۆ ساز نەکرابایە ئەو ئەندازە (ئۆکسجین) ەی هەیە لە هەوادا لە مێژبوو دەبڕاو ئەوانیش بێ بژیو دەکەوتنە گۆڕێ ، دیسان ڕووەکیش ئەگەر لەلایەن گیاندارانەوە خۆراکی بۆ دابین نەکرابا ئەویش بەمەرەدی برادەرەکەی دەچوو .

دە ئێستا خوێنەدی ئازیز هەر هێندەم پێماوە بڵێم سەیری ئەو وردەکاریو ڕێكو پێکی یەی کائیناتی خوای بەبەزەیی بکەو با ویژدانت نایل بێ بەندایەتی نەکەی !!

* تابلۆی چوارەم : گرنگی پێستی لەش :

١ - پێست چەند کونێکی وردیلەی تێدایە کە بەشێك لەهەناسەدان لەڕێی ئەوانەوە ئەنجام دەدرێ ، خۆ ئەگەر ئەو کونانە گیران ئەوە ئینسان حسابی دەڕواو دەبێ دەستانی لێ بشۆین .

٢ - پێست چەند لوێکی تێدایە کە ئارەق دروست دەکەنو لەلەشی وەدەر دەنێن بەهیوای کەمکردنەوەی پلەی گەرمی لەش ، بۆیە دەبینین لەدەمی هاوینانو لەوەختی بەرز بوونەوەی پلەی گەرمی ئاوو هەوادا ئارەق دەردانی لەش زۆر چالاکەو بەبەراوە ژووەوە لەوەختی نزم بوونەوەی پلەی گەرمی ئاوو هەوادا ئارەق دەردانی لەشیش سستتر دەبێت ، چونکە وەختێك پلەی گەرمی ئاووهەوا دادەبەزێو هەوا سارد دەبێت لەشمان بۆ خاتری وەی تووشی زیان نەبێت پێویستی بەوزەو گەرمی هەیە بۆیە بەشێوەیەکی ئۆتۆماتیکی کەسەرما داهات بێئەوەی ئێمە هەر ئاگاداریش بین کونەکانی پێست دادەخرێنو مەودا نادرێت بە وزەو گەرمی نێو لەش کە لەڕێی ئارەق کردنەوە بڕواتە دەر ، هەر بۆیەشە پلەی گەرمی لەش چ لەدەمی قرچە قرچی گەرمای هاویندا و چ لەوەختی سەرماو زوقمی

www.alibapir.net

زستاندا لەدەوری (٣٧)° دەمێنێتەوە ، بەڵام باقی تەنەکان بەپێچەوانەوە لەدەمی گەرمادا گەرم دادێن و لەکاتی سەرماشدا سارد دەبن •

٣ ـ پێست چەند لوێکی تێدایە هەڵدەستن بەدەردانی چەوری بۆخاتری وەی مووەکانی لەش هەمیشە نەرم و نۆڵ و تازەبن و پێستیش وشك هەڵنەگەڕێ و چرچ و چۆڵ نەبێ و تەڕو پاراو بێت •

٤ ـ پێست هێڵی یەکەمی بەرگری کردنی لەشە لەئاقار هێرشی میکرۆب و چڕوچانەوەری وردیلەداو وەك دیوارێکی مەحکەم نایەڵێ پێ بنێنە نێو سنووری لەشەوە ، وەختێکیش پێست برینـدار دەبێ و کەلێنی تێ دەکەوێ و هێڵی یەکەمی بەرەی بەرگری کردنی لەش دەشکێنرێت گرنگی پێست دەردەکەوێ ، کوردانیش لەمێژە گووتویانە : قەدری مانگێ لەتاریکە شەواندا دەزانرێ !!

٥ ـ پێست ئەو ماددە ژاراویانەی لەلەشدا پەیدا دەبن بەشێکیان لەڕێی ئارەق کردنەوە لە وەڵاتی لەش دەرداوێ و بەم کارەش یارمەتی یەکی برایانەی گورچیلەکان دەدات •

٦ ـ پێست لەچوونە دەرەوەی ماددە شلەکانی لەش بەرگری دەکات

٣

کە پتر لە (ــــ)ی جەستەی ئینسان پێك دێنن بۆ وێنە : خوێن •

٤

٧ ـ پێست نێوجەرگەی هەستی دەستلێکوتانە(مركز حاسة اللمس)• ئەو هەستەی کە ساردی و گەرمی و تەنکی و ئەستووری و توندی و شێ و ••• هتدی پێ دەزانرێ •

بێگومان هەریەکێك لەم ئەرکانەی پێست چەندین کرێکارو ئەندازیارو پسپۆڕی زەبر بەدەستی گەرەکە ، جا نازانم خوێنەری بەڕێز

www.alibapir.net

هیچ جاران کرنووشی بەندایەتیو شوکـرانە بژێریت بۆو پەروەردگـارە بردوە کە ئەو هەمو وردەکاریو دەستوورو یاسایانەی لەدروستکردنـی لەشتدا ڕەچاو کردوە یان نا ؟!!(١)

* تابلۆی پێنجەم : زەبەلامی بوونەوەر :

بەعزە کەسێکی بیرکورتو ساویلکە دەڵێن ئێمە وەختێك بڕوا بەخوای میهرەبان دێنین کە بتوانین بیهێنینە بەرخەیاڵو بزانین چـۆنە !! بـەڵام ئەوانە وادیارە نەخۆیان دەناسنو نەخواو نەموڵکی خوا ، دەنا ئـەوانـە ئەگەر بزانن مێشکی وان چەند چووکەڵەیەو موڵکی خودا چەند پـانو بەرینە کە بە هیچ کلۆجێك ناتوانن تەنانەت بەشێکی موڵکی خودا بەخەیاڵی خۆیاندا بێنن چ جای هەمووی بەهیچ ڕەنگێك هێندە خۆیان لێ نەدەگۆڕا کە لافی وا لێبدەنو ئیدیعای وا بکەن •

ئێستاش بۆ خاتری وەی بیرکورتیو بێ ئەزموونی ئـەوان چەشنـە کەساغان چاتر بۆ دەرکەوێ کەدەیانـەوێ زاتو ماهیەتی خـودا بناسنو بیهێننە بەر ئاوێنە خەیاڵ با برێك لەگۆشەیەکی موڵكو مەملەکەتی خوادا بکەوینـە موتاڵاو تێفکـرین : (ئارکـدی لئوکـوم لـەکتێبی (پێم بڵێ بۆچی) دا دەڵێت : ئینسان نـەك(٢)
هەر ناتوانێ ئەندازەی ڕاستەقینەی بوونەوەر بزانێت بەڵکو ناتوانێ هـەر بیریشی لێبکاتەوەو بیهێنێتە بەر خەیاڵیش ، ئەگـەر لەزەوییەوە دەست پێبکەینو بەرەو پێشتر بڕۆین تێ دەگەین بۆچی ئەمە وایە •

---

(١) کتێبی (نشانەهائی أز أو) دفتر دوم (سید رضا صدر) •

(٢) ئەم کتێبە وەرگێڕراوەتە سەر زمانی فارسی بەناوی (بمـن بگـو چرا) ، سەیری بەرگی (٣) لاپەڕە (٣٤٥ ، ٣٤٦ ، ٣٤٧) بکە•

www.alibapir.net

زەوی یەکێکە لە خڕۆکەکانی کۆمەڵەی خۆر ، بەڵام بەبەشێکی گچکەی دادەنرێ ، بەڵام ئەم بەشە گچکەی کۆمەڵەی خۆر کێشەکەی (٦٦٠٠) ترلیۆن تەنە ، [٣] واتە :

(٦٫٦٠٠٠ ٫٠٠٠٫٠٠٠٫٠٠٠ ٫٠٠٠٫٠٠٠٫٠٠٠) تەنە !!

کۆمەڵەی خۆریش بەڕۆژو ئەو خڕۆکاتە دەگوترێ کە بەدەوری‌دا دەخولێنەوە ، ئینجا کۆمەڵەی خۆریش بەشێکی زۆر چووکەڵەیە لەکەهکەشانی کاکێشان (مجرة درب التبان) ، بەڵێ لەڕاستی‌دا ڕۆژ خۆی یەکێکە لە ئەستێرەکانی کەهکەشانی کاکێشان ، ئەو کەهکەشانەی کە نزیکەی دووسەد بلیۆن (١٠ × ٢٠)[١٢] ئەستێرەی وەك خۆری خۆمان‌و گەورەتر یان گچکەتری تێدایە !![١] •

ئەو کەهکەشانەی لەمەڕمە نیزیکەی (١٠٠٫٠٠٠) ساڵی تیشکی هەر پانایی‌یەتی ، بۆ ئەوەی بزانی ئەم ئەندازەیە چەند بێ ڕەزایە پێویستە بزانی مساڵی تیشکی چیە ؟ ساڵی تیشکی ئەو ماوەیەیە کەتیشك لەماوەی ساڵێکی خۆمان‌دا دەی بڕێت ، وەزانایان دایان ناوە بۆ پێوانی دووری‌و نیزیکی نێوان کەهکەشان‌و ئەستێرەکان ، واتە هەر وەك چۆن یەکەی پێوانی گەنم تەنەکەیە وئی‌کوتاڵ مەترو یاردەو ئی ڕێ‌و بان میل‌و کیلومەترو ••• هتد یەکەی پێوان (الوحدة القياسية)ی ئەستێرەو خڕۆکەکانی ئەم بوونەوەرەش ساڵی تیشکی‌یە •

ئێستا بابزانین ساڵی تیشکی چەندە ؟

تیشك لەهەر چرکەیەك‌دا (١٨٦٠٠٠) میل دەبڕێت واتە (٣٠٠٫٠٠٠)کم کەواتە بۆ خاتری وەی بزانین لەماوەی ساڵێك‌دا چەند دەبڕێت گەرەکمانە

---

(٣) سەیری بەرگی (٢) لاپەڕە (١٧)ی هەمان کتێب بکە •

(١) سەیری کتێبی ناو براو بکە بەرگی یەکەم لاپەڕە (١٠٥) •

www.alibapir.net

هەوەڵ جار بزانین لە (٦٠) چرکەدا چەند دەبڕێ‌و ئینجا لە (٦٠) دەقیقەداو ئینجا لە (٢٤) سەعات‌داو ئینجا لە (٣٦٥) ڕۆژدا بەم جۆرە :

١٨٦٠٠٠ × ٦٠ = ١١٫١٦٠٫٠٠٠ میل لەهەر دەقیقەیەك‌دا •

١١٫١٦٠٫٠٠٠ × ٦٠ = ٦٦٩٫٦٠٠٫٠٠٠ میل لەهەر سەعاتێك‌دا •

٦٦٩٫٦٠٠٫٠٠٠ × ٢٤ = ١٦٫٠٧٠٫٤٠٠٫٠٠٠ (شازدە ملیارو حەفتا ملیۆن‌و چوار سەد هەزار) میل لەهەر ڕۆژێك‌دا •

١٦٫٠٧٠٫٤٠٠٫٠٠٠ × ٣٦٥ = ٥٫٨٦٥٫٦٩٦٫٠٠٠٫٠٠٠ (پێنج بلیۆن‌و هەشت‌سەدو شەست‌و پێنج ملیارو شەش سەدو نەوەدو شەش ملیۆن) میل لەهەر ساڵێك‌دا دەبڕێت •

واتە : نزیکەی (٦) بلیۆن کە دەتوانین لەجیاتی دوازدە سفری بۆ دانێین بنووسین (١٠ × ٦^{١٢}) •

کەواتە تیشك لەماوەی ساڵێك‌دا (١٠ × ٦^{١٢}) میل دەبڕێت •

ئێستا بۆ ئەوەی پانایی کەهکەشانەکەی لەمەڕ خۆمان بزانین پێویستە بڵێین :

٦٫٠٠٠٫٠٠٠٫٠٠٠٫٠٠٠ × ١٠٠٫٠٠٠ =

٦٠٠٫٠٠٠٫٠٠٠٫٠٠٠٫٠٠٠٫٠٠٠ (١٠٠٠ × ٦٠٠^{١٢}) میل پانایی کەهکەشانەکەی لەمەڕ خۆمانە !!

ئێستا ڕەنگە یەکێك بپرسێ ، باشە ئەگەر ڕاستە باقی ئەستێرەکانی تری کاکێشان یان وەك ڕۆژن یان گەورەتر چما هێندە گچکە خۆ دەنوێنن ؟!

لەوەڵامدا دەڵێین : ڕۆژ کە قەبارەکەی (١٫٣٠٠٫٠٠٠) ملیۆنێك‌و سێ‌سەدهەزار جار هێندەی قەبارەی زەوی‌یە لەبەر ئەوەی(٩٣٫٠٠٠٫٠٠٠) نەوەدو سێ ملیۆن میل لەئێمەوە دوورە هێندەی سینی‌یەك دێتەبەرچاوان ، ئەمما دەزانی نیزیك‌ترین ئەستێرەی کاکێشان لە زەوی ئێمەوە چەند

www.alibapir.net

دووره کە بریتی‌یە لە ئەستێرەی (ئالفاسنتاری) : **(٢٥)** بلیۆن میل ئەگەر بەنووسینی ئاسایی بی‌نووسین **(٠٠٠ر٠٠٠ر٠٠٠ر٠٠٠ر٢٥)** میل لەێمەوە دووره •

هەتا ئێرە قسە هەر لەکەشکەشانەکەی خۆمانە!![1]

ئەمما زۆر باش بزانە کە ملیۆنەها کـەهکەشانی تری وەك ئـەوەی لەمەڕ مە لەبوونەوەردا هەن ، کە ڕەنگە ئەگەر گشت ئەو کەهکەشانانە لەسەریەك کەڵەکە بکەین ئێستا بەهەموویان گۆشەیەکی ئەم موڵکە بەرینەی خوا پێك بێنن •

ئەمە هەمووی لەلایەکەوەو لەسەرێکی دیکەشەوە گـەردوون ناسان بڕواشیان وایە کە ئەم بوونەوەرە تاو بۆ تاوێ پتر خۆی لێك دەکێشێتەوەو بەرین دەبێت ، سەرسووڕهێنەرتر **لێرەدا ئەمەیە کە گووتاری خـواش** - قورئانی گەورە - ئاماژەی بۆ ئـەم **ڕاستی‌یە** کـردوە **وەك دەفەرمێ :** (والسماء بنیناها بأییدٍ وانا لموسعون) الذاریان • واتە : ئاسمانمان **بە هێزو** توانا خوڵقاندوەو بەرینیشی **دەکەین ! •**

پێم وایە ئێستا ساویلکەیی‌یەتی ئەوان کـەسانمان بۆ دەرکـەوت کەبەهەویان پەروەردگاری مەزن‌و باڵادەست بێننە بەر ئاوێنەی بیرو خەیاڵ‌و وەك شتێکی بەرهەست هەستی پێ‌بکەن •

★ تابلۆی شەشەم : ڕۆژو تیشك دانەکەی :

ڕۆژ وەك پێشتر گوتمان یەکێکە لە ئەستێرەکانی کاکێشان ، ئەمما لە سۆنگەی ئەوەوە کە نیزیك‌تـرین ئەستێرەیە لەزەوی‌یـەوە لەباقـی ئەستێرەکان گەورەتر خۆی دەنوێنێ •

---

(١) تیشك کە لەچرکەیەکدا **(٠٠٠ر١٨٦)** میل دەبـرێ بە **(٨)** دەقیقـە لەخۆرەوە دەگاتە زەوی ، ئەمما لەچەقی کاکێشانەوە تادەگاتـە رۆژ **(٠٠٠ر٢٧)**ساڵی گەرەکە •

www.alibapir.net

ڕۆژ (۱٫۳۰۰٫۰۰۰) جار هێندەی زەوی یەو (۹۳٫۰۰۰٫۰۰۰ میل لە زەوی یەوە دوورە •

لە ڕۆژدا پتر لە (٦٠) توخم هەن لەو توخمانەی کـــە لەزەوی‌دا هەن لەنێو ئەو توخمانەدا هایدرۆجین و هیلیوم‌و ئاسن‌و کالیسیوم هەن پلەی گەرمی ڕۆژێ لە ڕووکاری دەرێ‌یدا نیزیکەی (۱۲٫۰۰۰) پلـەی (فەهرەنهایت) ەو لەدیوی نێوەوەی‌دا نیزیکەی ملیۆنێك‌و بگرە پتریش ، بۆ خاتری وەی بزانین ملیۆنێك پلەی (فەهرەنهایت) چـەندە پێویستـە بزانین کە لە (۲٤٠٠) پلەی (فەهرەنهایت)ی بەردو ئاسن‌و کانزاکان نەك هەر دەتوێنەوە بەڵکو دەبنە گازیش •

تیشك دانەوەی خۆر چۆن چۆنی‌یە ؟!

ساڵانی پێشوو زانایان وایان دەزانی کەهۆی تیشك دانەوەی خۆر سووتانیەتی ، ئەمما شکی تیدا نیە کە بەهەڵەدا چوو بوون چونکە هیـچ تەنێك ناتوانێ سەدان ملیۆن ساڵ بسووتێ‌و بەردەوام بێت •

ئەمڕۆ زانایان بڕوایان وایە کە تیشك‌و گـەرمی خـۆر ئەنجامـی دیاردەیەك وەك دیـاردەی تەقاندنەوەی بۆمبـای ئەتۆمی‌یە ، واتە خۆر ماددە دەگۆڕێ بۆ وزە ، هەڵبەتە ئەم دیاردەیەش لەگەڵ دیا دەی سووتاندا جوێ‌یە ، چونکە سووتان بریتی‌یە لە گـۆڕڕانی مـاددە لەشێوەیەکـەوە بۆشێوەیەکی‌تر بەڵام گۆڕرانی ماددە بۆ وزە دەبێتە هۆی پەیدا کـردنی وزەیەکی زۆری نائاسایی لەئەندازەیەکی کەمدا ، بۆ وێنە نیوکیلۆ ماددە دەتوانێ هێنـــدە وزە بڕەخسێنێ کـەپتر لەیەك ملیۆن تەن بـەرد قـاڵ بکاتـەوە !

۱

کەواتە ئەگەر زانیاری ئێستامان ڕاست بکات (ــــ)ی ماددەی خۆر

www.alibapir.net

هێنده وزه دەڕەخسێنێ کە بەشی (١٥٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠) سەدو پەنجا هەزار ملیۆن ساڵی دیکە دەکات !

جا نازانم کەسێك هەر لوێچێك لێکدانەوەو ئەمەگی هەبێت چۆن دەخۆی ڕادەبینێ سەری شوکرانە بژێری‌و بەندایەتی بۆو پەروەردگارە بەخشندەو خاوەن بەزەیی‌یە دانەنوێنێ‌و نازانم چۆن غیرەتی دێنێ هێندە سپڵەو پێ‌نەزان بێت ئینکاری هەبوونی بکات ؟!![1]

★ تابلۆی حەوتەم : زیندەوری هەزار چاوە :

پێم وایە کەس نیە نەك جارێك سەدان جار مێشە جاڕزی نەکردبێ‌و ڕقی هەڵنەستاندبێ بەویزە گیزەو هەڵفڕین‌و و دافڕینی دووبارەو سێ‌بارەی ، بەڵام ، ئایا هیچ کامێکمان ڕۆژێك لە ڕۆژان بیرمان لەزانایی‌و توانایی خوڵقێنەری (مێش) کردۆتەوەو لەجهانی پڕ وردەکاری‌و سەرسوڕهێنەری‌دا کەوتووینە موتاڵاو تێ‌فکرین ، لەو بڕوایەدا نیم هەتا ئێستا ـ مەگەر چۆنەکایی ـ دەنا هیچمان کارێکی وامان کردبێ ، بەڵام ئەمڕۆ بابەدەم بانگەوازی گوتاری خواوە بچین کەدەفەرموێ : (أولم ينظروا في ملكوت السموات والارض وما خلق الله من شيء) اعراف ، « ئەوە سەیری موڵکی ئاسمانەکان‌و زەوی‌یان نەکردووەو هەرشتێکی تر کە خوا خوڵقاندوویەتی ؟ » بەڵێ باتەماشایەکی (مێش) بکەین‌و ڕووپەڕێکی تر لە کتێبی بوونەوەری خوا هەڵدەینەوە :

مێش درێژی‌یەکەی نیزیکەی یەك سانتیمەترە ، بەلام دەزانی لەسەعاتێك‌دا دەتوانێ چەند ڕێگا ببڕێ ؟ دەتوانێ (٨٠)کم ببڕێت وێڕای ئەوەی هەرچی لەسەر ڕێ‌و دەورو بەریەتی هەستی پێ دەکات !!

---

(١) سەیری کتێبی ناوبراو بەرگی سێیەم لاپەڕە (٣٤٨) بکە .

www.alibapir.net

ئینجا وەك لە هەموان ڕووتە هەر کیلۆمەترێك (١٠٠٠) مەترەو هەر مەترێکیش (١٠٠٠) سانتیمەترە کەواتە : ٨٠ × ١٠٠٠٠٠ = ٨٫٠٠٠٠٠٠٠سم (هەشت ملیۆن سانتیمەتر) دەبڕێت لەیەك سەعاتدا ، بەتەعبیرێکی‌تر مێش لەماوەی یەك سەعاتدا دەتوانێ هەشت ملیۆن بارتەقای جەستەی خۆی ببڕێت ، مادام وابێ مێش خێراترە لەخێراترین ڕۆکێت کە تائێستا داهێنراوە .

زیندەوەر ناسان بەهۆی میکرۆسکۆبە بەهێزەکانەوە سەیری چاوی (مێش)یان کردوەو گەیونە ئەو ئەنجامە کە ئەو مەگەزە خاوەنی (٦٠٠) تا (١٠٠٠) چاوە ، بەتەعبیرێکی‌تر خاوەنی (٦٠٠) تا (١٠٠٠) دوور بینی وێنە گرتنە ، بەڵام چاوی ئینسان لەگەڵ ئەو هەمو وردەکاری یەی‌دا تەنیا خاوەنی دوو دووربینە هەر چاوە یەکێکی تێدایە !!

مێش بەهۆی پێیەکانی‌یەوە ڕۆڵێکی گرنگ دەگێڕێ لەموتوربە کردنی زۆر جەشنە گوڵو گیاو گژدا ، دیسان دەورێکی باڵاش دەگێڕێ لە گواستنەوەی میکرۆبو بڵاوکردنەوەی نەخۆشی جۆراو جۆردا .

ئەم شتانەی گوتران سەبارەت بەم زیندەوەرە بێ ئەمیەتە ـ لەڕوانگەی ئینسانەوە ـ جێی سەرنج بون ، ئەمما چۆنیەتی زاووزێی ئەم مەگەزە لەهەمو شتێکی سەرنج ڕاکێش ترە :

مێش هەر کەرەتەی (١٠٠) تا (١٥٠) هێلکە دادەنێ ، هەر کام لەو هێلکانەش پاش (١٠) ڕۆژ دەترو کێن‌و دەبنە مێش ، ئینجا پاش (١٠) ڕۆژی دیکە دەست بەزاووزێ دەکەن ، کەواتە هەر جووتە مێشێك لەماوەی(٢٠) ڕۆژاندا لەدایك دەبێت‌و سەرلەنوێ گەراش دادەنێتەوە ، جائێستا بادەست دەینە فەڵەم‌و قاقەزو حیسابێکی وردی بۆبکەین بزانین ئەگەر جووتە مێشێك ڕێ لەزاووزێ‌یان نەگیرێت‌و هەتا (٢٤٠) ڕۆژ لەژیان‌دا بمێننەوە چەندەیان وەچە لێ وەپاش دەکەوێ ؟ :

www.alibapir.net

وەك گوتمان مێش لەماوەی (٢٠) ڕۆژدا لەدایك دەبێ‌و گەورە دەبێ‌و زاووزێش دەست پێ‌دەکات ، دیسان گوتمان مێینەی **مێش** هەر کەڕەتێك لە (١٠٠) وە تا (١٥٠) هێلکە دادەنێت ، کەواتە ئەگەر ئێمە لانی کەمی بگرین‌و بڵێین هەر کەڕەتەی هەر (١٠٠) هێلکەی بۆ حسێب بکەین دەزانی لەماوەی (١٢) سووڕی زاووزێ‌دا واتە لە ماوەی (٢٤٠) ڕۆژدا چەند هێلکە مێش پەیدا دەبێت‌و دەبێتە **مێش** ؟! نیزیکەی (٤٨٨) ترلیۆن واتە (٤٨٨،٢٨١،٢٥٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠) • ئەمە بە مەرجێك هیچ جارێك نێرو مێی پێشوو نەهێنرێنەوە نێو حسابان ، واتە وا دابنرێ کە هەر جووتە مێشێك یەك جار زاووزێ بکەن‌و دوایی تەقاویت بکرێن‌و ئیسراحەت بکەن‌و جوجکەکانیان دەست بکەن بەزاووزێ ، ئەمەش قەڵەم‌و قاقەزو فەرمو حسابی کە :

٢٤٠ ÷ ٢٠ = ١٢ کەواتە (١٢) بیست ڕۆژی‌مان هەیە ، کە وەك گوتمان هەر (٢٠) ڕۆژ بریتی‌یە لە سووڕی ژیانی مێشێك بەلەدایك بوون‌و گەورە بوون‌و زاووزێ کردنی‌یەوە ، جا ئێستا باوەدوای حسابەکەمان بکەوین بزانین چی لێ‌دێ :

١ ـ لەبیست ڕۆژی هەوەڵدا جووتە مێشێك (١٠٠) هێلکە دادەنێن •

٢ ـ لەبیست ڕۆژی دووەم‌دا (١٠٠) هێلکەکە دەبنە مێش‌و هەر جووتێکیان (١٠٠)ی تر دادەنێن کەواتە ژمارەی مێشەکان بۆ جاری دووەم بوو بە (٥٠ × ١٠٠ = ٥٠٠٠) مێش •

٣ ـ ئینجا لە بیست ڕۆژی سێ‌یەم‌دا هەر جووتە مێشە لەو (٥٠٠٠) مێشە (١٠٠) ی تر دادەنێت کەواتە دەبن بە (٢٥٠٠ × ١٠٠ = ٢٥٠،٠٠٠) مێش •

٤ ـ لە بیست ڕۆژی چوارەم‌دا ژمارەی مێشەکان دەکاتە :
(١٢٥،٠٠٠ × ١٠٠ = ١٢،٥٠٠،٠٠٠) •

www.alibapir.net

٥ ـ لە بیست ڕۆژی پێنجەمدا ژمارەی مێشەکان دەکاتە :

(٦ر٢٥٠ر٠٠٠ × ١٠٠ = ٦٢٥ر٠٠٠ر٠٠٠) .

٦ ـ لە بیست ڕۆژی شەشەمدا ژمارەیان دەگاتە :

(٣١٢ر٥٠٠ر٠٠٠ × ١٠٠ = ٣١ر٢٥٠ر٠٠٠ر٠٠٠)

٧ ـ لە بیست ڕۆژی حەوتەمدا ژمارەیان دەگاتە :

(١٥ر٦٢٥ر٠٠٠ر٠٠٠ × ١٠٠ = ١ر٥٦٢ر٥٠٠ ر٠٠٠ر٠٠٠) .

٨ ـ لە بیست ڕۆژی هەشتەمدا ژمارەیان دەگاتە :

(٧٨١ر٢٥٠ر٠٠٠ر٠٠٠ × ١٠٠ = ٧٨ر١٢٥ر٠٠٠ر٠٠٠ر٠٠٠) .

٩ ـ لە بیست ڕۆژی نۆیەمدا دەگاتە :

(٣٩ر٠٦٢ر٥٠٠ر٠٠٠ر٠٠٠ × ١٠٠ = ٣ر٩٠٦ر٢٥٠ر٠٠٠ر٠٠٠ر٠٠٠)

١٠ ـ لە بیست ڕۆژی دەیەم دا ژمارەی مێشەکان دەگاتە :

(١ر٩٥٣ر١٢٥ر٠٠٠ر٠٠٠ر٠٠٠ × ١٠٠ =
١٩٥ر٣١٢ر٥٠٠ر٠٠٠ر٠٠٠ر٠٠٠)

١١ ـ لە بیست ڕۆژی یازدەمدا سەرجەمی ژمارەی مێشەکان دەگاتە :

(٦٥٦ر٢٥٠ر٠٠٠٠٠٠ر٠٠٠ × ١٠٠ =
٩ر٧٦٥ر٦٢٥ر٠٠٠ر٠٠٠ر٠٠٠ر٠٠٠) .

١٢ ـ لە بیست ڕۆژی دوازدەمدا دەگاتە :

(٤٨٨ر٢٨١ر٢٥٠ر٠٠٠ر٠٠٠ر٠٠٠ر٠٠٠) مێش !! جا ئێستا بۆ وەی بێ ڕەزایی ئەو ژمارەیە بزانین بزانین با ژمارەی مێشەکان دابەش کەین بەسەر ڕووبەری زەویدا تا بزانین (١سم (١سم²) چەند مێشی بەر دەکەوێ :

(٤٨٨ر٢٨١ر٢٥٠ر٠٠٠ر٠٠٠ر٠٠٠ر٠٠٠ ÷ ٥ر١٠٠ر٠٠٠ر٠٠٠ر٠٠٠ر٠٠٠ر٠٠٠سم² = ٩٥ مێش بۆ هەر (١سم٢) * .

www.alibapir.net

بەڵام ئایە کێ ناپەڵێ مێش پتــر لەبەرەی خــۆی لینگان ڕاکێشێ ؟!
باسی سرووشتو ڕێکەوتو مێکەوتان مەکە چونکە بەزەیی‌و ژیــری‌و زانیاری‌یان نی‌یەو فەرقێ بەزەرەرو قازانجان ناکەن ؟ [1] ، هەڵبەتە لێرەدا چاوپۆشیمان لەوە کردوە کە ئایا ئەو سرووشتو ڕێکەوتە بەو چەمك‌و مەبەستە کە بێ‌بڕوایان دە دڵی دەگرن هەن یان نا •

ئەمانە ــ ئەم حەوت تابلۆیە ــ چەند تابلۆیەك بوون لە گۆشەیەکی چووکەڵەی موڵکی خوادا کە ئەوپەڕی وردەکاری‌و ڕێك‌و پێکی یان تێــدا دەردەکەوێ‌و بەهیچ ڕەنگێك ڕەوا نیە لەگەڵ دەنکە شخارتەدا بیزێنە نێو تەرازووەوەو پێك هەڵسەنگێنرێن •

بەڵام نەچی ئەمەشت لەبیر بچێت کە ئەمانەی گوتران وەك لوێچێك بوون لەتەغارێك‌و چەند شتێکی سادە بوون لەچاو هەزارەوهاو ملیۆنەهــا تابلۆی تری دڵ بزوێنی ئەم بوونەوەرە کە بەپشتیوانی خودا لە کتێبی (گەورەترین ڕاستی) دا کە تەرخان دەکرێ بۆ ئەو چــەشنە باسانــە بڕێکیان لێ باس دەکەین •

ئێستاش خوێنەری ئازیز ، ژیری‌و ویژدانت بکە بە دادگەرو ڕامێنەو وردەکاری‌و ڕێك‌و پێکی دەنکە شخارتەیەك ــ کەناچاری کردی دان بێنی بــە بوونی وەستاو کارسازێکدا ــ لەگەڵ ڕێك‌و پێکی بوونەوەر لەبەرێك ڕاگرەو بزانە هەڵوێستت چی دەبێت !!

سێیەم : لەو یاسا ژیری‌یانەی ئیسپاتی سرووشتی‌یەتی بڕوابوون بە هەبوونی خودای بەخشندە دەکەن ، ئەو یاسایەیە کە دەڵێت : هەرشتێــك

---

(١) بۆ نوسرانی ئەم تابلۆیە سوود لە کتێبی (پدیدهای أسرار آمیز)و• کتێبی (عن بگوچرا) بەرگی یەکەم وەرگیراوە •

ئەمە لەکاتێکدا جەستەی هەرمێشێك بە ($١سم^٣$) دابنرێ •

www.alibapir.net

بـوون‌و نه‌بوونی یـه‌کسان بـێ بوونـی بەسەر نـەبوونی‌دا زاڵ نابێـت بەبێ زاڵکەرێك (يستحيل ترجيح أحد طرفي الامكان بدون مرجّح) .

لەپێشەوە پێویستە بزانین کە زانایان خڕ لەسەر ئەوەن کە سەردەمێك بوە ئەم بوونەوەرەی ئێستا بـەم شێوەیە دەی بینین سەرو شوێنی دیـار نەبوە ، هەڵبەتە قورئانی قسە لەجێ‌و پرپیت‌و بەهرەش پشت گیری ئـەم ڕایە دەکاو لەگەڵێك جێ‌یان‌دا ئاماژە بۆ ئەم ڕاستی‌یە دەکات بۆ وێنە لـە سووڕەتی (فُصّلت) دا دەفەرموێ : (ثم استـوى الى السماء وهـي دخـــان) یانی : ئینجا ـ خـــودا ـ ویستی ئاسمان دروست کـات کـە لەودەمی‌دا دووکەڵ بو . لێرەدا مەبەست لەدووکـەڵ حاڵـەتی گـازی ماددەیە[1] .

کە واتە هیچ کەس لاموجوومی‌یە لەوەی ناکات کە ئەم بوونەوەرە بەم شێوەو قاڵبەی ئێستای ئەزەلی نیەو پەیدا بوە دوای ئـەوەی کـە نەبوە ، بێ‌گومان ئەو ڕاستی‌یەش کەس لەپیاوەتی خۆی دانی پێدا نەناوە ، بەڵکو شتێکی سەلمێنراوەو زانیاری پشتگیری دەکات .

دە ئێستـا باسەرنج دەین‌و تێ‌فکـرین داخـوا ژیری‌و زانیـاری‌مان هەڵوێستیان چۆنە سەبارەت بەگۆڕرانی ماددە لەحاڵەتی هەویرە ترشی‌و بێ‌سەرەو بەرەیی‌و پرژو بلاوی‌یەوە بۆ ئەم حاڵەتـەی ئێستای کـە لـە شێوەی چـەندین کـەشکەشانی زەبـەلاح‌دا خـــۆی دەنوێنی هـــەر کەشکەشانێکیش لە ملیارەها ئەستێرەو خڕۆکە پێك دێت ، هەر کام لـەو

---

(١) بیرۆزەی (لاپلاس) یش هەمان قسە دەکات ، ئەم بیردۆزەیە هەتا ئێستا ڕاست‌ترین بیردۆزەیە سەبارەت بە چۆنیەتی دروست بوونی بوونەوەر .

www.alibapir.net

کەشکەشان‌و ئەستێرەو خڕۆکانە بەشێوەیەکی عیلمی‌یانەی پڕ وردەکاری‌و بەپێی چەند یاساو دەستوورێکی فیزیایی‌و کیمیایی بەڕێوە دەچێ •

بەر لەوەی وەبەر توێژینەوەی ئەم مەسەلەوە بنیشین بە پێویستی دەزانم وێنەیەك بێنینە بەرچاوان :

تەرازوویێکمان هەیە هەردوو تای بارتەقای یەکن‌و شتاقیان لەوی‌تر گرانتر نیە ، ئایا ئەگەر بێت‌و ئەو تەرازووە لەهەوادا ڕابگرین ڕێی تێ دەچی بێ هیچ هۆیەك لایەکیان دابکەوێ لەڕێکاری ئەوی تریان نزم‌تر بێتەوە ، بێگومان ئەوە شتێکی مەحاڵ‌و چاوەڕوان نەکراوە •

دەئێستا با بادەینەوە سەر توێژینەوەی مەسەلەی دروست **بوونی جیهان**

سەردەمێك بوە کە ئەم کەهکەشان‌و ئەستێرەو مانگ‌و خڕۆکانە ناویان لە کوولەکەی تەڕیش‌دا نەبوەو ماددەی بوونەوەر بە شێوەی تۆپەڵە گازێکی تێك چڕژاوو بێ‌سەرەو نارێك و پێك بوە • کەواتە چۆن چۆنی ئەو گازە پڕژو بڵاوو بێ‌سەرەو بەرەو تێك چڕژاوە گۆڕرا بۆ ئەم بوونەوەرە تێرو تەواوو پڕ وردەکاری‌و دڵگیرو ڕازا وەیە ، بە تەعبیرێکی‌تر چۆن چۆنی ئەو هەویرە ترش‌و کەرەسە خاوە ئەم کۆشکە خۆش‌و پڕ عەیش‌و نۆشەی لێ پێك هاتوەو ئادایش دراوە ؟!

هەڵبەتە هەر کەسێك لوێچێك ژیری‌و لێك دانەوەی هەبێ‌و لەئاقار ڕاستی‌دا چاوان لە قووچ نەنێ دەڵێت : هۆیەکی دەرەکی ئەو کارەی بەجێ هێناوەو زاتێك بەوکارە هەستاوە کە خودای خاوەن سۆزو توانا‌و زانیاری بێ سنووری ناوە • چونکە ژیری پێمان دەڵێت : هەر شتێك بوون‌و نەبوونی یەکسان بن شتاق لەو بوون‌و نەبوونەی بەسەر ئەوی دیکەیان‌دا زاڵ نابێت بەبێ هۆیەکی زاڵکەر ، ماددەی بوونەوەریش بەر لەوەی کۆشکی پڕ وردەکاری بوونەوەری لێ ئارایش بدرێ دوو حاڵەتی گونجاوو وەك

www.alibapir.net

یەکێ دەبارانەدا هەبوە ، واتە دەبارانیدا هەبوە هەر بەشێوەی گازیو وەك کەرەسەیەکی خاو بمێنێتەوە ، وە دەبارانیشیدا هەبوە کە گۆڕانی بەسەردا بێت ، هەڵبەتە چاو پۆشی لەوە بکەین ئایا ئەو گۆڕانکارییە دەبێتە هۆی پێك هاتنی بوونەوەرێکی ڕێکو پێك و پڕ وردەکاری یان دەبێتە هۆی گۆڕانی مادده بۆ حاڵەتێکی دیکەی بێ سەرەو بەرەترو شلو شێواوتر لە حاڵەتە گازییەکەی •

بەڵام ئێستا دەبینین حاڵەتی گۆڕانی مادده گازییەکە بەسەر حاڵەتی نەگۆڕانیدا زاڵ بوە ، ئەمما نەك هەر گۆڕانی سادەو هیچی دی بەڵکو گۆڕانێکی وا کە بۆتە هۆی ساز کردنی بوونەوەرێکی بەڕێوە بەراو لەڕێی ملیۆنەها یاساو دەستووری عیلمییانەوە ، کەواتە پێویستە هۆیەکی زاڵکەر هەبێت لەئارادا هەر تەنیا بۆ تەفسیر کردنی ئەو گۆڕانکارییەی مادده ، ئینجا وەختێك دەشبینین ئەو گۆڕانکارییە بۆتە هۆی بوونەوەرێکی پڕ یاساو وردەکاری دەزانین کە ئەو زاتەی بۆتە هۆی هێنانە دی گۆڕانکاری لەبوونەوەردا زاتێکی زاناو بە بەزەیی وباڵا دەستە •

هەر کەسێکیش بڵێ نەخێر لەمەسەلەی هاتنی گۆڕانکاری بەسەر ماددەی بوونەوەردا دەستی پەروەردگارێك لەئارادا نەبوە ، وەك ئەو بابایەیە کە دەڵێت یەکێك لەدووتای تەرازوویەك سەربەخۆ بێ هیچ هۆیەك نەوی دەبێتو دادەکەوێو لەئاستی ئەوی نزمتر دەبێت !

بەڵکو لەڕاستیدا ئێستا هەر ئەو بابایەی کە دەڵێ : تەرازوو تایەکی لەوی تر نزمتر دەبێ کار تێکردنی عامیلێکی دەرەکی ، حاڵی چاترە لەوەی کە دەڵێ ماددەی بوونەوەر حاڵەتی بوون بە بوونەوەری زاڵبوە بەسەر حاڵەتی مانەوەی لەدۆخی پێشوویدا بەبێ هەبوونی بەدیهێنەرو سەرپەرشتیکەرێك ، چونکە لەمەسەلەی تەرازوو دوو پێیەکانیدا *تەنیا* نزم بوونی پێ تەرازوویێك لەگۆڕێدایە ، **ئەمما لەمەسەلەی ماددەو گۆڕانو**

www.alibapir.net

نەگۆڕانیدا وانیە ، چونکە مەسەلەکە لێرەدا تەنیا گۆڕانێکی سادەو ڕۆیشتنی نیە بەڵکو هاتنەدیو خوڵقێنرانی بوونەوەرێکی سەیرو سەمەرەو سەرسووڕهێنەرە ، کەواتە گوتمان ئەو بابایەی دەڵێ تەرازوو یەکێك لەدووتاکانی بەبێ هیچ عاملێك لەئاستی ئەوی تریان نزمتر دەبێ ئینسانێکی ناتێگەیشتوو بیرکورتە ئەوە پێویستە دەرهەق بەو بابایەی کەدەڵێت : کەرەسەی خاوی بوونەوەر لە خۆوەو بەبێ سەرپەرشتی کردنو بەسەر ڕاگەینی خواوەندی مەزنو باڵادەست ئەم بوونەوەرە سەرغ ڕاکێشو دڵگیرەی لێپێك هاتوە بڵێین : ئەو کابرایە حاڵی زۆر خراپەو لەوەیدا نەماوە هەر بە ناتێ گەیشتوو بیرکورت حسێب بکرێت بەڵکو پێویستە پێناسەیەکی تایبەتی بۆ دابنرێت ، شکیشی تێدا نیە کە گوتاری خودا لە هەموان چاتر توانای پێناسە کردنی هەیە دەبا بزانین قورئانی قسە لەجێ ئەوان چەشنە کەسان چۆن تاریف دەکات : (•• لهم قلوب لایعقلون بها ولهم آذان لایسمعون بها ولهم اعین لایبصرون بها أولئك کالانعام بل هم أضل اولئك هم الغافلون •••) اعراف •
واتە : ئەوانە ژیرییان هەیە ئێی دەشت نافکرن ، وەگوێیان هەیە شتی پێ نابیەن ، وەچاویان هەیە پێی نابینن ، ئەوانە چەشنی ئاغەڵن بگرە گومڕاتریش ، ئەوانەن گەوجو بێ ئاگا •

ئێستا وەختی ئەوە هاتوە کە قسەیەکی مندالانەی بێسەرو پێی زۆر کەتان گوتراەو ڕەد لێ دراوەی لامەزەبەکان بدەینە بەر نشتەری یەکالا کردنەوەوە : ماتریالیستو بێ دینەکان فێرن هەر کاتێك تەنگت پێهەڵچنینو هەموو ڕێت لێ برینەوە وەك ئەو ڕێوییەی کە لەپێش سواراندا دەوەستێو برستی لێدەبڕێو چیدی توانای ڕاکردنێی نامێنێ قۆرتێکی بۆ دەکەنو خۆیان دەرباز دەکەن ، بۆ وێنە لێرەدا دوای ئەوەی هیچیان بە دەستەوە نەما ناوی لێنێن بەلکە !! پەنا دەبەنە بەر دوو سێ

www.alibapir.net

زاراوەی زریـقو بریـقو بەدیمەن جوان و نیۆە رۆك بەتەڵو رووتو رەجاڵ وەك : سروشتو رێکەوت ئەمما ئایا رێـوی بەستەزمـان بەفیسق کردنێی رزگار دەبێ ؟! نەخێر ئەوانەش قورئان گـوتەنی : (کمثـل العنکبوت اتخذت بیتا وان یوهن البیوت لبیت العنکبوت لو کانوا یعلمـون) عنکبوت ، واتە وەك ئەو جاڵجاڵۆکەیەی وان کە ماڵێکی پێکەوە دەنێ بەڵام خەراپترین ماڵ ماڵی جاڵجاڵۆکەیە ئەگەر بزانن !!

بەڵێ بەهێنانە نێوەوەی سروشتو رێکەوتو مێکەوتان هیچ لـەو راستی‌یە ناگۆررێ کە بە بەڵگەی ژیـری‌و ژیربێژی سەلمێنراو رانوێنرا چونکە ، ئایا هیچ کەس لەمەسەلەی تەفسیر کردنی دیاردەی داکەوتنـی یەکێك لە تاتەرازووەکاندا رێکەوتو سرووشتی بەخەیاڵدا دێتو تێ‌یـان رادەبینێ کە لەو گرفتەی رزگـار کـەن ؟ ! دیـارە نەء ، ئەمە هەمووی لەسەرێکەوەو لەحاڵێك‌دا کە ئێمە ئیعتراف بکـەین بەهەبوونی سروشتو رێکەوت ــ واتە سروشتو رێکەوتێك‌کە لامەزەب‌و بێ دینەکان دە دڵـی دەگرن ــ بەڵام ئێمە بۆمان هەیە پرسیار بکەین‌و هەڵوە ستەیەك لەئاقار ئەم چەشنە زاراوانەدا بکەین : شکی تێدا نیە کە چ سروست و چ رێکەوت ــ وە چ هەر هێزێکی‌تر کە دروست‌کرانی بوونەوەری وەپاڵ دەدرێ ــ لە دوو حاڵان بەدەر نین : یان هەر خودی ماددەن ، یان شتێکن غەیـری ماددە ، جا ئەگەر هەر بریتی بن لە خودی ماددە کەواتە ماددە هەر بۆ خۆی سەربەخۆ گۆرانی بەسەر خۆی‌دا هێناوە بەبێ تەئسیری هیچ چەشنە عامیلێك !! ئەمما وەك گوتمان مەسەلەی دروست بوون‌و دروست نەبوونی بوونەوەر وەك مەسەلەی نزم بوون‌و نزم نەبوونی پێ تەرازووەکان وایە ، جا نازانم ئایا هیچ کەس لە ئاقار دیاردەی نەوی بوونی تا تەرازووەکەدا بەخۆی رەوا دەبینێ باسی سرووشتو رێکەوتو مێکەوتان بـکات یـان

www.alibapir.net

ameer.maktab@yahoo.com
 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice
www.alibapir.net

ـا ؟! ئەمە لەحاڵێکدا کە لامەزەبو بێ دینەکـان بڵێن ئـەو ڕێکەوتو سرووشتە شتێکی ماددین خۆ ئەگەر بڵێن ماددی نین ئـەو دەمی تونـد مەچەکیان دەگرینو دەڵێین : ئەدی ڕاکردنی ئێوە لەبەر ناوی (خودا) هەر لەبەر هێندێ نەبو کەشتێکی ماددیو بەرهەست نەبوو نەدەهاتە نێـو هەگبەی خەیاڵەوەو بەچراو شەداوی پێنج هەستەکان نـەدەگیرا ؟! جـا مادام ئێستا ئێوەش هەر بگەڕێنەوە سەر شتێکی غەیرە ماددیو نابەرهەست پێتان دەڵێین :

بێگومان ئێوە هیچ چەشنە سیفەتێك بۆ ڕێکەوتو سرووشت بڕیـار نادەن لەزانایيو تواناو ئیرادەو بەزەیيو ••• هتد بـەڵام ئێمەی بـڕوادار دەڵێین پەروەردگاری مەزن خاوەنی هەموو سیفەتێکی چاکە وەك زانایـيو توانایيو بەزەیيو ئیرادەو ••• هتد جا ئێستا لێتان دەپرسین : ئایا بـڕوا هێنان بەخوایەکی زاناو تواناو بەبەزەیی و خاوەن ئیرادە ماقوڵ ترو وێ چووترە یان بڕوا هێنان بە ڕێکـەوت یان سرووشتێکی ڕەقو تەقو بـێ گیانو بێ ئیرادەو نەزانو کەڕو لاڵ ؟![1]

حوێنەری بەڕێز ئەم سێ بەڵگەیە بەسن ـ بۆ هەرکەسێك چـاوان لەئاقار ڕاستییاندا لە قروچ نەبێ ـ بۆ قەناعەت هێنان بەوە کەپەروەردگاری مەزن سرووشتی ئینسان بە سێنایی هەستی پێ دەکاتو بڕوای پێ دێنێت ، بەڵێ بڕوا بە پەروەردگار بوون شتێکی سرووشتيو خـۆڕسکە لـە دڵو

(١) وەك گوتمان لە کتێبی (گـەورەترین ڕاستی)دا ئـەم مەسەلانـە بەتێرو تەسەلی دەتوێژینەوە ، بەتایبەتی ئـەم سرووشتو ڕێکەوتە ئەفسانەییانە !•

www.alibapir.net

دەرونی ئینساندا ، بەڵام بەعەزە جارێك لەسۆنگەی چەند هۆیەکی
ئابووری و سیاسی و کۆڵایەتی یەوە هەوری چڵکنی گومان و دوو دڵی
ئاوێنەی دڵی مرۆڤ تاریك دەکەن و نایەڵن خۆری پرشنگداری خواناسی
تێدا دەرکەوێ و لەبەر غەورو تارمایی ئەو چڵکە هەورە ئاوێنەی دڵ
حەشتەبای تێدا دەرناکەوێ ، وەك چاوی بابای کوێر هیچ شتێك بەدی
ناکات •

ameer.maktab@yahoo.com
 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice
www.alibapir.net

www.alibapir.net

(گەوهەری دووەم)

٢ ـ دووەمین گەوهەری ئەم دەریایە ئەوەیە کە :

ڕەوشتێکی ئیسلامی بەرزو جوانە کە ئینسانی مسوڵمان بەر لەدەستکردن بەهەر ئیشێك ناوی خوا بێنێت و خودای لەیاد بێت وەك پێغەمبەری خۆشەویست (صىٰ الله علیه وسلم) فەرموویەتی : (کل أمر ذي بال لم یبدأ ببسم الله فهو ابتر) واتە : هەر ئیشێکی گرنگ بەناوی خودا دەستی پێ نەکرێت ناتەواوە •

هەڵبەتە ئەوەش بۆوەیە کە ئینسانی مسوڵمان هەمیشە خودای لەیاد بێتو هەست بەچاودێریو بە سەرپەرشتی بکات ، شکی تێدا نیە بابایەکیش هەمیشە خودای لەبیر بێو ناوی وی لەسەر زاری بێو وا بزانێ کە لەهەموو هەستانو دانیشتنێکیدا پەروەردگار ئاگای لێیەو چاودێری دەکات ناتوانێ لاملیو سەرپێچی لەبەرنامەو ڕێو شوێنەکەی بکات ، هەڵبەتە ئێمە لەدەمی توێژینەوەی وشەکانی ئەم ئایەتە بەپیتو پێزەدا دەرمان خست کە مەبەست لە (بسم الله) کردن چیە •

ameer.maktab@yahoo.com

 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice

www.alibapir.net

www.alibapir.net

(گەوهەری سێیەم)

٣ ـ سێیەمین گەوهەری دەریای بێ سنووری ئەم ئایەتە ئەمەیە :

خودای مەزنو باڵادەست خێوی هەمو سیفەتێکی بەرزو جوانە وەك : دەسەڵاتو زانیاریو بەزەییو میهرەبانیو ئیرادەو دیتنو بیستنو ئاخاوتنو ••• هتد ، ئەمما لێرەدا تەنیا سیفەتی بەزەییو بەخشندەیی باس كراوە چونكە شوێنەكە شوێنی ئاخاوتن و دوانە لەگەڵ پەروەردگارداو داواكردنی فەزڵو بەخشندەیتی ، لەبەر ئەمە پێویستە خودا بە سیفەتێك ستایش بكرێ كە لەگەڵ ئەو پایەو مەقامەدا بلوێ وەك گوتراوە : لكل مقام مقالٌ) بۆ هەر كاتو جێیەك وتووێژێكی تایبەتی هەیە •

لێرەدا سەبارەت بە سیفەتەكانی خودای باڵا دەست چەندین باسی فەلسەفیو قووڵ هەن كە زاناو پێتۆڵانی مسوڵمانو غەیرە مسوڵمان چەندین كتێبی زل زلیان دەربارە نووسیون ، ئەمما لە سۆنگەی ئەوەوە كە ئەم نوسراوە بۆ وان چەشنە باسان تەرخان نەكراوە بەكورتی شتێكی دەربارە دەدوێینو كورد گوتەنی : كاڵە ڕووشێنی دەكەین :ـ

ئاشكرایە كە زاتی خودا شتێكی بەرهەست نیەو بەچراو شەداوی پێنج هەستەكان ناگیرێ بەڵام خودی هەر شتێك لە سیفەتو ئاكارەكانیدا دەردەكەوێ ، ئەمما سیفەتو ئاكاریش دیسان شتێكی مەعنەویو نابەرهەستن، كەواتە لەچ ڕێیەكەوە دەتوانین دەركی سیفەتەكانی خوا بكەینو لەڕێگەی سیفەتەكانیشیەوە دەركی زاتی بكەین ؟!

بۆ ڕوون كردنەوەی وەڵامی ئەم پرسیارە وێنەیەك دێنینەوە : ئایا ئەگەر بمانەوێ (ئیفلاتوون)ی پێتۆڵو دانا بناسین ناچار نابین بكەوینە

www.alibapir.net

گەڕانو سووڕان بە دوای ئەو شوێنەوارانەدا کە لێی بەجێ ماون ؟ دیارە با ، چونکە ئێستا (ئیفلاتوون) لەبەر دەستان نیە تا تێیەوە ڕامێنینو بیرخێنین ، مادام وابێ چارمان ناچارە بەشوێن ئەو ئاسەوارانەدا بگەڕێین کە لە دوای خۆی بەجێی هێشتوون بۆ نموونە : کتێبی (کۆماری ئیفلاتوون) چونکە سیفەتو ئاکاری هەر بابایەك لەسەر ڕوو پەڕی شوێنەوارەکانی تۆمار کراون •

سەبارەت بە ناسینی پەروەردگاریش هەر بەهەمان شێوە ، زاتی پەروەردگار پێنج هەستەکانی مە لەبارانیاندا نیە دەرکی بکەن بەڵام دەتوانن شوێنەواری خودا هەست پێ بکەن کە دوو کتێبی بینراوو گۆیای ئەون واتە کتێبی بوونەوەرو کتێبی قورئان ، ئینجا ژیریش لەم دوو کتێبەدا سیفەتەکانی خودا دەبینێ لەزانیاریو بەزەییو حیکمەتو دەسەڵاتو بەخشندەیىو ••• هتد دواییش لەڕێی سیفەتەکانەوە دەگات بە پەی بردن بەزاتی خودا چونکە هیچ سیفەتێك هەبوونی ماقووڵ نیە بەبێ زاتێك ، بەڵێ بە تەعبیری فەیلەسووفەکان سیفەتەکان (عرض)ن‌و (عرض) یش بەبێ (جوهر) هەبوونی مەحاڵە • ئێستا بۆ وەی پتر مەبەست ئاوەڵا بێ دوو وێنان دێنینەوە :

یەکەم : ئێمە وەختێك سەرنجی زەوی دەدەینو دەبینین بەدەوری خۆیو ڕۆژدا دەخولێتەوەو لەئەنجامی ئەو خولانەوەشدا شەوو ڕۆژو چوار فەسڵەکانی ساڵ دێنە دی ، وە دەبینین کە زەوی وەك تاوڵی کوێستان چیان بە چەند گولمیخێکی گەورەو مەحکەم بەستراوەتەوەو قایم کراوە[1] ، وە بە هۆی هێزی کێشندە (جاذبية)وە هەواو ئاوو باقی گیانداو شتەکانی دیکە لەسەر پشتی بەند دەبنو ناکەونە خوارو ••• هتد ئەمانەو چەندین دیاردەی تری سەرنج ڕاکێشەر لەزەویدا دەبینین کە

(١) مەبەست لە شاخەکانە •

www.alibapir.net

بە جۆرێکی عیلمی یانەی زۆر وردەکاری بەڕێوە دەچن ، ئێمە یەکسەر بێ سێو دوو بڕیاڕ دەدەین کە لە دروست بوونو ڕەخساتی زەوی‌دا زانیاری زانایەك‌و بەزیی‌و سۆزی خاوەن بەزەیی‌یەك‌و گەورەیی‌و بـالا دەستـی زاتێك‌و بەکورتی بەسەر ڕاگەینی پەروەردگارێك بەدی دەکەین‌و دەزانین کە دنیا شاری بێ ساحێب نیەو لەو دیوی پەردەوە شتێك هەیە .

دووەم : کاتێك دەقورئانێ دەفکرین‌و سەرنج دەگرین دەبینین ئەو قورئانە هەزارەهاڕاستی کۆمەلایەتی‌وسیاسی‌وئابووری‌و زانیاری‌ومێژوویی‌ومەعنەوی خستۆتە ڕوو کە نەك هەر بەپێوەرو ترازووی سەردەمی هاتنە خـوارەوەی قورئان شتێکی سەرسوڕهێنەرو نائاسایی بوون بەڵکو بـە پێوەرو ترازووی سەدەی بیستەم‌و دوای بیستەمیش !!

ئێستا تەنیا بۆ نموونە چەند ڕاستی‌یەکی زانیاری دەخەینە بەرنیگا کە قورئانی بەپیت‌و پێز بەر لە چواردە سەدە گوتوونی :

١ ـ بوونـەوەر پێش دروست بوونی تۆپەڵە گـازێك بوە پێکـەوە جۆش‌دراوە (أولم یر الذین کفـروا ان السموات والارض کانتا رتقـا ففتقناهما ..) انبیاء .

٢ ـ بوونەوەر بەهۆی هێزی کێشندەوە ڕاوەستاوە (رفع السموات بغیر عمد ترونها) ، رعد .

٣ ـ زەوی شتی بۆ لای خۆی ڕادەکێشێ (الم نجعل الارض کفاتاً احیاء وأمواتاً) مرسلات .

٤ ـ زەوی لەسەر شێوەی هێلکەیە (والارض بعد ذلك دحیها)نازعات .

٥ ـ لەچینەکانی ژوورووی هەوادا (ئوکسجین) کـەم دەبێتـەوە (یجعل صدره ضیقا حرجاً کأنما یَصَّعَّدُ في السماء) انعام .

٦ ـ زەوی هەمو کاتێك نیوەی ڕۆژەو نیوەی شەوە (أتـٰها امرنا لیلاً أو نهارا) یونس .

www.alibapir.net

ئەمانە دوو نموونە بوون لـە دوو کتێبـی پەروەردگـار ، کتێبـی (بوونەوەر) وە کتێبی (قورئان) شکیشی تێدا نیە کە لە هەر کـام لەم دوو کتێبانەدا سیفەتەکانی خودا بەدی دەکرێنو هەر کەسێکیش بەچاوی دڵ تێفکـرێو لەخـۆی نەگـۆڕێ دەزانێت کـەچ کتێبی بوونەوەرو چ کتێبی قورئان بێجگە لەخوای مەزنو باڵا دەست پەرێزی کەسی دیکەیان پێوە دیار نیە •

هەر بۆیەشە دەبینین پەروەردگار فەرمانمان پێ دەکات کە لەهەرکام لەم دوو کتێبە وردبینەوەو دیقەت بگرین ، دبسان پەروەردگار هەر وەك چۆن ڕستەو دێڕەکانی قورئان ناو دەنێ (آیة) واتە نیشانە ، دیاردەکانـی بوونەوەریش وەك : مانگو ئەستێرەو بارانو شاخو ڕووەکو گیاندارو •• هتدیش ناو دەنێ (آیة) چونکە هەرکام لـەم ئایە تانـە – چ ئی کتێبـی بوونەوەربن چ ئی کتێبی قورئان – نیشانەن لەسەر زاتی خـوداو ئینسان ڕێنمایی دەکەن بۆ ناسینی خودا ، چونکە وەك گوتمان هەر کام لەم دوو کتێبە شوێنی تێدا دەرکەوتنی سیفەتەکانی خوایە •

ئەمە کورتەیەك بوو لەتەفسیرو ڕاڤەکردنی ئایەتی یەکەمی سوورەتی فاتیحە ، ئێستاش نۆرەی ئایەتی دووەمە •

ameer.maktab@yahoo.com
 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice
www.alibapir.net

www.alibapir.net

(تەفسیری ئایەتی دووەم)

« الحمد لله رب العالمین » سوپاس بۆ خوای پەروەردگاری جیهان ٠ بەر لەوەی مەبەستو چـەمکی ئەم ئایەتە پـیرۆزە بخەینە ڕوو پێـویستە بەواتای یەك یەکی وشەکانیدا بێینە خوار ٠

الحمد لله : ئەلفو لامی سەر وشەی (حمد) بۆ جینسە ، واتە هەمو تاکێك لە تاکەکانی (حمد) بۆ خودا ٠ لامی سەر وشەی (الله) ش لامـی (الملك)ی پێ دەبێژرێ واتە خاوەنایەتی ، کە واتە مانای (الحمد لله) ئاوای لێ دێ : هەرچی سوپاسو شوکرانە هەیە ئی خوایە ٠

رب : وشە (رب) لەزمانی عارەبیدا مانایەك هەڵدەگرێ[1] :

١ ــ گەورەو قسە ڕۆیشتوو (السید المطاع) ٠

٢ ــ باباپەك کە هەستێ بەچاك کردنو ئیسلاحی شتێك (المصلح) ٠

٣ ــ سەربەرشتی کەرو خاوەن (المالك) ٠

العالمین : وشەی (العالمین) کۆی (عالم)ەو (عالم)یش کۆمەڵە شتێکن کە لەیەك جۆر بن وەك : عالەمی ئینسان ، عالەمی پەری (جن) ، عالەمـی فریشتە ، عالەمی ئاژەڵ ، عالەمی ڕووەك ٠٠٠ هتد ٠

کەواتە وشـەی (عـالمین) لێرەدا بـوونەوەرو هـــەرچی تێیـدایە دەگرێتەوە[2] ٠ ئەمجار بێینەر سەر چەمكو مەبەستی گشتی ئـەم ئایەتە پیرۆزە :ــ

---

(١) تەفسیری (جامع البیان) طبری بەرگی یەکـەم لاپەڕە (٤٧ ، ٤٨)

(٢) هەمان تەفسیرو بەرگ ل٤٨ ٠

www.alibapir.net

ئەم ئایەتە پیرۆزە دەریایەکی بێ سنووری پڕ لەنـووره بـیرووزەیی کەمو کورتم تەنیا پێنج گەوهەری گرانباری لێ وەگیر کەوت :ـ

* گەوهەری یەکەم : پەروەردگاریتی خودا •

پێشتر زانیمان کە وشـەی (رب) لەزمـانی عـارەبیدا بەچـەند واتا بەکارهێنراوە ، ئەمما ئێستا گەرەکمانە بزانین پەروەردگاریتی (ربوبیة)ی خودا لە ڕوانگەی قورئانەوە یانی چی ؟!

ئەوەندەی ئەمن بۆم وەدەرکەوتوە (ربوبیة)ی خودا لەقورئـاندا بەدوو مانا بەکار هێنراوە : یەکەم : بەمانا حاکمو فەرمانڕەواو بەرنامەڕێژ • دووەم : بەمانا بەدی هێنەرو پەروەردەکەر ، ئێستاش چەند نموونەیەك دێنینەوە لە قورئانی قسە لەجێ بۆ خستنە ڕووی ئەم ڕاستییە :

سەبارەت بەمانای یەکـــەمی وشەی (رب) قـورئان دەفەرمـوێ : « اتخذوا احبارهم ورهبانهم ارباباً من دون الله والمسیح ابن مریم وما أمروا الا لیعبدوا الهاً واحدا ••) توبة ـ ۳۱ • واتە : (مەسیحییەکان) زاناو پیاوە ئایینییەکانی خۆیان کردوەبە فەرمانڕەوای خۆیان لەباتی خوا ، دیسان (عیسی)ی کوڕی (مریم)یش ، لەگەڵ ئەوەشدا فـەرمانیان پـێ نەکراوە کەجگە لە خواکەس بپەرستن •

ئەم ئایەتە پیرۆزە لێی دەفامرێتەوە کە هەر کەسێك غەیری خـوای کرد بەحاکمو فەرمانڕەواو بەرنامە ڕێژی خۆی مانای وایە پەرستوویەتیو بـە خوای خۆی حسێب کردووە •

لەجێیەکی دیدا فەرمویەتی : (فقال انا ربکم الاعلی) نازعات (۲٤) • واتە (فیرعەون) گوتی : ئەمن پەروەردگاری هەرە بەرزتانم ، خـۆ شکـی تێدانیە کە فیرعەون لافی ئەوەی لێنەداوە کە ئەو میللەتەی خوڵقاندوە ،

www.alibapir.net

کەواتە لێرەدا مەبەستی ئەوە بوە کەهەر ئەمن بۆم هەیە یاساو دەستوورتان بۆ دانێمو بۆم گەردن کەچ بن •

سەبارەت بە مانای دووەمی وشەی (رب)یش قورئان فەرموویەتی : (قال : ربنا الذی أعطی کل شیء خلقه ثم هدی) طه ، ٥٠ • واتە : (موسی) فەرمووی : پەروەردگارمان ئەوەیە کە هەمو شتێکی خولقاندوەو ئینجا ڕێو شوێنی بۆ داناوە •

کەواتە پوختەی قسان ئەمەیە : خوا ئەو زاتەیە هەمو شتێکی خولقاندوە وێڕای ئەوەش بەرنامەو ڕێو ڕەسمی ژیانو بەڕێوە چوونیشی بۆ داناوە ، مادام وایە کەسێك بەتەواوی بڕوای بەخوا هەیەو بە بەندەی وی حسێب دەکرێو بە مسوڵمان دادەنرێ کە بڕوای بە حاکمایەتیو فەرمانڕەوایەتی خودا هەبێت ، هەروەك چۆن بڕوای بە خالیقیەتی هەیە ، بەپشتیوانی خودا لە دەمی توێژینەوەی ئایەتی پێنجەمدا چاتر ئەم باسە ئاوەڵا دەکەینەوە •

* **گەوهەری دووەم :** سوپاسو ستایش بەتەنێ لایقی خوایە :

لەڕاستیدا واقیعی بوونەوەرو ژیانی • ئینسانیش هەر ئەوەی تێدا بەدی دەکرێ چونکە هەر کەسێك کە سوپاسی دەکرێ یان لەبەر هەردووك یان یەکێك لەم دوو هۆیانەیە :

یەکەم : ئەوکەسە خاوەنی سیفەتو ڕەشتو ئاکاری بەرزبێو دەوروبەرەکەی لێی بەهرەمەند بێت هەر چەند ئەو بەهرەمەند بوونەش ئێمە نەگرێتەوە •

دووەم : کە لەو کەسەوە سوودو قازانجمان پێ بگات ، هەڵبەتە خوای مەزنیش هەرکام لەم دوو خەسڵەتەی تێدان ، هەم خاوەنی سیفەتی بەرزو ئاکاری چاکەو هەو ئێمەو گشت بوونەوەریش لەنیعمەتو بەهرەکانی سوود مەند دەبین •

www.alibapir.net

ئێستاش با سەرنجێکی خێرا بدەینە برێك لەنیعمەتەکانی خـودا لەژیانماندا :

١ ـ ئایا ئەو ژیری یەی کە مـرۆڤی پێ بۆتە سەر تۆپی کـائیناتو هەڵبژاردەی بوونەوەرو هیچ ئینسانێك تنۆکە ئارەقێکی لەپێناوی وەدەست هێنانیدا نەرشتوە نیعمەتێکی زێدە گرانبایی نیە ؟!

٢ ـ ئایا ئەو پێنج هەستانەی کە لەرێی ئەوانەوە تـوانای بەستنـی پەیوەندیمان هەیە لەگەڵ جیهانی دەرەوەو دیاردە سروشتی یەکانداو وەك پێنج دەلاقە ژیری لێیانەوە سەیری جیهانی ماددە دەکات نیعمەتێك نین فرە بەقیمەت ؟!

٣ ـ ئایا هەبوونی جومگەکان لەلەش‌داو هەبوونی ماددەیەکی لینج لە نێو ئـەو جومگانەدا کـە رۆڵێکی زێـدە گرنگ دەگێرن لەنووشتانەوەو جووڵانو سووڕانی ئەندامەکانی لەش‌داو تەنانەت ئەگەر ـ خوانە خواستە ـ لەجەستەی ئینسادا جوومطەکان نەبوونایە یانهەبوونایە بەڵام ماددەیەکـی لینج‌یان لەنێودا نەبوایە ئینسان نەك هەر نەی دەتوانی سەرو پشتو شانو پلو لاقو دەستو پێی بجووڵێنێ بەڵکو نەی دەتوانی هەر تاقە قامکێکیشی بزێوێ ، نیعمەتێکی شایانە باس نین ؟!

٤ ـ ئایا تاڵی ئاوی نێو گوێ کە بەرگری لەچوونە ژوورەوەی دەعباو نیندەوەران دەکاو ، سوێری ئاوی چاو کە هەڵدەستێ بەشتنو پاکردنەوەی چاو لەرێی فرمێسك رشتنو ریپۆق کردنەوەو هـەمو ئەو شتانـەی لە برۆو برژوێڵك ـ برژانگ ـ وپێلو وەکان قوتار دەبنو دەچنە نێـو چـاو وەدەرێیان دەنێو ، شیرینی ئاوی زار کـە یاریدەی گەدەو ریخۆڵەکـان دەدات لەهەرس کردنی بەشێکی خـواردەمەنی داو وێـرای ئەمـەش هاوکاری یەکـی برایانـەی زارو زمانان دەکـات لەجـوینو رۆهێشتنی پاروودا ، نیعمەت نین ؟!!

www.alibapir.net

٥ ـ ئایا تیژیو تاڵیو تفتی لینجاوەکانی جگەرو پەنکریاسو لووەکانی نێوگەدە ، کە دەورێکـی بنـەڕەتی دەبینن لە هەرس کـردنو تەفـرو تووناکردنی خواردەمەنیدا نیعمەت نین ؟!

٦ ـ ئایا ڕیز بوونی دانەکان بەم شێوەی کە دەیبینینو بڕەرەکان (القواطع) لـەلای پێشەوەی زارنو کەڵبەکـان (الانیـاب) لەنێوەڕاستداو خرێنەکان لەکۆتاییدا ، چونکە یەکەمین کار کە لەگەڵ پاروودا پێویستە ئەنجام بدرێ بڕینییەتیو ئەمەش بەبڕەرەکان نەبێ نایەتە دیو دووەمیشی لەت لەت کردنی ئەو پارووەیەو ئەمەش ئەرکی شیاوی کەڵبەکانەو سێیەمین ئیشیش هاڕینییەتی هاڕینیش ئەرکی پڕ بە پێستی خرێنەکانەو لە کەسیدی ناوەشێتەوە : بەڵێ ئایا ڕیـز بوونی دانەکانـی هەمـوو ئینسانەکان ئـاوا نیعمەت نیە ؟!

٧ ـ ئایا نەبوونی توانای بیستنی کـەمتر لـە (٢٠) لەرینەوە (ذبذبة) لەگوێی ئینساندا، کە ئەگەر ـ خوانە خواستە ـ هەی بایە ئینسان ژیانی لێ تاڵ دەبوو لەبەر گرەو هاڕەی تەقەو ڕەقەی ئیش کردنی ئامێرو کارگەکانی لەش وەك : دڵو گەدەو سییەکانو ... هتد نیعمەتێکی مەزن نیە ؟!

٨ ـ ئایا دروست بوونی گەدە (المعدة) بەو شێوەیەی ئێستای ، کـە بریتییە لـە قابلەمە (مەنجەڵ) ێکـی مەحکەمو هەڵدەستێ بەکوڵانـدنو هەرس کردنی ئەو خۆراکەی دەچێتە نێوی جێی سەرنج نیە ! وەئایا پتر شیاوی سەر سوڕمان نیە کە زانیمان ئەو مەنجەڵە لەگۆشت دروست کراوە: بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا توانای کوڵاندنی هەموو جۆرە گۆشتێکی هـەیـە بێجگە لە خۆی ؟!

ئەمانەو هەزارەها نیعمەتیتر هەر لەنەفسی خۆماندا هـەن کە هـەر کامێکیان ئینسانی بێ منەت یارو قـەرزدار لەئاقـار پەروەردگارداو بابایەك

www.alibapir.net

هەست بەبەندایەتی‌و شوکرانە بژێری نەکات دەرهەق بەخودا هەتا بلێی سپڵەو بێ‌نمەك‌و پێ‌نەزانە .

ئێستاش بابڕێك لەنیعمەت‌و بەهرەکانی خودا لەدەوروبەری خۆماندا بکەینە جێی سەرنج‌و تێوەڕامان دوای ئەوەی بڕێك لەنیعمەتەکانی خودای گەورەمان لەنەفسی خۆماندا کردە جێی سەرنج‌و دیقەت گرتن :ـ

١ ـ دابەش کرانی پێداویستی‌یەکانی ژیان بە ئەندازەو بەگوێرەی پێویست :

ئەگەر چاوێکی ژیرانە بەدەوروبەرماندا بگێڕین دەبینین نازو نیعمەتەکانی ژیان هەتا زەروورتر بن پترن‌و هەتا کەمتر جێی نیاز بن کەمترن ، هەوا لە سۆنگەی ئەوەوە کە هیچ کەسێك پتر لەسێ چوار دەقیقە بەبێ‌ی ناژیەت لەهەمو کون‌و کەلێنێکی سەر زەوی‌دا چنگ دەکەوێ تیشکی ڕۆژیش هەر بەم پێ‌و دانەی ، بەڵام ئاو چونکە ئینسان دەتوانێ چەند ڕۆژێك بەبێ‌ی مەدارکات بەئەندازەی هەوا نیەو لە هەموو جێ‌یاندا چنگ ناکەوێ . گڵ (تربة)یش چونکە ژیانی ئینسانی پێوە بەندە دەبینین دەستی بەزەیی‌و سۆزی پەروەردگار بەهەمو لایەکی دنیایەدا بڵاوی کردوۆتەوە ، ئێستا باتێ‌فکرین ، باشە ئەگەر لەباتی گڵ ـ کەشتێکی بێ‌بایەخ‌و کەم قیمەت دێتە بەر چاوان ـ گرانباترین کانزا ـ کەزێڕە ـ لە دنیادا هەبایە چ دەقەوما ! شکی تێدا نیە ئینسان‌و زیندەوەران قڕەواریان تێ دەکەوت‌و دوابڕاوو بێ پاشەوار دەبوون !! چونکە زێڕ هەرچەندە گرانباشە ناتوانێ دەنکە گەنمێك دەنێوە خۆی‌دا وەشێرێ‌و ڕێگەی ڕوان‌و چەقەرە کردنی بدات .

٢ ـ گەورە بوونی قەبارەی ئاوو کەم بوونەوەی کێشی لەدەمی بەستنی‌دا :ـ ئاو بە پێچەوانەی هەموو ماددە شلەکانی ترەوە لە دەمی

www.alibapir.net

بەستن‌و گۆڕرانی‌دا بۆ حاڵەتی وشکی (الجمود) قەبارەکەی **زیاد** دەکـاو کێشی کەم دەبێتەوە وەك بۆ زانایان دەرکەوتوە ئـاو لـە وەختی بە ستنی‌دا قەبارەکەی ۱/۹ زیاد دەکات[1] ، بەڵام ئێستا **بابزانین بۆچی** پەروەردگار ئاوی ئاوا خوڵقاندوە ئایا ئەو حاڵەتە ڕیزپەڕیەی؛ او تەئسیرێکی هـەیـە سەبارەت **بەژیان ؟!**

دەڵێین بەڵێ ، دەگوێ شل کەو دڵت بێدار تا لەم نهێنی‌یە ببی ئاگادار ، شکی تێدا نیە کە زیندەوەرانی نێو ئاوێ هەر لە کۆنەوەو ئێستاش بەشی سەرەکی‌و بنەڕەتی خواردن‌و خۆراکی ئادەمی‌یانی دابین کردوە ، بەڵام ئایا ئەو زیندەوەرانە لە دەمی بەستنی ئەو ئاوانەدا کەتێ‌یدا دەژین ڕوو دەکوێ دەکەن‌و هانا وەبەرکێ دەبەن ؟! بێ‌گومان ڕوو دە ڕەحمەتی خودا دەکەن‌و هاناش هەر وەبەر وی دەبەن ، بەڵـێ پەروەردگـار ئـاوی وا خوڵقاندوە کە لەوەختێك‌دا دەی‌بـەستێ‌و دەبێتـە بەستەڵـەك‌و سەهـۆڵ قەبارەکـــەی زل‌بێ‌و کێشی سووك‌بێ بـۆ خاتـری وەی ئەو سەهـۆڵ‌و بەستەڵەکە نەچێتە بارێ بنەوەو بەڵکو سەراو بێ‌و دەم بۆ دەمێ لە ئاستی ڕووی ئاوێ بلێندتر بێتەوەو پتر لەبەرەی خۆی لینگان ڕانەکێشێ‌و جێ‌و ڕێ بەزیندەوەرانی نێو ئاوێ تەنگ نەکاو ئیسراحەتیان لێ تێك نەدات •

٣ ـ درەوشانەوەی سۆزو بەزەیی‌خودا لە ئاگرپژێن **(براکین)**ەکان‌دا:

بەرلەوەی سوودی ئاگرپژێنەکان بخەینە ڕوو بابزانین چۆن دروست دەبن :ـ هەتا پتر بەناخی زەوی‌دا بڕۆینە خوارێ پلەی گەرمی ژووردااتر

---

www.alibapir.net

دەچێت تەنانەت ئەگەر (٢٠) میل بەزەوی‌دا بچینە خوارێ پلەی گەرمی بەڕاددەیەك پێهەڵا دەچێ کە بەشی توانەوەی بەردان دەکات[١] •

جاوەختێك ئەو کانزاو بەردو مەردەی دەنێو چەقی زەوی‌دا هەن توانەوە قەبارەیان زۆر دەبێ‌و هەوڵی پێهەڵا چوون‌و ڕۆیشتنە دەرێ دەدات ، ئینجا لە نێوان ئەو درزو کەلێن‌و کونانەدا کە لە پێستی زەوی‌دا هەن خوی قوتار دەکات ، بەڵام هەڵبەتە مەرج نیە ئەو تەوژم‌و فشارە ئەگەر درزو کەلێنی دەست نەکەوێ توانای چوونە دەری نەبێ ، بەڵکو هەر کاتێك تەوژم‌و فشاری نێو زەوی پتر بێت‌و بەهێزتر بێت لە توێلکی زەوی توێلکەکە دەشکێنێ‌و خۆی قوتار دەکا •

ئێستا ڕەنگە دەرکی ئەوەت کردبێ کە بۆچی ئاگر پژێنەکان نەك هەر خەراپ نین بگرە فرە گرنگ‌و پێویستیش بۆ دانیشتوانی سەر ڕووی عەرزێ ، ئاگرپژێنەکان وەك هەناسە دانێك وان بۆ تەوژم‌و فشارو تین‌و تاوی نێو عەرزێ‌و پەروەردگار لەو ڕێیەوە لانکۆڵەکەمان لەتەقینەوەیەکی گەورەو ماڵ کاول‌کەرو حەتمی دەپارێزێ ، چونکە کورد گوتەنی : ئەگەر جام پڕ بوو دەسەری‌یەوە دەڕژێ • ئەویش ئەگەر جارو بار هەناسەیەکی بۆنەدابا وەك بابای ڕقە ستوورو دڵ پڕ لەقین‌و قەهرو غەزەب دەتەقی‌یەوەو هەلا هەلا دەبو !!

٤ ـ گرنگی تۆزو خۆڵ‌و غوبار لەژیانی مەدا :

زۆر جاران لەئاقار ژمارەیەك لە دیاردە سروشتی‌یەکان‌دا دەستەوستان ڕادەوەستین‌و هیچ سەرە دەری لێ ناکەین‌و لەوانەیە ئەگەر ئینسان مسوڵمانێکی ژیرو تێ‌گەیشتوو نەبێت بەشتێکی خەراپی لێك داتەوەو

---

(١) سەرچاوەی پێشوو بەرگی (٢) لاپەڕە (٩٦ ـ ٩٧) •

www.alibapir.net

مۆری (هیچ‌و پووچی) پێوه بنی[١] ، یه‌کێك له‌و دیاردانه تۆزو غوباری نێو هه‌وایه ، ده‌با بزانین تۆزو غوبار چ ڕۆلێك ده‌گێڕێ‌و سوودی چیه :

سوودێکی گه‌وره‌ی تۆزو غوبار ئه‌وه‌یه : که گه‌ردیله‌کانی تۆزو غوبار هه‌ڵده‌ستن به عه‌کس کردنه‌وه‌ی تیشکی ڕۆژ کـه ڕێ به‌دیتنی ڕووناکـی ڕۆژ ده‌دات هـه‌تا سه‌عاتێـك تا دوو سه‌عـات دوای ئاوا بوونی ڕۆژ ، وه بۆ هه‌موان ڕوونه که تاوێکی زۆر پێش هه‌ڵهاتنی ڕۆژو پاش ئاوا بوونـی ئاسۆی زه‌وی دیمه‌نێکی زێده قه‌شه‌نگ‌و دڵگیر به خۆوه ده‌گرێ‌و ئینسان له تێ فکرینی تێر نابێت ، هه‌ڵبه‌ته ئه‌گه‌ر ــ خوا نه‌کرده ــ ئه‌و تۆزو غوباره ده‌نێو هه‌وادا نه‌بایه له‌م دیمه‌نه جوان‌و دڵگیره‌ی ئێواره‌و به‌یانیان بێ‌به‌ش ده‌بووین •

سوودێکی دیکه‌ی تۆزو غوبار په‌یوه‌ندی به‌باران بارینه‌وه هه‌یه ، هه‌ڵمێ ئاوی نێو هه‌وا ئه‌گه‌ر تۆزو غوباری نێو هه‌وا نه‌بایه نه‌ی‌ده‌توانـی وابه‌سێنایی پێکه‌وه بنووسێ‌و خڕبێته‌وه‌و دڵۆپه ئاوان پێك بێنێ ، چونکه هه‌ر دڵۆپه بارانێك که پێك دێ بریتی‌یه له چه‌ند گه‌ردێکی هه‌ڵمی ئاو که له ده‌وری گه‌ردێکی غوباری تاین کۆ ده‌بێته‌وه واته ئه‌گـه‌ر ــ خـواته کرده ــ ئه‌و تۆزو غوباره نه‌بایه هه‌ڵمی ئاوی نێو هه‌وا نێـو جه‌رگـه‌و چه‌قێکی وه‌چه‌نگ نه‌ده‌که‌وت که له ده‌وری کۆبێته‌وه‌و له‌ئاکامی ئه‌مه‌ش‌دا دڵۆپه باران دروست نه‌ده‌بوون •

---

(١) چونکه مسوڵمانی ژیرو تیگه‌یشتوو ئاسۆی بیری به‌رین‌و فراوانه‌و ئه‌گه به‌عزه جارێك حیکمه‌تی بڕێك له دیارده سروشتی‌یه‌کانیشی بۆ ده‌رنه‌که‌وت ناڵێت هیچ حیکمه‌تیان تێدا نیه‌و بێ سوودن ، له سۆنگه‌ی ئه‌وه‌وه که ئه‌و ده‌زانێ خوای گه‌وره کاربه‌جێ‌یه‌و هیچ کـام لـه دروست کراوه‌کانی پووچ‌و بێ سوود نین •

www.alibapir.net

کەواتە تۆزو غوباریش بە پێچەوانەی پیرکردنەوەی گەلێك کەسەوە یەکێکی دیکـەیە لەسەربازە نەناسـراوە خـزمەت گـوزارەکانی خـوداو نیعمەتێکی شایانی سوپاسە[1] •

٥ ـ گرنگی شیرو چۆنیەتی پێك هاتنی :

شیر کەیەکێکە لە خۆراکە تەواوەکانو هەمو ئەو ماددانەی تێدان کە جەستەی ئینسان حەوجێیانە ، یەکێکی دیکەیە لە بەهرە بایەخ دارەکانی پەروەردگار • دە ئێستا با بزانین شیر چی تێدایەو لەچی پێك دێت :

أ ـ ئەو پرۆتینەی کە بۆ دروست کردنو نوێ کردنەوەی خانەکانی لەش پێویستە لەشیردا چنگ دەکەوێ •

ب ـ سەرتوێی شیر بەشێکی سەرەکی شیرەو ئەندازەیەکی زۆری چەوری تێدایە •

ج ـ لە شیردا (شەکر) یش هەیە ، ئەو شەکرەی لەشیردا هـەیـە شەکری (لاکتۆز)ی پێ دەگوترێ کە یەکێکە لە (کاربۆهێدرات)ەکان و لە هەمو جۆرە شەکرو شیرینی یەکانی تر سێنایی تر لەش دەتوانێ وەری گرێو دەکەلێنێکی باوێ •

د ـ شیر ژمارەیەکیش لەماددە کانزایی یەکان بەلەش دەبەخشێ کـە لە دروست کردنی ئێسقانو خوێندا بەکار دێنرێن ، کالیسیۆمو فۆسفۆر بەشێکی سەرەکی ماددە کانزایی یەکانی شیرن •

هـ ـ ماددە کانزایی یەکانی تریش لەشیردا هەن وەك : ئاسن ، مس ، مەنگەنیز پۆتاسیۆم ، کلۆز ، کۆبالت ، مەنزیم و ••• هتد •

---

(1) ئەو باسەم بەدەسکاری یەوە لەکتێبی (بمن بگو چـرا) وەرگـرت بەرگی (2) ل ٢٦٣ ـ ٢٦٤ •

www.alibapir.net

ح – له شیردا ئەم ڤیتامینانەش هەن : ڤیتامین A.C.C

گ – وێڕای هەمو ئەو شتانـەی گـوتران دەشیردا ئـاو‌و چـەند خۆراکێکی ئیشکیش هەن[1] • ئایا خڕکرانەوەی هەموو ئـەم ماددانـە – کەلەش پێویستی پێن – لەشیردا یـەکی دی نیـە لەنیعمەتە لەئەژمـار نەهاتووەکانی پەروەردگار ؟!!

خوێنەری ئازیز ئەمانەی گوتران لوێچێك بوون لەتەغارێك سەبارەت بەنازو نیعمەتە نەژمێرراوو بێپایانەکانی خودا ، بـەڵام قـەت وانەزانـی ئینسان – هیچ ئینسانێك – توانای ژماردنی نیعمەتەکانی خـوای هـەبێت ، تا نا قەت شتی وات بەبیردا نەیەت ئەدی پەروە دگـار نـەی فەرموە : (وان تعدوا نعمة الله لاتحصوها) واته : ئەگەر نیعمەتەکانی خوا بژمێرن بۆتان حسێب ناکرێ •

ئەمما کورد لەمێژە گوتوویەتی : کەسێك کەسە حەرفێکی بەسە •

* گەوهەری سێیەم :

لەم ئایەتە بەپیت‌و پێزە دەفامرێتەوە کە ئامۆژگـاری کـەران‌و پەروەردەکـەران ئەرکێکی زێـدە گـران داوێنە سـەر شانـی ئەوانـەی پەروەردەیان دەکەن ، چونکە پەروەردگاری بێ هاوتا پاش ئەوەی فەرموی (الحمد لله) سوپاس‌و ستایش گشتی‌موڵکی خوایە ، فەرمووی(رب العالمین) پەروەردگـاری بوونەوەرە هـەر وەك بیـەوێ بە (رب العالمین) وەڵامی پرسیارێك بداتەوە کە لەسەر ڕستەی (الحمد لله) هـەڵدە ستێ ، چـونکە دوای ئەوەی گوترا (الحمد لله) یەکێك بۆی هەیە پرسیار بکات بۆچـی

---

(١) (نشانه هائی أز أو) دفتر یکم لاپەرە (٢٣٩) أثر : سید رضا حیدر •

www.alibapir.net

سوپاس هەموی ئی خوایە ؟ بۆیە دوای ئەو ڕستەیە یەکسەر فەرموویەتی (رب العالمین) واتە بۆیە شایستەی هەموو سوپاسێکە چونکە بەدیهێنەرو پەروەردگاری بوونە وەرە ، کەواتە خوای بەخشندە سیفەتی پەروەردگارێت (ربوبیة)ی لەنێو هەمو سیفەتەکانی تردا هەڵبژاردوە بۆ خاتری وەی بیکاتە بەڵگەی ئەوە کە تەنیا خودا شیاوی سوپاس‌و ستایشە ، مادام وابێ سیفەتی پەروەردگارێتی گەورەترین سیفەتی خوایەو هەر بەندەیەکیش ئەم سیفەتەی تێدا بێتە دی جێی ئەوەیە کە سوپاسی بکرێ‌و ڕێزی لێ بگیرێ هەر بۆیە شە کە دەبینین پێغەمبەران (صلی الله علیهم وسلم) بەسەر تۆیی مرۆڤایەتی دادەنرێن‌و هەموو مرۆڤایەتی قەرزدارو منەتباریانە •

دیسان هۆی بەرزکردنەوەی پلەو پایەی زانایان‌و دایك‌و بابانیش پێویستە هەر بەهەمان ترازوو هەڵسەنگێنرێ ، زانایان چونکا هەڵدەستن بە پەروەردە کردنی گەل‌و دایك‌و بابیش هەڵدەستن بە بەخێو کردنی کۆرپەکانیان ئیسلام لەسەر ئینسانی فەرز کردووە کە ڕێزیان لێ بگرێ‌و ئیمتیازیان بداتێ بەسەر باقی خەڵکی دیکەدا •

کەواتە ئەوانەی هەڵدەستن بەپەروەردە کردن‌و ئامۆژگاری خەڵك لە مەکتەبی ئیسلامدا بەچاکترین خەڵکی خوا سەیر کراون قورئانی بەپیت‌و پیزیش لەم بارەو فەروویەتی : (ومَن أحسن قولا ممن دعی الی الله وعمل صالحا وقال اننی من المسلمین) فصلت -٣٣- واتە : گوفتاری کێ چاترە لەئی ئەوەی بانگەوازی دەکات بۆلای خواو ڕەفتاری چاك بەجێ دێنێ‌و دەشڵێ من لەپێری مسوڵمانانم ؟!

خۆشەویستیش (صلی الله علیە وسلم) فەرموویەتی : (ان اللە وملائکتە واهل السموات واهل الارض حتی النملة فی جحرها وحتی الحوت

www.alibapir.net

خەڵکی عاسمانەکانو خەڵکی عەرزێ هەتا مێروو لەقووڵە مێرووەکەیداو نەهەنگ لەدەریایەدا دووعا دەکەن بۆ ئەوەی چاکە فێری مەردووم دەکات •
دیسان پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرموویەتی (على خلفائي رحمة الله ، قيل : ومَن خلفائك ؟ قال الـذين يحيون سنتي ويعلّمونهـا عبـاد الله)[1] واتە : ڕەحمەتی خـوا لەسەر جـێنشینەکانم ، گـوترا : جـێ نشینەکانت کێن ؟ گوتی : ئەوانەن کـە ڕێو شوێنـی مـن دەژێننـەوەو دەخەڵکی خوای دەگەیەنن •

ئێستاش وای بەچاك دەزانم چـەند خـاڵێك بنووسین سەبارەت بـە پەروەردە کردنو شێوازی خەڵك بانگ کردن بۆ ئیسلام :

* یەکەم : بەری هەموو شتێك پێویستە ئەوکەسەی بەم کـارە مەزنە هەڵدەستێ دەربارەی بـیرو باو ڕەکـەی شـارەزاو پسپۆڕ بـێ بـۆ خاتـری وەی سـەر لەخـۆشیو لەخـەڵکیش تێـك نەدات ، بەڵێ کورد لەمێژە لەکاتێك‌دا کارێك بەبابایەکـی ناشایسـتـە دە سپێرێ گوتوویەتی : فیتوێ بە برالەی بێ لێو دەسپێرن • هەڵبەتە کەسێك لێوی نەبێ ناتوانێ فیتوێ لێ بدات ، هـەر ئـاواش کەسێك سەبـارەت بە ئیسلامەتی شارەزا نەبێت دروست نیە خۆی بکات بەچاوساغی خەڵکی، بەڵێ بابای کوێر بۆ خۆی بەڕێیە نازانێ چجای ڕێی بەخەڵکی نیشان بدات
بەعزە لاوێکی تازە پێ گەیشتوو هەن پێیان وایە تەنیا حـەماسەتو خوێن گەرمی بەسە بۆ خزمەتی کردن بە ئیسلام ، ئەمما شکی تێدا نیـە في البحر ليصلّون على معلّم الناس الخير)[1] • یانی : خوداو فریشتەکانیو

---

(١) ترمذی لە (أبي امامة) وە ڕیوایەتی کردوە •

www.alibapir.net

که خەراپ حاڵی بوون چونکە ئیسلام وەك بەرنامەو ڕێچکە دەسکردەکان نیە کە پڕو پاگەندەو ورووژاندنی خەڵکی بەس بێت بۆ وە دواکەوتنی ، وە ئەوانەش کە خۆیان بە خاوەنی دەزانن هیچ پێیان نەنگ‌و کەسری نەبێت کە سەد شاخ‌و باڵ‌و کلکی زیادەو دەسکرد بۆ بەرنامەکەیان بکەن‌و هەر دەمەش بەکاڵاو بەرگێك بپۆشن‌و ناوێکی نوێی بۆ داتاشن کە لەگەڵ ئارەزووی خەڵکی‌دا بگونجێت‌و سەرنجیان ڕابکێشێ ، وە دەربەستیش نەبن کە هەر چەشنە شێوازێکی دزێوو ناقۆڵا بەکار بێنن بۆ وەی بیرۆچکەکەیان بەرقەرار بێت •

ئیسلام ڕێبازو بەرنامەی خوایەو بنچینەیەکی ژیری‌و زانستیانەی نەگۆڕاوی هەیە چونکە پەیوەستن بەچەند یاساو بنەمایەکی نەگۆڕاوەوە لە سروشتی بوونەوەرو ئینسان‌دا • مسوڵمانی تێکۆشەر بۆی ناکرێت و ڕێی نادرێ شێوازی خراپ بەکار بێنێ بۆ گەیشتن بە ئامانجی واتە (میکیافیلیەتی) لە ئیسلام‌دا نیە ، بەڵێ ئینسانی مسوڵمان وەك شوێن کەوتووی ڕێچکە پووچە دەسکردەکان بۆی نیە درۆو دەلەسە بۆ خەڵکی هەڵڕێژێ‌و چاو بەستەکێ‌یان لێ‌بکات بەڵکو پێویستە پێغەمبەرانە بڵێت : (ادعو الى الله على بصيرة أنا ومن اتبعني ••) يوسف (١٠٨) واتە : بانگەوازی دەکەم بۆ ڕێی خوا لەبەر ڕۆشنایی‌دا ئەمن‌و ئەوانەی شوێنم کەوتوون •

پوختەی قسان ئەوەیە کە مسوڵمان شەلم کوێرم ناپارێزم وەڕێ ناکەوێ‌و تفەنگێ بەتاریکایی‌یەوە نانێ بەڵکو هەوڵ دەدات بەر لە هەموشتێك بەبنج‌و بنەوانی بیرو باوەڕەکەدا بچێتە خوارو لێی حاڵی بێت‌و بزانێ ئیسلامەتی چیەو چۆنەو چۆن خەڵکی بۆ بانگ دەکات •

* دووەم : پێویستە ڕەفتارو ئاکاری بەپێی ئەو ڕێبازە بێت کە خەڵکی بۆ بانگ دەکا وەنابێ بەهۆی کردەوەو رەفتاری دزێوو نەگونجاوی

www.alibapir.net

لەگەڵ بەرنامەکەیدا مەردوم لەخۆی دڕدۆنگ‌و دڵ‌کرمێ بکات ، چونکە ئەوانەی کردارەکانیان شایەتی ڕاستی قسەکانیان نین هەر قسەیەکی دەیکەن دەعوایەکی بێ ئەساسەو وەك پارەی قـەڵب پەسەریاندا دەدرێتەوە کـورد گوتەنی : ماڵی قەڵب سەر وەساحەبیەتی • قورئانی قسە لەجـێ‌و بەپێت‌و پێزیش فەرمـــوویەتی : (یا ایهـــا الـــذین آمنـــوا لـم تقولـون مـا لاتفعلـون کَبُـر مقتاً عنـد الله أن تقولـــوا ما لاتفعلـــون) صـــف ۲ - ۳ ، واتە : ئـەی بـڕواداران چما بـەوەی دەیڵێن ڕەفتار ناکـەن ، گەورەترین تاوان لەکن خوا ئەوەیە : شتێك بڵێی بەزار بەڵام ڕەفتاری پێ نەکەی • دیسان گوتراوە : (عمل رجل في الف رجل ابلغ من قول الف رجل في رجل) یانی : کردەوەی پیاوێك لەهەزار پیاودا بەکارترە لە قسەی هەزار پیاو لەپیاوێك‌دا •

★ سێیەم : دەبێ دڵسۆز بێ‌و تاقـە هیواو ئـاواتی وەدەست هێنـانی ڕەزامەندی خوداو گەیشتن بە بەهەشت‌و ڕزگار بوون لە جەهەندەم بێت •

بەڵێ بەڕێزان دڵسۆزی (اخلاص) سەرەکی‌ترین مەرجی سەرکەوتنی ئیسانی بانگەواز کەرە لەکارەکەیدا چونکە ئینسان هەتا بـە دڵسۆزی بۆ خوای گەورە کار نەکات خۆشی ناوێ‌و نای‌کاتە دۆستی خۆی ، کەسێکیش خوا خۆشی نەویست هەر بەتەنێ دەبێ لەکارەکەی‌داو خـوای لەگـەڵ نابێت ، کەسێکیش خوای لەگەڵدا نەبوو دڵی بەندەکانی لەئاقاردا دادەخرێ‌و ناتوانێ تەئسیریان تـێ بـکات ئـەدی نـەت بیستوە پێغەمبـەری پێشـەوا فەرموویەتی : (اذا احب الله العبد نادی جبریل : ان الله تعالی یحب فلانا فاحبّه ، فیحبّه جبریل فینادي في اهل السماء : ان الله یحب فلانا فاحبـوه فیحبه اهل السماء ثم یوضع له القبول في الارض)[1] •

---

(۱) (بخاری) و (مسلم) ڕیوایەتیان کردوە •

www.alibapir.net

یانی : کاتێك خوای گەورە بەندەی خۆش ویست بانگی جوبرائیل دەکات خوای بەرز فلاّن کەسی خۆش دەوێ تۆش خۆشت بوێ ، ئینجا جوبرائیل خۆشی دەوێت دوایی جوبرائیل بانگی خەڵکی ئاسمانێ دەکات : خوا فلاّن کەسی خۆش دەوێ ئێوەش خۆشتان بوێ ، ئنجا خەڵکی ئاسمانێ خۆشیان دەوێ • دوایی خۆشەویستیشی دەخرێتە نێو دڵی خەڵکی سەر عەرزێ •

ئەوە لەسەرێکەوە لەسەرێکی دیشەوە لەئاکامی خۆشەویستی خواو خوا لەگەڵدا بوون‌دا بابای مسوڵمان قسەو گوتاری تاوو تین‌و تەئسیرێکی زۆری دەبێ‌و چەشنە موگناتیسیەتێکی تایبەتی تێدا دەخوڵقێ کە دەبێتە هۆی کەمەندکێش کردنی دلاّن‌وکلیلی کردنەوەی‌دەرگای گاڵەدراویان ، دەتوانم بڵێم نانی تازەو گەرم‌و گوڕو نانی کۆن‌و ساردو سڕ چەندە لێك جوێن قسەیەکیش کە لە دەروونی بابایەکی خوا دۆست‌و دڵپڕ لە خۆشەویستی‌یەوە دەردەچێت لەگەڵ قسەیەکدا کەلام سەللایی • دەکرێ‌و خاوەنەکەی خۆشەویستی خوا نیەو دڵی ڕوون نەبۆتەوە بەعیشق‌و ئەوینی خواو پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) هێندە لێك دوورن !!

خوای بالاّدەست‌و بەبەزەیی سەرو دڵی مەلاومەل لەعیشقی
خۆی‌و پێغەمبەرەکەی‌و دۆستانی‌مان پێ ببەخشێ ، ئامین •

* چوارەم : پێویستە پلە پلەیی‌یەتی ڕەچاو بکات لە ڕاگەیاندنی بەرنامەی خوادا :

بۆ وێنە :ـ دەبێ هەتا لە چەسپاندنی عەقیدە نەبێتەوە نەچێتە سەر لایەنی دەستوورو یاسایان ، چونکە بابایەك بڕوای بەخوای نەبێت هیچ سوودی نیە خۆت ماندوو کەی لە باس کردنی ئەو یاساو دەستوورانەی ئەو خوایە دای ناون کە ئەو بڕوای پێ نیە ! چونکە کەسێك دان نەنێ

www.alibapir.net

بەبوونی خوادا حەوجار ئان نایەنێ بە بەرنامەو ڕێبازەکەیدا ، زۆر جارانیشم دیتوە کە مسوڵمان خۆی تووشی وتوویژی دوورو درێژ کردوە سەبارەت بەلایەنە کۆمەڵایەتیو سیاسیو ئابووریەکانی ئیسلام لەگەڵ کابرایەکی بێ دینو بێ باوەڕدا ئەمما لەئاکامدا دەم لە پووش بوەو لە ماندوو بوونێ پتر چیدی پێ نەبڕاوە •

بەڵێ کەسێك دەیەوێ یەکێك بانگ کات بۆ دینی خودا بابەر لە هەموو شتێك ئەمامی عەقیدەو بڕوای لە زەوی دڵدا بنێژێ ، با پێش ئەوەی داوای نوێژو ڕۆژوو باقی ئەرکە ئیسلامییەکانی تری لێ بکات خۆشەویستی خواو پیغەمبەرو خۆشی بەهەشتو تووشی دۆزەخو سزاو جەزرەبەی سەختی تاوانو سەرپێچیو پاداشی بەرزی چاکەو فەرمانبەریو • • • هتدی لەدڵیدا بچەسپێنێ ، جا ئەو دەمی مولتەزیم بوونی بە فەرمانەکانی خواو پێغەمبەری لێ دەبێتە شتێکی سروشتیو لاملیو سەرپێچی کردنیشی لەکن دەبێتە شتێکی دزێوو ناقۆڵا ، واتەدوای ئەوەی درەختی بڕوا لەزەمینی دڵیدا ڕوا بەری ئیلتیزامو فەرمانبەری دەگرێو بێ ئەوەی داوای لێ بکرێ سەربەخۆ هەڵدەستێ بە بەڕێوەبردنی ئەرکی بەندایەتی خۆیو وەك پێشتر گوتم بە بارێکی گرانو شتێکی نائاسایی سەیری ناکاو زۆری لەقالبی خۆش دێ •

ئیسلام درەختێکە لەدوو بەشان پێك دێ : یەکەمیان ڕەگو ڕیشەو دووەمیان قەدو لقو پۆپو گەڵا ، جا هەر وەك چۆن درەخت چ قەدو لقو پۆپو گەڵای دیار نین هەتا ڕەگو ڕیشەکانی بەعەرزیدا نەچنە خوارو تامو خوێو چێژێك لەزەوی دەسگیر نەکەن کەدواتر بەشی دووەمی درەختەکە پێك دێنن • هەر بەهەمان دەستوور ناگونجێ چاوەڕوانی ڕەفتارو کرداری ئیسلامییانە بی لەبابایەك کە ڕەگو ڕیشەی بڕواو

www.alibapir.net

عەقیدە لە دڵو دەروونیدا خۆیان دا نەکوتاوە چونکە وەك گوترا ڕەگو ڕیشەن کە بژیوو خۆراك حەواڵە دەکەن بۆ لقو پۆپی درەختی ئیسلام ، لێرەدا لووتو بزووت گەیشتینە ئەنجامێکی دیکەی سروشتی ئەویش ئەوەیە کە هەر وەك چۆن مەحاڵە نەڕەگو ڕیشە بەبێ لقو پۆپو نەلقو پۆپ بەبێ ڕیشەو ڕەگ وجوودیان بێ هەر بەو تەرزەش نەبیرو بڕوا بەبێ کردارو نەکردارو ڕەفتار بێ بیرو بڕوا نایەنە دی ، (لە ئایەتەکانی تردا چاتر ئەم مەسەلەیە دەتوێژینەوە) .

* پێنجەم : پێویستە کادیری ئیسلامی سەرەڕای شارەزایی و ڕۆشنبیری دەربارەی ئیسلام سەبارەت بەڕێچکەو کوێرە ڕێکانیش ـ واتە گشت ئیدۆلۆژی یەکان غەیری ئیسلام ـ پسپۆڕو شارەزا بێتو بەبنجو بنەوانیاندا بچێتە خوارو بزانێ چۆن پوچەڵیو قرپۆکییان دەخاتە بەرچاوی مەردومو دەیان داتە بەر لێزمەی ڕەخنەی ژیرانەو عیلمیانەو بێ نموودیان دەکات ، ئاگاداری لە ڕێچکە دەسکردەکان بۆ ئینسانێك گەرەکیەتی خەڵك بە ئیسلام ئاشنا کات فرە پێویستە ، چونکە مسوڵمانی تێکوشەرو شۆرش گێر دەبێ پێغەمبەرانە بەدەستێکی سەرگەرمی دروست کردنی قەڵای ئیسلام بێو بەدەستێکی تریش کۆنەقەڵای ڕزیوی ڕێچکە دەسکردەکان بداتە بەرپاچیژیریو زانیاریو لە بەرێکی هەڵقەنێو داری بەسەر بەردییەوە نەیەڵێو کورد گوتەنی : کارێکی پێ بکات با بە دەواری شڕی نەکردبێ .

* شەشەم : پێویستە مسوڵمانی شۆڕشگێڕ لە هەموو یان ـ لانی کەم ـ بەشی زۆری لقە زانستییەکان سەرەدەرییەك بکات وشتێکان لێ هەڵکرێنێ بەگوێرەی تواناو بۆ لوان ، بەتایبەتی : مێژوو ، زانیارییە سروشتییەکان (فیزیا و کیمیا و زیندەوەر زانیو جیۆلۆجیاو جۆگرافیا)و ئەو زانیارییانەی دەربارەی ئینسان دەدوێن وەك سیکۆلۆجیا (دەروون ناسی)

www.alibapir.net

وفسیۆلوجیا (کارئـەندامی) و تـوێکاری (تَشْـریح)و سوسیۆلوجیا (کۆمەڵ ناسی) ، وە گەردوون گەری ، خۆ نەگەر بشتوانێ تەقە تەقێك لەگەڵ فەلسەفەو ژیری بێژیش‌دا بکات ئەوە کارەکەی زۆر ڕێك‌و پێك دەبێت •

سەرە دەری کادیری ئیسلامی لەم زانیاری‌یانەدا بـۆیە پێویستـە چونکە ئیسلامـەتی بەرنامەیەکـی گشتـی سەرتاپای ژیانـە بەهـەموو لایەنەکانی‌یەوە ، کەواتە مرۆڤ هەتا ئاسۆی بیرو زەینـی پتری بەبەرەوە هەبێت چاتر توانای ڕاگەیاندنی ئیسلامی دەبـێ‌و باشتر دەتوانـێ لەگـەڵ زۆربەی کۆمەڵدا ـ یان هەموی ـ بدوێ‌و قەناعەتیان پێ بێنێ‌و چ عـوزرو بەهانانیان بەچەنگەوە نەیەڵێ •

* حەوتەم : کادیری ئیسلامی پێویستە بزانێ ئیسلامەتی جیـاوازی یەکی سەرەکی لەگەڵ ڕێچکە دەسکردەکان‌دا هەیە ئەویش ئەوەیە کە ئیسلام بەرنامەو ڕێنموونی خودایە بۆ بەندەکان‌و شیفاء دەرمانە بۆ دەردە دەروونی‌و کۆمەڵایەتی‌یەکانیان ، کەواتە بابای کادیر دەبێ خۆی وەك دختۆرێك حسێب بکات کە دەیەوێ چارەسەری نەخۆشان بکات ، هەڵبەتە بنەڕەتی‌ترین خەسڵەتی دختۆریش ئەوەیە کـە نـەرم‌و نیان بـێ‌و دڵ‌و دەروونـی کەلەڕێـژی‌یە بـکات لـە عاتیفـەو سۆزو پەرۆش لەئاقـار نەخۆشەکانی‌دا ، کەواتە کادیری ئیسلامی پێویستە زۆر دڵ نەرم‌و هێدی‌و لەسەرخۆو بە پەرۆش بێ‌و ، هەست بە بەزەیی‌و دڵسووتان بکات دەرهەق بـە خەڵکی ، دەقی ئیسلامیش لەم بارەوە یەکجار زۆرن بۆ وێنە : کاتێك خوای گەورە (موسی) و (هارون) ی بـرای ناردە کـن فیرعەون پـێ‌ی فەرموون : (فقولا له قولاً لَیِّناً لعلّه یتذکر او یخشی) طه ٤٤ ـ یانی : قسێکی نەرم‌و هێدی پێ بێژن بەشکم خوای وەبیر بێتەوە ، یـان بترسێ • جا ئەگەر پێغەمبەرێکی پایە بەرزی وەك (موسی) فـەرمانی پـێ

www.alibapir.net

کرابێ که لەگەڵ گەورەترین طاغووت‌و دیکتاتۆری مێژوودا ـ کە فیرعەونە ـ بە هێواشی‌و نەرم‌و نیانی قسە بکات ئێمەی مسوڵمان حەوجار حەوجار لەسەرمان فەرزە ئەو ڕێچەیە ڕەچاو بکەین •

دیسان خوای باڵا دەست ڕوو بە پێغەمبەرمان دەفەرموێ : (فبما رحمة من الله لنت لهم ولو کنت فظاً غلیظ القلب لانفضوا من حولك...) ال عمران ١٥٩ واتە : بەهۆی سۆزو بەزەیی خواوە بۆیان نەرم بووی ، ئەگەر ڕەوشت دزێوو تووڕەو تۆسن‌و دڵ ڕەق بای لەدەورەت دەتەکینەوە و لێت دەپرینگانەوە • فەرمایشتی خۆشەویستیش لەم بارەوە یەکجار زۆرن بۆ وێنە فەرموویەتی : (ان الله رفیق یحب الرفق ویعطي علی الرفق مالا یعطي علی العنف وما لا یعطي علی سواه)[1] • واتە : خوا نەرم‌و هێدی‌یەو نەرم‌و نیانی خۆش دەوێ ، وە ئەوەی لەئەنجامی هێدی‌و هێواشی‌دا دەی‌بەخشێ نە لە ئەنجامی توندو تیژی داو نە لەئەنجامی هیچ شتێکی تردا نای بەخشێت ، دیسان پێغەمبەری پێشەوا (صلی الله علیه وسلم) فەرموویەتی :(یَسّروا ولا تُعَسِّروا وبَشّروا ولا تُنَفِّروا)[1] یانی : شتی وەسێنایی بخەن‌و گرانی مەکەن ودڵخۆشکەر بن‌و ڕەوێنەرەوە مەبن •

هەروەها فەرموویەتی : (من یُحرَمُ الرفق یُحرَم الخیر کله)[2] واتە : هەرکەسێك لە نەرم‌و نیانی‌و سادەوڕەوانی بێ‌بەش بووبێت لەهەموو خێرێك بێ‌بەش بوە ، دیسان فەرموویەتی (الا اخبرکم بمن یحرم علی

---

(١) (مسلم) لە (عائشة) وە ڕیوایەتی کردوە •

(١) (بخاری‌و مسلم) لە (انس) ەوە ڕیوایەتیان کردوە •

(٢) (مسلم) لە (جریر بن عبدالله) وە ڕیوایەتی کردوە •

www.alibapir.net

النار او بمن تحرم عليه النار ، تحرم علىٰ كل قريب هيّن لين سهل)[٣]
یانی : ئەرێ پێتان بڵێم کێ لە ئاگر حەرامە ، یان ئـاوری لێ حـەرامە ، ئاورـی دۆزەخ ـ حەرامە لەسەر هەمو ـ ئینسانێکی مسوڵمانی ـ نیزیك ـ لە مەردوم ـ و ئاسانو هێدیو سادە •

وەك پێشتر گوتمان کادیری ئیسلامی پێویستە هـەتا بـۆی دەکـرێ هێدیو لەسەرخۆو زارشیرینو ڕووخۆشو سینگ فراوان بێت ، هەڵبەتە وەدەست هێنانی ئەم خەسڵەتانەش زاڵ بوونی بابای تێکۆشەری گەرەکـە بەسەر نەفسو شەیتانداو زاڵ بوونیش بەسەر نەفسو شەیتاندا یەکەمین قوناغو گەورەترین جۆری تێکۆشان (جهاد)ە •

★ هەشتەم : پێویستە لەگەڵ هەرکە سێکدا بەشێوازێك بدوێ کە لەگەڵ بارو دۆخو ئاستی ڕۆشنبیریو جۆری بیرکردنەوەیدا بلوێ ، دەنا ڕەنگە زۆر جاران زەرەری پتر بێت لەقازانجیو کورد گوتەنی : کـڵاوی تـێ دەنێ ، ئاخر ئەتۆ بچی لایەنە ڕامیاریو ئابووریو کۆمەڵایەتییەکانی ئیسلام بۆ بابایەکی تـازە پێگەیشتـوو ـ وەك خوێندکـاری سەرەتاییو هەڵکشیو تریش[٤] باس بکەی وەك ئەوە وایە کە قاورمەو پڵاوو گۆشتێ بدەی بەمنداڵی شیرە خۆرەی ساوا ، هەڵبەتە شتاقیان ـ نەخوێندکارەکەو نە منداڵەکەش ـ ئەو خۆراکەیان بۆ هەرس ناکرێو لانی کەمیش تووشی زگ چوونێکیان دەکات • دیسان بە بەراوەژوووەش ماقوڵ نیە لەگـەڵ ئینسانێکی تێگەیشتوو و زیرەکدا بە شێوەیەك بدوێی کە دەست دەدات

---

(٣) (ترمذی) گێڕاویەتەوە •

(٤) لێرەدا حاڵەتی گشتی ڕەچاو کـراوە ، دەنا ڕەنگـە هـەبێ لەپلەی نێوەندیدا بێو ئاسۆی بـیری بەقەدەر خـوێندکارێکی زانکۆ یـان ئامادەیی فراوان بێت •

www.alibapir.net

که پێویسته هەموو دەمێ هەر وابێ ، نەء چونکه لەوانەیە بابای دوێنراو هەتا گرێ کوێرەی دڵی نەکەیەوە ئامادە نەبێ هەر قسانیشت لەگەڵدا بکا هەتا وە سەلماندنێ ڕادە گا ، ئەمە لەلایەکەوە لەلایەکی تریشەوە پێشینان گوتوویانە : سەرت نایەشێ سێتای بۆ لێ داڵێنی ؟! مادام بابای دوێنراو بیرو بڕوای ساغو سەلیم بێت چ پێویست دەکات وێی بڕزی •

ئەو گرێ کوێرانەش که لەسەر دڵێ میللەتی مە بوونە گرفت گرنگ ترینیان ئەمانەن : مەسەلەی نەتەوایەتی ، مەسەلەی چینایەتی ، مەسەلەی لوانی ئیسلام لەگەڵ زانیاریو پێش کەوتنو پیشەسازیدا مەسەلەی هۆی دواکەوتوویێتی مسوڵمانان ، مەسەلەی مافی ئافرەت ، مەسەلەی پەیوەندی نێوان دینو سیاسەت ، مەسەلەی هەبوونی ژمارەگەلێك ئەفسانەو پڕوپووچ لەنێو مسوڵماناندداو هەڵوێستی ئیسلام لەئاقار ئەم دیاردەیەدا ، مەسەلەی گونجانی ئیسلام لەگەڵ گشت کاتو جێیەکدا ، مەسەلەی پێکەوە حەوانەوەی دینو دنیا[1] •

ئەمانە چەند قوچکەیەك بوون کە دەبنە هۆی ڕێنمایی کردنی مسوڵمانی شۆڕشگێڕ بۆ چۆنیەتی بانگەوازی کردن ، هەڵبەتە ئەم باسە وەنوسراوی : (لاچوونی گرفتو کرانەوەی گرێ کوێران) •
زۆری بەبەرەوەیەو کورد گوتەنی : ئەم هەویرە ئاوی زۆر پێدەوێ ، ئەمما لەبەر دوو هۆیان لێرەدا درێژ دادڕیم ڕەچاو نەکرد ، یەکەم : چونکە ئێرە کەشوێنی تەرخان کراوی ئەم باسە نیە لەوە پتری لێ

---

(۱) لە چەند نوسراوێك‌دا ــ کەجارێ هیچیان بەختو ئیقباڵیان نەی گەیاندووتە چاپخانان ــ ئەم مەسەلانەمان توێژیوەتەوە بەتایبەتی زنجیرەی : [دەبەبەرێك ڕاچوونی ئیسلامو ڕێچکان] کە کۆمەڵە موناقەشەیەکە تا ئێستا چوار پێنج ئەڵقەی لێ پاك‌نووس کراوە •

www.alibapir.net

که پێویسته هەموو دەمێ هەر وابێ ، نەء چـونکه لەوانەیه بابای دوێنراو هەتا گرێ‌کوێرەی دڵی نەکەیەوە ئامادە نەبێ هەر قسانیشمت لەگەڵدا بکا هەتا وە سەلماندنێ ڕادەگا ، ئەمە لەلایەکەوە لەلایەکی تریشەوە پێشینان گوتوویانە : سەرت نایەشێ سێتای بۆ لێ داڵێنی ؟! مـادام بابای دوێنراو بیرو بڕوای ساغو سەلیم بێت چ پێویست دەکات وێی بڕژی •

ئەو گرێ کوێرانەش کە لەسەر دڵێ میللەتی مە بوونە گرفت گرنگ ترینیان ئەمانەن : مەسەلەی نەتەوایەتی ، مەسەلەی چینایەتی ، مەسەلـەی لوانی ئیسلام لەگەڵ زانیاریو پێش‌کەوتنو پیشەسازیدا مەسەلەی هـۆی دواکەوتوویتی مسوڵمانان ، مەسەلەی مافی ئافرەت ، مەسەلەی پەیوەندی نێوان دینو سیاسەت ، مەسەلەی هەبوونی ژمارەگەلێك ئەفسانەو پڕوپووچ لەنێو مسوڵماناندا و هەڵوێستی ئیسلام لەئاقار ئەم دیاردەیەدا ، مەسەلەی گونجانی ئیسلام لەگەڵ گشت کـاتو جـێیەکدا ، مەسەلەی پێکـەوە حەوانەوەی دینو دنیا(١) •

ئەمانە چـەند قوچکەیەك بوون کـە دەبنە هـۆی ڕێنمایی کـردنی مسوڵمانی شۆرشگێڕ بۆ چۆنیەتی بانگەوازی کردن ، هەڵبەتە ئەم باسە وەنوسراوی : (لاچوونی گرفتو کرانەوەی گرێ کوێران) •
زۆری بەبەرەوەیەو کورد گوتەنی : ئەم هـەویرە ئاوی زۆر پێ‌دەوێ ، ئەمما لەبەر دوو هۆیان لێرەدا درێژ دادڕیم ڕەچاو نەکرد ، یەکەم : چونکە ئێرە کـــەشوێنی تەرحـــان کـــراوی ئـەم باسە نیـە لـــەوە پتری لێ

(١) لە چەند نوسراوێك‌دا ـ کەجارێ هیچیان بەختو ئیقباڵیان نـــەی گەیاندووتە چاپخانان ـ ئـەم مەسەلانەمان توێژیوەتەوە بەتایبەتـی زنجیرەی : [دەبەبەرێك ڕاچوونی ئیسلامو ڕێچکان] کـە کۆمەڵە موناقەشەیەکە تا ئێستا چوار پێنج ئەڵقـەی لێ پاك‌نووس کـراوە •

www.alibapir.net

نەدەوەشایەوە • دووەم : لە نوسراوێکی تایبەتیدا بەناوی (ڕێبازی تێکۆشان) ـ کە جارێ چاوی بە دنیای ڕوونی چاپ هەڵنەهێناوە ـ بەدرێژی چارەسەری ئەم باسە کراوە •

★ گەوهەری چوارەم :

لەم ئایەتە بەپێتو پێزە دەفامرێتەوە ، کە هەتا ئینسان پتر زانیاری شك بەرێت سەبارەت بە بوونەوەر چاتر توانای ناسینی پەروەردگاری هەیە ، چونکە لێرەدا وشەی (رب) پەروەردگار پاڵ دراوەتە لای وشەی (العالمین) کائینات ، کەواتە ئینسان هەتا زیاتر بە (العالمین) کائینات ئاشنا بێت چاتر (رب) پەروەردگار دەناسێت ، بەڵێ وەك لەمەوبەر گوتمان بوونەوەر شانۆی تێدا درەوشانەوە (تجلّی) ی زاتی خواوەندە ، هەر وەك چۆن کتێبەکانی ئیمامی غەزالی شوێنی تێدا وەدەرکەوتنی شەخسیەتی ویـن‌و ئینسان هەتا پتر موتالای کتێبەکانی بکاو لێیان سەرڕاستترو پێیان ئاشناتربێت چاتر ئیمامی غەزالی دەناسێ هەتا پتریش لە کتێبی خودا ـ کائینات ـ ورد بێتەوە باشتر توانای ناسینی خودای دەبێت • هەر بۆیەشە خوای مەزن دنەی ئینسانەکان دەدات کە لە نیشانەکانی بوونەوەر (الآیات الکونیة) وردبنەوەو تێفکرن بۆ وێنە دەفەرموێ (سنریهم آیاتنا في الآفاق وفي انفسهم حتى یتبین لهم انه الحق •••) فصلت (٥٣) یانی : نیشانەکانمانیان پێشان دەدەین لە بوونەوەرو لە نەفسی خۆیاندا تاکو بۆیان دەرکەوێ کە خوا هەیە •

وە دەفەرموێ : (وفي الارض آیات للموقنین وفي انفسکم افلا تبصرون) ذاریات (٢٠ ـ ٢١) یانی : لەزەویدا نیشانەگەلێك هەن بۆ بڕواداران وە لە نەفسی خۆشتاندا بۆچی تێنافکرن ؟!

www.alibapir.net

وه دەفەرموێ : (فلينظر الانسان الى طعامه ...) عبس (٢٤) .

واتا : با ئینسان سەیری خواردنەکەی بکات .

وه دەفەرموێ : (فلينظر الانسان مم خلق) طارق (٥)

واته : با ئینسان دیقەت بگرێ لەچ خولقێنراوه !

وەفەرموویەتی : (افلم ينظروا الى السماء فوقهم كيف بنيناها وزيناها وما لها من فروج) (ق) (٦) .

یانی : ئەوە تەماشای عاسمانێیان نەکردوه لەسەروویانەوە چۆنمان بیناکردوەو ڕازاندوومانەتەوەو چ کەمو کەسری نین !؟ هەڵبەتە ئەم باسه گەلێك گەلێکی بەبەرەوەیەو مەیدانێکی یەکجار بەرینە بۆ ڕمبازێنی قەڵەم، بەلآم ئێمه له کورتی دەی بڕینەوەو بە دوو ئایەتی پڕ لەدەلالەتو واتا کۆتایی پێ دێنین .

(الم تر ان الله انزل من السماء ماءً فأخرجنا به ثمرات مختلفاً الوانها ومن الجبال جُدَدٌ بيض وحُمر مختلفٌ الوانها وغرابيب سود ومن الناس والدواب والانعام مختلف الوانه كذلك انما يخشى الله من عباده العلماء ان الله عزيز غفور) فاطر (٧١-٧٢) .

واته : ئایا نابینی که خوا له عاسمانێ ڕا ئاوی ناردۆته خوارێ ، میوەجاتی ڕەنگ جوێ جوێمان پێ وەدەر ناوه ـ لەزەوی ـ ، وه له شاخەکاندا خەتو خاڵی سپیو سوورو ڕەنگ جوێ جوێو ڕەشێکی تۆخ ، وه ئینسانەکانو ئاژەڵو مەڕو مالآت دیسان ڕەنگیان جوێ جوێیه ، بەڕاستی بەتەنێ بەندە زاناکان لەخودا دەترسێن ، خوا زۆر بەدەسەلآتو لێخۆش بوویه ، لێرەدا دەبینین لوتکەی هەرە بڵندی خواناسی ـ کەترسانه لەخوا ـ تایبەت کراوە بەوان کەسانەوە که زانیاری شك دەبەن ، بەلآم چ جۆره زانیارییەك ؟ وەك لێرەدا دەردەکەوێ مەبەست

www.alibapir.net

له زانیاری لێرەدا زانیاری‌یە سرووشتی‌یەکانن واتە ئەوزانیاری‌یەی کە ئینسان کائینات‌و سرووشتی ، خوای پێ دەناسێ ، چونکە لێرەدا چەند دیاردەیەکی سروشتی ڕانوێنراون وەك : باران بارین‌و ڕووانی شیناوردو جیاوازی ڕەنگی میوەجات‌و جیاوازی ڕەنگی مەردوم‌و ئاژەڵ‌و مەڕو ماڵات ، هەڵبەتە هیچ‌کام لەم دیاردانەش توانای توێژرانەوەیان نیە بەبێ شارەزایی دەربارەی زانیاری‌یە سرووشتی‌یەکان (العلوم الطبيعية) •

جا خوای باڵادەست‌و میهرەبان چاوی دڵمان بکاتەوە لەئاقار نیشانەکانی‌داو وامان لێ‌بکات کەلەهەمو دیاردەیەکی سرووشتی‌دا گەورەیی وی بەدی بکەین •

گەوهەری پێنجەم :

پێنجەمین گەوهەر کەلەدەریای دەوڵەمەندی ئەم ئایەتە دەسگیر دەبێت ، ئەمەیە : کە ڕێبازی ئیسلام دەیەوێ پەیوەندی نێوان خواو بەندە پەیوەندی‌یەکی وابێت کە کار بکاتە سەر ژیانی ئینسان ، بەواتایەکی دی ئیسلام بەو چەشنە ئیمان‌و بڕوایە ڕازی نابێت کە تەنیا دەچێتە کەللەی ئینسانەوەو لەنێو چوارچێوەیەکی تەسکی فەلسەفی‌و ژیری‌دا کورت هەڵدێ‌و هیچ تەئسیرێك دەژیانی ئینسان ناکات ، چۆنیەتی فامرانەوەی ئەم یاسایەش لەم ئایەتە پیرۆزە بەم جۆرەیە : وەك گوتمان وشەی (رب) دوو مانایان هەڵدەگرێ ، یەکەم : پەروەردەکردن •

دووەم : بەرنامەدانان ، بێگومان بەرنامە دانانیش هەربەشێکە لەپەروەردەکردن ، ئینسان پەروەردە کردنیش پێویستی بەوە هەیە کە خوای باڵا دەست‌و بە بەزەیی بەردەوام ئاگاداری بێ‌و چاوی سۆزو بەزەیی‌و میهرەبانی تێ‌یەوەبێ ، کەواتە

www.alibapir.net

وەختێك ئینسان ئەم وشەیەی بەبیردا دێ هەست بەوەدەكات كە هەموكاتێك خودا چاوی لوتفو بەزەیی لەبەندەكانی یەوەیەو هیچ‌تاوێك لێ‌یان غافڵ نیە ، دایكێكی دڵسۆزو بەخشندە چەندە بەخەمی كۆرپەكەیەوەیە خوای مەزنو زانا چەند قاتی ئەوە ، وەك پێغەمبەری پێشەوا (صلی الله علیە وسلم) لەفەرمایشتێكی‌دا فەرموویەتی •

هەڵبەتە ئەگەر لەباتی وشەی (رب) وشەیەكی‌تر بەكار هاتبا وەك (خالق) بەدی‌هێنەر ، (ملك) سەرۆك ، (مالك) خاوەن ، (اله) پەرستراو ، ئەوچەمكو واتایانە كە لەوشەی (رب) دەفامرێنەوە لێ‌ی نەدەفامرانەوە ، بەڵكو تەنیا بەدی هێنەریەتی ، یان سەرۆكایەتی ، یان خاوەنایەتی ، یان پەرستراوێنی خوای لێ‌دەفامرایەوە ، بەڵام ئێستا هەمو ئەم چەمكو واتایانەی وێكرا لێ دەفامرێنەوە •

پوختەی قسان ئەمەیە : ئیسلام دەیەوێ ئینسانی مسوڵمان بەردەوام لەهەمو هەڵسو كەوتێكی‌دا خوای لەبیربێتو هەست بەچاودێری‌و ئاگاداری بكات ، لەشەوێ‌داو لەرۆژێ‌دا ، لەدەمی خەوێو لەدەمی بەخەبەری‌یەدا ، لەدەمی تووڕەیی‌و لەدەمی ئاشتی‌یەدا ، لەمزگەوتێو لەبازاڕی‌داو ••• هتد ئیمانو بڕوایەكیش ئاوا نەبێ چ نیە چونكە هیچ تاوو تەئسیرێكی نابێ لەژیانی **ئینسان‌دا** •

ئەمانە چەند گەوهەرێك بوون كە بەندە بەچەند بن‌ئاولێدانێك لە دەریای پڕ بەهرەو بێ‌ئامانی ئەم‌ئایەتەدا وە دەستی‌هێنان ، ئێستاش نۆرە گەیشتە سەر ئایەتی سێ‌یەم •

ameer.maktab@yahoo.com
 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice
www.alibapir.net

www.alibapir.net

تەفسیری ئایـەتی سێیەم

« الرحمن الرحیم » بە بەزەیی بەخشندەیە •

لەدەمی تەفسیرکردنی ئایەتی یەکەمدا مانای (الرحمن الرحیم) مان لێك‌دایەوە بە پێویستی نازانم لێرەدا دووبارەی بکەینەوە ، ئەمما ئەوەی لێرەدا پێویستی بە باسکردن هەیە ، هۆی دووبارە کرانەوەی ئەم ئایەتەیە لێرەدا ، زانایان لەئاقار هۆی دووبارەکردنەوەی ئەم ئایەتەدا لێرەدا چـەند ڕایەکیان هەیە ، پوختەیان ئەمانەی خوارێن :

أ ــ برێك دەڵێن هۆی دووبارە کرانەوەی ئەم ئایەتە چەسپاندنـی زۆرو زەوەندەیی سیفەتی ڕەحمەتو بەزەیی خوایەو هیچی دی •

ب ــ تاقمێکـی دی دەڵێن بـۆیە لـەپاش ڕستـەی (الحمـد لله رب العالمین)ەوە (الرحمن الرحیم) هاتوە تا بزانرێ کە خوای گەورە تەنیا لەئەنجامی سۆزو بەزەیی خۆیەوە کائیناتی خوڵقاندوە ، نەك بۆ وەدەست هێنانی سوودو بەرژەوەندی‌یەك یان دوور خستنەوەی زەرەرو زیانێـك ، چـونکە لە ئایەتی دووەمدا (الحمد لله رب العالمین) ڕەنگـە پرسیارێـك سەرەتاتکەی بکات ، باشە چما خوا خۆی کردوە بە پەروەردگارو کائیناتی خوڵقاندوە ؟! بەئایەتی سێیەم (الرحمن الرحیم) وەڵامی ئـەم پرسیـارە دەدرێتەوە ، کە خـوا تەنیا لەئەنجامی سۆزو لوتفی خـوایەتی خـۆیەوە کائیناتی خوڵقاندوە نەك بە مەبەستێکی‌تر •

ج ــ پێرێکی دی ئاوا وەڵام دەدەنەوە ، دەڵێن : لەوشەی (رب) مانای گەورەیی‌و قەهرو هەیبەت دەفامرێتەوەو جۆرە ترس‌ولەرزێك دڵی ئینسان دادەگرێ بۆیە لەئایەتی سێیەمدا گوتراوە : (الرحمن الرحیم) بۆ خاتری

www.alibapir.net

وەی بزانن کە خوا لەگەڵ دەسەڵاتو گەورەیی‌دا ڕەحمەتو بەزەیی‌و لوتفیشی هەیە •

ئێستاش با بێ‌ینەسەر دەرهێنانی بڕێك لەگەوهەرە گرانبایی‌یەکانی دەریای مەلاومەلی ئەم ئایەتە :

گەوهەری یەکەم :

درەوشانەوەی سۆزو بەزیی خودا لەکائینات‌دا :

* دیاردەی یەکەم : زاووزێی زیندەوەران[1] :

زیندەوەر هەتا گچکەترو بێ‌هێزتر بێت‌و کەمتر توانای خۆپاراستن‌و بەرگری کردنی هەبێت لەجوچکەکانی ، زاووزێی خێراترو ڕێژەی زۆر بوونی هەڵکشیوترە بۆ وێنە : زاووزێ لەنێو گیاندارە یەك خانەیی‌یەکان‌دا لەماوەی چەند ڕۆژێك‌دا دەگاتە چەندەها ملیۆن ، شاژنی مۆریانە کە پێویستە بۆ خۆی بەتەنێ زاووزێ‌و زۆر بوونی وەچە ئەنجام بدات ڕۆژی (٣٦٠٠٠) هێلکە دادەنێ ، شاژنی مێشەنگوینە ڕۆژی لە (١٠٠٠) وە هەتا (٢٠٠٠) هێلکە دادەنێ ، مشکی بیابان هەر ساڵی (١٧) کەڕەتان دەزێ هەر کەڕەتەی (٤) جوچکەی دەبێت ، چونکە ناحەزو دوژمنی لەکایە بەهارێ پترن • بەڵام بەبەراوەژووەوە هەتا گیاندار زلترو بەهێزتر بێ‌و زیاتر توانای خۆڕاگری‌و پارێزگاری هەبێ لەبێچووەکانی زاووزێ زۆربوونی سستترو کەمترە ، بۆ وێنە : نەهەنگ بەدوو ساڵان جارێکی دەزێ‌و یەك بێچووی دەبێت ، فیل کە تەمەنی خۆدەبەر (٧٠) ساڵی هەڵدەکات ، بەدرێژایی تەمەنی چوار پێنج بێچوی دەبێ •

---

(١) (نشانەهائی أز أو) دفتر دوم لاپەڕە (٥) اثر سید رضا صدر •

www.alibapir.net

هەڵبەتە لێرەدا ڕەحمەتو سۆزی خوا وەك مانگی چواردە دەدرەوشێتەوە ، گیانداری گچکەو بێهێز چونکە هەمو دەمێ مەترسی لەنێوچوونی هەیە پێویستە لەسەرێکی دیکەوە بۆی تێ هەڵبێتەوە ، دەنا لەماوەیەکی کەمدا خراپی یان لێ دەبڕێو ئاسەواریان نامێنێ ، ئەمما **گیانداری بەهێزو زەبەلاح چونکە پتر دەتوانێ بمێنێتەوە پێویستی بە وەچەی** زۆر نیەو ئەگەر خوانەخواستە گیاندارە زلو زەبەلاحەکانیش وەك گیاندارە وردیلەو چووکەڵەکان زۆر **بووبان هەم ژیانی ئینسانیش** دەکەوتە مەترسی یەوەو هەم ژیانی گیاندارانیش •

★ دیاردەی دووەم : شەمشەمە کوێرەو ڕادار : (٢)

زۆرکەس پێیان وایە شەمشەمەکوێرە بۆیە تەنیا بەشەوێ دەگەڕێ چونکە لەشەوێدا چاتر توانای دیتنێی هەیە ، ئەمما لەڕاستیدا وا نیەو لەشەوێشدا حاڵی لەڕۆژێ باشتر نیەو هیچ بەری پێی خۆی نابینێ بەڵکو هۆی گەڕانو سووڕانی بەشەوێ ئەوەیە کە دوژمنەکانی زەفەری پێ نەبەن ، چونکە ئەو بەستەزمانە فرووزایی یە نابینێو ڕەنگە دوژمنانی نەیەڵن بەبست بڕوات •

بەڵام ئێستا بابزانین پەروەردگار چۆن گیرو گرفتی ئەو باڵندە قوڕ بەسەرەی چارەسەر کردوە :

کوردان لەمێژە گوتوویانە : خوا هەتا دەرگایەکی نەکاتەوە یەکی داناخات ، لێرەشدا خوای زاناو توانا کە شەمشەمەکوێرەی لەبەهرەی دیتن بێبەش کردوە لەلایەکی دیکەوە بۆی پڕکردۆتەوەو **(ڕادار)**ی پێ بەخشیوە • ئەمما دەزانی ڕادار چیە ؟ : ئەو ئامێرەیە کە بەیەکێك لە مەزنترین داهێنراوەکانی ئینسان حیساب دەکرێت ، ئەو ئامێرە دووری و

---

(١) سەرچاوەی پێشووو لاپەڕە (٧ ، ٨)

www.alibapir.net

نیزیکی کەشتی‌یەکان لەیەکتر ڕادەگەیەنێو هەواڵی دووری‌و نیزیکـی قەراغی دەریاکان دەداو کەشتی‌یەوانەکان لەهەواڵی کێوە بەستەڵەکەکـان خەبەردار دەکاو هەواڵی وەنیزیك کەوتنی فڕۆکەکان لەسنووری وەڵات ڕادەگەیەنێ هەموو ئەمکاراتەش لەڕێی شەپۆلە سەروو دەنگی‌یەکانەوە ئەنجام دەدات •

ئێستا بابێینـە سەرڕاداری شەمشەمەکوێرە : ئـەو باڵندەیە لەهـەر چرکەیەکدا (٣٠) تا (٦٠) جار شەپۆلی سەرووی دەنگ (الامواج فوق الصوتیة) لەگەرووییەوە لەچەند کونێکی وردیلەی نێو لووتی‌یەوە ڕەوانەی دەرێ دەکات لەڕێی گوێ‌یەکانی یەوە کەزێدە پڕ وردەکاری‌و ڕێك‌و پێك خوڵقێنراون ، شەپۆلە گەڕاوەکان ـ پاش تێك هەڵەنگووتنیان لەگەڵ ئەو تەنانەی لەپێشیەوە هەن ـ وەردە گرێ‌و دەزانێ لەپێشیەوە چ هەیەو چ نیـە •

ئـەرێ خوێنەری ئازیـز بەدێـرِی درشـت لەسەر نێوچـاوانی شەمشەمەکوێرەو ڕادارەکەی نەنوسراوە : لەفابریقەی سۆزو بەزەیی‌خودا داهێنراوە ؟!!

★ دیاردەی سێیەم : خۆراکی گیاندارانی نێو دەریا : (١)

لەنێو دەریادا هەزاران جۆرە گیاندار هەن کەژمارەی تاکەکانی هەر جۆرێك لەملیۆنەها تێپەڕ دەکات ، باشە دەبێ ئەو گیاندارە دەریایی‌یانـە لەکوێ‌و چۆن چۆنی خۆراکیان دابین بکەن ؟ ، ئایا ئەو خـوایەی کـە فەرموویەتی : (وسعت رحمتی کل شیء) [بەزەیی من هەموو شتێکـی گرتۆتەوە] دەبێ ئەو گیاندارە دەریایی‌یانەش نەکەونـە بەر ڕێـژنەی بارانی ڕەحمەت‌و سۆزی ؟! با ، دەوەرە تێ‌فکرە ، هەر (صدف) یێك ساڵی

---

(١) سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە (١١) •

www.alibapir.net

(۹٬۰۰۰٬۰۰۰) نۆ ملیۆن هێلکه دەکات ، جۆرە ماسی‌یەك هەیە پێی دەبێژن (خاویار) ساڵێ (۳) تا (٤) ملیۆن هێلکه دەکات ، جشکی ئاوی ساڵی (۲۰) ملیۆن ، کەروێشکی ئاوی لەهەر دەقەیەکدا (٤۰۰۰۰) چل هەزار هێلکه دەکات‌و تا چەند حەوتوو درێژە بەو کارەی دەدات ، زاووێی گیاندارە یەك خانەیی‌یەکان لەدەریادا لەماوەی ڕۆژێك‌دا خۆی لەچەند ملیۆن دەدات ، بەجۆرێك کە دەتوانن لە ماوەی چەند حەوتوێك‌دا هێندەی قەبارەی زەوی زۆربن ! ! ئەمما ڕەحمەت‌و سۆزی پەروەردگار بەبەردێکی دوو کێلی شکاندوون ، لەسەرێکەوە لەڕێی ئەو هەمو گەرا زۆرەی گیاندارانەوە بژیوێکی زۆر بەلەزەت بۆگیانداران دابین دەکات لەسەرێکی تریشەوە هاوسەنگی (تعادل) پێك دێنێ لەنێو دنیای گیانداران‌دا .

★ دیاردەی چوارەم : ماسی‌یە چرا دارەکان[1] :

قووڵی زەریاکان لەهەزارەها مەتر پترە ئەمما تیشکی ڕۆژێ زیاتر لە (٤۰۰) مەتر بەئاوێ‌دا ناچێتە خوارێ ، ئەدی ئەو ماسی‌یانەی لە قووڵایی زەریاکان‌دا دەژین تەگبیریان چیە ؟!

«زانیاری» وەڵام دەداتەوەو دەڵێت : کوڕە براله چۆن تەگبیریان چیە پێت وایە دنیا شاری بێ ساحەیە ؟ مەگەر ئەو پەروەردگارەی سەرپەرشتی بوونەوەر دەکاو زانیاری‌و ڕەحمەتی وەهەمو شتێك ڕادەگات‌و ئاگای لەمارو مێرووی هەیە گیروگرفتی ئەوان ماسی‌یانەی‌لێ عاسێ دەبێت ؟! نا ، پەروەردگاری باڵادەست‌و خاوەن سۆز چراو گڵۆپی جۆراو جۆری بۆ وان جۆرە ماسی‌یان خوڵقاندوە کە پەردەی تاریکی‌و شەوەزەنگی ئەنگوستە چاوی ژێر دەریای بێ دەدڕن ، هەڵبەتە ئەو چراو گڵۆپانەش جۆراو جۆرن هەیانە شۆقەکەی بنەوشەیی‌یە هەیانە سەوزەو هەشیانە زەردەو

(۱) (نشانەهائی أز أو) دفتر یکم لاپەڕە (۷۳ ، ۷٤) .

www.alibapir.net

سوورەو ... هتـد سەرسوڕهێنـەرتر لەهەمـوی ئەوەیە کە بەعزێـك لەو ماسی‌یانە نەك هەر یەك‌و دوو بەڵکو چەندین چرای تیشك دەریـان هەیە ، ئی وایان هەیە لەتەپڵی سەریەوە هەتا سەری کلکێی دوگمەیەو ڕووناکی پەخش دەکەن ، بەڵێ خوێنەری بەڕێز دنیا شاری بێ ساحێب نیەو کوردانیش زۆر ڕاستیان گوتوە : خودا کڵاوی بۆ بەڕوویش کردوە !

★ دیاردەی پێنجەم : دەزگای پەیام نێری لە لەش‌دا[1] :

ئینسان کاتێك چاوی بەکۆمەڵە تەلێکی هاڵۆزو بڵۆزو لێك هـاڵاوی تەلەفۆن دەکەوێ سەرگێژەکەی دەگاتێ کـەچۆن چۆنی لەیەك کـاتدا هەزارەها تەلەفۆن قسان پێکەوە دەکەن بێ‌ئەوەی هیچیان لەگـەڵ هیچیان تێکەڵ بن . لەسۆنگەی ئەوەوە ئینسان لەئاقار ئەو ئەندازیارو شارەزایانەدا کە تەلەفۆنیان داهێناوە هەست بەسوپاس گوزاری‌و مەنەت‌باری دەکـات ، بەڵام ئایا دەزانی کە دەزگای تەلەفـۆن‌و (برید)ی لەشـی هـەر مرۆڤێك هەزارەها کەڕەت هاڵۆزترو لێك هـاڵاوترو ڕێك‌و پێك‌تـرە لەدەزگـای تەلەفۆنی شارێکی گەورە ؟!

دەزگای مێشك شەوو ڕۆژ ملیۆنەها پەیام بەنێو ملیۆنەها خانەدا تێپەڕ دەکات‌و سەربارەش ئیش‌کردن‌و جـووڵانی دڵ‌وجـەرگ‌و سی‌یەکان‌و گورچیلەکان‌و پەنکریاس‌و گەدەو سەرو دەست‌و لاق‌و پشت‌و ... هتـد بەڕێوە دەبات !!

ئایا دەزانی کە زمانت خاوەنی (٣٠٠٠) خانەی چێشتنەو هەرکام لەو خانانەش بەهۆی تاڵێکی باریکی نەدیتراوەوە بەمێشکەوە بەستراوە ؟!

ئایا دەزانی کە هەر گوێیەکت خاوەنی (١٠٠٠٠٠٠) (یەك

---

(١) (نشانەهائی أز أو) دفتریکم لاپەڕە (١٣٤ ، ١٣٥) .

www.alibapir.net

ملیۆن) خانەی بیستنەو هەر خانەیەکیش بەهۆی تاڵێکی یەکجار باریکەوە گەیەندراوە بە مێشك ؟!

ئایا دەزانی کە هەر چاوێکت خێوی (**١٣٠،٠٠٠،٠٠٠**) [**سەدوسی** ملیۆن] خانەیە کە ئەرکیان وەرگرتنی وێنەی شتەکانە لەڕێو شەپۆلەکانی تیشکەوەو گەیاندنیەتی بە مێشك ؟!

ئایا دەزانی کە پێستی لەشت خاوەنی (**٣٠٠٠٠**) خانەی هەست کردنە بەگەرمیو (**٥٠٠٠٠**) خانەی هەستکردنە بەساردیو (**٥٠٠٠٠٠**) خانەی هەستی دەست لێکوتان (لمس) ە ؟! هاتووچۆی نێوان خانەکانی لەشو مێکیش لەهەر سەعاتێکدا زیاتر لە (**٣٠٠٠**) کلم ڕێ دەبڕن !!

ئایا ـ خوێنەری ئازیز ـ چ جاران لەو ئەندازیارو شارەزایە کردۆتەوە کە دەزگای تەلەفۆنی مێشکتی خوڵقاندوەو هەستت بەوە کردوە کە لێزمەی سۆزو بەزەیی وی هەمو جێی پڕکردوون ؟!

وە ئایا پەروەردگارێکی هێندە بەخشندەو خاوەن سۆز شایانی ئەوە نیە خۆش بویسترێو سەری بەندایەتی بۆ بخرێتە سەر عەرزێ ؟!!

* دیاردەی شەشەم : ئایا زەوی لانکێکی ئارام نیە ؟[1]

لەگەڵ هەبوونی چەند عامیلی بەهێزدا بۆ تەفرو توونا کردنی زەوی گۆی زەوی هەزارەها ساڵە وەك خۆی ماوەتەوەو مووی لێ نەلەخشاوەو لەنیۆ نەچوە ، ئاوی دەریاکان بەردەوام بەهۆی تیشکی ڕۆژێوە دەبێتە هەڵمو بەرەو سەرێ دەڕواو لەکاتو شوێنی گونجاودا لە شێوەی بارانو بەفرو تەرزەدا دەگەڕێتەوە نێو زەویو لەعەمبارە سروشتییە ئامادەکراوەکاندا جێگیر دەبێت ، ئاوی خڕبۆوەی بن زەوی جێی

---

(١) (نشانەهائی أز أو) دفتر دوەم ، لاپەڕە (١٤ ـ ١٥) .

www.alibapir.net

پێ‌تەنگ دەبێ‌و لەزۆر جێ‌یاندا بەشێوەی کانی‌و سەرچاوان سەر وەدەر دەنێ ، بەشێکیش لەئاوی پەزمەندەی ژێر زەوی لەئەنجامی پلەی گەرمی نێو زەوی‌دا دەبێتە هەڵمو گازو قەبارەیەکی زلی لێ‌پێك دێ‌و مەترسی تەقینەوەیەکی بێ ئامان بۆ خڕۆکەی زەوی دێنێتە پێش .

دیسان زەوی لەسەعاتێکدا (١٨٠٠٠٠) کلم بەدەوری ڕۆژێ‌دا هەڵدەسوڕێ‌و لەهەر سەعاتێکیش‌دا (٦٨٠) کلم وەك فڕفڕۆکە بە دەوری خۆی‌دا دەخولێتەوە ، سەربارەش زۆر لەمادده ڕەق‌و شلەکانی نێو زەوی لەسۆنگەی گەرمایی زۆری نێو زەوی‌دا دەبنە گازو هەڵمو فشارو باڵەپەستۆیەکی گەورە دەخەنە سەر توێلکی زەوی ، ئێستا کە ئەمانەمان زانی باپرسیارێك لەخۆمان بکەین ، باشە بۆچی زەوی لەگەڵ ئەو هەمو بەزمو ڕەزمو پەت پەتێنەو بێنەو بەرەیەدا کە پێی دەکرێ هیچی لێ نەهاتوەو کورد گوتەنی : دەڵێی نەبای‌دیوەو نەباران ؟!!

«زانیاری» وەڵام دەداتەوەو دەڵێت :ـ بەزەیی‌و میهرەبانی پەروەردگار دوو سێ عاملی بنچینەیی ڕەخساندوە بۆ پاراستنی زەوی :

یەکەم : زەوی سەرەڕای ئەوە کە بۆ خۆی هێزی کێشندەی هەیەو هەرچی لەسەر پشتێ‌یەتی بەخۆیەوە دەگوشێ‌و سوێندت پێ‌دەخورێ کە مەپەتکی لێ‌یان شەتەك داوە ، بەڵێ سەربارەی ئەمەش بەچینێکی هەوایی زۆر قەبەو ئەستوور دەورە دراوەو پێچراوە کە عاملێکی فرەکاریگەرە بۆهێنانە دی ئارامی بۆ دانیشتوانی سەر خڕۆکەی زەوی .

دووەم : زنجیرە چیاکان بەپێی قسەی شارەزایانی زەوی‌ناسی (جیۆلۆجیا) چەندەیان بەدەرەوەیەو دەبینرێ شەش حەوت ئەوەندەشیان بەناخی عەرزێ‌دا چۆتە خوارو بۆ زەوی وەك پەیکەری ئێسکی وان لەلەشی ئینسان‌داو لەلێك‌پچڕان‌و پەرەم بەپەرەم بوون دەی‌پارێزن ، قورئانی

www.alibapir.net

گەورەو قسە لەجێش لەزۆر جێ‌یاندا زنجیرە شاخەکان وەسینگ‌و گوڵمیخان دەچوێنێ : وەك دەفەرموێ : (والجبال اوتادا) نبأ - ٧ - .

سێیەم : ئاگر پژێنەکان وەك هەناسەدان وان بۆ زەوی‌و لەپلەی گەرمی نێو زەوی کەم دەکەنەوەو ئەو مادده شل‌و گازی‌یانەی کە لەئەنجامی گەرمی نیو زەوی‌یەوە قاڵ بوونەوەو پاڵەپەستۆو فشارێکی زۆریان خستۆتە سەر توێلکی زەوی دەریان داوێن‌و زەوی لەتەقینەوە (انفجار) یکی حەتمی هەمەلایەنە دەپارێزن .

کە وابێ خوێنەری خۆشەویستم قەدری ئەو خوایە بگرە کە لانکۆلەکەمانی بەسۆزو بەزەیی خۆی دەورە داوەو گونجاندوویەتی بۆ ژیان‌و تێدا حەوانەوەو تێدا مەدار کردنی مە ، سووراو سووریش بزانە ئەگەر قەدری ئەو پەروەردگارە نەگری بە بەندایەتی‌و پابەندیت بە رێبازو دەستوورەکانی‌یەوە بێ‌نمەك‌و پێ‌نەزانی .

★ دیاردەی حەوتەم : خڕۆکەکانی خوێن :[1]

لە خوێنی هەر کامێکماندا دوو تاقمە خڕۆکە هەن کە بەچاوی ڕووت نابینرێن یەکەم : خڕۆکە سوورەکان کە لەهەر (ملم٣) دا نیزیکەی (٥) ملیۆن هەن ئیشی ئەم خڕۆکە سوورانەش گواستنەوەو گەیاندنی ئاوو ئۆکسجینە بە هەموو سیکڵدانۆچکەکانی سی‌یەکان‌و وەرگرتنی خۆراکی هەرس‌کراوە لەرێخۆڵەکان‌و ئۆکسجینە لە سی‌یەکان‌و گەیاندنیەتی - لەکورت ترین ماوەدا[2] بەدوورترین وەڵاتی لەش ، وێرای ئەمەش ئەم خڕۆکانە ئەو پاشە ڕۆك‌و ژەهرانە کۆدەکەنەوە کەلە ئەنجامی سەرف

---

(١) سەرچاوەی پێشوو ، لاپەڕە (٢٥ ، ٢٦)

(٢) سەیری (آفریدگار جهان) بکە لاپەڕە (١٧٤) نوسراوی : علی حجتی کرمانی ، عباسعلي عمید زنجانی ، سید حسن طاهری .

www.alibapir.net

کـردنو سووتانـی خـواردنەدا پەیـدا بـوە لەنێـو خانەکانی لەشدا ، بەڵێ ئەو خۆڵەمێشو زبڵو زاڵە بەچالاکی خڕدەکەنەوەو دەی گەیەننەوە بەدڵو لەوێشەوە دەچێتـەوە نێو سی یەکـانو لـەرێی هـەناسەدانەوە فڕێ دەدرێتە دەرێ •

ئـەو بەکـورتی چۆنیـەتی بەسەرهـاتو حـاڵو باڵی خـڕۆکە سوورەکان بوو • ئەمما خڕۆکە سپی‌یەکان کە تاقمی دووەمن ڕێژەیـان لەخوێندا کەمترە لەچاو ڕێژەی خڕۆکە سوورەکـان چـونکە لـەهـەر (ملم۳)دا (۷۰۰۰) هەیە ئێستا بابزانین سەرپەرشتی کەری بوونەوەر چ ئەرکێکی بەوان خڕۆکە ژیکەڵان سپاردوە :ـ ئەرکی ئەوخڕۆکانە بەرگری کردنە لەلەشو پاسەوانـی کردنیەتـی ، چـونکە چ لەڕێـی خـواردنو خواردنەوە وەو چ لەڕێی هەناسە هەڵمژینەوەو چ لەڕێی بریندار بوونـی سووچێکی پێستی لەشەوە ژمارەیەکـی زۆر بەکتریـای تریان بـەخش (میکروب) هوروژم دێننە نێو وەڵاتی لەشو دەست دەکەن بەکاری ناڕەواو بەربینگ بەخانەکانی جەستەی ئینسان دەگرن •

لەو دەمەیدا خڕۆکە سپی‌یەکان دەست دەکەن بەفیداکـاریو خـۆ بەخت کردن لەپێناوی نیشتمان داو ئەو کێم زووخـاوەی کـە لەبرینو شوێنـە نەخـۆشەکـانی لـەشدا دەبینـرێ لاشـەی خڕۆکە سپی‌یەکانە لەسەنگەری خەباتداو لەپێنـاوی پاراستنی لەشدا بـە پلەی شەهیـدی گەیـون •

جا ئێستاش نازانم داخوا کەس هەیە سۆزو بەزەیی خـودا لەتابلۆی خڕۆکە سوورو سپی‌یەکانی خوێندا نەبینێ یان نا ، بەڵام هەڵبەتە بـەشی هەندێ ناکەس بەچە هەردەبن ئەدی کوردان نەیان گوتوە : چـەم بـێ چەقەڵ نابێ ؟!

www.alibapir.net

خوێنەرانی ئازیز لەنێو هەزارەها دیاردەی ئەم بوونەوەرەدا کە لەهەمووویاندا سۆزو بەزەیی خوای میهرەبان وەك مانگی چواردە دەدرەوشێتەوە تەنیا حەوت دیاردەم باس‌کردن چونکە لەمێژە کوردان گوتوویانە: زۆرگوتن قورئان خۆشە، دیسان گوتوویانە: کەسێك بەکەمی نەزانێ بەزۆریش نازانێ •

★ گەوهەری دووەم:

دووەمین گەوهەری پڕتیشکی ئەم ئایەتە ـ کە هاتۆتە بە نیگای نەفوستانی بەندە ـ ئەوەیە: کە پەروەردگار ئەم کائیناتەی لەئەنجامی میهرەبانی‌و بەخشندەیی‌و سۆزی بێ‌پایانی خۆی خوڵقاندوەو **بۆیە بەندەکانی** دروست کردوە تاکو چاکەیان لەگەڵدا بکات‌و لەدەریای بێ‌سنووری بەزەیی‌و چاکەی خۆی بەهرەمەندیان بکات، **چۆنیەتی فامرانەوەی** ئەم واتایەش لەم ئایەتە ئاوایە: پاش ئەوەی **خوا ڕوونی** کردەوە کە بەدیهێنەرو سەرپەرشتی‌کەری بوونەوەرە، خستیە ڕوو کە زۆر بە بەزەیی‌و بەخشندەیە •

لەڕاستی‌دا هەر واشە چونکە خوای مەزن حەوجێی غەیری خۆی نیە تاکو بۆیە دروستیان بکات کە سوودی پێ بگەیەنن • **دیسان خواوەند** لەخۆڕا ڕقی لە کەسیش هەڵناستێ تا سزاو جەزرەبەی بداتو بۆیە دروستی‌کات تا لەکۆتاییدا بەرەو ئاگری جەهەندەم پاڵەستۆی دات •

کەواتە: پوختەی قسان ئەوەیە کە ئینسان بۆیە خوڵقێنراوە تاکو چاکەی لەگەڵدا بکرێو لەنازو نیعمەتەکانی خودا خاوەن پشك بێت •

لێرەدا لووتو بزووت دەپرسیارێکی فەلسەفی ڕەش بینانە هەڵ دەنگووین کە بەدرێژایی ڕۆژگار بۆتە گرێ‌کوێرەو دێوەزمەی سەر دڵو

www.alibapir.net

مێشکی پێڕێك ئینسانی چارە ڕەش‌و فزەی لێ‌بڕیون‌و زیندەگی لێ کردوونە ژاری مار ، پرسیارەکە **ئاوایە :**

ئەگەر ڕاستە خـوا بوونەوەرو ژیـانی بـە مەبەستی سوودگەیانـدن بەغەیـرو بەدافیعـی بـەزەیی‌و بـەخشندەیی خـوڵقاندوە چما چـەندین گیروگرفت‌و ئاستەنگ لە ژیان‌دا دەبینین کـە لەمپەرن لەڕێی بەئاکـام گەیشتنی ئینسان‌داو چـەپەرو تانـەن لەپێش ڕەوتی بەرەو بەختـەوەری چـوونی‌دا ، ئایا وێـڕای هەبوونی سەدان جـۆرە نەخۆشی دەروونـی‌و جەستەیی‌و جەنگ‌و شەڕو شۆڵ‌و خەم‌و خەفەت‌و پەژارەو بوومەلەرزەو ئاگرپژێنـەکان‌و تۆفـان‌و هـەورە تریشقـەو گـەرماو سـەرماو باو گێژەڵووکەو .... سەربـارەی هـەموانیش شەیتـان‌و دارو دەستەکـەی لەجیهان‌دا ماقووڵە بگوترێ ئەم ژیانە پڕە لەنازو نیعمەتی نەژمێرراوو خوا لەئەنجامی ڕەحمەت‌و سۆزی خۆیەوە ڕەخساندوویەتی ؟!!

لەم خاڵانەی خوارێ‌دا هەوڵی وەڵام دانەوەی ئەم پرسیارە دەدەین :

١ ـ کەسێك بڕوایەکی پتەوو تـەواوی هەبێت بە خـوای مـەزن‌و سیفەتەکانی ئەم پرسیارە خوتخوتەی دڵی نادات چونکە نێوەڕۆکی ئـەم پرسیارە لەگەڵ کاکڵ‌و نێوەڕۆکی‌بڕوا بەخوا بوون‌دا ناسازێ ، ئایا کەسێك بڕوای هەبێت بەوە کە خوای بەخشندە خاوەنی هەمو سیفەتێکی چاکەو پاك‌و بێ خەوشە لەهەمو سیفەتێکی بەدو خەراپ چۆن شەیتان دەتوانـێ زەفەری پێ‌بەرێ کە گوایە خوا بوونەوەری بەناڕێکی خوڵقاندوەو ئینسانی بەمەبەستی ئازارو ئەشکەنجەو چەرمەسەری هێناوەتە دی ؟!

٢ ـ ئەوکەسانەی ئەم پرسیارە لـەدڵ‌و دەروونیان‌دا دەڕسقێ وەك گوتمان یان هەر بڕوایان نیە ، یان بڕوایەکی قرپۆك‌و بێ‌خێریان هەیە ، لە سۆنگەی ئەوەشەوە لەڕوانگەیەکی هەڵەو ناتەواوەوە سەرنجی ژیـان

www.alibapir.net

دەدەن • چونکە ئەوانە وا دەزانن ژیان هەر ئەم قۆناغەی ژیانی دنیایەو هیچی‌دی ، هەڵبەتە ئەم تێڕوانینە هەڵەیەش ئەنجامێکی ژیر بێژی‌یانەی هەڵە دەخوازێ ، کە دەتوانین ئاوا تەعبیری لێ بدەینەوە :- مادام ژیان هەر ئەم ژیانەیەو خواش بەمەبەستی چاکە لەگەڵدا کردن‌و بەزەیی‌و سۆز نواندن سەبارەت بەبەندەکانی ڕەخساندوویەتی ، کەواتە : پێویستە ئەم ژیانە خالی بێت لە هەمو جۆرە نیگەرانی‌و کۆسپ‌و تەگەرەیەك کە دەبێتە تاڵ کەری •

کەواتە ئێمە بەرلەوەی وەڵامی ئەم پرسیارە بدەینەوە پێویستە بی‌خەینە ڕوو کە ئەم پرسیارە وەك کوانێك وایە کە لەجەستەیەکی نەساغدا پەیدا دەبێ ، بەڵێ ئەم پرسیارە لەئەنجامی تێڕوانین‌و بیرکردنەوەیەکی هەڵەو ناتەواودا هاتۆتە دی •

بەڵێ بۆ وەڵام دانەوەی ئەم جۆرە پرسیارانە بەر لەهەر شتێك پێویستە ئەو بنەماو بنچینە فیکری‌یەی کە پرسیارەکەی لەسەر بەندە بدەینە بەر نشتەری یەکالا کردنەوەو توێژینەوەوە ، چونکە هەمو دەمێ پێشەکی (مقدمة)ی هەڵە هەر ئەنجام (نتیجة) ی هەڵەی بەدوادا دێت ، بۆ وێنە : یەکێك دەڵێت : ئەم‌بیورە لەئاسن‌و پۆلا دروست‌کراوە ، هەرچی لەئاسن‌و پۆلاش دروست کرابێ سەراوە ، کەواتە ئەم بیورە سەراوەو لەئاوێدا قم نابێت • هەڵبەتە ڕستەی (ئەم بیورە سەراوەو لەئاوێدا قم نابێت) ئەنجامێکی سرووشتی‌و ژیر بێژی‌یانەی ڕستەی پێشوویەتی : (هەرچی لەئاسن‌و پۆلاش دروست کرابێ سەراوە) • ئەمما شکی تێدا نیە کە ڕستەی (ئەم بیورە سەراوەو لەئاوێدا قم نابێت) هەڵەیەو هەڵەیی‌یەتی‌یەکەشی لەڕستەی پێشوویەوە پێوە نووساوە • کەواتە بەر لەوەی بێ‌یە سەر پووچ کردنەوەی ڕستەی ، کۆتایی پێویستە بچیە سەروکاری ڕستەی پێشووی کە پێشەکی‌یەتی •

www.alibapir.net

لەم مەسەلەی مەش‌دا بەهەمان شێوە پێویستە بەخاوەنی پرسیارەکە بێژین : ئەو ڕوانگەیەی کە تۆلێ‌یەوە دەژیان‌و بوونەوەر دەفکری هەڵەو ناتەواوە ، چونکە ئەم ژیانەی ئێستامان بریتی نیە لەهەمو ژیان ، بەڵکو قۆناغێکە لەسەفەری دوورو درێژی کاروانی ژیانی ئینسان‌دا ، ئەم ژیانە پەروەردگار دەڵێت قۆناغی تێدا تاقی کرانەوەیەو هیچی دی ، بەڵێ دەفەرموێ : (الذی خلق الموت والحیوه لیبلوکم أیکم احسن عملا) ـ ملك ـ ٢ ـ واتە : ئەو زاتەی مردن‌و ژیانی خولقاندوە تا تاقی‌تان بکاتەوە کێهەتان ڕەفتاری چاترە •

جا مادام ئەم ژیانە شوێنی تاقی کرانەوەو لێك هەڵاوێرراني ڕەش‌و سپی‌و بەدو چاکان بێت نەك هەر ماقوول نیە خالی بێت لە هەموو چەشنە نیگەرانی‌و تەنگ‌و چەڵەمەیەك ، بەڵکو هەبوونی ئەو جۆرە شتانە زۆر شتێکی زەرووری‌و حەتمی‌یە ، ئاخر پێم ناڵێ‌ی ئینسان ئەگەر تاڵی‌و سوێری‌یان نەچێژێ‌و بەردی ساردوگەرمی وەبەر پێ‌یان نەیەت چۆن دەناسرێ‌و دەردەکەوێ داخوا ئینسانێکی بە ورەو خۆڕاگرە یان نا !!

جا خوێنەری خۆشەویستم ئەوەی کە لەم دووسێ دێڕەی ئێستا ڕابوردن بنەڕەتی‌ترین جوێ کەرەوەی ئیسلامە لە ڕێچکەکان‌و گەورەترین ئیمتیازی ئیسلامە •

پیاو هەقیش بڵێت تێڕوانینێکی ئاوا لەژیان ـ واتە تێڕوانینێکی ئیسلامی ـ سەرەڕای ئەوەی کە شتێکی ڕاست‌و واقیعی‌یە گەلێك گەلێکیش پێویست‌و زەرووری‌یە بۆ ئینسان ، چونکە ئینسانێك کە لەم ڕوانگەیەوە دەژیان دەفکرێ سەرلەبەری دنیای لەپێش چاوان دەبێتە شانۆی تێدا تاقی‌کرانەوەو سەرتاپای ژیانی ـ بەهەمو لایەنەکانی‌یەوە ـ دەبێتە تێکۆشان (جهاد)ێ خەبات‌و تەقەلالا لەپێناوی وەدەست هێنانی ڕەزامەندی خوداو ژیانی نەبڕاوەی بەهەشت‌دا ، بابایەکی ئاواش وشەی : بێ‌هیوایی ، بەزین ،

www.alibapir.net

ڕەش‌بینی ، نائومێدی ، ترس ، پاشەکشێ کردن ، نێوچاوان گرژی‌و ...
هتد لەفەرهەنگی مێشکی‌دا نابینرێن . بابایەکی ئاوا مادام دەزانێ بۆچی
خولقێنراوەو چی لێ داواکراوە لەکاتێك‌دا نیگەرانی‌و تەنگ‌و چەڵەمەیەك
بەربینگێ‌ی پێ دەگرێ‌و لەڕاستی‌ڕا دێ سەری دنیایەی لێ وێك نایەتەوەو
عـــەزم‌و ئیرادەی کـــول‌نابێ‌و چـــرای هیـــواو ئومێـــدی وەپلتـــە
پلت ناکەوێ‌و خەفە نابێت ، بەڵکـو هـەڵوێستێکی گـەش بینانە لەئاقـار
نیگەرانی‌و تەنگ‌و چەڵەمەکانی‌دا دەنوێنێ‌و هیچ وەسەرخـۆی نایەنـێ‌و
بەدڵێکی هێدی‌و ئارامەوە لەگەڵیان‌دا ڕوو بەڕوو دەبێت‌و بەشێنەیی لێ‌یان
وەخۆ دەکەوێ‌و دەبەریان ڕادەچێ ، چونکە ئەو دەزانێ کە ژیانی دنیا جێی
ئەوەی نیە ئینسان دڵی خۆی پێ خۆش‌کاو بەهەویا وەی‌بێ تێ‌یدا وەمێنێ ،
ئەدی ئەوە نیە قورئانەکـەی پێ‌ی گـوتووە : بەمەبەستی تاقی‌کـردنەوێ
لەسەر شانۆی زەوی دام ناون (واذ قال ربك للملائكة اني جاعـل فـي
الارض خليفة ..) بقرة ـ ٣٠ ـ ، یان ئـەوە نیـە پێغەمبەرەکـەی پێ‌ی
دەڵێت : (الدنيا مزرعة الاخرة) دنیا کێڵگەی دوا ڕۆژە .

بیگومـان لەوەرزی (چانـدن) ێش‌دا دروێنـەو خـڕکردنەوەی
بەروبووم شتێکـی چاوەڕوان نەکـراوە ، کـەواتە ـ ئینسانـی مسوڵمان
دەڵێت ـ با لەم ژیانەدا ڕەنجێ بدەم تالەو دنیا بەگەنجێ بگەم ، هەڵبەتە
بابایەکیش سووراو سوور بزانێت پێویستە لەسەری ڕەنج بـدات‌و خـۆی
ماندوو کات لەوەختێك‌دا ماندوو بوو ئارەقی دەرداو لەپە دەستانی خوێنیان
تێ‌چرژا هیچ پێ‌ی تێك ناچێ‌و ورەی بەر ناداو زراوی ناچێ .

ئەمما بەخوا بابایەك پێ‌ی وابێ بۆیە خولقێنراوە بێ‌کەیفی‌یە دڵـی
خۆی نەکاو وەك پاتاڵێکی بەرهەڵداو خوێڕی‌و بێ ساحێب کارو پیشەی
گەڕان‌و سووڕان‌و لەوەڕان بێ هەرکاتێك نیگەرانی‌و کۆسپ‌و تەگەرەیەکی

www.alibapir.net

بێتە ڕێ جارز دەبێو چاوی دەچنە تۆقێ سەریو کێچی دەکەوێتە کەولی ، چونکە وا دەزانێ کە لەم ژیانەیدا ڕەنج بەخەسارو دەردەدار بوۆ ئیدی بۆی دەردەچێو تروسکایی ژیانی دەکوژێتەوەو گەلێك گەلێك خۆی بێ بەختو ئیقبالو نەگبەتو چارە ڕەشو سەر بەهەش دێتە بەر چاوان •

بەڕاستی ئینسانێکی ئاواش کە لە ڕوانگەیەکی واوە سەیری ژیان دەکات زۆر زۆر جێی خۆیەتی تووشی تەنگە نەفەسیو هەناسە بڕکێ بێو قەڵای عەزمو ئیرادەی بڕووخێ لەکاتێکدا شتێکی ناکەوێتە بەر دڵیو نیگەرانییەك یەخەی پێ دەگرێ ، چونکە ئەو ئینسانە وا هەست دەکات کە هەمو ئەو ڕەنجو تێکۆشانەی خەرجی دەکات لەوەختی بەرەنگار بوونی لەگەڵ گێرەو کێشەکاندا بەفیڕۆ دەڕواو کەس بۆی نانوسێ •

پوختەی قسان ئەوەیە کە لەسۆنگەی تێوەڕامانێکی نائیسلامییانەی هەڵەوە لەژیان بوونەوەر ، مرۆڤە ڕەشبینەکان دووچاری ڕەش بینی دەبنو دنیایان لەپێش چاوان تاریك دەبێ ، واتە هەر وەك چۆن بابای میزاج تێکچوو ئاوێ شیرنو زوڵاڵی بەزاری تاڵە ، بابای بیرو بڕوا تێك چووش بەهۆی لاملی لەئیسلام ژیانی دنیای ـ کە گەورەترین بەهرەی خوایە ـ لەبەر نیگا دەبێتە دێوە زمەو بەجارێکی سەری دنیایەی لێ وێك دێتەوە •

٣ ـ ئەو شتانەی ڕەش بینەکان (المتشائمون) بەنموونە دەی هێننەوە بۆ پاڵپشتی دەعواکەیان نەزانی خۆیان بوە کە تووشی ئەو چۆرتەی کردوونو هەقیان بەناهەق هاتۆتە بەر چاوان ، ئێستاش باچینە سەر کاری ئەو دیاردانەی دڵی ژەنگ گرتوو و چاوی تەم بەسەرداهاتووی ئەوان ڕەش بینان بەعەیبو ناتەواویی حسێب کردوە •

www.alibapir.net

بەڵام پێش ئەوەی یەك بە یەك پێیاندا بچینە خوار پێویستە چەند خاڵێك لەبەرچاوبگرین :ـ

یەکەم : خوای مەزن خاوەنی هەمو سیفەتێکی چاکەو پاکو بێخەوشە لەهەمو سیفەتێکی خەراپ ، کاربەجێیی (حکیم)یش یەکێکە لەسیفەتە چاکەکانی خوا سادەترین شتیش لە بابای کاربەجێ (حکیم)دا ئەوەیە کە ئیشی بێ هوودەو بێ سوود نەکات ، کەواتە نابێ لەنێو کائیناتی خوادا تاقە شتێکی بێ ئامانج هەبێت •

دووەم : مەرج نیە هەرچی ئینسان حیکمەتو سوودو قازانجەکەی دەرك نەکرد ئەو پێ نەزانینەی وی بەڵگە بێ لەسەر نەبوونی چونکە یاسایەکی ژیربێژی (منطقی)یە کە (عدم العلم لایستلزم علم العدم) نەبوونی زانیاری بەشتێك نەبوونی ئەو شتەی لێ نافامرێتەوە •

بەڵێ ئینسان هەر وەك چۆن لەلایەنی جەستەو قەبارەو تەمەنەوە سنوور دارە ، لەلایەنی ژیریو زانیاریشەوە دیسان سنوور دارە ، وەك قورئان فەرموویەتی : (وما اتیتم من العلم الا قلیلا •••) اسراء ـ ٨٥ ـ ، هەر هێندێکتان زانیاری پێ دراوە ، ئینجا هەر وەك چۆن بە قولایی گچکە ماسی گچکە دەگیرێ بە زانیاری کەمیش شتێکی کەمو کورت دەزانرێ ، هیچ کەسیش نیە لەبێ ڕێو جێیی جنێوو ناڕەزایی دەربڕینی منداڵێکی نەزان سەبارەت بەو پزیشکەی دەیەوێ چارەسەری بکاو حەبو دەرمانی تاڵو تفتی دەداتێ دوو دڵ بێ •

سێیەم : مادام ئەم ژیانە قۆناغی تاقیکرانەوەو لێك جۆێ کرانەوەو هەڵاوێررانی ڕەشو سپیان بێ حەتمەن دەبێ وێڕای نەخۆشیو وێڕای تێری برسییەتیو ، وێڕای گەرما سەرماو ، وێڕای کەیف خۆشی دڵ تەنگیو ، وێڕای سەرکەوتن بن کەوتنو ، وێڕای ئاشتی شەڕو ئاژاوەو ،

www.alibapir.net

وێڕای جوان دزێوو ، وێڕای شیرین تاڵو ، وێـڕای هێمنـی‌و **ئاسایش** ترس‌و لەرزو ••• بەکورتی وێڕای ئەرێتی **(ایجابی)** نەرێتی **(سلبی)** هەبێت ، تاکو ڕوون بێتەوە کە سەبارەت بەو شتانەی پێیان قایلەو جێی ڕەزامەندی وین چۆن ڕەفتار دەکات ، ئایا خۆی لێ بایی دەبـێ‌و هـەر خۆی لەبیر دەبێ یان مافی خەڵکی دیکەشی تێدا ڕەچاو دەکاو سوپاسی خودا دەکات •

وە هەتا دەرکەوێ کە سەبارەت بەو شتانەی پێیان **ناڕازی‌یەو خۆشی** ناوێن هەڵوێستی چ دەبێ ، ئایا دنیای لێ وەتەنگ‌دێ‌و بێ هیـوایی **ڕووی** تێ‌دەکاو دەست دەکات بەڕەخنە گـرتن لە کـارسازی بوونەوەر ، **یـان** بەبەراوەژووەوە ئارام دەگـرێ‌و ڕووی بەندایەتی دەکاتە **خـواو پـێ‌ی** دەڵێت : ئەمن بەندەی تۆم‌و هەر چۆنێکی تاقیم بکەیەوە ڕازیم‌و شوکرانە بژێرم •

چوارەم : هەمو ئەو دیاردانەی بەشتێکی سەلبی‌و خەراپ وەبەر **چاو** دێن ئەگەر لەگۆشە نیگایەکی گچکەوەو لەڕوانگەی **بەرژەوەندی کـەس** (شخص)ی ـ یەوە سەیریان کـەین سەلبی‌و خـەراپن ، **ئەمما ئەگـەر** لە ڕوانگەی بەرژەوەندی گشتی‌یەوە تێیانەوە ڕامێنین نەك هەر **شتێکی بـەدو** خراپ نین بەڵکو گەلێك گەلێك شتێکی پێویست‌و **چاکیشن** ، بۆ **وێنـە :** تۆفان‌و باران‌و بەفر بۆ بابایەك کە لەشی تەڕ دەبێ‌و سەرمای دەبێت شتێکـی خەراپ‌و سەلبی‌یە بەڵام ئەگـەر لەڕوانگـەی بەرژەوەنـدی گشتی‌یەوە سەیری بکەین شتێکی زۆر باشەو گەلێك زەرووری‌یەو ژیانی مەردومـی پێوە بەندە بەخواردن‌و خواردنەوەو پاك‌و خاوێنی‌و کشت‌وکاڵ‌و مـاڵات بەخێو کردنەوە •

دیسان کوێری‌و کەڕی‌و لاڵی‌و کەچەڵی‌و شەلی‌و گۆجی‌و دەردەداری سەبارەت بەوکەسەی کە کوێرە یان‌کەڕە یان لاڵە یان کەچەڵە یان شەلە

www.alibapir.net

یان گۆجە یان دەردەدارە شتێکی خەراپن ئەمما سەبارەت بە بەرژەوەندی گشتی زۆر چاکن‌و گەلێك پێویستن دەزانی بۆچی ؟!

بۆخاتری وەی مەردوم کە چاویان بە بابای کـوێر کـەوت قـەدری نیعمەتی چاوو ، کە چاویان بەکەڕ کەوت قەدری نیعمەتی گوێ‌و ، کـە لاڵیان دیت گەورەیی نیعمەتی گۆیایی‌و ، کە کەچەڵیان دی قەدری تووکی سەرو ، کە شەل‌یان دی قەدری لاق‌و لەتەری ساغ‌و ، کە گۆجیان هاتـە بەر چاوان قەدری نیعمەتی دەست‌و پەل‌و ، کە دەردە داریان دی قەدری لەش ساغی بزانن ، کـە قـەدری ئـەو نیعمەتانەشیـان زانـی قـەدری پەروەردگاریان دەزانن‌و کە قەدری ویشیان زانی لەتاقی کردنەوەیەکەیان‌دا نمرەیەکی چاك وەردەگرن .

هەر ئاواش بەو پێ‌و دانە هەمو ئەو دیاردانـەی کـە ئێمە بەڕواڵەت بەشتێکی سەلبی‌و بەد دێنە بەرنیگامان گشتیان ئەگەر بەرژەوەندی گشتی ڕەچاو بکەین زۆر شتی باش‌و پێویستن بۆ ژیان .

جا ئێستا دوای خستنە ڕووی ئەم چوار خاڵە دەتوانین بچینە سەرو کاری ئەو شتانەی کە ڕەش‌بینەکـان بەعەیب‌و ناتەواوی‌و کەم‌و کـەسری لەقەڵەم دەدەن لەبوونەوەردا :

● سەبارەت بە هەبوونی جۆرەها نەخۆشی دەروونی‌و جەستەیی دەڵێین :

هەبوونی نەساغی‌و نەخۆشی لەچـەند لاوە شتێکـی زەرووری‌یەو دەبێ هەبێت :

١ ـ پێشینان گوتوویانە : لەتاریکە شەوان‌دا قەدری مانگێ دەزانرێ ، بەڵێ هەمو نازو نیعمەتەکانی ژیان وەختێك قەدریان دەزانرێ‌و پەی بەبایەخ داری‌یان دەبرێ کە پەکیان لەسەر کـەوت ، ئەگـەر گـرینان نەساغـی‌و

www.alibapir.net

نەخۆشیش نەبوایە ئینسان هەستی بەبایەخو گرنگی تەندروستیو لەش ساغی نەدەکرد بۆیە گوتراوە : تەندروستی تاجێکە لەسەری هەموئینسانێکی ساغ ئەمما دەردەدارو نەخۆشەکان نەبێ نای بینن •

جا ڕەنگە لێرەدا یەکێك بڵێت : جا قەیدێ چ دەکا با بابای تەندروست هەست بەنیعمەتی ساغی نەکات چما چ دەقەومێ ؟!

دەڵێین : نەء زۆر دەقەومێ چونکە ژیانی دنیا جێی تاقی کرانەوەیەو ئینسانیش هەتا پتر هەست بەگەورەیی بەهرەو نیعمەتەکانی خــودا بکات چاتر لەخوای وەنزیك دەکەوێو زیاتر هەست بەمنەت باری دەکات •

٢ ـ ئەو گۆڕانکاریو پێش کەوتنو پەرەسەندنەی لەژیاندا دەی بینین ئەنجامی مل ملانێو دەبەرێك ڕاچــوونی ئینسانە لەگەڵ ئەو کۆسپو تەگەرەو مەینەتی یانەی ڕێی پێ دەگرن کە لە نێــو واندا (نەخۆشی) ڕۆڵێکی گــرنگ دەگێڕێ ، جا ئەگــەر ئینسان ئــەو کۆسپو تەگەرەو چەرمەسەری یانەی لەڕێدا نەبوایە دەبو دەگــەڵ چ مــلانەی گــرتبایەو دەبەرێك ڕاچووبایە ؟!

ئایا ئەگەر ئەو سەدان نەساغی یانە نەبوونایە کـــە تووشی ئینسانو ئاژەڵو ڕووەك دێن ئینسان چ حەوجێی ئەوە بوو کــە هەزارەها کتێبو نوسراو بڕەخسێنێ کـــە دەربــارەی ئــەوان نەخــۆشی یانو شێــوازی چارەسەرکردنیان دەدوێن ؟!

٣ ـ هەڵبەتە نەخۆشی یەکان بەهۆی میکرۆبەوە بڵاو دەبنەوە ، بەڵام ئایا دەزانی کە زانایان دەڵێن هەبوونی میکرۆب بۆ ژیانی ئینسان شتێکــی پێویستو بایــەخ دارە ؟ شارەزایان دەڵێن چــوونە ژوورەوەی میکــرۆب لەجەستەی ئینسان دەبێتە هۆی دروست بوونی ناکۆکیو دەگۆڕێك ڕاچوون لەنێوان میکرۆبو خڕۆکە سپی یەکانی خوێندا ، خڕۆکە سپی یەکانــی خوێن لەئەنجامی مل ملانێ یاندا لەگــەڵ دوژمنــە سنوور شکێنەکــاندا

www.alibapir.net

پێویستی‌یان بەبژیوو تفاقی پتر دەکات لەسۆنگەی سەرف کـردنی بژیوو تفاقی زۆریش لەلایەن خڕۆکە سپی‌یەکانەوە لەشی ئینسان بەرەو فراژوو بوونو نەش‌و نماکردن دەچێت ، تەنانـەت شارەزایـان دەڵێن : ئەگـەر میکرۆب نەبوایە قەدو باڵای هیـچ ئینسانێك لـە (٨٠) سانتیمەتـر تـێ نەدەپەڕی •

● سەبارەت بەجەنگ‌و شەڕو شۆڵیش دەڵێین :

١ـو٢ـ هـەرچی لەخـاڵی یەکـەمو دووەمدا گوتمـان دەربارەی نەخۆشی‌و نەساغی لێرەش‌دا بی‌هێنەوە بەر نیگاتو تەنیا وشەی (نەخۆشی) بکە بە (شەڕوشۆڵ)و وشەی (تەندروستی) بکە بە (هێمن‌و ئاسایش) •

٣ ـ شەڕوشۆڵو هـەرا ئەنجامێکی سرووشتی ژیانـی ئینسانەکانە ، چونکە خوای بەخشندە لە سۆنگەی ئەوەوە کە ئینسانی بۆخاتری تاقـی کردنەوێ خوڵقاندوە وای دروست کردوە کە :

یەکەم : ئازاد بێ‌و بەپێی ویستو هـەڵبژاردنی خـۆی بەڕێیـەدا بڕوات •

دووەم : لەگەڵ پاڵنەری خێرو چاکەدا پاڵنەری شەڕو خراپەش هەبێت لە ژیانی‌دا ، جا لە ئاکامی کۆبوونەوەی ئەم دوو عامیلەدا ئینسانەکـان تێك هەڵ دەپرژێن‌و لەراستێك‌ڕا دێن‌و جەنگ‌و هەرا بەرپا دەبێت •

کەواتە هەبوونی شەڕوشۆڵ ئەنجامێکی حەتمی‌و سرووشتی ژیانی ئینسانەو عامیلێکی بنەڕەتی‌یە لەپێك هێنەرەکـانی سرووشتو سەرو سیمای کۆمەڵگای مرۆڤایەتی •

خۆ ئەگەر یەکێکیش بڵێت : جا چ دەبوو ئەگەر ئەو دوو عامیلەی کە لە ئەنجامی وان‌دا شەڕو هەرا بەرپا دەبێت نەبوونایە ؟

www.alibapir.net

دەڵێین : ئەو دەمی ئینسان لەئینسانەتـی دەشۆراو بەکـەڵکی تـاقی کرانەوەو جێنشینایەتیش نەدەهات ، چ فەرقی نەدەبوو لەگەڵ ئەو دارو بەردەدا کە ئەستۆکەچی یاسا فیزیاییو کیمیایییەکانی سرووشتەو داری، پێ لەسەر بەردی دانانرێو مێشی پێ لەئاو ناکرێ •

● دەربارەی هەبوونی خەمو خەفەتو پەژارەش دەبێژین :

خەمو خەفەت خواردن بۆ مـلانە گـرتنی ئینسان لەگـەڵ کۆسپو تەگەرەکانی ژیانیدا وەك تینو گەرمی وایە بۆ ئاگر ، واتە ئەگەر بڵێین : بۆچی خەمو خەفەتو دڵتەنگیو کەسەر هەیە لەژیانی دنیادا ؟ ـ لەگەڵ ئیعتراف کردنماندا بەهەبوونی تەنگو چەڵەمەو گێرەوکێشەی نەبڕاوەدا ـ وەك ئەوە وایە بڵێین : لەبەرچی تینو گەرمایی‌مان بۆ دێت لەکاتێکدا لەبەر ئاوروچکەیەکی دانیشتووین ؟!

● سەبارەت بە بوومەلەرزەو ئاگرپژێنەکانیش لەتەفسـیری ئایـەتی دووەمدا شتێکمان لێڕاگەیاندوە کە بایی قەناعەت پێهێنان دەکات •

● ئەمما مەسەلەی دیاردەی تۆفان زانایان دەربارەی دەڵێن :

ئەو هەڵکشینو داکشینو تۆفانانەی کـە لەزەریاکـاندا ڕوو دەدەن جۆراو جۆرن : هەیانە لە ناوچـە ساردەکـانەوە دێو هـەیانە لەناوچـە گەرمەکانەوە ، هەیانە توێخی سەرەوەی ئاوێ دەگرێتەوەو هەشیانە بارێ بنەوەی سوودی ئەو هەڵکشینو داکشینو تۆفانانەش وێـڕای هاوسەنگ کردنی پلەی گەرمی نزمی ناوچە ساردەکان بەهۆی تۆفانی گەرمەوەو پلەی گەرمی بەرزی ناوچەگەرمەکان بەهۆی تۆفانی ساردەوە ، دەبێتـە هۆی شڵقاندنو تێکەوە ڕاشەقاندنی زەریاکانو نایەڵێ بۆگەن بنو بنەکانگای زاووزێی بەکتریاو مێشو مێشوولەو زیندەوەرە زیان بەخشەکانیتر •

www.alibapir.net

● ئەمە سەبارەت بەتۆفانی نێو زەریاکان ئەمما لافاوی ڕووبارەکـان بێ گومان ئەگەر لە ڕوانگەی بەرژەوەندی گشتی‌یەوە سەیری کەین زۆر بەسوودە چونکە نیشانەو درووشمی زۆر بوونی ئاوی چۆمو ڕووبارەکانەو ئەوەش شتێکە شوکری خـوای دەوێو شایانی پێ‌قـەڵس بوونـێ نیـە ، مەسەلـەی وەپێش‌خستنی بەرژەوەنـدی گشتیش لەسەر ئـی تاك شتێکی سەلمێنراوەو پێی ناوێ زۆری وەدوا کەوین .

● هەورەتریشقەش وێرای ئەوەی کە ئەنجامی پێکەوە متوربە بوونی هەورە ساردو گەرمەکانە ، دووەمین ڕێگەشە بۆ دروست کـردنی (نایترۆجین) لەزەوی‌دا چونکە هەر جارێك هەورە تریشقە بریقەی هات ئەندازەیـەك لــە (ئۆکسجین) و (نایترۆجین) پێکــەوە ئاوێتــە دەکاو بارانیش وەك (نایترۆجین) ێکی ئاوێتە دەی‌هێنێتە خوارێ بۆ نێو زەی[1] .

● دیاردەی سەرماو گەرماو باو گێژەڵووکەش پێی نـاوێ یـەك بە یەك وەدوایان کەوین‌و سەری خوێنەری ئازیزیان پێوە بێشێنین چونکە حیکمەت‌و سوودیان شتێکی هەست پێ‌کراوەو لەکەس شێرراوە نیـە ئەمما بەمەرجێك بەرژەوەندی تایبەتی نەکـەینە سەنگی مەحەك‌و خـۆپەرستانە دەدنیایە نەفکرین .

ئێستا مایەوە مەسەلەی هۆو حیکمەتی هەبوونی شەیتان‌و پێرو دارو دەستەکەی ، بەڵام چونکە کەسێك بەوردی لەوەی ڕابورد وورد بووبێتەوەو لێی حاڵـی بووبێ بەسێنایی حیکمەتـی هـەبوونی شەیتانیش دەزانێ ، بە پێویستی نازانم لەبنی کدووی بدەم درێژ دادڕێ‌یە یکەم بۆیە بەکورتی دەڵێـم :

---

(١) سەیری کتێبی (العلم یدعو للایمان)ی کرسی موریسون بکە لاپەڕە (٧٨ ، ٧٩) .

www.alibapir.net

وەك گوتمان ئینسان جێنشینی خوایەو بۆ تاقی کردنەوێ خوڵقاوە ، کەسێکیش دەکرێ تاقی وەکرێ کە توانای بەسەر دەرچوون‌و دەرنەچوونێ‌دا هەبێت ، ئەگەر نا بەزۆر لێ کراو (مُجْبَرْ) حسێب دەکرێ ، کەواتە دەبێ وێڕای پاڵنەری چاکە کە ژیری‌و فریشتەو پێغەمبەرانن (صلی الله علیهم وسلم) پاڵنەری خەراپەش هەبێ کە هەواو نەفس‌و شەیتان‌و بەدانن •

لەمەوە کە ڕابورد زانیمان کە ڕەخنەی ڕەش بینان سەبارەت بە بوونەوەر وەك بڵقێ سەر ئاوێ وایەو هەر لەخۆوە پووچ دەبێتەوە ، چونکە هەمو ئەو شتانەی ئەوان بەعەیب‌و ناتەواوی‌ی لەقەڵەم دەدەن شتێکە نارێك‌و پێکی‌و خوارو خێچی تێوەڕامان‌و بیرکردنەوەی خۆیان هێناویەتە دی‌و هیچی دی •

لەکۆتایی‌دا دەڵێم : ئەو ڕەش بینانەم وەك بابایەك دێنە پێش چاوان کە لەپشت پەردەیەکی ڕەشەوە سەیری جیهان دەکات‌و دوایش دەڵێت : ئەم دنیایە هەموی هەر تاریکی‌و شەوە زەنگەو هیچ جوانی‌یەکی تێدا نیە !

★ گەوهەری سێ‌یەم :

جۆری پەیوەندی نێوان خواو بەندە لە ڕێبازی ئیسلام‌دا :

پەیوەندی نێوان خوداو ئینسان لەئیسلام‌دا بریتی‌یە لە خۆشەویستی‌و ڕێزی دووسەرە ، واتە خۆشەویستی‌و ڕێزی خودا بۆئینسان‌و ئی ئینسان بۆ وی ، هەڵبەتە کە دەڵێین پەیوەندی نێوان خواو ئینسان لەئیسلام‌دا ئاوایە واتە لە دنیای واقیع‌دا وایە چونکە (ئیسلام) بەرنامەی ڕاستەقینەی خوایە (ان الدین عندالله الاسلام) •

دیارە کە بەرنامەی ڕاستەقینەی خواش شتێکی واقیعی‌یەو لەگەڵ واقیع‌دا ناکۆکی نیە ، لەمەوە دەگەینە ئەم ئەنجامە :

www.alibapir.net

هەر بیرو باوەڕێك پەیوەندی نێوان خواو ئینسان بەغەیری ئەو شێوەیە دیاری بکات کە ئیسلام دەیڵێ بیرو بازەڕێکی پووچو هەڵەیەو لەگەڵ واقیعدا ناسازێ ، جا ئەو پووچیو هەڵەییو لەگەڵ واقیعدانەسازانەش بەڵگەی ئەمەیە کە خودا نەی ناردوە یا لەنێو خەڵکیشدا بەناوی ئایینی خواوە ناسرابێ[1] .

ئێستاش چەند دەقێك لە قورئانی قسە لەجێو فەرمایشتی پێغەمبەری پێشەوامان (صلی الله علیه وسلم) دەخەینە بەرچاوان کە ئیسپاتی ئەم قسەیەی ئێستامان دەکەنو جۆرو چۆنیەتی پەیوەندی نێوان خوداو ئینسانمان بۆ ڕوون دەکەنەوە :

١ ـ لەهاتنی ئایەتی (الرحمن الرحیم) بەدوای (رب العالمین) دا ئەمە دەفامرێتەوە کە پەروەردگاری کائینات (رب العالمین) بەسۆزو بەزەییو بەخشندەیە (الرحمن الرحیم) ە لە ئاقار وەدی هێنراوەکانیدا .

٢ ـ (ومن الناس من یتخذ من دون الله اندادا یحبونهم کحب الله والذین آمنوا اشد حبا لله) بقرة ـ ١٦٥ یانی : هێندێ کەس هاوەڵان بۆ خوای پەیدا دەکەن ، هێندەی خۆشەویستییە خوای خۆشیان دەوێن ، ئەمما بڕواداران لەوان پتر خوایان خۆش دەوێ ، واتە خۆشەویستی بڕواداران بۆ خوایان پترە لە خۆشەویستی وان بۆ پەرستراوەکانیان .

٣ ـ (یا ایها الذین آمنوا من یرتد منکم عن دینه فسوف یأت الله بقوم یحبهم ویحبونه ...) مائدة ـ ٥٥ ، یانی : ئەی بڕوا داران هەر کامێك لە

---

(١) لێرەدا مەبەستم لەو ئایینو مەزەبانەیە کە ئینسان دەسکاری کردوونو شێواندوونیو وای لێ کردوون کە لەگەڵ واقیعدا نەسازێن وەك : جوولەکایەتیو مەسیحایەتی .

www.alibapir.net

ئێوه له دینەکەی وەرگەڕێ خوا میللەتێك دەڕەخسێنێ خۆشی دەوێن‌و خۆشیان دەوێ •

٤ – (قل ان کنتم تحبون الله فأتبعون یحببکم الله ...) آل عمران – ٣٢ ، واته : بڵێ – بەئیسمانەکان – ئەگەر خواتان خۆش دەوێ وەدوای من کەون خواش خۆشی دەوێن •

٥ – خوای بەخشندە لەفەرموودەیەکی قودسی (حدیث قدسی) دا دەفەرموێ : (اذا تقرب الیّ العبد شبرا تقربت الیه ذراعا واذا تقرب الی ذراعا تقربت منه باعا واذا اتی الی مشیاً أتیته هرولة)[1] واته : ئەگەر بەندە بستێك لێم وەنیزیك کەوێ باڵێك لێی نیزیك دەبمەوە ، ئەگەر بە ڕۆین بۆلام بێت بەغاردان بۆ لای دەچم !!

٦ – دیسان خوای گەورە لەسەر زمانی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرموویەتی : (عبدي ماعبدتني ورجوتني فأني غافر لك علی ماکان فیك ، ویاعبدي ان لقیتني بقراب الارض خطیئة مالم تشرك بي لقیتك بقرابها مغفرة)[2] واته : ئەی بەندەم هەتا بمپەرستیی‌و تکام لێ بکەی لێت خۆش دەبم هەرچەندە تاوانیشت هەبن ، وە ئەی بەندەم ئەگەر بەپڕاوپڕی زەوی لە تاوان بێیە لام هاوەڵم بۆ دانەنێی ئەمنیش بەپڕاوپڕی زەوی بەزەیی‌و چاو پۆشی‌و لێخۆش بوونت بۆ دێنم !!

٧ – پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرموویەتی : (لله اشد فرحا بتوبة عبده حین یتوب الیه من احدکم کان علی راحلته بأرض فلاة فانفلتت منه راحلته وعلیها طعامه وشرابه فأیس منها فأتی شجرة واضطجع في ظلها

---

(١) (بخاری) له (انس وابی هریرة) وەو (طبری)له (سلمان الفارسی) یەوە ڕیوایەتیان کردوە •

(٢) (احمد) له (ابو ذر) ەوە ڕیوایەتی کردوە •

www.alibapir.net

وقد أيس منها ، فبينما هو كذلك اذا هو بها قائمة عنده فأخذ بخطامها ثم قال من شدة الفرح اللهم انت عبدي وانا ربك ، اخطأ من شدة الفرح)[1].

یانی : خوا شادو دڵخۆشتره بەتۆبەو گەڕانەوەی بەندەی لە بابایەك كە وڵاخێكی بێ‌یە لە دەشتێكی چۆڵو هۆڵ ، ئینجا وڵاخەكەی لێ بەرهەڵدا دەبێتو خواردنو خواردنەوەكەشی لەسەر پشتێ‌یەتی ، دوایی لێ‌ی نائومێد دەبێ‌و دەچێتە كن درەختێكو لەبن سێبەری‌دا دەنوێ هەڵبەتە بەچاكی لێ‌ی بێ‌هیواو تەمابڕاو بوە ، جا لەكاتێك‌دا لەو حاڵەی دایە سەیر دەكات هاتۆتە بەر دەمی ڕاوەستاوە ، ئەویش جڵەوی دەگرێ‌و لەخۆشیان دەڵێت : ئەی خوایە ئەتۆ بەندەمی‌و من پەروەردگارتم ،لەخۆشیان لێ‌ی تێك دەچێ !!

٨ – خوای گەورە لەسەر زمانی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرموویەتی : (عبدي المؤمن احب الي من بعض ملائكتي)[2] .

واتە : بەندەی بڕوادارم لا خۆشەویست ترە لە بڕێك لە فریشتەكانم !!

٩ – دیسان خوای میهرەبان فەرموویەتی : (حقت محبتي للمتحابين فيَّ وحقّت محبتي للمتواصلين فيّ ، وحقت محبتي للمتناصحين فيَّ ، وحقت محبتي للمتزاورين فيّ ، وحقت محبتي للمتباذلين فيَّ ، المتحابون فيَّ على منابر من نور يغبطهم بمكانهم النبيون والصديقون والشهداء)[1] .

یانی : خۆشەویستیم فەرز بوە بۆ ئەوانەی لەپێناوی من‌دا یەكتریان خۆش دەوێ ، وەخۆشەویستیم فەرز بوە بۆئەوانەی لەبەر خاتری من پێكەوە پەیوەستن ، وەخۆشەویستیم پێویست بوە بۆ ئەوانەی لەڕێ‌ی من‌دا

(١) (مسلم) ڕیوایەتی كردوە لە – انس بن مالك – ەوە .

(٢) – طبری – لە – ابو هريرة – وە ڕیوایەتی كردوە .

www.alibapir.net

ئامۆژگاری یەکتر دەکەن ، وەخۆشەویستیم فەرز بوە بۆ ئەوانەی لەبەر من هاموشۆی یەکدی دەکەن ، وە خۆشەویستیم پێویست بوە بۆ ئەوانەی لەبەر خاتری من شت بەیەکتر دەبەخشن ، ئەوانەی پێکەوە دۆستن لەرێی من دا - لەبەهەشتدا - لەسەر چەند دوانگە (منبر) ێکی نورینن ، پێغەمبەرانو باوەڕپێهەوانو شەهیدان ئێرەیی یان پێ دەبەن لەبەر بەرزی پایەو پلەیان •

١٠ - خوای بەخشندە لەفەرمایشتێکی تری قودسیدا فەرموویەتی : (مَن آذى لي ولياً فقد استحل محاربتي وما تقرب الي عبدي بمثل أداء الفرائض ، وما يزال عبدي يتقرب الي بالنوافل حتى أحبه ، فاذا أحببته كنت عينه التي يبصر بها وأذنه التي يسمع بها ورجله التي يمشي بها وفؤاده الذي يعقل به ولسانه الذي يتكلم به ان سألني اعطيته وان دعاني اجبته ، وما ترددت عن شيء أنا فاعله ترددي عن وفاته لانه يكره الموت واكره مساءته)[٢] •

یانی : هەرکەسێك دۆستێکم ئازار بدات شەڕی لەگەڵدا بەرپا کردووم ، وەبەندەم بەهیچ شتێك وەك بەجێ هێنانی ئەو شتانەی لەسەرم فەرزکردوون لەمن وەنیزیك ناکەوێ ، وە بەندەم دەم بۆ دەمێ لێم وەنیزیك دەکەوێ بەهۆی بەجێ هێنانی سوننەتانەوە هەتا خۆشم دەوێ ، کە خۆشم ویست دەبمە ئەو چاوەی پێی دەبینێو ئەو گوێیەی پێی دەبیستێو ئەو لاقەی پێی دەڕواو ئەو ژیرییەی شتی پێ

(١) (احمد) و (طبری) و (حاکم) و (أبو نعیم) لە عائشە وە ڕیوایەتیان کردوە ، (بخاری)یش ڕیوایەتی کردوە لە (ابو هریرة) وە لەگەڵ جیاوازییەکی کەمدا ••

(٢) (بخاری) ڕیوایەتی کردوە •

www.alibapir.net

دەزانیێو ئەو زمانەی قسانی پێ دەکات ، ئەگەر داوای لێ کردم پێی دەبەخشمو ئەگەر بانگی کردم بەدەنگی‌یەوە دەچم ، وە لەهیچ شتێکدا کە دەیکەم دوودڵ نەبووم وەك دوو دڵیم لەمراندنی‌دا چونکە ئەو ـ بەندەیە ـ مردنی پێ ناخۆشەو ئەمنیش پێ ناخۆش بوونی ویم پێ ناخۆشە !!

خوێنەری ئازیز ئەم دە نموونەیە لوپچێك بون لە تەغارێك لەو دەقە ئیسلامی‌یانەی دەری دەخەن کە پەیوەندی نێوان خواو ئینسان بریتی‌یە لە دۆستایەتی‌و ڕێزو خۆشەویستی لەئاقار یەکدا •

ئەمما لێرەدا شتێك ماوە پێویستە بگوترێ ، کە دەڵێین پەیوەندی نێوان خواو بەندەکانی بریتی‌یە لە خۆشەویستی‌و سۆزو دۆستایەتی نابێ ئەمەی لێ وەفامرێ کە نەفی هەبوونی ترسان لەخودا دەکەین ، ئا چونکە لەخوا ترسان خەسڵەتێکی بنەڕەتی ئینسانی ژیرو خواناسەو مرۆڤ تا پتر خوا بناسێ زیاتری لێ دەترسێت ، بەڵێ مەبەستمان ئەوە نیە بەڵکو مەبەست ئەمەیە کە خۆشەویستی‌و سۆز لەنێوان خواو ئینساندا زەمینەو بنچینەی پەیوەندی نێوانیانە ، ئەمەش کە گوتمان ڕاستی‌یەکە وەك مانگی چواردە لەنێو بەرنامەی‌خوادا خۆی‌دەنوێنێو لە دەیان دەقدا خراوەتە ڕوو•

بەڵێ پەیوەندی خوای بەبەزەیی‌و باڵا دەست لەگەڵ ئینساندا ئاوایە نەك وەك فەیلە سووفەکانی یۆنانی دەیان‌گوت ، کە گوایە خودا هەر هێندە پەیوەندی لەگەڵ مرۆڤدا هەیە کە وەدی هێنەریەتی‌و هیچی دی ، چونکە ئەوان دەڵێن : خودا بوونەوەری وەك ئاشێکی زەبەلاح وەگەڕ خستوەو وازی لێ هێناوەو پشتی تێ‌کردوەو ئینسانی تێدا هەڵوەدا کردوە • وە نەك وەك ئەفسانەکانی کڵیسایی (الخرافیات الکنسیة) دەڵێت : کە گوایە خوا بەندەکانی دەبوغزێنێو پێی خۆش نیە شت فێر بن‌و لە دنیایە تێ‌بگەن‌و هیچ شتێکیان لە زانیاری خۆی بەش ناداتو هیچ کام لە نهێنی‌یەکانی خۆیان

www.alibapir.net

بۆ ئاشکرا ناکات ئەڵڵاهـوممە مەگـەر لـە ڕێی دزیو فـزیو تەڵەکـە بازی‌یەوە ، دەنا ئینسان هیچی دەسگیر نابێت !!

وە نەك وەك ئەفسانەی جوولەکایەتی دەڵێت : کە خوا ئێمە ـ گـەلی جوو ـ ی کردوە بە وەکیـلو جـێ‌نشینی خـۆیو ئێمە گـەلی خـوای هەڵبژێرراو (شعب الله المختار) ینو ئێمە فرزەندو خۆشەویستی خواین (نحن ابناء الله واحباؤه) و پێویستە هەموو گەلانی‌تر ـ غەیری جوو ـ دیلو ژێر دەستی مەبنو ئێمە سوودیان لێ وەرگرین چونکە خوا هـەر وەك چۆن ئاژەڵی لەبەر خاتری ئینسان خوڵقاندوە غەیری ئێمەشی لەبەر مە خوڵقاندوە !!

وە نەك وەك ئەفسانەی بت پەرستی بەهەموو شێوەکانی‌یەوە دەڵێت : پێویستە بۆ وەی بگەینە خوا هۆو وەسیلەیەك هەبێت لە نێوان‌دا[1] ، جا کەیفێ خۆیەتی ئەوهۆو وەسیلەیە دارە ، بەردە ، خورمایە ، مانگایە ، ڕووەکە ، ئینسانە یان هەر شتێکی ترە •

جا ئێستاش خوێنەری بەڕێز ! وەرە ڕێبازی خواو ڕێچکەکانی تـر لەبەریەك ڕاگرەو ڕامێنە هەتا بەرزیو گەورەیی بەرنامەو ئایینی خـوداو نزمیو قرپۆکی ڕێچکە دەسکردەکانت بۆ دەرکەوێ •

---

(١) هەڵبەتە ئێمەی مسوڵمانیش ئینکاری ناکەین کە هەبوونی هۆو وەسیلە پێویستە بۆ گەیشتن بەخودا وەك پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) یـان کەسێك کە جێ‌گری وی‌یەو لە شوێنی دادەنیشێ ، بەڵام ئێمە دەڵێین ئەو هۆو وەسیلەیە ناتوانێ هیچ زەرەرو قازانجێکمان پێ‌بگەیەنێ بەبێ ویستی خودا کەواتە نابێ ئینسان ئـەوان بپەرستێو لێ‌یان وەپاڕێ چونکە ئەوە هەر لایقی خوایە •

www.alibapir.net

تەفسیری ئایەتی چوارەم

« ملك یوم الدين » خاوەنی ڕۆژی سزاو پاداشه • مانای وشەکان :
ملك : واته خاوەن ، بڕێکیش به (مَلِك) یان خـوێندۆتەوە واتـه سەرۆكو خاوەن دەسەڵات •

یوم الدين : واته ڕۆژی پاداشو سزا ، چونکه (الدّین) له زمانـی عارەبیدا دوو واتایان هەڵ دەگرێ ، یەکەم : ئاینو ڕێباز (ان الدين عند الله الاسلام) دووەم : سزاو پاداش وەك لەم ئایەتەدا هاتوە •

لەم ئایەته پیرۆزەدا بابای مسوڵمان دان دێنێ بەوەدا که خوای گەورە خاوەنو گەورەی ڕۆژی قیامەته ، کـه ڕۆژێکـه چاکـان پاداشیـان وێ دەدرێتەوەو ، بەدان بەسزاو تۆڵەیان دەگەن •

جا ئێستا با بناوێك له دەریای دەوڵەمەندی ئەم ئایەتەدا لێ بدەینو بەقەدەر تواناو بۆ لوان بڕێك لەگەوهەرە گرانبایی‌یەکانی بێنینه دەر :

★ گەوهەری یەکەم :

ڕۆژی قیامەتێ چیەو چۆن دێته پێش ؟

لەبەر ڕۆشنایی چەند دەقێکی قورئانو فەرمایشتی پێغەمبەردا (صلى الله علیه وسلم) وەڵامی ئەم پرسیارە دەدەینەوە :

١ ـ پەروەردگار دەفەرموێ : (بسم الله الرحمن الرحيم • اذا السماء انفطرت • واذا الكواكب انتثرت • واذا البحار فجرت • واذا القبـور بعثرت ••) انفطار •

واته : بەناوی خوای به بەزەیی بەخشندە ، کاتێك ئاسمان شەقو پەق بو ، وە کاتێك خڕۆکەکان پرژو بـڵاو بوون ، وەکاتێك دەریاکـان تەقینەوە ، وە کاتێك گۆڕەکان هەڵقەندرانەوە •••

www.alibapir.net

٢ ـ دیسان فەرموویەتی : (اذا الشمس كورت ، واذا النجوم انكدرت، واذا الجبال سيّرت ، واذا العشار عطلت ، واذا الوحوش حشرت ، واذا البحار سجّرت ، واذا النفوس زوّجت ، واذا الموؤدة سئلت ، بأى ذنب قتلت ، واذا الصحف نشرت ، واذا السماء كشطت ، واذا الجحيم سعّرت ، واذا الجنة ازلفت ...) تكوير .

یانی کاتێ ڕۆژ پێچرایەوە ، وەکاتێك ئەستێرەکان کوژانەوە ، وە کاتێك شاخەکان بزوێنران ، وەکاتێك حوشتری ئاوس پشت گوێ خرا ، وەکاتێك جانەوەران خڕکرانەوە ، وەکاتێك دەریاکان داگیرسان ، وەکاتێك ئینسانەکان زیندوو کرانەوە ، وەکاتێك «کچی» زیندە بەچاڵ کراو پرسیاری لێ کرا : بەچ تاوانێك کوژراوە ، وەکاتێك نامەکان بەشرانەوە ، وە کاتێك ئاسمان کەوڵ کرا ـ ئەو گومبەزە شینە ڕازاوەی ئێستا دەیبینین نەما ـ وەکاتێك دۆزەخ بڵێسەدار کرا ، وەکاتێك بەهەشت ڕازێنراوە ...

٣ ـ لەجێیەکی دیدا دەفەرموێ : (القارعة ، ما القارعة ، وما ادريك ما القارعة ، يوم يكون الناس كالفراش المبثوث ، وتكون الجبال كالعهن المنفوش ..) القارعة ١ـ٥ .

واتە : داچڵەکێنەر ، چووزانی داچڵەکێنەر چییە ڕۆژێکە مەردوم وەك پەپوولەی پرژو بڵاویان لێ دێت ، وەشاخەکان وەك خوری ڕەنگاو ڕەنگی شکنراوە .

٤ ـ هەروەها فەرموویەتی : (ونفخ في الصور فصعق من في السموات ومن فى الارض الا من شاء الله ، ثم نفخ فيه اخرى فاذا هم قيام ينظرون ، واشرقت الارض بنور ربها ووضع الكتاب وجيء بالنبيين والشهداء وقضى بينهم بالحق وهم لايظلمون ..) زمر ٦٨ ، ٦٩ .

www.alibapir.net

واته : وه کەڕەنا (صور) فووی پێداکرا ، دەسبەجێ هـەرچی لـە ئاسمانەکانو زەوی‌دا هەیە بێ‌هۆش بوون ، مەگەر ئەوە نەبێ کـە خـوا بیەوێ - بێ‌هۆش نەبێ - ئینجا فووێکی دیکـەی پێـدا کـرا ، یەکسەر هەموویان هەستانەوەو چاوەڕوان بوون ، وە زەوی بەڕۆشنایی پەروەردگاری ڕووناك بۆوەو کتێبی تاوانان ڕۆنراو پێغەمبەرانو شاهیدان هێنرانو بە هەقو ڕاستی حوکمیان لە نێواندا کرا ، بێ ئەوەی زوڵمیان لێ بکرێت •

٥ - لە شوێنێکی تردا فەرموویەتی : (یوم تبدل الارض غیر الارض والسموات وبرزوا لله الواحد القهار ••) ابراهیم - ٤٨ •

واتە : ڕۆژی قیامەتێ نە زەوی وەك خۆی دەمێنێو نە ئاسمانەکانو - بەندەکان - ڕادەنوێنرێن بۆ خوای تەنیای باڵا دەست •

ئێستا لە تێکڕای ئەو ئایەتانەدا بۆمان دەرکەوت کـەڕۆژی قیامەتێ چۆن دێتە پێش ، زانیمان کە ڕۆژی دوایی وەختێك دێتە پێشێ کە ئـەم ژیانەی سەر زەوی کۆتایی پێ دێتو ئەم بوونەوەرە تێك دەچێ ، بەڵێ زانیمان کە ئاسمانەکانو ئەستێرەو خرۆکـەو شـاخو دەریاو ••• هتـد سەرلەبەر هەلا هەلا دەبنو لەبەرێك هەڵدەوەشێن ، واتە هەر وەك چۆن بەنکە مووروویەك لە وەختی پچڕانی دەزووەکەی‌دا پرژو بڵاو دەبێو هەر دەنکەی بۆ جێ‌یەکی دەچێ ، ئەم بوونە وەرەش هێزی کێشندەی دەنێودا نامێنێو پارچە پارچە دەبێ ، زانیشمان کە هۆی ئەم تێك چوونو خـەرا بوونەی بوونەوەر دەگەڕێتەوە بۆ فوو پێدا کرانی کەڕەنا (الصور) لەلایەن فریشتەیەکەوە - بەفەرمانی خوا - بەناوی(ئیسرافیل)•کەواتە زانیمان ڕۆژی قیامەتێ چۆن دەقەومێ بەوەش وەڵامی بەش دووەمی پرسیارەکەمان دایەوە ، مادام وایە با ئەمجار بچینە سەرو کاری بەشی یەکەمی پرسیارەکەو بزانین ڕۆژی قیامەتێ چیەو چۆنە ؟!

www.alibapir.net

١ ـ خوای زانا فەرموویەتی (یاایها الناس اتقوا ربکم ان زلزلةالساعة شيء عظیم ، یوم ترونها تذهل کل مرضعة عما ارضعت وتضع کل ذات حمل حملها وتری الناس سکاری وما هم بسکاری ولکن عذاب الله شدید) حج ١ ٠

واتە : ئەی مەردوم لە پەروەردگارتان بترسێن بوومەلەرزەی قیامەتێ شتێکی گەورەیە ٠ ڕۆژێکە دەبینن هیچ شیردەرێك ئاگای لە کۆرپەکەی نامێنێ‌و هەموو ئاوسێك کۆرپەکەی لەبەر دەچێت‌و خەڵکی دەبینی وەك سەرخۆشان ، ئەمما سەرخۆش نین بەڵام سزای خودا توندو تیژە ٠

٢ ـ دیسان فەرموویەتی : (ویوم یحشر اعداء الله الی النار فهم یوزعون ٠ حتی اذا ما جاؤها شهد علیهم سمعهم وابصارهم وجلودهم بما کانوا یعملون وقالوا لجلودهم لم شهدتم علینا قالوا انطقنا الله الذی انطق کل شيء وهو خلقکم اول مرة والیه ترجعون) فصلت ، ١٩،٢٠،٢١٠

یانی : ئەو ڕۆژەی دوژمنانی خودا بەرەو ئاگر ڕاپێچەك دەدرێن‌و هەمو خڕ دەکرێنەوە سەرێك ٠ جا کاتێك هاتن گوێ‌و چاوو پێستیان شایەتی لێدان لەوەی کە دەیان کرد ٠ وە بەپێستیانیان گوت چما شایەتیمان لێ دەدەن ؟! گوتیان ئەو خوایەی هەموو شتێکی هێناوەتە گۆ ئێمەشی هێناوەتە گۆ ، وە هەر ئەویش هەوەڵ جار هێناوینیە دی‌و هەر بۆ کن ویش دەگەڕێنەوە ٠

٣ ـ پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرموویەتی (تُدنی الشمسُ یوم القیامة من الخلق حتی تکون کمقدار میل ، فیکون الناس علی قدر اعمالهم فی العرق ، فمنهم من یکون الی کعبیه ومنهم من یکون الی رکبتیه ، ومنهم من یکون الی حقویه ، ومنهم من یلجمه العرق الجاماً ـ واشار رسول الله (صلی الله علیه وسلم) بیده الی فیه ٠)[1]

---

(١) (مسلم) ڕیوایەتی کردوە ٠

www.alibapir.net

یانی : ڕۆژێ قیامەتێ ڕۆژ لەخەڵکی وەنیزیك دەخرێ هەتا دەکاتە ئەندازەی یەك میل (١٦٠٦) مەتر !! جا خەڵك بەپێی کردەوەکانیان دەئارەقێدا دەبن ، هەیانە هەتا گوێزینگانی دێ ، وەهەیانە هەتا ئەژنۆیانی ، وە هەیانە هەتا کەلەکەی دێت ، وەهەیانە ئارەق جڵەوی دەکات ـ تا چەناگەی دێ ـ وە پێغەمبەر « صلی الله علیه وسلم) بە دەستی ئاماژەی کرد بۆ زاری .

٤ ـ خوای بەخشندە دەفەرموێ : (يومئذ تعرضون لاتخفى منكم خافية فاما من أوتي كتابه بيمينه فيقول هاؤم اقرؤا كتابيه ، اني ظننت أني ملاق حسابيه فهو في عيشة راضية ، في جنة عالية ، قطوفها دانية ، كلو واشربوا هنيئاً بما أسلفتم في الايام الخالية ، وأما من اوتي كتابه بشماله فيقول ياليتني لم أوت كتابيه ولم أدر ما حسابيه ، ياليتها كانت القاضية ما أغنى عني ماليه هلك عني سلطانيه ، خذوه فغلوه ، ثم الجحيم صلوه ، ثم في سلسلة ذرعها سبعون ذراعاً فاسلكوه ، انه كان لايؤمن بالله العظيم ولا يحض على طعام المسكين ، فليس له اليوم ههنا حميم ، ولا طعام الا من غسلين لايأكله الا الخاطئون .) الحاقة ـ ١٨ هەتا ٣٧ .

واته : ڕۆژی قیامەتێ ڕادەنوێنرێن هیچتان لێ شێرراوە نابێ ئینجا ئەوەی کتێبەکەی بەڕاستەدا وێ درێتەوە ، دەڵێت : ها کتێبی من بخوێننەوە ، ئەمن دەم زانی تووشی حیسابێ دەبم ، وە ئەو کەسە لەژیانێکی پڕ ڕەزامەندی دایە ، لە باغێکی بەرزدا ، میوەو بەرەکەی نیزیکە ، ـ پێیان دەگوترێ ـ بخۆن و بخۆنەوە نەوشی گیانتان بێ بەوەی لەژیانی ڕابوردوودا کردووتانە ، ئەمما ئەوەی بەلای چەپدا کتێبەکەی وێ درێتەوە ، دەڵێت : بریا کتێبەکەم هەر نەدرابایەوە ، وە حیسابی خۆمم نەدیبا ، کاشکی زیندوو نەبووبامەوە ، سامانەکەم چسوودی پێ نەگەیاندم ، دەسەڵاتەکەم فەوتا ، ـ پێی دەگوترێ ـ بی گرن کۆت و زنجیری بخەنە

www.alibapir.net

مل ، دوایی بی‌خەنە نێـو دۆزەخ ، ئینجا زنجیرێکی تێ ئەرپێچن حـەفتا باسك درێژە • ئەو لە دنیادا بڕوای بەخوای گەورە نەبوو خەڵکی هـان نەدەدا لەسەر یارمەتی دانی هەژارو نەداران[1] ئەمڕۆ چ خزمو نزیکی نیەو خۆراکیشی پێ نادرێ لەکێمو زوخاو بەولاوە ـ ئەو کێمو زوخاوەش ـ تەنیا تاوانباران دەی خۆن •

ئێستاش زانیمان ڕۆژێ قیامەتێ چی‌یەو چۆنە ، زانیمان کە ڕۆژێکە هەتا بڵێی پڕ مەترسی‌و تووشەو ئینسان لە حەزمەتانی ئاگـای لەخـۆی نامێنێ‌و چاوی ئەبڵەق دەبن‌و وەك بابای سەرخۆش بەولاو لایاندا دەکەوێ‌و ڕەنگی زەرد دەبێ‌و خەڵکی بەگوێرەی ڕێژەی تاوانەکانیان ڕێژەی ئارەقی لەشیان بەرز دەبێتەوە ، ڕۆژێکە هیچ کەس توانای حاشایی کردن‌و بـڕو بیانوانی نیەو هەر کەسە چاك یان خەراپ بەپاداش‌و سزای کردارەکانی دەگات‌و یان ڕووەو بەهەشتی بەرین‌و پڕ نازو نیعمـەت یـان دۆزەخـی ئەبەلاح‌و پڕ سزاو ئەشکەنجەو خەمو پەژارە وەڕێ دەکەوێ ، خوایـە بمان گێڕی لە وانەی ڕووەو بەهەشت وەڕێ دەکەون‌و نەچینە پێڕی ئەوانەی بەرەو دۆزەخ پاڵەستۆ دەدرێن •

ئێستا کە زانیمان ڕۆژی قیامـەتێ چـی‌یەو چۆن دێتە دی کۆتایی بەتێوە ڕامانمان دێنین لەگەوهەری یەکەمی ئەم ئایەتەو دەچینـە خـزمەتی گەوهەری دووەمی‌و هەڵوەستەیەکی لەئاقاردا دەکەین •

---

(١) لێرەدا جێی سەرنج ئەوەیە کە هەر لەدوای بڕوا بەخـوا نەبوون یارمەتی نەدانی هەژاران باس کراوە ، هەڵبەتە لێرەداو لەچـەندین شوێنی تردا بەتەنگەوە بوونی ئیسلام دەردەکەوێ سەبارەت بەهەژارو نەداران •

www.alibapir.net

★ گەوهەری دووەم :

ئەنجامی ڕۆژی قیامەتێ چی‌یە ؟!

ڕۆژی قیامەتێ ئینسانەکان دەکرێنە چوار دەستە :

دەستەی یەکەم : کە مسوڵمانانن ـ واتە ئەوانەن کە ڕێبازی خوایان کردۆتە بەرنامەی ژیانیان ـ بەرەو ڕەزامەندی خواو بەهەشتی بەرین و نەبڕاوە وەڕێ دەکەون .

دەستەی دووەم : کە نامسوڵمان و بێ دینانن ـ واتە ئەوانەی گەردن کەچی شەریعەتی خودا نەبوون ـ بەرەو تۆڵەی خواو دۆزەخی پڕ ئێش و ئازارو بێ کۆتایی پاڵەستۆ دەدرێن .

دەستەی سێیەم : کە ئـەوانەن چاکـەو خـەراپەکانیان یەکسان و هاوسەنگن بەرەو ناوچەی (اعراف) بەڕێ دەکرێن کە شوێنێکە دەکەوێتـە نێوان بەهەشت و دۆزەخەوە .

دەستەی چوارەم : کە ئەو مسوڵمانانەن ڕەفتارو کردەوە بەدەکانیان پترن لە ڕەفتارو کردەوە چاکەکانیان ڕووەو دۆزەخ دەکەونە ڕێ و هەتا بە ئەندازەی تاوانەکانیان دەسووتێنرێن تێیدا دەمێننەوەو دوایی ڕزگاریان دەبێت .

کەواتە با لەبەر ڕۆشنایی چەند دەقێکی ئیسلامی‌دا سەرنجێکی حاڵ و باڵ و گوزەرانی هەرکام لەم چوار تاقمانە بدەین :

تاقمی یەکەم : دانیشتوانی بەهەشتی بەرین :

١ ـ پەروەردگار لەوەسفی بەهەشتدا فەرموویەتی : (مثل الجنة التي وعد المتقون فيها انهار من ماء غير آسن وانهار من لبن لم يتغير طعمه وانهار من خمرة لذة للشاربين وانهار من عسل مصفّى ولهم فيها من كل الثمرات ومغفرة من ربهم ...) محمد ، ١٥ .

www.alibapir.net

یانی : سیفەتی ئەو بەهەشتەی که گفت دراوه بەمسوڵمانان ئاوایه :
چەندین ڕووباری تێدان له ئاوی نەگۆڕاو ، وەچەندین ڕووبار له شیرێك تامو چێژی تێك نەچـوه ، وه چەندین ڕووبـار لەشەڕابی بەلەزەت بـۆ خۆرەوانی ، وه ڕووبارگـەلێك لەهـەنگوینی پاڵاوتـه ، وه بۆ وان لـەو بەهەشتەیدا هـەیه گشت میوەجاتێك ، سـەربارەش لـێ خـۆش بوون لەپەروەردگاریانەوه .

٢ ـ لەجێیەکی دیدا فەرموویەتی : (یاعباد لاخوف علیکم الیوم ولا انتم تحزنون ، الذین آمنوا بایاتنا وکانوا مسلمین ، ادخلوا الجنـة انتـم وازواجکم تُحبرون ، یطاف علیهم بصحاف من ذهب واکواب ، وفیهـا ما تشتهیه الانفسُ وتلذ الاعین وانتم فیها خالدون ...) زخرف ٦٨ـ٧١.

واته : ئەی بەندەکانم ئەمڕۆ ـ ڕۆژی قیامەتێ ـ نەترستان لەسـەرەو نەغەمگین دەبن ، ئەی ئەوانەی بڕوایان به ئایەتەکانی مه هەبوو گەردن کەچیش بوون لەژیانی دنیادا ، هەڕوونه بەهەشتێ ئێوەو ژنانتان دڵخۆش دەبن ، له وێدا چەند منداڵێك بەسەریانەوه دەگەڕێن بەقاپی زێڕینـەوەو بەپەرداخەوه ، وه لەو بەهەشتەی دایه هەرچی دڵ وازی لێبێتو کەیفی بچێتیو چاو لەزەتی لێ بکات ، وه هەتا هەتایەش تێیدا دەمێننەوه .

٣ ـ دیسان دەفەرموێ : (جنات عدن یدخلونها یحلّون فیهـا مـن أساور من ذهب ولؤلؤاً ولباسهم فیها حریر . وقالوا الحمد لله الذي أذهب عنا الحزن ان ربنا لغفور شکور ، الذي احلّنا دار المقامة من فضله لایَمسنا فیها نَصب ولا یمسنا فیها لغُوب) ٣٣ ـ ٣٥ .

یانی : دەچنه نێو چەند باغێکـی نەبڕاوه ، تێیـدا دەڕازێنرێنـەوه بەبازنەی زێـڕو مـرواریو پۆشاکیان لـەوێدا ئاوریشمه ، وه دەڵێن : سوپاس بۆو خوایەی غەمو پەژارەی نەهێشتین بەڕاستی پەروەردگارمان لێ خۆش بوو به ئەمەگه . ئەوەی نیشتەجێی کـردین لـه خـانووی نەبڕاوەدا له چاکەی خۆی ، نه تێیدا ماندوو دەبین وەنه وەڕەز دەبین .

www.alibapir.net

٤ ـ لەشوێنێکی تردا دەفەرمـوێ : (•• على سُرر موضونة متكئين عليها متقابلين ، يطوف عليهم ولدان مخلدون ، بأكواب واباريق وكأس من معين • لايصدّعون عنها ولا ينزفون • وفاكهة مما يتخيرون • ولحم طير مما يشتهون • وحور عين • كأمثال اللؤلؤ المكنون • جزاء بما كانوا يعملون • لايسمعون فيها لغواً ولا تأثيما الا قيلاً سلاماً سلاما •) واقعة ١٥ ـ ٢٦ •

یانی : ـ بەهەشتی‌یەکان ـ لەسەر چەند کورسی‌و قەنەفەیەکی بەزێڕ چنراو دانیشتوون ڕوو بەڕووی یەکتر ، چـەند منداڵێکیـان بەسـەرەوە دەگەڕێن ـ بۆ خزمەت ـ کە هەر بەمنداڵی دەمێننەوە ، بەپەرداخی خاڵی‌و گۆزەو پێکی خواردنەوەوە ، نەژانە سەری پێ‌دەگرن وە نەبێ‌ی سەرخۆش دەبن ـ وەك شەڕابی دنیا ـ • وە لەوێدا ـ هەیانە ـ هەر چەشنە میوەیەك ئیشتیای بکەن ، وەهەر جۆرە گۆشتێکی پەڕەوەر کە دڵیان بی خـوازێ ، وە ـ بەهەشتدا هەیە ـ ئافرەتی سپی‌و چاوگەورەو قەشەنگ ، هـەر دەڵێی مرواری نێو سەدەفن ، ئەوە پاداشی ئەو ڕەفتارو کردارانەیان بوو کە لە دنیادا دەیان کرد ، بەهەشتی‌یەکان لەوێ‌دا قسەی پڕو پووچ‌و بـێ بایەخ‌و ناشیرین نابیەن ، بێجگە لەسەلام کردنی پەیتا پەیتا •

٥ ـ پێغەمبەر (صلى الله عليـه وسلم) لـە وەسفـی بەهەشتـێ‌دا گوتوویەتی : (فيها مالاعين رأت ولا اذن سمعت ولا خطر على قلب بشر) واتە لەبەهەشتێ‌دا هەیە نیعمەت گەلێك کە نەهیچ چاوێك دیتوویەتی وە نەهیچ گوێ‌یەك بیستوویەتی ، نەبەسەر دڵی هیچ ئینسانێك‌دا هاتوە •

٦ ـ خوای بەخشندە دەفەرموێ : (يا أيتها النفس المطمئة ارجعي الى ربّك راضية مرضية فادخلي في عبادي وادخلي جنتي ••) فجر ـ ٢٧ تاکۆتایی •

یانی : ئەی نەفسی هێدی‌و ئارام گرتوو ـ بە یادی خوا ـ بگەڕێوە

www.alibapir.net

لای پەروەردگارت تۆش لەو ڕازی‌و ئەویش لەتۆ ڕازی‌یە ، دەبچۆ نێـو پێریێ بەندە ڕاستەقینەکانم‌و بچۆ نێو بەهەشتەکەمەوە •

٧ ـ هەڵبەتە ئێمەی ئینسانی کەم‌و کەسر ناتوانین تەعبیر نەنازو نیعمەتەکانی بەهەشتی بەرین بدەینەوەو کۆتایی بەباس‌کردنی بێنین ئەمما بەهەرحاڵ بەناچاری وازی لێ‌دێنین دوای ئەوەی سەرتۆیی نازو نیعمەتەکانی بەهەشتی ڕازاوە باس دەکەین کە بریتی‌یە لە : بەدیداری خودا شاد بوون !

بەڵێ پەروەردگار فەرموویەتی : (وجوه یومئذ ناضـرة الی ربهـا ناظرة) • قیامة ـ ٢٢ ـ ژ٢ •

واتە : لەو ڕۆژەی‌دا ـ ڕۆژی دوایی ـ چـەند ڕوویکی پرشنگدارو گەشاوە هەن سەیری پەروەردگاریان دەکەن !

ئێستا کە تا ئەندازەیەك زانیمان تاقمی یەکەم ژیانیان چۆنەو گوزەرانیان چی‌یە باسەرێکی تاقمی دووەمیش بدەین تاقمی دووەم دانیشتوانی دۆزەخی پرئێش‌و ژان :

١ ـ خوای گەورە فەرموویەتی : (هذان خصمان اختصموا في ربهم فالذين كفروا قطّعت لهم ثياب من نار يُصَبّ مـن فـوق رؤسهم الحميم يصهر به مافي بطونهم والجلود ، ولهم مقامع من حديد ، كلما أرادوا ان يخرجوا منها اعيدوا فيها من غم وذوقوا عذاب الحريق •) حج ١٩ تا ٢٢ •

واتە ئەمانە دوو تاقمن لەئاقار پەروەردگاریان‌دا دژایەتی‌یان هەیە ، هەرچی کافرەکانن جل‌و بەرگیان لەئاور بۆ بڕراوە ، کانزاو ئاوی گەرم‌و کوڵیویان بەسەر سەردا دەڕژێنرێ ، پێست‌و هەناویان پێ‌ی دەتوێتەوە ، سـەر بارەش قەمچـی ئاسنین‌یان هـەیە ، هـەر کـە ویستیـان لـێ‌ی بچنەدەرێ بەداخ‌و پەژارەوە دەگەڕێنرێنەوە نێوی‌و ـ پێ‌یان دەگوترێ ـ بیچێژن سزای سووتێنەر •

www.alibapir.net

٢ - لەجێیەکی دیدا دەفەرموێ : (واصحاب الشمال ما اصحاب الشمال ، في سموم وحميم وظل من يحموم ، لا بارد ولا كريم ، انهم كانوا قبل ذلك مترفين ، وكانوا يُصرّون على الحنث العظيم ، وكانوا يقولون أأذا متنا وكنا تراباً وعظاما أانـا لمبعوثون او آباؤنـا الاولـون ، قل ان الاولين والاخرين لمجموعون الى ميقات يوم معلوم ، ثم انكم ايها الضالّون المكذبون، لآكلون ، من شجر من زقّوم فمالئون منها البطـون ، فشاربون عليـه مـن الحميم ، فشاربون شرب الهيم ، هذا نُزُلهم يوم الدين) واقعة - ٤١ تا ٥٦ •

واتە : برادەرانی چەپە ، برادەرانی چەپە چین ؟! لەنێو گڕە بایەکی سووتێنەرو ئاوی کوڵاوو داغ و سێبەری دووکەڵێ دان ، نەفێنکەو نەسوودی هەیە ئەوانە لەپێش‌دا - واتە لە دنیادا - لە ژیانی پڕ لەزەتو ڕابواردن‌دا بوون ، وە موجیرو چێرە گرتوو بوون لەسەر تاوانی گەورە - بێ بڕوایی -، وە دەیان‌گوت ئایا ئەگەر مردین‌و بوینە خۆڵو ئێسك وپرووسك ئـایـا زیندوو دەکرێینەوە ؟ ئایا بابو باپیرانیشمان ؟! پێیان بڵێ ئەوانەی هەوەڵی‌و ئەوانەی دوایی تێکڕا کۆ دەکرێنەوە بۆ کاتێکی دیاری کراو لەڕۆژێکـی تەرخان کراودا ، ئینجا ئێوە ئەی سەر لێ شێواوە بێ بڕواکان ، لە درەختی زەقووم[1] دەخۆن‌و ورگی لێ داخنن ، ئینجا ئاوی داغی لەسەر دەخۆنەوە ، وەك خواردنەوەی ئـەو حـوشترەی تووشی نەخۆشی (هیام[2]) بووە ، ئەوەیە میوانداری لێکرانیان لە ڕۆژی دواییدا !

---

(١) درەختـی زەقـووم بەرەکـەی زۆر تاڵو ناخـۆشەو ئاوخـوازەو سووتێنەریشە •

(٢) (هیام) جۆرە نەخۆشی‌یەکە تووشی حوشتر دەبێت ، کـە بەهیـچ شتێك تێراو نابێ‌و دایم‌ودەرەم تینوویە •

www.alibapir.net

٣ - پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) دەفەرموێ : (لو أن دلواً من غسّاقٍ يهراق في الدنيا لأنتن اهل الدنيا) [٣] • یانی ئەگەر دۆلکەیەك لەکێمو زووخاو - کە خۆراکی دۆزەخیەکانە - بڕژێنرێتە نێو دنیاوە هەموو خەڵکی دنیا بۆگەن دەبنو دەڕزن •

٤ - دیسان خوای باڵا دەست فەرموویەتی : (ان جهنم كانت مرصادا للطاغين مآباً لابثين فيها احقابا لايذوقون فيها بردا ولا شراباً الا حميماً وغسّاقاً ، جزاءً وفاقا ، انهم كانوا لايرجون حسابا ، وكذبوا بآياتنا كذابا ، وكل شيء احصيناه كتابا ، فذوقوا فلن نزيدكم الا عذابا ••) • النبأ ٢١ - ٣٠ •

یانی : دۆزەخ خۆی مەڵاس داوە ، بۆ یاخی بوان شوێنو ماوایە ، هەتا هەتایە تێیدا دەمێننەوە ، تێیدا ناچێژن هیچ چەشنە فێنکیو خواردنەوەیەك ، بێجگە لە ئاوی داغو کێمو زووخاو ، ئەمە سزایەکی پڕ بەپێستە ، چونکە ئەوان بڕوایان بە حیسابو لێپرسینەوە نەبوو ، وە بڕوایان بەئایەتەکانی مە نەدەکرد ئێمەش هەموو شتێکمان ژماردۆەو نووسیومانە لەو کردارو ڕەفتارانەیان کە لە دنیادا کردوویانە ، دە بیچێژن بۆتان زیاد ناکەین مەگەر سزاو ئەشکەنجە !!

٥ - پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرموویەتی : (ان اهون اهل النار عذاباً يوم القيامة لرجل يوضع في اخمص قدميه حجرتان يغلي منهما دماغه ، مايرى ان احدا شر منه عذاباً ، وانه لاهونهم عذاباً •) [١] •

واتە : ئەوکەسەی کە بەسووك ترین سزای خەڵکی نێو ئاگری دۆزەخ ئازار دەدرێت لە ڕۆژی قیامەتدا پیاوێکە دوو بەردی دەخرێنە بن هەردوو

---

(٣) (احمد) و (ترمذی) ڕیوایەتیان کردوە •

(١) (بخاری) و (مسلم) ڕیوایەتیان کردوە •

www.alibapir.net

بێی مێشکی پێیان دەکوڵێ ، ئەو کابرایە پێی وایە هیچ کەسێك سزای لەو بەدترو بەتین‌تر نیە ، بەڵام ئەو لەهەموویان ئەشکەنجەی سادەتـرەو کەمترە .

ئەمەش بەرکوڵێك بوو لەحاڵو باڵو گـوزەرانی خەڵکـی دۆزەخو وانەزانن کە لەبنی کدوومان داوەو هەموو شتێکمان لەم بارەوە خستۆتە ڕوو .

ئێستاش با سۆراغێکی دەستــەی سێیــەم بکەین کـە دانیشتوانــی (أعراف)ن ، خوای گەورە لە سوورەتی (اعراف)دا بە درێـژی باسی ئـەم دەستەیەمان بۆ دەکات دەفەرموێ : (ونادى اصحاب الجنة اصحاب النار ان قد وجدنا ما وعدنا ربنا حقا فهل وجدتم ماوعد ربكم حقاً قالوا نعـم فأذّن مؤذن بينهم ان لعنة الله على الظالمين ، الذين يصدّون عن سبيل الله ويبغونها عوجا وهم بالاخرة كافرون ، وبينهما حجاب وعلى الاعراف رجال يعرفون كلا بسيماهم ونادوا اصحاب‌الجنة أن سلام عليكم‌لم يدخلوها وهم يطمعون، واذا صرفت ابصارهم تلقاء اصحاب النار قالوا ربنا لاتجعلنا مع القوم الظالمين ونادى اصحاب الاعراف رجالاً يعرفونهم بسيماهم قالوا ما أغنى عنكم جمعكم وما كنتم تستكبرون أهؤلاء الذين اقسمتم لاينالهم الله برحمة ادخلوا الجنة لاخوف عليكم ولا انتم تحزنون ..) اعراف ـ ٤٤ ـ ٤٩ .

یانی : دانیشتوانی بەهەشتێ دانیشتوانی دۆزەخیان بانگ کرد ، کە ئێمە ئەوەی پەروەردگارمان گفتی پێ دابووین دەستمان کەوت بەڕاستی ، جا ئایا ئێوەش ئەوەتان دیت کە خوا گفتی پێ دابوون بەتەواوی ؟! گوتیان بەڵێ ، ئینجا بانگ کەرێك بانگی کرد لەنێویان‌دا کە نەفرینی خـوا لەسەر زاڵمانە ، ئەوانەی ڕێ لە ڕێبازی خوا دەگرن‌و دەیانەوێ بی شێوێنن‌و بـێ بێزێنن‌و برواشیان بەڕۆژی دوایی نیە . وەلەنێوانیان ـ نێوان بەهەشتیان‌و دۆزەخی‌یان ـ دا بەربەستێك هەیە ـ کە لێکی جوێ کردوونەوە ـ لەسەر ئەعرافیش ـ کە بریتی‌یە لەو بەربەستەی نێوان بەهەشت‌و جەهــەندەم ـ

www.alibapir.net

تاقمێك هەن هەموانیان دەناسن – چ بەهەشتی بن چ دۆزەخی – بەهۆی سەرو سیمایانەوە ، وە ئەو تاقمەی سەر (اعراف) بانگی بەهەشتی‌یەکان دەکەن دەڵێن : سەلامتان لێ‌بێت ئێستا – ئەو تاقمە – ی سەر (أعراف) نەچوونە بەهەشتێ ئەمما بەتەمانە بچن • بەلآم وەختێك چاویان پێ وەردەگێڕرێتە لای دانیشتوانی دۆزەخ دەڵێن : پەروەردگارمان مەمان گێڕە لە پێڕی زاڵمان • وەدانیشتوانی (اعراف) بانگی چەند پیاوێکیان کرد کە بەسەرو سیما دەیان ناسین گوتیان : کوا دارایی‌و خۆ بەزل زانینتان چ دادێکی دان ؟! ئایا ئەوانە بوون – ئەو بڕواداراتە – کە سوێندتان دەخوارد خوا هیچیان ناداتێ‌و ڕەحمیان پێ ناکات ، – ئینجا بەتەوسەزە پێ‌یان دەڵێن – بچنە نێو بەهەشتێ نەترستان لەسەرەو نەخەم‌و خەفەت تان‌هەیە !!

ئەمەش گوزەرانی تاقمی سێ‌یەمە کە توێژەرەوانی قورئان زووربەیان ڕایان وایە لەدوایی‌دا بچنە نێو بەهەشتێ •

ئینجا نۆرە گەیشتە سەرتاقمی چوارەم •

تاقمی چوارەم مسوڵمانانی تاوانبار : وەك پێشتر گوتمان مسوڵمانان دەکرێنە دوو دەستە لە رۆژی دوایی‌دا دەستەیەکیان بێ دەردی سەر دەچنە نێو بەهەشتی بەرینەوەو هەر کەسە بەپێی تێکوشان‌و هەوڵ دانی خۆی بلەیەکی دیاری کراوی دەدرێتێ ، دەستەی دووەمیان ئەوانەن کە تاوان‌و سەرپێچی‌یەکانیان زیاترن لەکردەوەو ڕەفتارە ئیسلامی‌یەکانیان دەبرێنە نێو دۆزەخ‌و هەرکەسە بەگوێرەی کەمی‌و زۆری تاوانەکانی سزا دەدرێ‌و دوایی ڕزگاری دەبێت جا یان درەنگ یان زوو •

پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) لەو بارەوە فەرموویەتی (أتدرون من المفلس ؟ قالوا : المفلس فینا من لادرهم له ولا متاع ، فقال : ان المفلس من أمتي من یأتی بصلاة وصیام وزكاة ، ویأتی وقد شتم هذا وقذف

www.alibapir.net

هذا ، واكل مال هذا وسفك دم هذا ، وضرب هذا ، فيعطى هذا من حسناته ، وهذا من حسناته ، فان فنيت حسناته قبل أن يقضى ما عليه أخذ من خطاياهم فطرحت عليه ثم طرح في النار)[1] •

یانی : دەزانن مایە پووت کێیە ؟ گوتیان ئـەی پێغەمبەری خـوای مایە پووت لەنێو مەدا کەسێکە مـاڵو دارایی نیـە ، گـوتی : مایە پووت لەئۆمەتی‌من ئەو کەسەیە کـە ڕۆژی قیامەتێ دێت نوێژو ڕۆژوو زەکاتـی پێیە بەڵام جنێوی بەم داوەو بوختانی بەوەوە کردوەو ماڵی وی خواردوەو خوێنی وی ڕشتوەو لەوی داوە ، ئێنجا لە چاکەو خێرەکانی دەدرێت بەمو بەو هەتا چاکەو خێرەکانی تەواو دەبن ، بەڵام کە چاکەو خێرەکانی تێیان هەڵنەهێناو بەر لەوەی مافەکانی لەسەر لابچن تەواو بوون ، لەتاوانی وان ـ خاوەن مافەکان ـ وەردەگیرێو فڕێ دەدرێنە سەر کابرای تاوانبار ئنجا بە تاوانەوە فڕێ دەدرێتە نێو ئاگری دۆزەخ •

کەواتە ئەگەر بێتو ئینسان نوێژو ڕۆژوو زەکاتو ئاکاری ئیسلامیانەی نەبێت ئەوە بەمسوڵمان حسێب ناکرێو نابێ وابزانرێ کە ئەویش هـەر وەك بابای مسوڵمانی مایـەپووت (مفلس) حسابـی بۆ دەگـرێتو دوای تێهەڵدانو پێدادانێکی زۆر یان کەم ڕزگاری دەبێت ، نەء چـونکە وەك گوترا ئەوکـەسە مسوڵمان نەبوەو وەك مسوڵمانانیش مامڵەتی لەگـەڵدا ناکرێت • لەکاتی تەفسیر کـردنی ئایەتـی پێنجـەمدا باشتر ئـەم باسـە دەتوێژینەوە •

بەڵێ خوێنەری ئازیزم ئەمەیە ئەنجامـی ڕۆژی دوایی جا لەخـوای گەورە دەپاڕێمەوە کە بمان گێرێ لەوانەی لەکێڵگەی ژیانی دنیایاندا تۆوی کردارو ڕەفتاری دڵگیری ئیسلامیانـەو خواپەرستانـە دەچێنن‌و لـەڕۆژی

---

(١) (مسلم) ڕیوایەتی کردووە •

www.alibapir.net

دوایی‌دا به به‌روبوومی دره‌ختی ئاکارو ڕه‌فتاری خواپه‌رستانه‌یان شاد ده‌بن‌و ده‌ڵێن : (الحمد لله الذی هدانا لهذا وما کنا لنهتدي لولا أن هدانا الله ··) اعراف ٤٤ سوپاس بۆخوایه‌ی ڕێنمایی کردین بۆ ئه‌مه‌و ئه‌گـه‌ر ڕێنمایی نه‌کردباین به‌ئاکام نه‌ده‌گه‌یشتین ·

چۆن ده‌ی سه‌لمێنین که ڕۆژی دوایـی شتێکی حـه‌تمی‌و پێویسته ؟!
له‌دوو گه‌وهه‌ری پێشوودا ڕوون بۆوه که ئه‌م ژیانه‌ی دنیا دوایین قوناغ‌و تاقه ده‌رفه‌تی ژیان نیه قۆناغی ترو ده‌رفه‌تی تریشی به‌دوادا دێن ، به‌ڵێ ئه‌م ژیانه‌ی ئێستامان په‌رده‌یه‌که له‌شانۆگه‌ری‌یه‌ك که دوای مردن‌و تێك چوونی دنیا په‌رده‌کانی دیکه‌شی یه‌ك یـه‌ك به‌دوادا دێـت ، لـه‌م گـه‌وهه‌ره‌ش‌دا سوورێك به‌خاوه ده‌ده‌ین به‌ده‌وری سه‌لماندنی دیارده‌ی (قیامه‌ت)دا ·

پێشه‌کی با بچینه خزمه‌ت گوتاری خوا بزانین له‌م باره‌وه چ ده‌ڵێت :

١ ـ په‌روه‌ردگار له‌سووره‌تی (نحل)دا فه‌رموویه‌تی : (وأقسموا بالله جهد ایمانهم لایبعث الله من یموت بلی وعداً علیه حقاً ولکن اکثر الناس لایعلمون ، لیبین لهم الذي یختلفون فیه ولیعلم الذین کفروا انهـم کـانوا کاذبین انما قولنا لشيء اذا أردناه ان نقول له کن فیکون ··) ٣٨،٣٩،٤٠ ·

یانی : گاوره‌کان سوێندێکی گه‌وره‌یان به‌خوا خوارد کـه ئه‌وانه‌ی ده‌مرن زیندوویان ناکاته‌وه ، با ـ چـونکه ـ گفتی ڕاسته‌قینه‌ی داوه ئه‌مما زوربه‌ی خه‌ڵکی نازانن ، زیندوویان ده‌کاته‌وه بۆوه‌ی ئه‌وشته‌ی تێ‌یدا ڕای جوێ جوێ‌یان هه‌بو بۆیان ڕوون کاته‌وه ، وه بۆوه‌ی گاوره‌کان بزانن که له دنیادا درۆیان ده‌کرد ، هه‌رشتێکیش بمانه‌وێ پێی ده‌ڵێین : (ببه) ئه‌ویش ده‌بێت ·

لێره‌دا په‌روه‌ردگار چوار به‌ڵگه‌ی به‌هێزی هێناوه‌ته‌وه بـۆ پـووچ کردنه‌وه‌ی ئیدیعای گاوره‌کان که گوایه زیندوو ناکرێنه‌وه :ـ

www.alibapir.net

(١) ـ (وعداً عليه حقاً) خوا گفتی داوەو پێویستە گفتو پەیمانەکەی بەرێتە سەر ، چونکە ئەو بۆخۆی فەرمانمان پێ دەکات کە گفتو پەیمانمان بپارێزین (وأوفوا بالعهد ان العهد كـان مسئولا) اسـراء ـ ٣٦ ، پەیمانتان بەجێبێنن چونکە لێپرسینەوەی هەیە ، جا چۆن شتێك بەئێمەی بلێ بیکەن بۆ خۆی پشت گوێی دەخات ؟ ئایا ئەگەر وا بکات وەبـەر ئەم ئایـەتـە ناکەوێ : (أتأمرون الناس بالبرّ وتنسون انفسكم ••؟) بقرة (٤٤) • چما فەرمانی چاکە بەخەڵك دەکەنو خۆتان لەبیر دەکەن •

٢ ـ (ليبين لهـم الـذى يختلفـون فيـه ••) بـۆوەی بۆیـان ـ بۆمسوڵمانەکان ـ ڕوون کاتەوە ئەوەی کە تێیدا ناکۆکییان هەیەو ڕایان جوێ جوێیە دەربارەی • بەڵێ زۆرجـاران مسوڵمانان دەنێـو خـۆیاندا بۆچوونی جوێ جوێیان دەبێو لەسەر هێندێك مەسەلان ڕێك ناکـەونو ناکۆکییان دەکەوێتە نێوەوە ـ هەڵبەتە ناکۆکی بیروڕاو بۆچوون لەقاڵێکی برایانەدا ـ ئەوەش دەبێتە هۆی دروست کردنی گـرفتو کـرێ کـوێرە لەدڵیاندا ، بەڵام لەڕۆژی دواییدا خوا هەمو شتێکیان بۆ ڕوون دەکاتەوە، گرفتو گرێکوێرەکانی دڵیان نامێنن •

٣ ـ (وليعلم الذين كفروا انهم كانوا كاذبين) وە بۆوەی گاورەکان بزانن کە لە دنیادا درۆیان دەکرد ـ کە دەیانگوت خوا نیەو ئیسلامـەتی ڕاست نیەو زیندوو ناکرێینەوەو ••• هتد ـ • بەواتایەکی تـر بۆ وەی گاورو لامەزەبەکان بەسزای تاوانەکانیان بگەن •

٤ ـ (انما قولنا لشيء اذا أردناه ان نقول كن فيكون ••) ئێمە هـەر کاتێك شتێکمان ویست پێمان گوت : ببە دەبێت •

لەسێ خاڵی پێشوودا دەرکەوت کە پاڵنەر (دافع) هەیە بۆ هاتنە دی ڕۆژی دوایی کە دەتوانین بڵێین ئەو پاڵنەرە بریتییە لە چەسپاندنی دادگەری

www.alibapir.net

«العدالة» لەم خاڵەش‌دا دەر دەکەوێ کە وێڕای هەبوونی پاڵنەر بەربەست (مانع) یش نیە لەڕێی هاتنەدی ڕۆژی دوایی‌دا ، شتێکی بەڵگە نەویستیشە کە هەر شتێك پاڵنەری هەبێ‌و چ بەربەستیشی لەڕێ‌دا نەبێ هاتنەدی حەتمی‌و فەرزە ٠

٢ ـ لە سوورەتی (نبأ) دا دەفەرموێ : (عَمَّ يتساءلون عن النبأ العظيم ، الذى هم فيه مختلفون ، كلا سيعلمون ، ثم كلا سيعلمون ، الم نجعل الارض مهادا والجبال أوتادا ، وخلقناكم ازواجا ، وجعلنا نومكم سباتاً ، وجعلنا الليل لباسا ، وجعلنا النهار معاشا ، وبنيناً فوقكم سبعاً شدادا ، وجعلناً سراجاً وهاجا ، وانزلنا من المعصرات ، ماء ثجاجا ، لنخرج به حبا ونباتاً ، وجنأت الفافا ـ ان يوم الفصل كان ميقاتا) نبأ ٠

یانی : لەچ پرسیار لەیەکتر دەکەن ، لەکاردساتی گەورە (قیامەت) ، کە تێ‌یدا جوێ جوێن ، باوازبێنن دوایی دەزانن ، ـ کوڕە ـ باوازبێنن دوایی دەزانن ! ئایا زەوی‌مان نەکردوە بەلانك ؟ وە شاخەکانمان نەکردوە بەگوڵیخ ، وە لە نێرو مێ‌یان نەمان خوڵقاندوون ؟ وەنوستن‌تانمان نەکرۆتە هۆی سانەوە ؟ وە شەوگارمان نەکردۆتە پۆشاك ؟ وە ڕۆژگارمان نەکردۆتە تافی کارو کاسبی ؟ وە حەوت ـ ئاسمانی ـ پتەومان لە سەرووتانەوە دروست نەکردوون ؟ وە چرایەکی فرە تیشك دەرمان نەهێناوەتە دی ؟ وە لەهەورە متوربە بووە (گوشراوە) کان ئاوی زۆرو بەڕێژنەمان نەناردۆتە خوارێ ؟ تاوەکو دانەوێڵەو ڕووەکو باغی چڕو پڕی پێ بڕوێنین ؟ ٠٠٠ بەڕاستی ڕۆژی لێك‌هەڵاوێردنێ ـ چاكو خەراپان ـ کاتێکی دیاری کراوی هەیە ٠

ئێستا کە کاڵەڕووشتێکی مانای ئەم ئایەتانەمان کرد با جارێکی دی ئەمما بەووردی تێ‌یان بفکرین :

www.alibapir.net

خوای مەزن لەپێنج ئایەتی هەوەڵی‌دا دوای ئەزەی بەسەرسوڕمانەوە پرسیاری لەو شتەکرد کە گاورەکان دەنێو خۆیان‌دا قسەو باسی لێ دەکەن کە بریتی‌یە لەکارەساتی گەورە (قیامەت)و خستیە ڕوو کە بۆچوونی جوێ جوێ‌یان هەیە لەئاقاری‌داو ، ئینجا دوو جار لەسەر یەك هەڕەشەی لێ‌کردن‌و پێ‌ی ڕاگەیاندن کە لەدوایی‌دا هەمو شتێکیان بۆ دەردەکەوێ ، بەڵێ دوای ئەوانە یەکسەر وازی لەمەسەلەکە هێناو چۆ نێو مەسەلەیەکی دیکەوە کـە بەڕواڵەت چ خزمایەتی لەگەڵ ئەوەی پێشووی‌دا نین ئەمما لەڕاستی‌دا وانی‌یەو ئەو باسەی کە یازدە ئایەتی دوایی بۆ تەرخان کردوە هەر هەمان مەسەلەیە کەپێنج ئایەتی هەوەڵی لێ‌ی دەدوێن • ڕەنگە بپرسی چۆن ؟!

ئەگەر دەتەوێ بزانی گوێ بگرە : پەروەردگاری مەزن دوای ئەوەی هەڵوێستی بێ‌بڕوایانی خستە ڕوو سەبارەت بە ڕۆژی دوایـی‌و دەری‌خست تا چ ڕاددەیەك چێرەگرتـوو ولا ملـن وای بەباش زانـی دەستی ئـەوان بێ بڕوایان بگرێ‌و نەختێك بەنێو بڕێك لە تابلۆ دڵبزوێنەکانی بوونەوەردا بیان‌گێڕێ ، بەشکم خوا بکا تۆزێك سەر لە قەپێلکی خۆیان بێننە دەرێ‌و نەختێك سەر بڵند کەن‌و ئاسۆی باو زەینیان خۆی لێك وەکێشێ‌و بەشکم ئەوە خوایە لەکەرێ شەیتانی بێنە خوارێ‌و شتێك بەشتێك بکەن •

بەڵێ خوای مەزن دەیەوێ بەگاورەکـان بڵێـت ـ هەڵبەتە بەپێ‌ی بۆچوونی‌مە ـکە گومان کردنتان لەمەسەلەی‌ژیانەوەدا شتێکی ناباقووڵ‌و بێ جێ‌یە چونکە سەیری هەرکام لەدیاردە سروشتی‌یەکانی بوونەوەر بکـەن بێجگە لەوردەکاری‌و ڕێك‌و پێکی‌و کارامەیی چیدی بەدی ناکـەن ، جـا کەیفێ خۆتانە ، سەیـری زەوی دەکـەن سەیـری شاخەکـان دەکەن ، لەدیاردەی نێرو مێ‌یەتی ورد دەبنەوە ، دیقەت لە دیاردەی نوستن دەگرن ، دەشەوگارەوە ڕادەمێنن ، لەڕۆژگار دەفکرن ، ئاسمانەکان دەکەنە جێ‌ی سەرنج ، لەدیمەنی هەورو باران بارین ورد دەبنـەوە ، لەئاقار خـۆردا

www.alibapir.net

هەڵوەستە دەکەن ، یان لەئاقار دانەوێڵەو ڕووەکو باغو باغاتدا ...
لەهەرکام لەمانەدابێجگە لە وردەکاریو دەست ڕەنگینیو کاربەجێیی چیدی بەچاو نابینن ، جا باشە هەیاران مادام بوونەوەری خودا سەر لەبەری ڕێکو پێکیو وردەکاریو شارەزاییی تێدا ڕەنگ داتەوە چۆن دەبێ ژیانی ئینسانەکان کە بەشێکن لەم بوونەوەرە نارێکو پێکو بێ سەرەو بەرە بێت ؟!

چۆن دەبێ ئەوانەی لەژیانیاندا سەرگەرمی چاکەکردنو خزمەت کردن بوون بەخواو خەڵك وەك ئەوانە کۆتاییی بەژیانیان بێ کە بەبەراوە ژووی وانەوە ژیاونو دایمو دەرەم دڵیان پڕ بوە لەفێڵوتەڵەکەو جامبازی بەرامبەر بەخەڵكو ئەوەی بەخەونیش نەیان دیوە چاکەو خزمەت بوە ؟! ئاخر چ خوا بەردارە ئەومسوڵمانانەی لەپێناوی ڕازی کردنی خوداو پاراستنی بەرژەوەندی میللەتدا لەگەڵ نەفسو ئارەزووەکانی خۆیاندا بەردەوام سەرگەرمی کێشەو ملانە گرتنو دەبەرێك ڕاچوون بوون وەك ئەوانە حیسابیان بۆبکرێ کە نەفسو ئارەزووەکانیان وەك گورگی هار بەرهەڵدا کردوەو چیان پێخۆش بووبێت کردبێتیانو بێ دڵێیە خۆیان نەکردبێو گوێیان نەدابێتە فەرمانی خواو پێغەمبەرو بەرژەوەندی خەڵكو بنچینە ڕەوشتو ئەخلاقییە بەرزەکان ؟!

کەواتە هەر وەك چۆن لە بوونەوەردا نارێكو پێكیو بێسەرەو بەرەیی نابینرێ نابێو مەحاڵە لەژیانی ئینسانیشدا ببینرێ ، لە هەموانیش ڕوونە کە ژیانی ئینسان نارێكو پێكی تێدایە لە دنیادا چونکە وەك گوتمان ڕەشو سپیو چاكو خەراپ وەك یەك دەمرنو کۆچو کۆچبار تێك دەنێن ، مادام وایە پێویستە قۆناغێکیتر هەبێت لەژیانی ئینساندا کە ئەم ناتەواوییەی تێدا

www.alibapir.net

پڕ بکرێتەوەو دادگەری تێدا بچەسپێ‌و چاکان (خـوابەرستان) بەپاداشی چاکی‌یان‌و بەدان (دوورلە خوایان) بە سزای خراپی خۆیان بگەن •

هەر بۆیەش یەکسەر دوا بەدوای خستنە ڕووی ئەو یازدە تابلـۆیە لەکتێبی سروشت دەفەرموێ : (ان یوم الفصل کان میقاتا) بەڕاستی ڕۆژی لێك هەڵاوێردنێ (چاك‌و خەراپان) کاتێکی دیاری‌کراوی هەیە •

ئێستا کە لەباغی والآی قورئان ئەم دووگوڵەمان چنـی‌و کـردمانـنە بەڵگە بۆ سەلماندنی ڕاستی‌یەتی زیندوو بوونەوە با سەیرێکی باخچـەی ژیریش بکەین‌و بزانین لەوێش شتێکمان دەسگیر نابێت !

خوێنەری بەڕێز ژیری‌و ویژدانت بکە بە دادگەرو تێ‌فکرە :

ئایا ماقووڵە ئەو هەمو ڕەحمەت‌و سۆزو بەخشندەیی یەی کە خـوا هەیەتی هەر هێندەی لێ هەڵوەرێ کە لەژیانی دنیادا دەبینرێت ؟!

ئێمە کە دەڵێین سیفەتەکانی خـودا سنووریان نیـەو ژیری ناتوانێ سنوورێکیان بۆ دانێت ، بۆ وێنە سیفەتی بەخشندەیی‌و بەزەیی ، دەگونجێ بڵێین ژیان تەنیا ئەم ژیانەیەو هیچی‌تر ؟!

نەء دەزانی بۆچی ؟ چونکە مادام خودا خاوەنی سۆزو بەزەیی‌و توانای دەسەڵاتێکی بێ سنوور بێت غەیری خۆشی هەموی حەوجێ‌ی‌بن ، دەبێ ئەو نازو نیعمەتانەی بەغەیری خۆی دەیان بەخشێ دیسان بێ سنوور بن ، چونکە ئەگەر وانەبێت ـ پاکی بۆوی ـ ناچارین بڵێین : یان دڵڕەقی‌و بێ سۆزی پێشان داوە ، یان ڕژدی !! شکی‌تێدا نیـە هـەرکامێکیشیان بڵێ‌ی لە پەروەردگاری مەزن ناوەشێتەوە •

کەواتە دەبێ لەدوای ئەم ژیانە ژیانێکی تریش هەبێت کـە داباریـن‌و هەڵڕژانی سۆزو بەزەیی‌و نیعمەتەکانی خـودای تێدا بەردەوام دەبێت ، چونکە ژیانی دنیا ناگونجێ بڵێین خوا هەمو ڕەحمەت‌و سۆزو میهرەبانی خۆی تێدا ڕەکارخستوە،بەتەعبیرێکی دی ڕەحمەت‌و میهرەبانی خودا هەر

www.alibapir.net

هێندەی لێ چاوەڕوان ناکرێ کە لەم ژیانەدا دێتە بەر چـاوانو پێویستـە ژیانێکی تریش هەبێت ئەوەندە نازو نیعمەتەی تێدا بن کە لە ڕەحمـەتو بەخشندەیی خوا بوەشێتەوە ، پێغەمبـەری خـۆشەویستیش لـەم بـارەوە فەرموویەتی : (ان الله تعالى خلق يوم خلق السموات والارض مئة رحمة ، كل رحمة طباق مابين السماء والارض ، فجعل منها في الارض رحمة فيهـا تعطف الوالدة على ولدها والوحش والطير بعضها على بعض ، فاذا كان يوم القيامة اكملها بهذه الرحمة)[1] .

یانی : خوای بەرز لەو دەمـەیدا کـە بوونەوەری خولقانـد سـەد بەزەییشی هێنایە دی ، هەر یەکێکیان پڕ بەپڕی نێوان ئاسمانو زەوییە ، لـەو سـەدە یەکێکیانـی لەسـەر زەوی دانـا ، بەویـان دایك بەزەیـی بەکۆرپەکەیدا دێتەوەو جانەوەرو پەڕەور سۆز بەرامبەر یەکتر دەنوێنن ، کاتێك قیامەت هات هەر سەدی دەخاتە کار .

جا خوایە بمانگێری لەوانەی چ لەدنیاو چ لـە دواڕۆژدا پشکیـان لەزوربەی بەزەییو سۆزت دەکەوێ .

خوێنەری ئازیزم ئەمە بەرچاییەك بوو سەبارەت بەسەلماندنی ڕاستیەتی ڕۆژی دوایی هیوادارم بایی قەناعەت پێ هێنانو ڕەواندنەوەی تەمو مـژی شكو گومانانی کردبێت .

★ گەوهەری چوارەم :

« تاوو تەئسیری بڕوا بوون بە پاشە ڕۆژ لەژیانی ئینساندا » دەتوانین لەچەند خاڵێکدا کاریگەریەتی بڕوا بەپاشە ڕۆژ بوون بخەینە ڕوو :

یەکەم : پەیدا بوونی ئۆخژنو ئارامی لەدڵدا : ئینسانێك بڕوای بـە زیندوو بوونەوەو دواڕۆژ نەبێت ، ناتوانێ هەست بەئارامیو ئۆخژن بکات

---

(١) (مسلم) ڕیوایەتی کردوە .

www.alibapir.net

لەدڵو دەروونی‌دا ، چونکە دیاردەی مردن لانی کەم هەر بەچەند ڕۆژێك کەڕەتێك وەك دێوە زمەیەك سواری سینگی دەبێو دەستەو یەخەی دەبێو خوتخوتەی مێشکی دەداتو پێی دەڵێت : وامەزانە لەبەر دەستانم قوتار دەبی ، دەم بۆ دەمێ پتر لەمن وەنیزیك دەکەوی‌و تاو بۆتاوێ شەقاوێك بەرەو گۆڕی تاریكو ترووك دەنێ‌ی‌و ئەگەر چەنك بگەیەنیە کەشکەشانی فەلەك ڕۆژێك هەر دێت گیانت لێ دەستێنم دەعەرزیت دێخمو سەربازە چالاکەکانم لەمارو مێروو و مشكو کرمو دووپشكو ... هتد لەجەستەی تەڕو نازەت بەر دەبن وهەر پچکەی بۆ لایەکی دەبەنو پەرەم پەرەم دەبی!!

بەڵێ دیاردەی مردن بۆ ئینسانی بێ بـڕواو لامـەزەب جـەزرەبەو سزایەکی دەروونی زۆر سامناکـەو ژیـن لەئادەمی تـاڵ دەکـات

چونکە بە ڕاستی شتێکی ناخۆشە ئینسان تەنیا ئەوەندە زیانەی سـەو زەوی بژیەت و نەتوانێ دەققەیەکی لێ زیاد کات و هەرکاتێك مردن هات تێکەوە بپێچرێ و بچێتە بن گڵی و ئیدی جارێکی دی هەرگیزاو هەرگیز چاوی گەشی بەژیان هەڵ نەهێنێ !

بەڵام بابای خاوەن بڕواو ئیمان بەگوێرەی ڕێژەی پتەوی بڕواکەی ترسو سامی مردنی لەکن کەم دەبێت،تەنانەت بڕواداری ڕاستەقینە لەوەی وەولای کەوێ کە لەمردنێ ناترسێت بگرە زۆریشی کەیف پێ دێو بـە زەردەخەنەوە باوەشی بۆ دەگرێتەوەو وەك میـوانێکی لەدووڕا هاتوو و ئازیز بەخێر هاتنێ‌ی لێ دەکا . (۱)

---

(۱) محمد اقبال لەوبارەوە فەرموویەتی :

نشانە مرد مؤمن باتو گویم

کە چون مرگش رسید خندان بمیرد

واتە : نیشانەی پیاوی بڕوادارت پێ بڵێم : ئـەو کەسـەیە کە کاتی مردنی هات بە پێکەنینەوە بمرێ .

www.alibapir.net

ئاخر بڕواداریك بزانێت ژیانی دنیای لەئاقار ژیانی بەهەشتیدا وەك گرتووخانە وایە (الدنیا سجن المؤمن) چۆنو بۆ دەبێ بە مردنێ قەڵسو ناسەرسەنگ بێت ؟! ئەرێ بابم کێهەتان دیتوویەتی قوتابی زیرەكو ڕەنجدەر لەوەختی تەواوکردنی تاقی کردنەوەدا ماتەمیو دڵتەنگی دایگرتبێ ؟! ئەمما قوتابی تەمبەڵو تەوەزەلو سەعی نەکەر ئەشەدومیللا زۆر جێی خۆیەتی کە لەکۆتایی تاقی کردنەوەدا نێوچاوانی تێك نێو عەرزێ بەچاوان نەبینێو لەداخو خەفەتان نانی پێ نەخورێو خەوی لێ نەکەوێ ، دەوەڵڵا قوتابی زیرەك بابای مسوڵمانو بڕوادارەو قوتابی تەمبەڵو بڵحیش بابای بێ بڕواو بێ دینە ●

لێرەدا قوڵە نەزیلەیەکم هاتەوە یاد کە نازانم لە چ کتێبێکدا خوێندوومەتەوە : دەگێڕنەوە کاتێك خوای بەبەزەییو کاربەجێ ویستی گیانی ئیبراهیم پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) بکێشێ فریشتەی تەرخان کراوی نارد بۆ ئەو مەبەستە کە (عزرائیل)ە (علیه السلام) پاش ئەوەی ئیبراهیم لە مەبەستی هاتنی (عزرائیل) حاڵی بو پێی گوت : بە پەروەردگارم بڵێ : چ خۆشەویستێکت دیتوە گیانی خۆشەویستەکەی بکێشێ ، دوای ئەوەی (عزرائیل) قسەکەی ئیبراهیمی گەیاند بە خوای زانا ــ هەڵبەتە خوای گەورە پێش ئەوەی ئیبراهیمیش قسە بکات زانیویەتی چی لە دڵ دایە ــ ، خوای بالادەستو میهرەبان فەرمووی : پێی بڵێ ئەدی ئەی ئیبراهیم [1] تۆ چ خۆشەویستێکت دیوە حەز بە چوونە لای خۆشەویستەکەی نەکات !؟ هەڵبەتە ئیبراهیم (صلی الله ــ علیه وسلم) قسەی نەماو عزرائیل ئەوفەرمانەی پێی سپێررا بو بەجێی هێنا ●

---

(١) حەزرەتی ئیبراهیم پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) بە (خلیل الله) خۆشەویستی خودا ناوبانگی دەرکردوە ●

www.alibapir.net

بەڵێ بەڕاستی پەروەروگار ڕاست دەکات کەسێك خوای گەورەی خۆش بوێ‌و پەرێزی خاوێن بێ‌و بڕوای بە بەهەشت هەبێت‌و خۆی بۆ ئامادە کردبێت مردن‌و کۆچ کردنی لە کن دەبێتە شتێکی ئاسایی‌و وەك گەشتێکی خۆشی لە قەڵەم دەدات •

لێرەدا وەڵام دانەوەی پرسیارێك بە پێویست دەزانم کە ڕەنگە خوتخوتەی زۆر دڵان بدات : باشە ئەگەر وایە بۆچی ئینسانی مسوڵمان بە زووترین کات خۆی ناکوژێ یان لانی کەم خۆی بەکوشت نادات بەشکم زووتر بچێتە نێو ژیانێکی خۆشترەوە ؟! •

دەڵێین : مرۆفی مسوڵمان نیعمەتی ژیان‌و تەمەن بە گرانبایی‌ترین نیعمەتی خودا دەزانێ‌و ژیانی دنیابە کێڵگەی دواڕۆژ دادەنێ ، کەواتە فەرزە لەسەری بە پێی توانای ئەو نیعمەتە بپارێزێ‌و لەو کێڵگەیەدا شتا بچێنێ چونکە پەروەردگار فەرموویەتی : (ثم لتسألن يومئذ عن النعيم) التكاثر - ٨ - دوایی لەقیامەتی پرسیارتان لێ دەکرێ دەربارەی نعیمەتەکان • مادام وابێ کەسێك بە خرتوخۆڕایی گەورەترین نیعمەتی خودا زایەکاو بە فیڕۆ بدات سەربارەی ئەوەی کە شتێکی بێ ئاقڵانەی کردوە خواشی لە خۆی زیز کردوەو دەسەریشی‌یەوە ناچێت •

ئەوە لە سەرێکەوە لەسەرێکی تریشەوە ، خۆ ئینسانی مسوڵمان وەك بابای بێ دین‌و لامەزەب خوێڕی‌و بەرهەڵداو بێ‌بەندو بار نیە هەرچی ئارەزووی کرد بیکات ، نا چونکە مسوڵمان بەندەی خوایەو پەیمانی لەگەڵ خواو پێغەمبەردا (صلى الله عليه وسلم) بەستوە کە بە فەرمان‌و دەستوورەکانیانەوە پابەندبێت ، دە یەکێك لە یاساکانی خواو پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) ئەوەیە کە ئینسان‌بۆ خۆی خۆی لە نێو نەبات ، وە بە فیرۆو بێ هوودە خۆی لە قیس نەدات : (ولا تقتلوا انفسكم ان الله

www.alibapir.net

كان بكم رحيما •) نساء ــ ٢٩، خۆتان مەكوژن خوا لەگەڵتان بە بەزەیی یە • (ولاتلقوا بأیدیـكم الی التهلكة ــ) بقـرة (١٩٥) بە دەسـتی خۆتان خۆ مەفەوتێنن •

بەڵێ مسوڵمان هەمو شتێكی بۆ دیاری كراوەو بۆی ڕوون كراوەتەوە كە لە چ كاتێـك دا بۆی هـەیە لەپێناوی خوادا خۆی بە كوشت داو لـە چ كاتێكدا خۆ بە كوشتدان لە ڕێی ئیسلامدا فەرزەو ••• هتد •

پوختەی قسان ئەوەیە كە بڕوا بوون بـە دواڕۆژ وزەو هێزێكی بێ پایان لە دەروونی ئادەمیدا دەڕەخسێنێو دڵی پڕ دەكات لە تیشكی هیواو ئاواتو بـڕوا بـەخۆ بـوویی و مـــەردیو پیـاوەتیو ئازایـەتیو ••• هتدو هەوری ڕەشو دزیۆی ترسو لەرزو نائومێدیو بێ هیوایی لەسەر شاری دڵی ئاوەدانی بە یادی خـواو دواڕۆژێكی خۆشو پڕ لە شـادیو بەختەوەری دەڕەوێنێتەوە •

دووەم : بـڕوا بـەدواڕۆژ بـوون ئـاورو مەشـــخەڵی شـۆڕشی ئازادیخوازانەیە دژی هەرچەشـنە زوڵمو زۆرو بێدادیو ملهـوڕیو دیكتاتۆری یەك دەزانن بۆ ؟! •

چونكە میللەتێك ئیمانی هـەبێت بەوە كە ئـەم ژیانەی دنیا شـوێنی تێدا تاقی كرانەوەیەو شانۆی تێدا نواندنی شانۆگەری ژیانی ئینسـانەكانەو بۆ وەی نەڕەخسێنراوە هەتا هەتایە بەرقەرار بێو دوای بەسـەر چوونی كاتی دیاری كراو (اجل مسمی) تەختەو مەختەو پەردەو كورسیو كەلو پەلەكانی تری ئـەم شـانۆیە تێكـڕا تێكەوە دەپێچـرێنو هـەڵدەگیرێنو سەرلەنوێ شانۆیەكی تریان پێ دروسـت دەكرێ ، بەڵێ ئینسـانێك یان میللەتێك بڕوای وابێت ئەستەمە مەودا بە چ زاڵمو طاغوتان بدات خۆیان لەسەر بكاتە نۆو نیوو بە دڵخوازی خۆی بیان ئاژوێ ، نەتەوەو گەلێك بە ڕاستی بڕوا بە دوا ڕۆژیان لە دڵدا چەسپابێتو بزانن كە (ما الدنیـا فی

www.alibapir.net

الاخرة الا مثل مایجعل احدکم اصبعه فی الیم فلینظر بم یرجع) (١)!
واته : دنیا له چاو (بەهەشت) دواڕۆژدا وەك ئەوە وایه یەكێكتان قامكی بخاته نێو دەریا دەبا سەیری كات ئەندازەی ئەو ئاوەی بە پەنجەیەوە هاتوە چەندە له چاو ئاوی دەریا • (ژیانی دنیاش له چاو بەهەشتێ ئاوایه) ، میللەتێك ئەوە بزانێت چۆن لە پێناوی چوار پاروە نانی چەورو نەرمو سێشەو جێگای خۆش‌و گەرم حۆیان ڕوو زەردو شەرمەزاری لای خوا دەكەن‌و ئەستۆ بۆ زۆردارو فیرعەونان كەچ دەكەن‌و ژیانی بەهەشتێ له قیس خۆ دەدەن ؟!!

ئەمما ئینسانێك یان میللەتێك پێی وابێ كه ئەم ژیانەی دنیا تاقە دەرفەتە هەڵكەوتوەو قەت جارێكی‌دی وای بۆ ڕێ‌ناكەوێت‌و ڕێی دەژینێ ناكەوێ،پێم وابێ گەلێك گەلێك جێی خۆیەتی كه بە هەرنرخێك بوەو بە هەرجۆرێك بوە چەنگیان لەم ژیانە كەمە قایم كردوەو نەیان هێشتوە بە خۆڕایی بڕوات‌و له دەستیان بچێ •

جا ، شكی تێدا نیه كه واقیعی ژیانی • ئەم جۆرە ئینسان‌و میللەتانە هەر ئاوا بوەو مەگەر چۆنەكایی دەنا ڕووی نەداوە لەسەر زوڵم‌و زۆری‌و بێدادی چەوساندنەوە وەدەنگ هاتبن‌و خۆیان فیدا كردبێت •

بەڵێ هەر گەل‌و نەتەوەیەك بڕوا بەقیامەت‌و زیندوو بوونەوەی لە نێودا نەبوو وەك زەوی‌یەكی شۆرەكەو سوێرو بێ تام هیچ جۆرە درەختێكی ڕەوشت بەرزی‌و پیاوەتی‌و فیداكاری‌و خزمەتكردن‌و ... هتدی تێدا ناڕوێ چونكه ئەم خەسڵەتە مەعنەوی‌یە بەرزانە گوڵاڵك نین‌له سەر زبڵی بڕوێن‌و زەمینەیەكی پاك‌و پڕ تام‌و چێژیان گەرەكه ، ئەویش بڕوا بەخوا بوون‌و بڕوا بە دواڕۆژو هەست‌كردنە بە بەرپرسیاری •

---

(١) « مسلم » ڕیوایەتی كردوە •

www.alibapir.net

بەڵێ خوێنەری بەڕێز درەختی خەسڵەتە مەعنەوی یە بەرزەکان مەحاڵە لەسەر زەمینەی بەرژەوەندی یە ماددی یەکان بڕوێن و ڕەگیان داکوتن چونکە گۆزە چی تێدا بێت هەر ئەوەی لێ دەڕژێت و لەسەر سەرانگۆیلکیش دارمێو ناڕوێ •

هەر بۆیەش (ستالین) لەجەنگی جیهانی دووەمدا ناچار بوو سەر لەنوێ کڵێساو مزگەوت و پەرستگاکان ئاوەدان بکاتەوەو پەرە بە خواپەرستی و ئایین پەروەری بدات بۆ خاتری وەی هەست و نەستی ئایینی و خواپەرستی لە دڵی سوپاکەیدا بجووڵێنێ و ئەو هەست و نەستە خوایی یە ببێتە پاڵنەرێکی کاریگەر بۆ هاندانی سەربازەکانی کە خۆیان بەخت کەن و ببنە بەلاگێڕی دەوڵەت و گەل، ئەمما نەك بە دافیعی ئابووری و بەرژەوەندی ماددی ـ وەك مارکس و باقی ڕیش سپیانی بیردۆزەی مارکسیزم دەیان گوت ـ بەڵکو بە دافیعی ڕازی کردنی خوداو وەدەست هێنانی ژیانی هەتاهەتایی بەهەشتی بەرین •

ئاخر براله بڵێ ی یان نەڵێ ی هەر ئینسانێك بیگری خۆویست و بەرژەوەند دۆستە ، بێگومان ئینسان کە بەرژەوەندی یە ماددی یەکانیشی دەوێ و هەوڵیان بۆ دەدات بۆ تێر کردنی ئەو (خۆ) یە یەتی و بو پاریزگاری کردنیەتی ، دەی باشە پێم ناڵێ ی ئەو ئینسانە ـ تاك یان کۆمەڵ ـ چۆن دەست بەردار دەبێت لەو (خۆ) یەی کە هەمو بەرژەوەندی یە ماددی یەکانی دەکاتە بەلاگێڕ ، لە پێناوی بەرژەوەندی ماددی دا ـ کە بریتی یە لە پاراستنی دەوڵەت ـ ئاخر چۆن ئینسان شتێك بکاتە بەلاگێڕی خۆی دوایی دیسان خۆی دەکاتەوە بەلاگێڕی ؟!!

هەر لەم هەڵوێستەدا کە ڕێچکە نائیسلامی یەکان زاریان دەبێتە تەڵەی تەقیوو هیچ وەڵامیان پێ نادرێتەوە بەرزی ئیسلام و گونجانی لەگەڵ سرووشتی ئینساندا دەردەکەوێ ، چونکە ئیسلام دەڵێت : وەرە ئەی

www.alibapir.net

گەل خۆت بەخت کە لە ڕێی پاراستنی گەلو میللەتدا بۆ وەی خوا لێت ڕازی بێو هیچ بەخەم ئەم ژیانە شتەوە مەبە کە لەدەستت دەچێ چونکە خوای بالآدەستو بە بەزەیی بەهەشتێکی ڕازاندۆتەوە بۆ ئەوانەی لە قسەو فەرمانی دەرناچن هێندەی ئاسمانو زەوی بەرینەو ژیانی دنیا لەچاو وی وەك دڵۆپە ئاوێك وایە لە ئاقار زەریایەکدا .

کەواتە ئیسلام هەر لەو دەمەیدا کە داوای شتێك لە ئینسان دەکات بریکار (بدل) ێکیشی لە جێیدا دەداتێ کە هەزاران جار چاترە لەوەی دەیبەخشێ کەواتە خوا گوتەنی ئینسان سەودایەکی لەگەڵدا دەکرێ فرە قازانج دەکات (ان الله اشترى من المؤمنين انفسهم واموالهم بأن لهم الجنة) توبة - ١١١ - خوا ماڵو نەفسیلە بڕواداران کڕیوەو بەهەشتیان دەداتێ .

لێرەدا ئیسلامەتی ڕاست وەك ئەو بابایەی کردوە کە دەیەوێ لە بازاڕی شتێك بکڕێو کە دەچێتە کن کابرای دوکاندارو مامڵەتی لەگەڵدا دەکات بەرلەوەی شتە کڕراوەکەی لێ وەرگرێ هەقەکەی دەداتێ ، ئەمما ئەو ڕێچکەو بیردۆزانەی کە دەیانەوێ ئینسان هەڵنێن بۆ خۆبەختکردنو خزمەتو فیداکاری بێ ئامادەکردنی زەمینەو پاڵنەرێکی گونجاوو ڕاست وەك ئەو کەسانەم دێنە بەرنیگا کە دەیانەوێ بچنە بازاڕی شمەکی بکڕن ئەمما حەشیای خوایان دە باخەڵێدا نیە کە دوایی لەبەرامبەردا بیدەن بە بابای شمەك فرۆش !! شکی تێدا نیە کە بەدەستی خاڵی دەگەڕێنەوەو کەس ناڵێ لەکوێڕا هاتوون !!

پیرەمێردی شاعیریش ڕەحمەتی خوای لێ بێ زۆر ڕاستی گوتوە :

پیاوت نارد بۆ ئیش قووەتی بەرێ

سەعات قورمیشی نەکەی ناگەڕێ

www.alibapir.net

سێیەم : گرنگیو بڕوا بـە دواڕۆژ بوون لـە پێکـەوە بەسـترانی کۆمەڵگاو پاراستنی بەرژەوەندییەکانیدا :

ئایا ئەو خەڵکەی لە کۆمەڵگایەکدا دەژیات کە ئەندامەکانی بڕوایان بە زیندوو بوونەوەو سزاو پاداشو بەرپرسیاری نیەو لەسەر ڕەوشـتو ئاکاری بڕوادارانە بارنەهێنراونو فرچکیـان بە خۆشـیو لەزەتی ژیانی بەهەشتو سامو هەیبەتی نێو دۆزەخەوە نەگرتوە چ شـتێك بەرگرییان لێ دەکات کە بەکاری بەدو ناڕەوا هەستن .

ئایا میللەتێك بڕوای بە سزاو جەزرەبەی ئاوری جەهەندەم نەبێو بە هەوبای نازو نیعمەتەکانی بەهەشتێ نەبێت چ شتێك بەرهەڵستی دەکات لە تاوانو سەرپێچیو زیان بە خەڵك گەیاندن ؟!

ئایا میللەتێك هەست بە چاوەدێری خـوا نەکـات و پێی وابێ وەك پاتاڵێکی بێساحێب خوێڕی کراوەو بەرهەڵدای وەڵاتی کراوەو ڕێشمەی لەسەر داماڵراوە ، هەر کام لـە ئەندامەکانی چ شـتێك ڕێی لێ دەگرێ کە بکەوێتە دووی نەفسو ئارەزووەکـانیو بێجـگە لە بەرژەوەنـدییە شەخسییەکانی خۆی هیچ شتێکی دی بەبیردا نەیەت ؟!! ..

ڕەنگە بەعزە کەسێکی سـادەزەینو بێ ئەزمـوون بێژن : چۆن چ شتێك بەرگری لێ دەکات ؟! قانوونی سزادان !! بەڵام پێویستە لە وەڵامی ئەم قسە سادەیەدا بگوترێ :

١ ـ قانوونی سزادان نە دەستی وەهەموو جێیان ڕادەگات وە نـە توانای بەسەر هەموو کەسدا ڕادەشکێ ، بەڵـکو وەك گوتراوە : یاسـاو دەستوورەکان وەك تەونیجاڵجاڵووکە وان ئەوانەی وەك مێشو مەگەزو مێشوولەو پەپوولە هێدیو مەندو هێواشن دەیان گرێو ئەوانەش کە وەك زەردەواڵەو زەنگەسوورە وریاو بێعارو بە هەڵیمن قوتاریان دەبێت .

www.alibapir.net

٢ ـ ئەگەر گریمان قانوونەکان توانیان هەموو میللەت بخەنە ژێر ڕکێفی خۆیانەوە خۆ ناتوانن ئەوانەی کەئەوانیان داناوە بیانخەنە بەر تەوژمی خۆیانەوە ، نەخێر دەسەلاتو تەوژمی قانوونو دەستوورەکان بە تەنێ وا لە هەموو خەلکی بکات کە پابەندبن بە ڕژێمی ولاتەوەو شیرازەی کۆمەلگا نەپچڕێنن ، چونکە ئینسان هەر هێندە لە دەستوورو قانوونان دەڕەوێتەوەو لێیان دەترسێت کە مەترسی سزا درانی لەبەر بێو بە کوردی چاوی لە قەمچیو کوتەك بێت بەلام ئاخر هەموو دەمێ ئەو کوتەکە لە کوێ بو هەتا بابای تاوانباری پێ چاوترسێن بکرێو پێی لە خەراپەکاری وەڕەوێنرێ ؟!!

بەلام کە ئیمانو بڕوا هەبو ئینسان مەگەر چۆنەکایی دەنا حەوجێی بە قانوونو سزادان ناکات چونکە ئەو ئیمانو بڕوایەکەی بە سەریەوە چاودێرەو نایەلێ پێ خوار دانێت کە ئاگاداری دەکاتەوە ، لە مێژووی ئیسلامیشدا ئەوەندەمان نموونە هەیە لەم بارەوە کە لە ژمێرە نایەن بەلام کورد گوتەنی : (لوێچکێ نموونەی تەغارێکە) ئێمەش یەکێك لەو ڕووداوانە بە نموونە دێنینەوە :

شەوێکی عومەری کوڕی خەتتاب خەلیفەی مسولمانان ـ خوای لێ ڕازی بێ ـ بە کۆلانەکانی شاری مەدینەدا دەگەڕا بۆ وەی بزانێ هەستو خوستی نێو شار چیە لەیەکێك لە مالەکاندا گوێی لەم وتووێژە بوو :

دایك : دەهەستە کچم بچۆ نەختێك ئاوێ بکە نێو شیرەکەوە با زۆر بێ • کچ : ئاخر دایە عومەر (گەورەی مسولمانان) نەهی کردوە لەوە •

دایك : دەبڕۆ کچم برۆ خۆ عومەر ئاگای لێ نیە •

کچ : جا خۆ دایە ئەگەر عومەر ئاگای لێ نیە خوای عومەر ئاگای لێیە !! •

www.alibapir.net

بەڵێ لـە کۆمەڵگای ئیسلامیدا لەو دەمەدا کە دەستی قانوون چیدی بڕ ناکا دەستی بڕواو ئیمان دێتە کایەوەو ترس‌و حەژمەت لە دڵی ئینساندا دەڕەخسێنێ‌و نایەڵێ شیرازەی کۆمەڵ بپچڕێنێ ، ئەمما لە کۆمەڵـگای کوفردا ئەو دەستە نیە •

ئەوە لەسەرێکەوە ، لەسەرێکی دیشـەوە لەکۆمەڵگای ئیسـلامیدا هەرکام لە ئەندامانی کۆمەڵگا خوا خوایەتی ئیشێکی خێری بۆ هەڵکەوێ کە هێنانەدی سوودو بەرژەوەندییەکی خەڵکی تێدا بێت بەشککم بە هۆی ئەوەوە پاداشێکی بۆ بنوسـرێ تا تـەرازووی خێـرانی پێی گـرانبێت لەڕۆژی دواییدا ، کـە ڕۆژێکە کـەس دەفـریا کەس نایـەو منـداڵی شیرەخۆرە لەحەژمەتان سەری سپی دەبێ‌و ئینسانی ئازاو بە جەرگ لەخۆ دەچێ •

بەڵێ کۆمەڵگای ئیسلامی دەزانن کە پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرموویەتی : (اتقوا النار ولو بشق تمـرة) [1] خۆتان لە سـزای خوا بپارێزن ئەگەر بەلەتکە دەنکە خـورمایەکیش بێ !! کەواتە هـەر خـوا خوایانە ئیشێکی چاکیان بۆ هەڵکەوێ تا هەڵی کەنە سەرێ‌و بە ئومێـدی خزمەت کردن بەخەڵك‌و ڕازی کردنی خوا جێبەجێی کەن •

ئەمما ئەم جۆرە پاڵنەرە لە کۆمەـڵگای بێ دین‌و بێ بڕوادا بـەدی ناکرێ‌و لە سۆنگەی ئەوەشەوە لەباتی کۆمەڵگایەکی خێر خـواو کومەڵ دۆست‌و خواپەرست کۆمەڵگایەکی شەڕخواو خەڵك نەویست‌و خۆپەرست بەچاو دەنگێوین •

خوێنەری ئازیزم : ئەمە کورتەیەك‌بوو لە تەفسیری ئایەتی چوارەمی ئەم سووڕەتە مەزنە ، ئەمما نابێ وابزانی کە لێفـەم بۆ لەسـەر هەتیوان

---

(١) بخاری‌و مسلم ڕیوایەتیان کردوە •

www.alibapir.net

هەڵداویەوەو هیچ نــەماوە بیڵێم دەربارەی ئــەم ئایەتە پیرۆزە پڕ پیــتو پێزە ، ئێستاش نۆرەی ئایەتی پێنجەمینە .

تەفسیری ئایەتی پێنجەم

« ایاك نعبد وایاك نستعین » بــەس تۆ دەپەرســتینو هــەر لــەتۆش یارمەتی دەخوازین .

مانای وشــەکان

ایاك : بەس تۆ ، لێرەدا وشەی (ایاك) بەرکار (مفعول)ە وپێش کارو کاراکەی کەوتوە .

نعبد : دەپەرستین ، لێرەدا (نعبد) کە کارو کارا (فعل وفاعل)یــە کەوتۆتە دوای بەرکارەکەیەوە ، ئەم شێوازەش کــاتێك بەکاردێنرێ لــە زمانی عارەبیدا کە بابای قســەبێژ بیەوێ کارەکــە ، یان وەســفەکە لــە بەرکارەکەدا کورت کاتەوەو بەوەوە تایبەتی کات . کەواتە لێرەدا پەرستن (عبادة)ە کە کورت کراوەتەوە لە دوێنراو (مخاطب)دا کە پەروەردگاری مەزنە .

ئێستاش نۆرەی دەرهێنــانی برێك لە گــەوهەرە گرانبایییەکــانی دەریای بێ پایانی ئەم ئایەتە پڕ پیتو پێزەیە :

★ گەوهەری یەکەم :

خواپەرستی (عبادة) یانی چیو بەکێ دەگوترێ خواپەرست (عابد)؟!
(راغب الاصفهانی) لە مانای (عبادة)دا دەڵێ : (العبــودیة : اظهار التذلل ، والعبادة ابلغ منه لانه غایة التــذلل ولایســتحقها الا من له غایة الافضال وهو الله تعالى ولهذا قال (الا تعبدوا الا ایاه) .

www.alibapir.net

یانی : بەندایەتی واتە : پێشاندانی گەردن کەچی ، بەڵام خواپەرستی (عبادة) لە بەندایەتی پڕ ماناترە چونکە (عبادة) ئەوپەڕی گەردین کەچی‌یەو ئەوەش کەس شایانی نیە ئەوە نەبێ کە ئەوپەڕی چاکەو منەتی هەیە - بەسەرمانەوە - کە خوای بێ هاوتایە ، جا بۆیەش فەرموویەتی (بێجگە لە وی کەس مەپەرستن) .

هەروەها دەڵێت : (والناس في هذا ضربان) عبد لله مخلصا وهو المقصود بقوله : (ان عبادي ليس لك عليهم سلطان .) ، وعبد للدنيا واعراضها ... واياه قصد النبي (صلى الله عليه وسلم) بقوله : (تعيس عبدالدرهم ، تعس عبدالدينار) وعلى هذا النحو يصح ان يقال : ليس كل انسان عبدا لله فان العبد بهذا المعنى بمعنى العابد ..) .

واتە : خەڵك لە بەندایەتی‌دا دوو جۆرن ، هەیانە بەتەنێ بەندەی خوایە لەم ئایەتەش‌دا ئەم جۆرە (بەندە)یە مەبەست بوە : (ان عبادي ليس لك عليهم سلطان) بەندەکانی من تۆ دەسەڵاتت بەسەردا ناشکێن . هەشیانە بەندەی دنیاو شتەکانیەتی ... پێغەمبەریش (صلى الله عليه وسلم) ئەم جۆرەی مەبەست بوە کە فەرموویەتی : (نەگبەتی‌و بێ خێری بۆ بەندەی درەم ، نەگبەتی‌و بێ خێری بۆ بەندەی دینار .) بەم پێ‌یە ڕاستە بگوترێ : هەمو ئینسانێك بەندەی خوا نیە ، چونکە بەندە بەم مانایە واتە گەردنکەچ‌و پەرستار[1] . (کەواتە ئیسان چی خۆش بوێ‌و گەردن کەچی بۆ بکات ئەو شتەی پەرستوەو بەخوای خۆی حسێب کردوە .).
دیسان (راغب) دەڵێ :

(ويقال طريق معبد اى مذلل بالوطء ، وبعير معبد اى مذلل بالقطران وعبدت فلانا اذا ذللته واذا اتخذته عبدا قال تعالى (ان عبدت بني اسرائيل)

---

(١) ئەوەی نێوان دوو کەوانەکە بۆ خۆم نووسیومە .

www.alibapir.net

واته : وه دهگوترێ ڕێیهکی (معبد) واته گهردن کهچو خۆش کراو بهم هۆی پێدا ڕۆیشتن ، وه حوشترێکی (معبد) یانی مل پێ کهچ کراوو ژێر دهست کراو به قهتران[٢] ، وه دهڵێی (عبدت فلاناً) ئهگهر ملت پێ کهچ کردبێو بارت هێنابێ یان کردبێتت بـه کۆیله (عبـد)، خـوای گهوره فهرموویهتی : (ان عبـدت بنی اسرائیل) یانی (بنی اسرائیل)ت کردوه به ژێر دهستهو فهرمانبهری خۆت ـ ئهی فیرعهون ـ •

مامۆستای خوا لێخۆش بوو (ابو الاعلى المودودی)یش لهم بارهوه دهڵێت : (مانای (عبودة ، عبودیة ، عبدیة) له گۆشهنیگای زمانهوه بریتییه له : ئهستۆکهچیو خۆ بهکهم پێشاندان ، یانی ئینسان له ئاقار یهکێکدا گهردن کهچ بێو به ئـیرادهو ویستی وی بهڕێوه بچێو هیـچ جـۆره لاموجوومیو سـهرهخـۆریو بهرههڵستییهك نهکات له ئاقـار ئهمـرو فهرمانهکانیدا ، لهههڵسو کهوتو ڕهفتارو کـرداریدا تهنیا ڕهزامهندی وی ڕهچاو بکاو به پێی ویستو خواستی وی بژیهت)[١] •

باقی سهرچاوهکانی تریش له تهفسیرو کتێبه زمانهوانییهکان ، ههمان مهبهست دووباره دهکهنهوه لهگهڵ جیاوازی شێوازی دهربڕیندا •

کهواته ئێستا لهبهر تیشکی قسهی زمانزاناندا دهتوانین بڵێین :

(عبادة) خواپهرستی واته گهردنکهچیو فهرمانبهری کردن تهنیـا بۆ خوا ، واته ههڵسو کهوت کردنو بهڕێوه چوون لهههموو لایهنهکانی

---

(٢) (قطران) ماددیهکی شلهوچهوره له هێندێك درهخت وهردهگیرێ وهك سنهوهبهر (کاژ) • سهیری (المنجد) بکه لاپهڕه (٦٣٨) پیتی (ق) چاپی (٢٢) •

(١) سهیری (المصطلحات الاربعة) تهرجهمهی فارسی، لاپهڕه (١٦٧) بکه ، چاپی سێیهم •

www.alibapir.net

ژیان‌دا بەپێی ڕێنموونی‌یەکانی خواو پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم)، بەڵێ خواپەرستی یانی پابەند بوون بە بەرنامەو ڕێبازی وی‌یەوەو فڕێدانی هەر ڕێچکەو کوێرە ڕێ‌یەکی تـر کە غەیری خـوا دایناوەو نەخشـەی کێشاوە ، وە خواپەرستی واتە گوێ شل نەکردن‌و بە هیچ حسێب کردنی قسەی هەر کاربەدەست‌و ڕدێن سپی‌یەك کە قسەکانی لە کانیاوی ڕوونی ڕێبازو دەستووری خوا هەڵنەهێنجاوەو دەیەوێ خـۆی لە مەردوم بکـاتە خواو تەمایەتی فـیرعەونایەتی‌یان بەسـەردا بکاو دەستوورو یاسـایان بۆ دانـێ •

ئێستاش بۆ خاتری وەی چاتر مەسەلەکە ڕوون بێتەوەو هیچ کەس لەم بارەوە گرێ کوێرەی لە دڵی‌دا نەمێنێ با سـەرنجێکی قورئانی قسـە لەجێ بدەین‌و بزانین لەو بارەوە ڕای چۆنە :

١ ـ لە سوورەتی (مؤمنون)دا دەفەرموێ : (ثم ارسلنا موسـى واخـاه هرون بآياتنا وسلطان مبين الى فرعون وملئه فاسـتكبرو وكانوا قوما عالين فقالوا انؤمن لبشرين مثلنا وقومهما لنا عابدون !) ٤٥-٤٦ •

یانی : دوایی (موسی)و (هارون)ی برای‌مان بە نیشـانە گەلێك‌و دەسەڵاتێکی ئاشکراوە ڕەوانەی لای فیرعەون‌و دارو دەسـتەکەی کرد ، ئەمما ئەوان خۆیان بە زڵ گرت‌و میللـەتێکی سـەرکەش بوون ، گوتیان چۆن بڕوا بە دوو ئینسانی وەك خۆمان دێنین ، سـەربارەش میللەتەکەیان گەردن کەچمان‌و دەمان پەرستن ؟!

لێرەدا فیرعەون‌و دارو دەستەکەی بێ پەردە دەڵێن میللەتی (موسی) کە (بنی اسرائیل)ە ئێمە دەپەرستن ، شکیشی تێدا نیە کە مەبەست لە وشەی (عابدون) لێرەدا نوێژو ڕۆژوو بۆکردن نیـە بەڵکو مەبەسـت گەردن کەچی‌و پابەندی ئەو میللـەتەیە بە ئەمرو نـەهی‌و دەسـتوورو بەرناوەی فیرعەونەوە •

www.alibapir.net

٢ ـ هەروەها فەرموویەتی : (وتلك نعمة تمنّها عليَّ ان عبـدت بنى اسرائيل) •

شـعراء ـ ٢٢ ـ •

واتە : ئەوەش کە منەتێکە بە سـەرمدا دەکەی لە ئەنـجامی ئەوەوە بوو کە تۆ ـ ئەی فـیرعەون ـ (بنی اسـرائيل)ت کردبوو بە بەنـدەی خۆت • (١)

٣ ـ دیسان فەرموویەتی : (ولقد بعثنا في كل امة رسولا ان اعبدوا اللـه واجتنبوا الطاغوت) نحل ئایەتی (٣٦) •

٤ ـ لە جێیەکی تر فەرموویەتی : (والذين اجتنبوا الطاغوت ان يعبدوها وانابوا الى الله لهم البشرى) زمر ، ئایەتی (١٧) •

یانی : وە ئەوانەی خۆیان لە پەرستنی طاغووت پاراسـتووەو بۆ کن خوا گەڕاونەوە موژدەیان پێ دەدرێ •

٥ ـ لە شوێنێکی دی فەرموویەتی : (الم اعهـد اليـكم يابنى آدم ان لا تعبدوا الشيطان انه لكم عدو مبين ؟) یس ئایەتی (٦٠) •

یانی : ئەی وەچەی ئادەم ئەدی ڕام نەسپاردن کە شەیتان نەپەرستن چونکە ئەو دوژمنێکی ئاشکرایە بۆ وە ؟!

٦ ـ دیسان فەرموویەتی : (اتخـذوا احبارهم ورهبـانهم اربابا من دون

---

(١) ئەم ئایەتە : (وتلك نعمة تمنها علي •• الخ) قسـەی (موسى)یە (عليه السلام) لە وەڵامی فیرعەوندا کە پێی گوت : (الم نربّك فينا وليدا ؟ ئایا ئێمە بە منداڵی بە خێومان نەکردی ؟ (موسى) لێرەدا دەیەوێ پێی بـڵێ : بۆیە ئەمن لە ماڵێ تۆدا بـەخێوکرام چـونکە نەتەوەی من (بني اسرائيل) ژێردەستەی تۆ بوون •

www.alibapir.net

الله والمسيح ابن مريم وما امروا ليعبدوا الها واحدا ••) توبة ئایەتی (٣١) •

یانی : قەشەو پاپاکانیانو (عیسی)ی کوڕی مریەمیان کردە یاسا دانەرو فەرمانڕەوا لە باتی خوا ، فەرمانیشیان پێ نەکرابو کە غەیری خودا کەسیتر بپەرستن •

٧ ـ لە سووڕەتی (اعراف)دا خوای باڵا دەستو بە بەزەیی دەربارەی هەر کام لە نوح و هود و شعیب کە هەر سێکیان پێغەمبەری خوا بوون دەفەرموێ :

(ولقد ارسلنا نوحاً الی قومه فقال یاقوم اعبدو الله مالکم من اله غیره •••) (والی عاد اخاهم هودا قال یاقوم آعبدوا الله مالکم من اله غیره) (والی مدین اخاهم شعیبا قال یاقوم اعبدو الله مالکم من اله غیره ••) دەبینین هەرکام لەم پێغەمبەرانە (صلی الله علیهم وسلم) فەرموویەتی : (گەلۆ خوا بپەرستن چ پەرستراوی دیکەتان نین) !!

خوێنەری ئازیز لەوەوە کە ڕابورد وەك مانگی چواردە دەرکەوت کە وشەی (عبادة) چەمكو واتایەکی یەکجار بەرینو بەرفراوانی هەیەو کورت کرانەوەی لە چوارچێوەی بەجێ هێنانی دروشمەکاندا ـ وەك زووربەی مسوڵمانانی ئێستا دەیکەن ـ بە هیچ کلۆجێك لەگەڵ دەقەکانی قورئانی قسەلەجێدا ناسازێ •

بەڵێ (عبادة) لە ڕوانگەی مەکتەبی یەکتاپەرستی ئیسلامەوە واتە : تەنیاو تەنیا ئەستۆ کەچ کردنو فەرمانبەری کردن بۆ خواو فڕێ دانی هەموو چەشنە کۆیلایەتیو بتپەرستی یەك ، جا کەیفێ خۆیەتی ئەو بتە کە دەپەرسترێ لەباتی خوا یان وێڕای خوا ، دارو بەردە ، ڕووەکە ، ئاژەڵە ، شەیتانە ، ئینسانە ، ئینجا ئەو ئینسانەش کەیفێ خۆیەتی ڕەشە ،

www.alibapir.net

سووره ، سپی‌یه ، زەردە ، فەڕەنسگی‌یه ، ڕوسیایی‌یه ، عارەبه ، کوردە ، .. هتد هەرچی هەیه با ببێ ، مادام لەباتی خوا یان وێڕای خوا پەرستراو فەرمانبەری لە قسەو فەرمانو یاساو دەستوورەکانی کرا ـ ئەو قسەو فەرمانو یاساو دەستوورانەی کە لە سەرچاوەی ڕوونی ئیسلامەوە هەڵی نەهێنجاونو بەپێی هەواو ئارەزووی خۆی دایناون ـ ئەوەکراوە بە خوایەکی ساختەو لەجێی خوای ڕاستەقینەدا دانراوە .

بەڵێ خوێنەری خۆشەویستم : لە وەوە کە ڕابورد دەرکەوت کە مەرج نیه هەتا نوێژ بۆ یەکێك نەکەی‌و ڕۆژووی بۆ نەگری‌و کڕنووشی بۆ نەبەی بە پەرستراوت نەژمێررێ با لەهەمو کاروبارو هەستانو دانیشتنێکی ژیانیشتدا پابەندی بەرنامەو گوێ لەمستی قسەو ڕێنموونی‌یەکانی بی !!

جا ئێستا ئەگەر خوێنەری ئازیزم پڕ بە زاری پێبکەنێ بەوانەی دەڵێن : باشە چ دەبێ ئەگەر ئێمە وێڕای مسوڵمانێتی‌و خواپەرستی سوودیش لە بیرو باوەڕو بەرنامەکانی دیکەش وەرگرین لە بواری سیاسی ئابووری وکۆمەڵایەتی‌و ... هتد دا ، هیچ خەتای ناگرم و چ گلەیی‌یانی لێ ناکەم .

چونکە ئەو زەینکورتو لە خوا بێخەبەرانە نازانن کە خوا فەرموویەتی : (ان الله لایغفر ان یشرك به ویغفر مادون ذلك لمن یشاء) نساء ـ ٤٨ .

یانی : خوا نابوورێ‌و چاوپۆشی ناکات کە هاوتاو شەریکی بۆ دابنرێ ئەمما غەیری ئەمتاوانە لە هەموو تاوانێکی تر ـ کە بیەوێ ـ دەبوورێ !!

بەڵێ ئەو لە ئیسلام بێ خەبەرانە نازانن کە بەم قسەیەیان خوای گەورە وەدرۆ دەخەنەوە !!ئەدی خوای کاربەجێ نافەرموێ :(الیوم اکملت

www.alibapir.net

لكم دينكم •••) مائدة ـ ٣ ـ واتـه : ئەمڕۆ ڕێبـازەكەتانم بۆ تـەواو كردن • ؟! ••• خوای كاربەجێو زانا دەفەرموێ ڕێبازی خـوا (دینی ئیسلامەتی) تەواوەو هیـچ كـەمو كەسـری تیـدا نیە بەڵام ئەو لەخوا بێخەبەرانە دەڵێن : جا چ دەبێت ئەگەر لە بیردۆزە دەسكردەكان سوود وەرگرین لەلایەنەكانی سیاسیو ئابووریو كۆمەڵایەتی دا !!

گوایە خوای باڵادەسـت ، ئەو پـەروەردگارەی ئـەم بوونـەوەرە زەبەلاحەی ڕەخساندووەو ڕێكخستوە تەنیا لەلایەنی مەعنەویو ڕوحیدا پسپۆڕەو سیاسەتو میاسەتو باقی شتەكانیتر نازانێ ؟!

(سبحان الله عما یقول الظالمون علوا كبیرا) پاكیو بێ خەوشییەكی بێ وێنە بۆ خوا لەوەی كە ستەمكاران دەیبێژن ، (كبرت كلمة تخـرج من افواههم ان یقولون الا كذبا) كهف ـ٥ـ وشەیەكی فرە زل لەزاریان دێتە دەرێ ، بێجگە لەدرۆ هیچیتر نیە •

ئێستا كە پێم وابێ تا ئەندازەیەك واتاو چەمكی وشەی (عبادة) مان ئاوەڵا كردەوە با دەست كەین بە تێوەڕامانی گەوهەری دووەم •

★ گەوهەری دووەم :

خواپەرستی لە ئیسلامدا لەسەر بنەمای خۆشەویستی ڕۆنراوە[1] : چۆنیەتی دەرهێنرانی ئەم گەوهەرەش لەدەریای پڕ خـەزێنەی ئەم ئایەتەدا ئاوایە :

---

(١) هەرچەندە لەكاتی توێژینەوەی ئایەتی سێیەم « الرحمن الرحیم »دا گەوهەری سێیەممان بۆ ئەم باسە تەرخان كردوە ، بەڵام باسـەكە هێند گرنگو بایەخدارە ئەم گەوهـەرەو دەیان گەوهەری تریشی بۆ بكرێنە ملوانكە ئێستا هەركەمە ••

www.alibapir.net

دوای ئەوەی بابای بڕوادار خـوای خۆی ناسیو سوپاسو ستایشی کردو بڕوای کـرد بە ژیانێکی دی دوای مـردن ، کە هـەرکام لـەمانە بزوێنەری هەستی خۆشەویستیو ڕێزن بەرامبـەر بە خوا ، دوای ئـەوە یەکسەر گوتی : (ایاك نعبد ..) هەر ئەتۆ دەپەرسـتین ، کەواتە خـوا پەرستی یەکە ئەنجـامی وتووێژەکەی پێشـەوەیە هـەروەك چـۆن ئـەو مەڕدارانەی هاوینان دەچن بۆ کوێستانەکانی شـاخی (قەنـدیل) ئەگەر لێیان بپرسی بۆچی دەچن بۆ وێ ؟ دەڵێـن : جـونکە ئاوو هـەوایەکی سازگارو کانیو سەرچاوەی ساردو زەمەندو لەوەڕی چاکی لێیە ، کەواتە چوون بۆ کوێستانەکانی (قەندیل) چەنـد بالْـەرێکی هـەیە کـە وەك کۆڵەکان لەسەریان بەندە .

دە کتومت مەسەلەی پەرستنی پەروەردگاریش بەم چەشنەیە ، بۆیە مسوڵمان خوا دەپەرستێ چونکە بەدیهێنەرەو خاوەنی هەمو سـیفەتێکی بەرزی خوایەتییەو سوپاسو سـتایش هەر شـیاوی وییەو گـەورەی ڕۆژی پاداشو سزایە ـ هەڵبەتە مسوڵمان پتر تەمای پاداشـیان هـەیە تا سزا ـ جا لە سۆنگەی ئەمانەوە دەیپەرستن ، کەواتە پەرسـترانی خوای مەزن ئاکامی خۆشەویستی بەندەکانە بەرامبەر بە وی ، چونکە هـەرکام لەو عامیلانەی ڕابوردن وا لەئینسـان دەکات خـوای خۆش بوێ چ جای هەموشیان خڕوەبن . ئینجـا کەسـیش شـکی لەوەدا نیە کە خـوای بێ هاوتاش ئەو جۆرە بەنـدانەی خۆش دەوێ چونکە ئەو هـەر بەرلەوەی بەندەکانی بیناسنو بی پەرستن چـاکەی لەگەڵدا کـردوونو خۆشـی ویستوونو ڕێزی لێ گرتوون ! مادام وابێ ئێستا کە بەندەکانی ئەستۆی بۆ کەچ دەکەنو بەتاقە سەردارو گەورەو پەروەردگاری خۆیانی حسێب دەکەن حەوجار حەوجار خۆشی دەوێن .

www.alibapir.net

بەڵێ بنج و بناوانی خواپەرستی خۆشەویستی یە ، بەڵام ئایا هەموو کەس بۆی هەیە لافی ئەوە لێبدات کە خوای خۆش دەوێ و دۆستایەتی لەگەڵ خوادا بەهێزو پتەوە ؟![1] .

هەڵبەتە نەء بەڵکو پێویستە ئەوانەی خوایان خۆش دەوێ و ڕێزی لێ دەگرن درووشم و نیشانە گەلێکیان پێوە بێت کە لەوانەی خوایان خۆش ناوێ جوێیان دەکاتەوەو هەڵیان داوێرێ .

چونکە ئیمان و بڕوا کە ڕیشەو بنەماکەی خۆشەویستی یە هەست و نەست و عاتیفەو سۆزێکی دەروونی یەو لەبەر چاوان پەنهان و شێراوەیەو هەستی پێ ناکرێت ، بەڵام ئەو هەست و نەست و عاتیفەو سۆزە دەرونی یە دیمەن و ڕواڵەتێکی بەرچاوو دیتراویشی هەیە کە دەکرێتە نیشانەو درووشم و بەڵگەی هەبوونی ، واتە ئیمان و بڕوا دوو دیوی هەیە دیوێکیان شێراوەو پەنهانەو خوا نەبێ کەسی پێ شارەزا نیە ، دیوەکەی دیشیان دیتراوو ئاشکرایەو هەموو کەس دەیبینێ ، ئەویش بریتی یە لەو کردارو ڕەفتارو ڕەوشت و ئاکارەی کە ئینسانی ئیماندار پێی هەڵدەستێ و دەیکاتە بەڵگەو شایەت و تەرجەمەیەکی واقیعی بۆ ئیمانەکەی .

بەڵێ کەسێك کەسێکی یان شتێکی خۆشبوێ لەپێناویدا ڕەنج دەداو تێ دەکۆشێ بۆ وێنە : دەبینین ئەو جحێڵانەی دڵدارن و ئافرەتێکیان

---

(1) کەرەتێکی لە کۆڕێکدا لەگەڵ یەکێك لەدانیشتوان بوو بە موناقەشەمان ئەو ئیدیعای ئەوەی دەکرد کە هیچ کەس نیە هێندەی وی خوای خۆش بوێ و دۆستایەتی لەگەڵدا پتەوبێت ، ئەمما نوێژو باقی ئاکارە ئیسلامی یەکانی تریشی تێدا نەدەبینرا ، کەپێشم دەگوت : مادات خوات خۆش دەوێ چما پابەندی فەرمانەکانی نابی ! زمارەگەلێك عوزرو بەهانەی بێ جێی دێنانەوە ، جا ئەوچەند دێرەی سەرێ وەڵامی ئەو جۆرە کەسانە دەدەنەوە .

www.alibapir.net

خۆش دەوێ هەر شتێكی لەتواناو بڕستیان دابێ لەپێناویدا بەخت دەكەن، بەڵكو زیاد لەوەش جاری وایە لەپێناوی یارو خۆشەویستەكەیاندا مل دەبەر كاری وا ڕادەكەن كە بەهیچ كێشانەو پێوانەیەكی ژیرانە ماقووڵ نیە، لێرەدا قووڵە نەزیلەیەكم هاتەوە یاد :

دەڵێن كەرەتێــكی سـلێمان پێغەمبـەر (علیـه السـلام) بـە لای مێروولەیەكیدا ڕابوورد كە سەرگەرمی گواستنەوەی گردێكی گەورە بو كە كرابوو بە مارەیی خۆشەویستەكەی سولەیمان لێی پرسـی : جا خۆ ئەگەر هەزار ساڵیش بژیەی ئێستا هیچ بە هیچ ناكەی چما بـە خۆڕایی خۆت ماندوو دەكەی ؟! •

مێرووله لەوەڵامدا گوتی : كاكی حۆم لە مەزەبی ئاشقاندا لێكدانەوە نیە !! بەڵێ ئەو كەسەی كە گوتوویەتی :

تعصي الالـه وتزعم حبه لعمرك هذا في المقال بديع
لو كان حـبك صـادقا لاطعتــه فان المحـب لمن يحــب مطيع

وێڕای باخی بوونت لەخوا گومان دەكەی خۆشت دەوێ
سوێندم بەخودا ئەم قسەیەت لەگەڵ واقیع ڕێك ناكەوێ
ئەگەر ڕاستە خۆشەویستتە دەبێ ملكەچ كەی بۆ ئەمری
كەسێك كەسێكی خۆش بوێ گوێ لەبۆ فەرمانی دەگری[1]

زۆر ڕاستی گوتوە !!

بەر لەوەی ئەم گەوهەرە بەجێ بێڵین و پەردە لەسـەر گەوهەرێكی تری ئەم ئایەتە مەزنە هەڵدەینەوە ڕاستی‌یەكی زێدە بایەخدار ماوە نالوێ لێی بێ دەنگ بین •

---

(١) ئەم دوو ڕێڕە شیعرە بۆ خۆم تەرجەمەم كردن ئەگەر ناتەواوی‌یەكی تێدابێ داوای چاوپۆشی دەكەم •

www.alibapir.net

هەروەك چۆن کەسێك ڕاست بکات لەوەدا کە خوای خۆش دەوێ بە قسەی دەکات‌و سەرپێچی لە فەرمانەکانی ناکات ، دیسان کەسێك بەڕاستی خوای خۆش بوێ هەموو ئەوانەشی خۆش دەوێ کە خوا خۆشی دەوێن وە هەموو ئەوانەش دەبوغزێنێ کە خوا دەیان بوغزێنی ، گومانیش لەوەدا نیە کە بەندە گوێ ڕایەڵ‌و فەرمانبەرەکانی خوا بەگشتی‌و لەڕیزی پێشەوەیاندا پێغەمبەرمان موحەممەدو خزم‌و هاوەڵانی خۆشەویستی خوان‌و شەیتان‌و ئینسانە لە خوا یاخی بووەکانیش ناخەز‌و دوژمنی خوان ، کەواتە مسوڵمان پێویستە هەموو بڕواداران بەگشتی‌و پێغەمبەرو خزم‌و نزیکانی‌و هاوەڵانی بەتایبەتی خۆش بوێ‌و لەولاشەوە شەیتان‌و داردەستەکەی لەئینسان‌و جن (پەری) ببوغزێنێ ، هەر بۆیەش بە ئەدەب‌و ڕەوشتێکی ئیسلامی دادەنرێ کە ئینسان لەدەمی ناو هێنانی یەکێك لە پێغەمبەراندا (صلی اللە علیهم وسلم) [1] داوا لەخوای گەورە بکات کە لەبارانی ڕەحمەت‌و بەخششی خۆی زیاتریان بەسەردا ببارێنێ بەم جۆرە دەڵێین : (صلی اللە علیه وسلم) یان (علیه السلام) ، وە لەدەمی ناوهێنانی یارانی پێغەمبەردا بڵێین (رضی اللە عنه) خوا لێی ڕازی بێت ، وە لەدەمی ناوهێنانی خواپەرستێکی چاك‌و مسوڵمانێکی خزمەت گوزاردا بێژین : (رحمه اللە) خوا ڕەحمی پێ‌بکات .

دیسان هەر بۆیەش بە ئەدەب‌و ڕەوشتێکی ئیسلامی دادەنرێ کە هانا وەبەر خوا بەرین لەبەر شەیتان‌و شەیتانی‌یەکان چ نەبینراو بن

---

(١) هەڵبەتە ئەم سەڵەوات دانە پتر دەربارەی پێغەمبەرمان موحەممەد (صلی اللە علیه وسلم) داکۆکی لەسەرکراوە ، وەك خوا دەفەرموێ : (ان اللە وملائکته یصلون علی النبی ، یا ایها الذین آمنوا صلوا علیه وسلموا تسلیما) احزاب - ٥٦ -

www.alibapir.net

چ بنراو (مـن الجنة والناس) ، وه بڵێین : (اعوذ بالله من الشيطان الرجيم) پەنا دەبەمە بەر خوا لەبەر شەیتانی نەفرین لێکراو ٠

جا خوا بۆ خاتری گەورەیی‌و بەخشندەیی خۆی بمان گێڕێ لەوانەی لەقسەی خۆی‌و پێغەمبەرەکەی (صلى الله عليه وسلم) دەرناچن‌و توخنی شەیتان‌و شەیتانی‌یەکان ناکەون‌و بەلایاندا ناچن ٠ ئامین ٠

★ گەوهەری سێیەم :

لەبەر تیشـکی سـێیەمین گەوهـەری ئـەم‌ئایەتە پیرۆزەدا ئەمە دەفامرێتەوە :

نیزیك کەوتنەوە لەخواو ڕۆچوون لەدەریای بێ بنی خواناسـین‌دا بە کت‌وپڕی نایەتە دی‌و خۆڕاگری‌و ئارامی‌و نەسرەوتوویی گەرەکە ، کوردانیش لەمێژە گوتوویانە : کەس لەپڕێك نابێتە کوڕێك ٠

جا وەنەبێ ئەو پلەپلەیی‌و وردەوردە پێهەڵاچوونە تەنیا لەبواری خواپەرستی‌دا هەبێت بەڵکو هـەموو کـاروبارێکی دنیـا بەگوێرەی ئـەو یاساگشتی‌یە بەڕێوە دەچـێ ، دەبینین بابای وەرزش‌کار هەوەڵجـار چل بەنجا کیلۆی بۆبەرز دەکرێ ئەمما پاش چەند مانگ چەند ساڵێك دەتوانێ سەری پێ بەسەدو دووسەدی‌یەوە بنێ ، بەڵام ئایا ئەگەر هەر هەوەڵجار هەوڵی دابا کە یەکسەر سەد دووسـەد کیلۆی بەرزکـاتەوە بۆی دەچۆ سەرێ ؟!

خواپەرستی‌و سـەرکەوتنیـش بـەپەیژەی خواناسـی‌دا هـەر بەو گەزوجاوە ٠ چۆنیەتی فامـرانەوەی ئەم مەبەسـتەش لەم ئایەتـە پرپیت‌و پێزە ئاوایە : لەپلەی یەکەم‌دا بەندە بەدی‌هێنەری خۆی ناسی‌و زانی کـە خاوەنی هەموو سیفەتێکی بەرزو جوانە ٠

www.alibapir.net

لەپلەی دووەمدا ستایش و شوکرانەبژێری بەرامبەر بە پەروەدگاری دەربڕی ، واتە ناسینی خودا وای لێکرد سوپاس و ستایشی بکات .

لەپلەی سێیەمدا جارێکی دی دووپاتی کردەوە کە خوا خێوی هەموو سیفەتێکی لەباروچاکە بۆیەش هەر خەسڵەتی بەزەیی و بەخشندەیی باس کراوە چونکە جێ ومەقام وا داخوازی دەکات .

لەپلەی چوارەمدا بڕواهێنانی خۆی دەربڕی بەڕۆژی دوایی ڕۆژی سزاوپاداش ، ڕۆژێك کە دادگەری خوای تێدا دەچەسپێ و پاك وپیس لێك هەڵداوێرڕێن .

ئینجا لەپلەی پێنجەمدا ئینسان پتر هەڵ دەکشێ و دەچێتە قۆناغی دووان (خطاب) لەگەڵ خوادا دوای ئەوەی کە لەپلەکانی پێشوودا بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆیی لەگەڵیدا دەدوا .

هەڵبەتە ئەمپلەیەش لەبەرنامەی خوادا بەپلەی (احسان) ناسراوە چونکە لە فەرمایشتدا هاتوە : (الاحسان ان تعبد الله كأنك تراه ...)[1] واتە : (احسان) ئەوەیە کە لەدەمی خواپەرستیدا وابزانی خودا دەبینی و تێیەوە ڕادەمێنی .

بێگومان (احسان)یش وەك زانایان دەڵێن بەرزترین پلەی خوداناسییە . ئێستاش چەند فەرمایشتێکی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) دێنینەوە بۆ پتر ئاوەڵاکردنەوەی مەبەست :

١ ـ (ان الدين يسر ولن يشاد الدين احد الا غلبه ...)[2] واتە : دینداری و خواپەرستی ئاسانەو ـ لەگەڵ سرووشتی ئینساندا

---

(١) (بخاری و مسلم ترمذی و نسائی و ابوداود) ڕیوایەتیان کردوە لە (عمر بن الخطاب)ەوە .

(٢) (بخاری) لە ـ ابو هريرة ـ وە گێڕاویەتەوە

www.alibapir.net

دەسازێ - هیچ کەسێکیش پێش بڕکێی لەگەڵ دیندا نەکردوە دین بەسەریدا زاڵ نەبووبێ ، واتە : هیچ کەسێك زیادەڕەوی لەخواپەرستیدا نەکردوەو زیاد لەپێویست پێیدا قووڵ نەبۆتەوە لەحاڵێکدا نەبێ کە دەری‌نەبردوەو پەکی‌کەوتوەو فرزەی لێبڕاوە .

٢ - (سئل رسول الله (صلى الله عليه وسلم) اى العمل احب الى الله ؟ قال : ادومه وان قل)[١] یانی : پرسیار لەپێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) کرا : چ کردەوەیەك خۆشەویستترە لەکن خوا ؟فەرمووی بەردەوامترینی ئەگەر کەمیش بێ .

٣ - (قال صلى الله عليه وسلم : اما والله انى لاخشاكم لله واتقاكم له ولكنى اصوم وافطر واصلى وارقد واتزوج النساء فمن رغب عن سنتى فليس مني .)[٢] یانی : پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرموویەتی : بزانن بەخوا لەهەموانتان پتر لە خوا دەترسێمو پارێزی لێدەکەم ئەمما بەڕۆژو دەبمو ڕۆژ بوێریش دەکەم - مەبەست لێرەدا ڕۆژوی سوننەتە - وەنوێژیش دەکەمو دەشنووم وە دەچمە لای ئافرەتیش هەرکەسێك لەڕێو شوێنی من لامل بێ لە - میللەتی - من نیە !! .

٤ - (عن عبدالله بن عمرو رضى الله عنهما قال : قال لي النبى (صلى الله عليه وسلم) : الم اخبر انك تقوم الليل وتصوم النهار قلت : انى افعل ذلك ، قال : فأنك اذا فعلت ذلك هجمت عينك ونفهت نفسك

---

(١) (بخاری‌ومسلم‌وترمذی) لە - عائشة - وە گێڕاویانەتەوە .

(٢) (بخاری‌ومسلم‌ونسائی) لە - انس - ە ڕیوایەتیان کردوە .

www.alibapir.net

وان لنفسك حق ولاهلك حق فصم وافطر وقم ونم) ١ •

واته : (عبـدالله بن عمـرو بن العـاص) خـوا لێیـان ڕازی بێ گوتویەتی : پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) پێی گوتم : هەواڵم پێ دراوە کە تۆشەو گار(٢) بەشەو نوێژان دەبەیەسەرو ڕوژگاریش بە وۆژوو ، گوتم : ئەمن وادەکەم ، فەرمووی : ئەگەر وا بکەی چاوت قووڵ دەبن‌و نەفست ماندوو دەبێت ، بشزانە کە نەفست مافی هەیەو ، خێـزانت مافی هەیە ، کەواتە ڕۆژووانیش بگـرە - یانی ڕۆژووی سـوننەت - و ڕۆژ بوێریش بکە ، وە شەونوێژانیش بکەو بشنوو •

بەڵێ خوێنەری ئازیز بەرنامەی خـوا بەپێی سـرووشتی ئینسـان ڕۆنراوە (فطرة الله التی فطر الناس علیها ، لاتبدیل لخلق الله -) مادام وابێ دەبێ لەگەڵ وزەو توانای ئینساندا بگونجێ‌و وانەبێ کە ئینسان بۆی بەڕێوە نەچێت (یرید الله بکم الیسر ولایرید بکم العسر) بقرة -١٨٦-

واتە : خوا دەیەوێ کارتان بۆ وەسێنایی بخات‌و نایەوێ لێتـان گـران بکات •

ئەمما هەر لەگەڵ ئەوەش‌دا کە ئیسلام لەتواناو وزەی هەمو کەسێك دایە بەهێزترین ئینسانیش مەودای هەیە کە ئەسـپی پێش‌بڕکێ‌و بـەرەو پێش چوونی تاوبدات لەمەیدانی خواپەرستی‌دا •

بەڵام دووپاتی دەکەینەوە کە نیزیك بوونەوە لەخواو زووڕڕا چوون بەپەیژەی خواناسی‌دا بەپەلەپەل سەرناگرێ‌و پشوو درێژی‌و خۆ ڕاگری‌و ورەی بەرزی گەرەکە ، پێشینانیش گوتوویانە : ئەوەی لەبڵیندان بڕوانێ

---

(١) (بخـاری‌ومسـلم) لـە - عبـدالله بن عمـرو بن‌العـاص - ەوە گێڕاویانەتەوە •

(٢) واتە هەموو شەوگار بەبێ پسانەوە •

www.alibapir.net

ده نەویان دەکەوێ ، بەچاوی خۆشم بابای وام دیوە لەپێش‌دا ئیسلامی زۆر بەتین‌وتاوەوە گرتوەو ویستوویەتی بەدوو ڕۆژان لەهەموو ئاوان وەپەڕێو بچێتە ڕیزی ئەو خواپەرستو خواپێداوانەی دوای هەوڵو خەباتو تێکۆشانی چەند ساڵە گەیشتوون بەو پلەو پایەیەی پێی گەیون، ئەمما پاش ماوەیەك نەك هەر نەیتوانیوە بەردەوام بێت بەڵکو زۆر جاران هەر وازیشی لەخواپەرستیو دین‌داری هێناوەو پێشێ چەند بەگوڕوتاوەوە بەدەریای خواپەرستی‌دا چۆتە خوار دوایی هێندە بەتین‌وگوڕەوە کشیوەتەوەو پاشەکشەی کردوە ، بەپێی یاسای (لكل فعل رد فعل يساويه في المقدار ويعاكسه في الاتجاه) بۆ هەر کارێك کاردانەوەیەك هەیە ، لەئەندازەدا بارتەقایەتی‌و لەڕێڕەودا پێچەوانەیەتی •

ڕەنگە هێندێ کەس وا لەم قسانەم حاڵی بن کە هەرچی بەگوڕوتین ڕووەو خواپەرستی چوو دوابیش بەگوڕوتین دەکشێتەوەو پاشەکشەی دەکات،بەڵام نەمەبەستم ئەوەیە وەنە ئەو فامرانەوەیەش لەجێی خۆیەتی، بۆ ڕوون‌کردنەوەی مەبەستیش وێنەیەك دێنمەوە :

ئەگەر کوتکێکی لاستیق لەدیوارێکی ڕەق ڕاکێشی ، هەتا کوتك لێدانەکە بەتەوژم‌تر بێت هەڵبەزینەوەکەشی بەتەوژم‌تر دەبێ ، بەڵام هەر هەمان دیوار ئەگەر پاچێکی نووك‌تیژی لێدەی دەبینین لەباتی هەڵبەزینەوەو کشانەوە دوا پێی‌دا دەچێتەخوار •

ئێستا بەم وێنەیە مەسەلەکە ئاشکراتر بوو ، ئەوانەی زیاد لەبەڕەی خۆیان لینگان ڕادەکێشن و لەتوانایان بەدەر تێ‌دەنووسێن ، شتێکی سرووشتی‌و ئاساییە کە دەرنابەن‌و پەکیان دەکەوێ چونکە ئەو بەربەستەی خۆی پێ‌دادەدەن ڕەق‌و پتەوترە لەئیرادەو عەزمی نەرمۆڵەی وان ، بەڵێ ئەوانە وەك ئەو کەسە وان کە دەیەوێ لەپەیژەیەکی (١٠) پێ‌پلیکەیی بەدوو شەقاوان وەسەرکەوێ !!

www.alibapir.net

ئەمما ئەوانەی بەشێنەیی‌و هێـدی هێـدی دەچنـە پێش‌و لەپـۆلای خۆشەویستی خواو پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم)و ڕێبازەکەیان‌و شوێـن کەوتوانی‌و ژیانی نەبڕاوەی بەهەشت پاچێکی نووك تیژیان دروست کردوەو بە بوغـزاندنی شەیتـان‌و دارو دەستەکـەی‌و ڕێچکەکانیـان‌و شوێـن کـەوتووانیـان‌و تـرسـان لـە دۆزەخ دمەزەردیـان کـرۆتەوە ڕۆژ بۆ ڕۆژێ قۆناغێکی نوێ دەبڕن‌و بە پلەیەکی تردا سەردەکەون هەتا دەگەنە سەربانی کۆشکی ڕازاوەی خواپەرستی‌و پلەو مەقامی (احسان) •

★ گەوهەری چوارەم :

ئەرکی بەندە بەرامبەر بەخواو ئی‌خوا بەرامبەر بەوی :

خوێنەری ئازیز بەڕاستی ئەم ئایەتە مەزنە جوانی‌و ڕەونەقی هـەرە زۆری ئەم سووڕەتەی وەخۆ گرتوەو بە بڕبڕەی پشتی لەقەڵەم دەدرێ ، چونکە وەك پێشتر گوترا ئەو چوار ئایەتەی پێشی کەوتوون هـەموویان چەند پێشەکی‌یەکن کە ئەم ئایەتەیان لێ وەئەنجام دێ ، دیسان ئەو دوو ئایەتەی دواییش دێن واتە : شەشەم‌و حەوتەم بەهۆی وی‌یەوە سەریان هەڵداوە ، چونکە لە سۆنگەی **ئەوەوە کە** بەندەکان بەتەنێ خوا دەپەرستن شیاوی ئـەوەن داوای لێ بکـەن ڕێنمایی‌یان بکـات بۆ ڕێی ڕاسـت‌و بیان‌گێڕێ لەوانەی **خـوا لێیان ڕازی‌یەو** نیعمەتـی ئیمانی پێ داون نـەك ئەوانەی خواگرتوو سەر لێ شێواون •

ئێستا با بێینە سەر چۆنیەتی فامرانەوەی ئەم یاسایەو دەرهێنانی ئەم گەوهەرە لەدەریای پڕ خەزێنەی ئەم ئایەتە :

بەندەکان پاش ئەوەی ئەو ڕاستی‌یانەیان دیت کە لەچوار ئایەتی پێشوودا هەبوون گەیشتنە ئەم ئەنجامە کە تەنیا خودا شـیاوی پەرستن‌و ئەستۆ بۆ

www.alibapir.net

کەچ کـردنەو کەسـی دی ڕێی ناکـەوێ بپەرسـترێو مـلی نـەوی بکرێ ، بۆیە گوتیان : (ایاك نعبد) بەتەنێ تۆ دەپەرستین !!

بەڵێ بەندەکان دوای ئەوەی زانیان کە خوا بەدی هێنەرەو خـاوەنی هەموو سیفەتێکی چاکە (بسم الله الرحمن الرحيم) ، وە زانیان کـە خـوا شیاوی سوپاسو ستایش بۆکردنە چونکە پەروەردگاری جیهانە (الحمد لله رب العالمين) ، وە زانیان کە ئەو پەروەردگارە مەزنە تەنیا بە باڵنەری سۆزو بەخشندەیی‌و چاکە لەگەڵدا کردن کائیناتی خوڵقاندوە (الرحمن الرحيم)، وە زانیان کە خوای کاربەجـێ سەرپەرشتو خـاوەنی ڕۆژی قیامەتێیە (ملك يوم الدين) ، گوتیان : (ایاك نعبد) بەس تۆ دەپەرستین •

ئنجا هەڵبەتە ئەگەر بەندە بە ڕۆیشتن بۆ لای خوای بچێ ئـەو بـە غاردان بۆلای دێ بۆیە بەندەکان دوای ئەوەی پەیمانی بەندایەتی‌یان لەگەڵ خوادا بەستو گفتیان پێدا کە غەیری وی نەپەرستن ئامادەیی ئەوەیـان پەیدا کرد کە خوا بەهانایانـەوە بێتو دەستیان بگـرێو لـە برینی ڕێی خواپەرستی‌دا پشت‌گیری‌یان بکات بـۆیە گـوتیان : (واياك نستعين) وە یارمەتیش هەر لەتۆ دەخوازین

لێرەدا بە پێویستی دەزانـم چـەند دێڕێك لـە ئامۆژگاری‌یەکـانی (عبدالقادر الجيلاني) ــ ڕەحمەتی خوای لێ بێ ــ بخەینە بەر چاوان لەم بـارەوە :

دەفەرموێ : (ياغلام أين عبوديتك للحق عز وجـل ، هـات حقيقـة العبودية وخذ الكفاية في جميع امورك : أنت عبد آبق من مولاك ، ارجع اليه وذل له وتواضع لامره بالامتثال ، ولنهيه بالانتهاء ، ولقضاءه بالصبر والموافقة،

---

(١) کتێبی (الفتح الـرباني والفيض الرحماني) نوسـراوی (عبدالقـادر الجيلاني) لاپەڕە (٢٢) •

www.alibapir.net

اذا تم لك هذا تمت عبوديتك لسيدك وجاءتك منه الكفاية قال الله عز وجل : « أليس الله بكاف عبده ؟ » .

اذا صحت عبوديتك له احبك وقوى حبه في قلبك وآنسك به وقربك منه من غير تعب ولا طلب لك صحبة غيره فتكون راضيا عنه في جميع الاحوال ، فلو ضيق عليك الارض برحبها ، وسد عليك الابواب بسعتها لم تسخط عليه ، ولم تقرب باب غيره ولم تأكل من طعام غيره .. الخ) .

یانی :

ڕۆڵە کوا بەندایەتیت بۆ خوای بەرزو بێهاوتا ؟ بەندایەتی ڕاستەقینە بێنە دیو لەگەڵ بوویتی (کفایة)ی خوا وەرگرە لەهەموو کارو بارێکتدا ، تۆ بەندەیەکی زوێر بوو و غەزریوی لەگەورەت ، بگەڕێوە لایو ملی بۆ کەچ بکەو ئەمرو فەرمانی جێبەجێ بکەو واز لەو شتانە بێنە کە بەرگری لێ کردوونو ئارامیو ڕەزامەندیت دەربڕە لە ئاقار قەزاو قەدەری دا ، ئەگەر ئەمەت کرد بەندایەتی ڕاستەقینەت هێناوەتە دی بۆ گەورەکەت . وەیارمەتیو پشتیوانی خوات بۆ دێ ، خوا فەرموویەتی : (الیس الله بکاف عبده ؟) ئایا خوا بەس نیە بۆ بەندەکەی ؟!

ئەگەر بەندایەتیت بۆ وی ڕاست بێ خۆشی دەوێوی خۆشەویستی خۆی لە دڵتدا بەهێز دەکاتو دەتکاتە هاودەمی خۆیو لەخۆیت وەنیزیك دەخات بێ ماندوو بوون ، وە نایەڵێ هاوڕێیەتی غەیری وی بکەی ، ئینجا لە هەموو حاڵێکدا لێی ڕازی دەبی خۆ ئەگەر سەری دنیایەت لێ وێك بێتەوە بەو پانو بۆڕییەیەوە ، وە هەموو دەروانت لێ داخات بەو فراوانییەیانەوە لێی تووڕە نابیو لێی دە دڵی ناگریو لەدەرگای غەیری وی وە نیزیك ناکەویو خۆراکی غەیری وی ناخۆی .. هتد) .

www.alibapir.net

بەڵێ بەڕاستی گرنگ خۆ ساغ کردنەوەو خۆ یەك لا کردنەوەو دڵ ساف کردنەوەیە بۆ خوای گەورە چونکە وەکو ئیمامی غەزالی دەفەرموێ ، « رەحمەتی خوای لێ بێ » :ـ هەر وەك چۆن ڕۆژ هەمو دەمێ تیشکی پڕ پیتو پێزی بڵاو دەکاتەوەخوای مەزنیش دایمو دەرەم تیشکی سۆزو بەزەیی‌و بەخشندەیی پەخش دەکات بەسەر بەندەکانی‌دا ، بـەڵام هەر وەك چـۆن ئاسنی ژەنگ گرتوو و لەتکە گۆزە ناتوانن تیشکی ڕۆژێ لەخۆیان‌دا بخەنە درەوشانەوەو تەجەللا لەبەر ناساغی‌و بێ ئامادەیی‌یان هەر ئاواش ئەوانەی دڵو دەروونیان بەژەنگ‌و ژاری چڵك‌و چەپەری تاوان کەمرەی بەستووەو وەك ئاوی پیس لیتەو لاڵی لێ‌نیشتوە وەك ئاسنە ژەنگ گرتوو و لـەتکە گۆزەکان توانای عەکس کردنەوەو سوود وەرگـرتنیان نیـە لەوتیشکـی سۆزو بەزەیی‌یە ، ئەمما ئەوانەی لەڕێی خواپەرستی‌و نوێژو ڕۆژوو دوعاو زیکرو قورئان خوێندن‌و ئەمر کردن بەچاکەو بەرگری کردن لەخراپەو بەڕێوە چوون بەگوێرەی ڕێ‌و شوێنی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) و ٠٠ هتد هەستاون بە پاکردنەوەو سپی کردنەوەی نەفس‌و دڵو دەروونیان ئەوانە وەك ئاوێنەیەکی ساف چۆن تیشکی خۆری تێدا دەدرەوشێتەوە ئاوا نورو تیشکی بەخشندەیی‌و سۆزی خوایان لەدڵی‌دا دەدرەوشێتەوە ٠

کەواتە ئینسان هەتا پتر خۆی ماندووکـاو زیاتـر بەسەر نەفسـی‌دا زاڵ بێ‌و پاکی کاتەوە لەژەنگ‌و ژاری سەرپێچی‌و تاوان‌و خـۆپەرستی‌و دنیا پەرستی پتر شیاوی داباریـن‌و هەڵڕژانی ڕێژنـەی بەتەوژمـی بارانـی ڕەحمەتی خوا دەبێت ٠

جا یارەبی خوایە بچینە پێری ئەوانەی جڵەوی نەفس‌و ئارەزووەکانیان لـە دەست ژێـری‌و دڵو دەروونی پڕ لەئیمانیان دایـەو دایـم‌و دەرەم سەرگەرمی خاوێن کردنەوەی نەفسیان‌و خەریکی زاخاو دان‌نی بەدەنگی سازو خۆش ئاوازی قورئان‌و سوننەت ، ئامین ٠

www.alibapir.net

★ گەوهەری پێنجەم :

پوخت ترین شێوەی خوا بەیەك ناسین (التوحید) :

لەم ئایەتە پیرۆزەدا خوا بەیەك ناسین یان یەکتاپەرستی (التوحید) بەچاترین شێوە خراوەتە ڕوو : چونکە ئەو شتانـەی ئینسان دەیان کـات بەخوای خۆیو دەیان پەرستێ لەکاتێکدا لەخواپەرستی وەدوور دەکەوێ لە دوو جۆر بەدەر نین :

أ ــ شتێکە ئەو بابایە بە لەخۆی بەرزترو بالآتری دەزانێ جا کەیفێ خۆیەتی ئەو شتە بتێکی لەدارو بـەرد داتاشراوە ، ڕووەکـە ، ئاژەڵـە ، ئینسانە ، بیردۆزەیەکە ، دامو دەزگایەکە ... هتد ، واتە : ئینسان شتێك بپەرستێ غەیری خواو غەیری خۆی .

ب ــ هەواو ئارەزووەکـانی خـۆی ، وەك قورئـان فەرمـوویەتی : (افرأیت من اتخذ الهه هواه ..) جاثیة ــ ٢٤ ــ . یانی : ئەو بابایـە نابینی کە هەواو نەفسی خۆی کردۆتە خوای خۆی ؟!

بەڵێ ئینسان هەر لەخواپەرستی لادات دووچاری بت پەرستی دەبێتو دەبێتە کۆیلە ، جا یان کۆیلەی یەکێك لە دیاردە سروشتییەکان ، وەك : دارو بەردو ڕووەكو ئاژەڵو ئینسانو ڕۆژو ئاگرو شەیتانو فریشتەو ... هتد ، یان کۆیلەی نەفسی خۆی .

ئەم ئایەتە پیرۆزەش دڵو دەروونی ئینسان لەهەرکام لەم دوو چەشنە کۆیلایەتییە پاك دەکاتەوە ، لەبەشی یەکەمی ئەم ئایەتەدا کـە خـوێنەر دەڵێت : (ایاك نعبـد) بـەس تـۆ دەپەرستین دەروونی لەهـەر چەشنـە پەرستراوێك پادەبێتەوەو نیشانەیەکی (×) بەسەر گشت طاغووتو بـتو صەنەمەکاندا دێنێتو تووڕیان دەدات .

بەڵام ڕەنگە بەعزە کەسێك وابزانن کە بەئازایەتیو شانوپیلی خۆیانو بێ یارمەتی هیچ کەسێك توانیویانە ئەم کارە جێ بەجێ بکەن ، هەڵبەتە

www.alibapir.net

ئەم جۆرە بیرکردنەوەش لەگەڵ یەکتاپەرستی (توحید)ی بێ توێلكو دەغەڵدا ڕێك ناکەوێ چونکە بت پەرستی هەر بتپەرستی‌یە جا کەیفێ خۆیەتی بتێکی دوورە دەست بێ ،وەك جۆری‌یەکەم ، یان لەبنەوپاڵەوە بێ وەك جۆری دووەم ، بۆیە لەبەشی دووەمی ئایەتەکەدا ئەو بتەش (×) ێکی لێ دراوەو وەلا نراوەو گوتراوە : (وایاك نستعین) یانی : وەیارمەتیش هەر لەتۆ دەخوازین •

ئەو دوو جۆرە بتپەرستی‌و شەریك بۆ خوا پەیداکردنەی قسەمان لێ‌کردن لەزاراوەی (تصوّف)دا بە(الریاء) و (العجب) ناسراون •

چونکە (الریاء) ئەوەیە کە ئیشێك بکەی غەیری خوای تێدا ڕەچاو بکەی واتە : وێڕای ڕەچاوکردنی ڕازی‌کردنی خودا بەرژەوەندی‌یەکی تریشی تێدا ڕەچاو بکەی[1] ، هەڵبەتە ئەوەش شەریك بۆخوا بڕیار دانە•

(عجب) یش ئەوەیە کە لەکاتی جێبەجێ کردنی کارێکدا خۆت لێ بگۆڕێ‌و عاجباتیت لەخۆت بێ‌و شانازی بەخۆتەوە بکەی‌و بەئازایەتی خۆتی‌لە قەڵەم بدەی نەك بەفەزڵی خودا •

یەکتاپەرستی (توحید)ی بێ گەردو پوختەش ئەوەیە کە نەیەڵی نەخۆت‌و نەغەیری خۆت ببنە پەردەو خوات لێ‌وەشێرن •

بەڵام ـ خوێنەری خۆشەویست ـ ئەوەندەش بزانە کە زاڵ بوونو سەرکەوتن بەسەر بتە دەرەکی (خارجی) یەکاندا زۆر بەسێنایی‌ترە لەزاڵ بوون بەسەر بتی ئێوەوەدا !!

هەر بۆیەش پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) جەنگ کردنی لەگەڵ بتە دەرەکی‌یەکاندا بەتێکۆشانی گچکە (الجهاد الاصغر) حسێب کردووەو

---

(١) بێگومان جاری واش دەبێ ڕیابازی‌یەکە دەگاتە پلەیەك خوای گەورەی هەر تێدا ڕەچاو ناکرێ •

www.alibapir.net

جەنگ کردنی لەگەڵ بتی دەروونیدا بەتێکۆشانی گەورە (الجهاد الاکبر) لەقەڵەم داوە •

خواش هەموو لایەکمان سەرخات بەسەر بتە دەرەکی و نێوەکی یەکاندا•

★ گەوهەری شەشەم :

بڕواو کردەوە لێك جویێ نابنەوە :

بەڵێ لەڕوانگەی مەکتەبی یەکتاپەرستی یەوە کردەوەو بڕوا **شتاقیان** بێ شتاقیان نابن و هەرگیز لێك ناترازێن ، واتە : ناگونجێ و مەحاڵە ئیمان و بڕوا لەدڵ و دەروونێکدا نیشتەجێ بێت بەڵام کردارو ڕەفتاری لەگەڵدا نەبێت ، دیسان مەحاڵە ڕەفتارو کردەوەی ئیسلامی یانە لەیەکێکدا بەدی بکەی کە ئیمان و بڕوای نیە •

هەڵبەتە لەوەدا جیاوازی (اختلاف) نیە کە مسوڵمانی سەرپێچی کەرو گوناهبار ئەگەر لەدنیادا پەشێمان نەبووبێتەوەو لەگوناهان پانەبووبێتەوە ڕۆژی دوایی بارتەقای تاوانەکانی دەسوو تێنرێت ، ئەوە شتێکە (اجماع)ی زانایانی لەسەرە ، ئەمما سەبارەت بەکەسێك کە ئیدیعای ئیمان و بڕوا دەکات و خۆی بەمسوڵمان لەقەڵەم دەدات بەڵام نەلەو شتانە دەپرینگێتەوە کە خوا حەرامی کردوون وە نەلەو شتانە نیزیك دەبێتەوە کە فەرزو پێویستی کردوون زانایان دوو هەڵوێستی جودایان هەیە:

یەکەم : دەڵێن ئەگەر هەزار ساڵی بابایەك لافی مسوڵمانەتی لێ بدات بەڵام هەر بەزار بێ و هیچی پێوە دیار نەبێ ئەوە فری بەسەر ئیسلامەتی یەوە نیەو ئیسلامەتی گەلێك گەلێك لەوە بەرزترە کە هەر بەلاف لێدان و ئیدیعایەکی بێ ئەساس ئینسانێك بەشوین کەوتووی خۆی حسێب بکات •

www.alibapir.net

دووەم : دەڵێن مادام کابرا گوتی ئیمانم هەیەو بڕوای بە خواو پێغەمبەرانو زیندوو بوونەوەو باقی ڕوکنەکانی ئیسلامەتی بوو ئەگەر هیچ ڕەفتارو کرداری ئیسلامی‌یانەشی نەبێت هەر بەمسوڵمان حسێب دەکرێ •

هەڵبەتە بەپێی ڕای دەستەی‌یەکەم نابێ بابای نوێژ نەکەرو زەکات نەدەرو ڕۆژوو نەگرو پارێزنەکەر لەحەرام کراوەکان بچێتە بەهەشتو دەبێ هەتا هەتایە لە جەهەنەمێدا بمێنێتەوە ، بەڵام لەسەر ڕای دووەم دوای سزاو جەزرەبەیەکی هاوسەنگ لەگەڵ تاوانەکانی‌دا لەجەهەنەمێ ڕزگاری دەبێو دەچێتە نێو بەهەشتێ •

بێ‌گومان لەم دوو ڕایە هەر یەکێکیان ڕاستە چونکە دوو شتی دژ بەیەك ناگونجێ هەردووکیان ڕاست دەرچن ، جا مادام وایە با چاوێك بە دەقە ئیسلامی‌یەکاندا بخشێنین بزانین هەق بەکام پێرەیە :

لەکاتی توێژینەوەی ئایەتی دووەمدا ئیسلاممان بە درەختێك شوبهاند کە لایەنی بیروباوەڕ لەجێی ڕەگو ڕیشانیەتیو لایەنی کردەوەو جێ‌بەجێ کردنیش لەجێی قەدو لقو پۆپو گەڵایانە ، وە لەوێ گفتماندا کە ئەو باسە زیاتر ڕۆشن بکەینەوە ، هەڵبەتە بەجێ‌هێنانی گفتو پەیمانیش فەرزە (وأوفوا بالعهد ان العهد كان مسئولا) اسراء - ٣٧ - جا ئەوە لێرەدا گفت (وعد) ەکەمان دەبەینە سەر :

کەس توانای لاملی کردنی نیە لەوە کە ئەگەر سەلماندمان ئیسلام لەهەموو شتێکدا وەکو درەختەکە وایەو هیچ جۆرە جیاوازی‌یەکیان لەنێوان‌دا نیە ئەو کاتە چ حوکمێك درەختەکە بگرێتەوە ئیسلامەتیش دەگرێتەوە ، دە فەرموو بەدڵ تێ‌فکرەو ورد ورد سەرنج دە :

www.alibapir.net

لەسەرەتادا درەختەکە بەشێوەی نەمامێکی ساوا دەنێژرێ‌و ئەو سەرەی کە لەبارێ بنەوەیە ڕەگ‌و ڕیشان دەردەکاو ئنجا ئەو تام‌وچێژو خواردن‌و بژیوەی کە پێویستە بۆ دەرکردنی چرۆوگەڵایان بەڕەگە ووردیلەکانی دەی مژێ‌و بەڕێی دەکات بۆ سەرێ[1] ، ئینجا بەو خۆراکە بەڕێ کراوە چرۆو لق‌و پۆپ‌و گەڵا پەیدا دەبن‌و فراژوو دەبن .

ئیسلامیش لە هەوەڵی‌دا نەمامی نەرم‌و شلکی عەقیدەو بڕوایە کە لەزەوی دڵ‌و مێشك‌دا چەقەرە دەداو ڕەگان دادەکوتێ ئنجا لەو خۆراك‌و بژیوەی کە دڵ‌و مێشك لە ئەنجامی تێوەڕامان‌و بیرکردنەوە لەکتێبی بوونەوەرو کتێبی قورئان‌دا وەدەستیان هێناوە پوختەیەکی – کە بریتی‌یە لەناسین‌و خۆشەویستی خواو پێغەمبەرو (صلی الله علیه وسلم) هەست کردن بە بەندایەتی – ڕەوانە دەکرێ بۆو ئەندامانەی کە بەسەربازی بیرو زەین‌و هۆش حسێب دەکرێن لەئەنجامی ئەو کەین‌و بەینەش‌دا لق‌و پۆپ‌و قەدوگەڵای کردەوەو ئاکارو ڕەفتاری ئیسلامی‌یانە دروست دەبن .

لێرەدا بەبیرم‌دا نایەت هیچ جۆرە جیاوازی‌یەکی ئەوتۆ لەنێوان درەختی مەجازی ئیسلام‌و درەختی ڕاستەقینەدا هەبێت کە زەرەر بە وێچواندن (تشبیه)ە کە بگەیەنێ .

ئێستا با کەڕەتێکی دیکەش سەرنج دەینە درەختە ڕاستەقینەکە :

ئایا کێ ڕەگ‌و ڕیشەو بنەمای درەختی بەتەنێ دیوە بەبێ قەدو لق‌و پۆپ‌و گەڵا ؟!

---

(١) جێی سەرسوڕمان لێرەدا ئەوەیە کە هێزی کێشندە (جاذبیـة)ی زەوی ناتوانێ بەرگری لە پێهەڵا چوونی ئەو ئازووخەو بژیوە بکات هەرچەند سەرپێچی کردنیشە لەفەرمانی وی !! بەڵێ بەڵام خوای گەورە ئەمری لەسەرەو دەبێ هێزی کێشندە گەردن کەچ بێت !!

www.alibapir.net

دڵنیام کە کەس نەی‌دیوەو کەسیش نای بینێ چونکە نیە ، ئەڵلاهوممە مەگەر ڕەگ‌و ڕیشەی وشك‌و برینگ‌و بێ‌گیان ئەویش هەر بەڕواڵەت جیاوازی هەیە لەگەڵ بەردێك یان کەستەکە گڵێك‌دا دەنا لەڕاستی‌دا هیچ فەرقیان نیە ، چونکە : شتاقیان ئەو ڕۆڵەی ڕەگ‌و ڕیشە دەی گێرن پێ‌ی هەڵناستن کە بریتی‌یە لە خۆراك هەڵمژین‌و دروست کردنی قەدو لق‌و پۆپ‌و گەڵا :

ئێستا با بادەینەوە سەر درەختە مەجازی‌یەکە ، دەڵێین مادام ئیسپاتمان کرد کە کت‌ومت وەك درەختی ڕاستەقینە وایەو پێشتریش گوتمان ئەگەر سەلمێنرا وەك یەکن دەبێ چ حوکمێـك بەسەر یەکێکیان‌دا دەدرێ بەسەر ئەوی دیشیان‌دا بدرێ‌و سەلماندیشمان کە وەك یەکن دەتوانین بەڕاشکاوی بڵێین : ڕەگ‌و ڕیشەی عەقیدەی ئیسلامی‌و خواپەرستی هەبوونی مەحاڵە بەبێ لق‌و پۆپ‌و چرۆی کردەوەو ئیلتیزام !!

قسەم لەوەی نیە کە عەقیدەو بنەمایەکی وشك‌و ڕەق‌و تەق‌و بێ ڕووح بێت ! هەڵبەتە ئەو جۆرە کەسانەش کە ئەم چەشنە عەقیدەو بیرو بڕوایەیان هەیە عەقیدەو بیرو بڕواکەیان چ فەرقی نین لەگەڵ ڕەگ‌و ڕیشە وشك‌و برینگە بێ‌گیانەکەی درەختی تاین‌دا !

بەڵێ خوێنەری ئازیز :

تەمامی بیرو بڕواو عەقیدەو ئیمانی ئیسلامی لە زەمینەی هەر دڵێك‌دا ڕواو چەقەرەی کردو ڕەگ‌و ڕیشەی داکوتان یەکسەر بۆ چەسپاندن‌و سەلماندنی هەبوونی لەو شوێنەدا لق‌و پۆپ‌و چرۆو گەڵای ئاکارو ڕەوشت‌و کردەوەی بڕوا دارانە دەکاتە هەویەو شایەتی بوونی لەوێ‌دا •

کەواتە : هەر وەك چۆن لەهەر جێ‌یەك ڕەگ‌و ڕیشەو بنەمای دارو درەختان دیتران‌و لەگەڵیان‌دا قەدو لق‌و پۆپ‌و گـەڵا نەدیتران بەڵگـەی بێ‌خێری‌و وشك‌و برینگی ڕەگ‌و ڕیشەکانە بەهـەمان شێوەش لەهـەر

www.alibapir.net

ئینسانێکدا ئیدیعاکردنی هەبوونی ئیمانو بڕوا دیتراو کردارو ڕەفتاری مسوڵمانانەو بڕوادارانە نەدیترا بەڵگەیە بۆ قرپۆکیو بێخێریو بێ گیانی ئەو ئیمانو بڕوایە •

ئێستاش وای بەچاك دەزانم ژمارە گەلێك دەقی ئیسلامی بێنینەوە بۆ پتر ئاوەڵاکردنی مەبەست :

یەکەم : مەگەر چۆنەکایی دەنا لەهەر جێیەك وشەی (الذین آمنوا) هاتبێ وێڕای ویش وشەی (وعملوا الصالحات) هاتوە ئەمەش ئەوە دەگەیەنێ کە بڕواو ئیمان بەبێ کردارو ڕەفتاری چاك نابێت •

دووەم : خوای گەورە دەفەرموێ : (فاذا انسلخ الاشهر الحرم فاقتلوا المشرکین حیث وجدتموهم وخذوهم واحصروهم واقعدوا لهم کل مرصد فان تابوا واقاموا الصلاة وآتوا الزکاة فخلوا سبیلهم والله غفور رحیم) توبة-٦-•

یانی : کاتێك ئەو مانگانەی جەنگیان تێدا قەدەغە کراوە بەسەر چوون کافرەکان بکووژن لەهەر جێیەك وەبەر دەستتان کەوتن ، وەبیان گرنو دەورەیان بدەنو لەهەموو سەنگەراندا بۆیان دانیشن ، ئنجا کە تۆبەیان کردو نوێژیان کردو زەکاتیاندا وازیان لێ بێنن ، خواش لێبووردەو بە بەزەییە •

لێرەدا دەبینین خوای زاناو کاربەجێ فەرمان دەکات بەمسوڵمانان کە لە کافران بخەفتێنو بیان کوژن بەهەموو شێوەیەك هەتا دەگەڕێنەوە بۆ ژێر ڕکێفی ئیسلامو نوێژێ دەکەنو زەکاتێ دەدەن •

کەواتە کافرکان بە (٣) مەرجان بەمسوڵمان حسێب دەکرێنو دەبنە بڕوادار :

١ - گەڕانەوە لای خواو ئیمان هێنان بە پەروەردگاریەتی خوا (فان تابوا) •

www.alibapir.net

٢ – نوێژ کردن (واقاموا الصلاة ..) .

٣ – زەکات دان (وآتوا الزکاة ..) .

سێیەم : خوای گەورە فەرموویەتی : (انما المؤمنون الذین اذا ذکر الله وجلت قلوبهم واذا تلیت علیهم آیاته زادتهم ایمانا وعلی ربهم یتوکلون. الذین یقیمون الصلاة ومما رزقناهم ینفقون ..) انفال – ٣ ، ٤ .

یانی : بەڕاستی بڕواداران تەنیا ئەوانەن کە لە دەمی یادکردنی خوادا دڵیان ڕادەچڵەکێ‌و کاتێك ئایەتەکانی ویان بەسەردا خوێندرایەوە ئیمانیان پێی زیاد دەبێ ، وە پشت بە پەروەردگاریان دەبەستن . ئەوانەی نوێژێ دەکەن‌و لەوەی پێمان بەخشیون دەبەخشن .

لێرەش‌دا دیسان دەبینین کە خوای گەورە کەسانێك بە بڕواداری ڕاستەقینە حسێب دەکات کە لەترسی خوای دڵیان ڕادەچەنێ‌و پشتی پێ دەبەستن‌و ئیمانیان بە خوێندنی قورئانێ زیاد دەبێ‌و نوێژێ دەکەن‌و زەکاتێ دەدەن .

کەواتە کەسێك ئیمان‌و بڕواکەی ئەم دیاردانەی لەگەڵدا نەبێ بایی پوولێکەو وەك پارەی قەڵب بەسەری‌دا دەدرێتەوە .

چوارەم : دیسان خوای گەورە فەرموویەتی : (انما المؤمنون الذین آمنوا بالله ورسوله ثم لم یرتابوا وجاهدوا باموالهم وانفسهم فی سبیل الله اولئك هم الصادقون) حجرات – ١٦ .

یانی : بڕواداران تەنیا ئەوانەن کە بڕوایان بەخواو پێغەمبەرەکەی (صلی الله علیه وسلم) هێناوەو هیچ دوو دڵ نین ، وە لەپێناوی ڕێبازی خوادا ماڵ‌و نەفسیان بەخت دەکەن ، تەنیا ئەوانە ڕاست دەکەن .

کەواتە : چەمکی پێچەوانە (مفهوم المخالفة) ی ئەم ئایەتە ئاوای لێ دێتەوە :

www.alibapir.net

ئەوانەی بەماڵو نەفس لەپێناوی ڕێبازی خوادا خەبات ناکەن ڕاست ناکەن لە بڕوا دارێتی یەکەیاندا •

پێنجەم : پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرمووویەتی : (ليس الايمان بالتمني ولا بالتحلي ولكن هو ما وقر في القلب وصدقه العمل ..)[1] •

واتە : ئیمان خۆزگە خواستنو ئاخ هەڵکێشان نیە بەڵکو ئەوەیە کە لەدڵدا جێگیر دەبێو کردەوەش وەڕاستی دەگێڕێو دەبێتە شایەتی •

شەشەم : پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرمووویەتی : (بين الرجل وبين الكفر ترك الصلاة)[2] •

واتە : لەنێوان ئینسانو کوفردا وازهێنانە لە نوێژ • کەواتە هەر کەسێك وازی لە نوێژ کردنێ هێنا بە ناموسوڵمان دادەنرێو دەچێتە پێڕی بێ بڕوایانەوە •

حەوتەم : دیسان پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرموویەتی : (العهد الذي بيننا وبينهم الصلاة فمن تركها فقد كفر)[3] •

یانی : ئەو پەیمانو سنوورەی لەنێوان مەو گاورەکاندا هەیە نوێژە جا هەر کەسێك وازی لێ‌هێنا کافرە •

هەشتەم : (ابن حزم الاندلسي) دەڵێت :[4] (کۆمەڵێك لە یارانی

---

(١) (ابن النجار وديلمي) ڕیوایەتیان کردوە •

(٢) (احمد ومسلم والترمذى وابو داود وابن ماجه) لە جابر بن عبدالله) وە ڕیوایەتیان کردوە •

(٣) (احمد وترمذى ونسائى وابن ماجة) لە (بريدة)وە گێڕاویانەتەوە •

(٤) سەیری کتێبی (فقه السنه)ی (سيد سابق) بەرگی یەکەم لاپەڕە (٩٣) بکە •

www.alibapir.net

پێغەمبەرو (صلی الله علیه وسلم) ئەوانەی دوای وانیش لەسەر ئەوەن کە بابای نوێژنەکەر کافرە لەوانە : عمر بن الخطاب ، عبدالله بن مسعـود ، عبدالله بن عباس ، معاذ بن جبل ، جابر بن عبدالله ، أبو الدرداء ، لـە غەیری هاوەڵانی پێغەمبەریش (صلی الله علیه وسلم) : احمد بن حنبـل ، اسحاق بن راهویة ، عبدالله بن المبارك ، النخعي ، ابو ایوب السختیاني ، ابو داود الطیالسي ، ابو بکر بن ابي شعیبة ، وزهیر بن حرب ، وە غەیری ئەوانیش •

لە کۆتاییدا دەڵێم ئەم قەڵەمـەی ئێستا پێی دەنووسم بـۆیە نـاوی لێنراوە قەڵەم چونکە ئەرکی نووسین بەڕێوە دەباو پێی دەنووسرێ بەڵام ئەگەر گریمان لەنووسین کەوت ئایا ڕەوایە پێی بگوترێ قەڵەم ؟!

ئایا جیاوازی ئەم پێنووسە نەنووسە لەگەڵ چیلکە دارێك دا چیە ؟! خۆ شتاقیان ئەرکی نووسین بەڕێوە نابەن ، ئەگەر بگوترێ جیاوازییـان ئەوەیە کە پێنووسە نەنووسەکە هەرچەند لەڕاستیدا هیچی لـەچیلکەکە زیاتر نیە بەڵام هەر چۆنێك بێت لەشێوەی پێنووس دایـە !! لـە وەڵامدا دەگوترێ کاتی خۆی لەبەر ئەوە پێیان نەگوتوە قەڵەم چونکە لەسەرشێوەو ڕوخساری قەڵەم بوە بەڵکو لەسۆنگەی ئەوەوە ئەو ناوەی بەسەردا براوە کە پێی نووسراوە •

هەر بەم پێودانە کابرای مسوڵمانیش بۆیە ناونراوە مسوڵمان چونکە گەردن کەچی فەرمانەکانی خوایە ، بەڵام وەختێك لە فەرمانەکانی خـوا لاملی کردو یاخی بوو هیچ ماقووڵ نیە ئەو ناوەی هەرپێوەبێ چونکە کاتی خۆی ئەو ناوەی بۆیە لێنراوە چونکە ئەستۆی بۆ ئەمرو فەرمانی خـواو پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) کەچ کردوە ، ئەمما ئێستا کـە گـەردن کەچ نەماوەو لاڕێ بوەو لای داوە ناوو شۆرەتی مسوڵمانـەتیشی پێـوە نەماوەو لە ئیسلامەتیە هەڵاوێرراوە •

www.alibapir.net

بەڵێ دەتوانین بڵێین هەم قەڵەمە لەنووسین کەوتووەکەش و هەم مسوڵمانە لەخواپەرستی دەرچووەکەش کاتی خۆی کە ئەرکی نووسین و خواپەرستی‌یان بەجێ‌هێناوە بەقەڵەم و مسوڵمان حسێب کراون ، بەڵام ئێستا کە هەردووکیان ئەرکی خۆیان واز لێ‌هێناوە و لێ کەوتوون دروست نیە ناوە پێشووەکەیان هەر بمێنێ •

بەڵی خوێنەری ئازیز ئینسانی بێ‌کردارو ڕەفتار بەمسوڵمان دانانرێ هەر بۆیەش لەم سووڕەتە مەزنەدا دەبینین بەندەکان دوای خوێندنی چوار ئایەتی پێشوو کە بڕوا دارێتی تەواوی تێدا دەردەکەوێ یەکسەر گوتوویانە : (ایاك نعبد وایاك نستعين) ، چونکە زانیویانە کە ئیمانی بێ‌کردەوەو ئیلتیزام هەر قسەی ڕووتەو وەك گوێزێ کوێر نێو قرپۆك و پووچە •

جا خوایە بۆ خاتری گەورەیی و سۆزی خۆت و خۆشەویستی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) بمان گێڕی لەوانەی کردەوەو ڕەفتارەکانیان شایەتی ئیمان و بڕوای مسوڵمانەتی‌یان دەدەن و بمان پارێزی لەوە کە هەر بەزار لافی خواپەرستی لێ‌دەین ، ئامین •

★ گەوهەری حەوتەم :

لەبەر تیشکی حەوتەمین گەوهەری گرانباری دەریای ئەم ئایەتە مەزنەدا ئەم ڕاستی‌یە دێتە بەر چاوان :

گرنگی دانی ئیسلامەتی بە یەکیەتی و پێکەوە جۆش دانی کۆمەڵەی مسوڵمانان :

چۆنیەتی دەرهێنانی ئەم گەوهەرەش ئاوایە : خوێنەری ئەم ئایەتە پیرۆزە لێرەدا ڕاناوی کۆ (جمع) بەکار دێنێ نەك ئی تاك (مفرد) واتە ناڵێت: (اياك اعبد) هەرئەتۆ دەپەرستم ، بەڵکو خۆی ڕەگەڵ کۆمەڵ و پێڕی

www.alibapir.net

بڕواداران دەخات ، کەواتە بێ بێنەو بەرە لەم ئایەتە دەفامرێتەوە کە ئینسانی مسوڵمان بەتەنێ خواپەرستێو بەتەنیا خەریکی بەڕێوە بردنی بەرنامەی خودا نابێت بەڵکو لەگەڵ خوشكو برایانی تری هاو بیرو هاو ئامانجی‌دا بەو کارە هەڵدەستێ •

ئەم ڕاستی‌یەش وەنەبێ هەر لێرەدا باسی کرابێ بەڵکو لەدەیان دەقی دیکەی ئیسلامی‌دا ڕانوێنراوە ، بۆ وێنە :

١ ـ (ان الله يحب الذين يقاتلون فـي سبيلـه صفـا كأنهـم بنيـان مرصوص) صف ـ ٥ ـ یانی : خوا بەڕاستی ئەوانەی خۆش دەوێ کە بەکۆمەڵو بەریز لەپێناوی‌دا دەجەنگن هەر دەڵێی دیوارێکی پێکەوە جۆش دراون !!

لێرەدا وێڕای فامرانەوەی ئەوە کە پێویستە بڕواداران لەکۆمەڵدا خۆیان بنوێنن ئەوەش دەفامرێتەوە کە : یەکەم : پێویستە بەڕیزو بەڕێكوپێكی خەبات بکەن • دووەم : پێویستە وەك چینی دیوار پێکەوە جۆش بدرێنو وەك بەنکە تەسبیحێك لەتەنیشت یەکەوە ڕیز بنو پاڵ وێك دەنو شان لێك دەن •

٢ ـ (واعتصموا بحبل الله جميعا ولا تفرقوا ••) آل عمران ـ١٠٤•

یانی : توند دەست بە بەرنامەی خواوە بگرنو لێك پەرتەوازە مەبن•

٣ ـ پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرموویەتی : (ومن مات وهو مفارق للجماعة فأنه يموت ميتة جاهلية)[1] •

یانی : هەر کەسێکی لەکاتێك‌دا بمرێ کە لە پێڕو تاقمی ـ مسوڵمانان ـ جوێ بۆتەوە مردنێکی نەفامانە مردوە !!•

---

(١) (مسلم) ڕیوایەتی کردوەلە (عبدالله بن عمر) ەوە •

www.alibapir.net

٤ ـ دیسان فەرمـوویەتی : (کلکم راع وکلکـم مسئـول عـن رعیته)[١] •

واته : هەر کامێکتان چاودێرەو هـەر کامێکتان لەئاقار میللەتەکـەدا بەرپرسیارە •

٥ ـ هەروەها فەرموویەتی : (لاتباغضوا ، ولا تحاسدوا ، ولا تدابروا، ولا تقاطعوا وکونوا عباد الله اخوانا ، ولا یحل لمسلم ان یهجر أخـاه فوق ثلاث ••)[٢] •

واته : یەکدی مەبوغزێنن ، وەئیرەیی بـە یەکتر مەبەن ، وەپشـت لەیەکتر مەکەن ، وەلێك دابڕ دابڕ مەبن ، هەموتان بەندەی خواو بـرای یەك بن ، وە حەلاڵ نیە بۆ هیچ مسوڵمانێك کە دەنگ لەبراکەی دابڕێ پتر لە (٣) ڕۆژان •

٦ ـ لەجێیەکی دی فەرمـوویەتی : (مثـل المؤمنین فـی توادهـم وتراحمهم وتعاطفهم مثل الجسد اذا اشتکی منه عضو تداعی له سائر الجسد بالسهر والحمی)[٣] •

یانی : وێنەی بڕواداران لەدۆستایەتیو بەزەیی بەیەکتردا هاتنەوەیانو میهرەبانییان لەگەڵ یەکدا وەك جەستەیەك وایە ، کاتێك ئەندامێکی تووشی ئازارێك دەبێ هەموو ئەندامەکانی تری لەش لێی دەگێرنەوەو دەست دەدەنە شەونخوونیو گرانەتێ •

هەڵبەتە ئەمانە لوێچێك بوون لەتەغارێکی ئـەو دەقـە ئیسلامییانەی دەربارەی چۆنیەتیو شێوەی پێك هاتنو بەڕێوە چوونی کۆمەڵگای ئیسلامی

(١) (بخاری ومسلم) ڕیوایەتیان کردوە لە (عبدالله بن عمر) ەوە •

(١) (بخاری ومسلم) ڕیوایەتیان کردوە لە (أنس) ەوە •

(٣) (بخاری ومسلم) ڕیوایەتیان کردوە لە (ابی موسی الاشعری) یەوە •

www.alibapir.net

دەدوێن کە دەتوانین لەدووسێ دێردا نێوە ڕۆکەکەیان پوخت کەینەوە :
«ئیسلام دەیەوێ مسوڵمان بەتەنیا نەبێ‌و ئەندامێکی چالاك‌و کاریگەر بێت لەنێو کۆمەڵێك مسوڵمانی ڕێك‌و پێك‌و ڕیز بوو وپێکەوە جۆش دراوو تێك ترینجاودا» •

بێگومان ئەم باسە یەکجار گرنگەو وتوویژو توێژینەوەیەکی فرە هەڵدەگرێ ، کورد گوتەنی : ئەو هەویرە ئاوی زۆر دەوێ ، بەلام لەبەر چەند هۆیەك کە ڕەنگە لەبابای ژیرو وردبین شێرراوە نەبن جلەوی پێنووسی سەرکێش‌و زەوت نەبووم توند دەکەم‌و بە ئاراستە کردنی پرسیارێك‌و وەلام دانەوەی لەکورتی دەی‌بڕمەوە :

هۆی بایەخ دانی ئیسلام بەڕیز بوونی مسوڵمانان‌و خۆ نواندنیان لەپێڕێکی ڕێك‌وپێك‌و پێکەوە جۆش دراودا چیە ؟!!

لەوەلامدا دەڵێین :

لەسۆنگەی ئەوەوە کە ئیسلام بەرنامەو ڕێبازێکە بۆ سەر لەبەری ژیانی ئینسان بە تاك‌و کومەڵەوەو سەرتاپای لایەنەکانی ژیانی وە بەرخۆ دەدات‌و هیچی لێ نابوێرێ چ مەعنەوی بێت چ سیاسی چ ئابووری چ کۆمەلایەتی ••• چ ••• چ ••• هتد ، بەڵێ لەسۆنگەی ئەوەوە ، مەحاڵە تاقە ئینسانێك بتوانێ بەتەنێ بەسەریدا بڕواو بەندایەتی خوای گەورە بەجێ بێنێ ، نەك هەر تاقە ئینسانێك بەڵکو کۆمەڵە مرۆڤێکی زۆریش ـ مادام پرژو بلاوو بێ سەرەو بەرەو لێك ترازاو بن ـ ناتوانن ئیسلامەتی بەڕێوە بەرن‌و لەگشت لایەنەکانی ژیانیاندا دەستوورو یاساکانی خوا بکەنە ڕێبازو ڕاستە شەقامی ژیان جا لەبەر ئەوە ئایینی ئیسلام ئەو هەمو گرنگی‌یەی بەڕێك‌و پێکی‌و ڕیزبوونی مسوڵمانان داوە •

جا خوای گەورە ڕێنمایی‌مان بکات بۆ بیرکردنەوەی ڕاست‌و ئاخاوتنی ڕاست‌و ئیش‌کردنی ڕاست ، وە بمان گێرێ لەوانەی لەپێناوی ڕازی‌کردنی

www.alibapir.net

خواو بەجێ هێنانی ئەرکی بەندایەتیو خزمەتکردنی ڕێبازەکەیدا هەموو بەرژەوەندی‌یەکی شەخسی دەخەنە ئەولا •

★ هەشتەمین گەوهەر :

کۆمەڵگای ئیسلامی تەنیا یەك بنچینەو بنەمای هەیە لەسەری ڕابوەستێ ، بەتەعبیرێکی تر ئەوشتەی دەتوانێ هەموو مسوڵمانان پێکەوە گرێداو بیان هۆنێتەوە تەنیا شتێکە ئەویش ئیمانو بڕوایە :

شکی تێدا نیە هەر کۆمەڵو پێڕو تاقمێك پێویستە بنچینەیەکی هەبێت کە لەسەری ڕابوەستێو هەموویان کۆبکاتەوە ، جا ئەو بنەماو بنچینەیەی کۆمەڵگای مسوڵمانانی لەسەر خڕدەبێتەوەو لاقانی لەسەر دەچەقێنێ بریتی‌یە لەئیسلامەتیو ئیمانداری •

لە مەکتەبی ئیسلامدا هیچ‌کام لەڕەنگو زمانو ڕەگەزو بنەچەکەو سنووری جوگرافیاییو ئاستی ئابووری نەکراونە بناغەی کۆمەڵگای ئیسلامی ، با بزانین **بۆچی ؟!**

لە سۆنگەی ئەوەوە کە ئیسلام پەیڕەوو پرۆگرامی خوایە بۆگشت ئینسانەکان بە تەعبیرێکی تر ێنموونی و نامەی بەدی هێنەرە بۆ وەدی هێنراوەکانی ، شتێکی وا کراوە بەجوغزو بازنەی تێدا خڕبوونەوەی شوێن‌کەوتووانی بەرنامەی خوا کە بتوانێ هەموو ئینسانەکان لەهەر تیرەو نەتەوەو ڕەگەزێك بنو هەر ڕەنگو زمانێکیان هەبێت لەنێو خۆیدا بحەو ێنێتەوەو هەموویان بخاتە بن باڵی میهرەبانی خۆیەوە •

بەلام ئەگەر هاتباو پەروەردگار سنوورێکی تەسکی کردبا بە جوغزی خڕکردنەوەی ئینسانەکان وەك •

١ ـ تیرەو هۆز بۆ وێنە جاف •

٢ ـ یان نەتەوە بۆ وێنە کورد •

www.alibapir.net

٣ ـ یان ڕەگەز بۆ وێنە ئاری •
٤ ـ یان ڕەنگ بۆ وێنە سپی پێست •
٥ ـ یان زمان بۆ وێنە هیندی •
٦ ـ یان باری ژیان بۆ وێنە هەژاری •
٧ ـ یان ئاستی بیروهۆش بۆ وێنە خوێندەواری •

ئەوە لەحاڵەتی یەکەمدا بێجگە لەعەشیرەتی جافو ، لەحاڵەتی دووەمدا بێجگە لە نەتەوەی کوردو ، لەحاڵەتی سێیەمدا بێجگە لە ڕەگەزی ئاریو، لە حاڵەتی چوارەمدا بێجگە لەسپی پێستەکانو ، لە حاڵەتی پێنجەمدا بێجگە لە هیندی زمانەکانو ، لەحاڵەتی شەشەمدا بێجگە لە هەژارەکانو ، لەحاڵەتی حەوتەمدا بێجگە لە خوێندەوارەکانی دەنێو خۆیدا نەدەحەواندەوە ، بێگومان ئەوەش شتێکی ڕەوا نیەو لەگەڵ دادگەریو کاربەجێیی خودا ناسازێت •

جا بۆیە پەروەردگار مەودای بەرنامەکەی هێندە لێك کێشاوەتەوە ـ بە بەراوەژووی ڕێچکەو کوێرە ڕێ دەسکردەکانەوە ـ کە هەموو ئینسانەکان بتوانن لەژێر سێبەریدا بحەوێنەوەو بە یەکێك لەشوێنکەوتوانی حسێب بکرێن •

جا لەبەر ئەوەی ئێرەکانە جێی تەرخان کراوی توێژینەوەی ئەم باسە نیە[1] بەهێنانە بەرچاوی چەند دەقێکی ئیسلامی کۆتایی بە باسەکە دێنین :

---

(١) ئەڵقەی چوارەمی زنجیرەی (دەبەرێك ڕاچوونی ئیسلامو ڕێچکان مان بۆ لێکۆڵینەوەو چارەسەرکردنی ئەم مەسەلەیە تەرخان کردوە ، ئەمما حەیفێ جارێ چاپی بەچاوان نەدیوە ، وەك هەمو ئەڵقەکانی دیکەی ئەو زنجیرەیە •

www.alibapir.net

١ ـ خوای گەورە دەفەرموێ : (یا ایها الذین آمنوا لاتتخذوا آباءکم وأبناءکم اولیاء ان استحبوا الکفر علی الایمان ومن یتولهم منکم فاؤلئك هم الظالمـون) توبة ـ ٢٣ ـ •

واتـە : ئەی بڕواداران بـابو برایانتـان مەگـرن بەدۆست کـە کافرێتی‌یان هەڵبژارد بەسەر ئیماندا هەرکەسێکیش لەئێـوە بەدۆسـتیان حسێب کات ئەوانە ستەمکارن •

٢ ـ دیسان فەرموویەتی : (قد کانت لکم اسوة حسنه فی ابراهیـم والذین معه اذ قالوا لقومهم انا برآؤا منکم ومما تعبدون من دون الله کفرنا بکم وبدا بیننا وبینکم العداوة والبغضـاء ابـدا حتی تؤمنوا باللـه وحـده) ممتحنة ـ ٤ •

یانی : بەڕاستی ـ ئـەی مسوڵمانان ـ پێشڕەوێکی باشتان هـەیـە لەئیبراهیمو شوێن کەوتوانی‌دا کە بەنەتەوەی خۆیان گوت : ئێمە لێتـان بەرینو لەوەش کە دەی پەرستن لەباتی خودا بڕواتان پێ ناکـەین ، وە دوژمنایەتی‌و ڕقو قین لەنێوانماندا هەیە هەتا هەتایە تاکـو بەتەنێ خـوا دەپەرستن •

٣ ـ هەروەها دەفەرموێ : (لاتجد قوما یؤمنون بالله والیـوم الاخـر یوادّون من حاد الله ورسوله ولو کانوا آباءهم او ابناءهم او اخـوانهم او عشیرتهم اولئك کتب في قلوبهم الایمان •••) مجادلة ـ ٢٢ ـ •

یانی : میللەتێکت وەدەست ناکەوێ بڕوایان بەخواو بەڕۆژی دوایی هەبێ ، کەسێکیان خۆش بوێ کە دوژمنایەتی خواو پێغەمبەرەکەی دەکات، با ئەوانە باییان یان کوڕیان یان برایان یان عەشیرەتیان بن،ئەوانە ـ واتە ئەو مسوڵمانانە ـ خوا ئیمان وبڕوای لە دڵیاندا جێ گیر کردوە •

www.alibapir.net

کەواتە : برای خوێنەری ئازیز مادام خـۆت بەشـوێن کـەوتووی ڕێبازی خوا دەزانیو دەتەوێ لەتاقی کردنەوەی ئەم ژیانەتدا دەرچـیو لەئاوری دۆزەخێ سەر فراز بیو بە بەهەشتی بەرین شـاد بی بۆت نیـە دۆستایەتیو برادەرایەتی بگری لەگەڵ بابایەکی بێدینو نامسوڵماندا بـا بابو براو خزمو خوێشیش بێ ، تەنیا لەکاتێکدا نەبێ کە بتەوێ بەرەو سەرچاوەی زوڵاڵو سازگاری بەرنامەی خوای بەخشندەی بێنی ولە چەنگ گومڕاییو سەرگەردانی ڕزگاری کەی ، بەڵێ تەنیا لەحاڵێکی وادا نەبێ بۆت نیە لێی نیزیك وەبیو لەگەڵیدا بگەڕێیو تێکەڵاوی لەگـەڵدا بەرقەرار بکەی •

لێرەدا دەمەوێ بەخێرایی نیگایەك بخشێنین بە مەسەلەیەکدا کـە لەسەر دڵی زۆر کەس بۆتە گرفتو گرێ کوێرە ، ئـەویش مـەسەلەی نەتەوایەتییە :

هەڵبەتە وەك گوتمان لێرەدا تەنیا سەرنجێکی خێرایـی دەدەینە ئـەو مەسەلەیە چونکە لەجێیەکی دیکەی تەرخان کراودا تا ڕاددەیەك ئاوەڵامان کردۆتەوە :

خوای مەزن ئیسلامی بەگوێرەی سرووشتی ئینسان ناردووەو هیـچ جۆرە کەمو کەسریو زیادە ڕەوییەکی تێدا نایەتە بەرچاو •

مەسەلەی خۆشەویستی گەلو نیشتمانیش یەکێکە لە غـەریزە پێـك هێنەرەکانی سرووشتی ئینسـان ، مادام وایـە پێویستـە لەئیسـلامدا ئـەو غەریزەیەش ڕەچاو کرابێت ، هەر وەك چۆن گشت غەریزەکـانی تـری ئادەمی تێدا ڕەچاو کراوەو حیسابیان بۆکراوە ، وەك غەریزەی : خواردنو خواردنەوە (وکلوا واشربوا ولاتسرفوا) اعراف ـ ٣١ ، بخۆنو بخۆنەوەو زیادە ڕەوی مەکەن • غەریزەی جلو پۆشاك : (یابنی آدم قد انزلنا علیکم

www.alibapir.net

لباساً یواری سوآتکم ‌‌••) اعراف ـ ٢٦ ـ ، ئەی وەچەی ئادەم پۆشاکمان بۆ ناردوون ئەو ئەندامانەتان دادەپۆشێت کە حەز ناکەن بەدەرەوە بن • وە غەریزەی شت هەبوون (التملك) : (یا أیها الذین آمنوا لاتهلکم اموالکم ••) منافقون ـ ٩ ـ ئەی بڕواداران ماڵو دارایی‌تان بێ‌ئاگاتان نەکـات • وە غەریزەی جینسی : (نساؤکم حرث لکم فأتوا حرثکم أنی شئتم • •) بقرە ـ ٢٢٣ ـ ژنانتان جێی زاووزێو بەرهـەم هێنانـی ئێـوەن هـەرکاتێکی ویست‌تان بچنە لای کێڵگەکانتان بچن •

هەروەها هەموو غەریزەکانی دیکەی ئینسان هەر بەم شێوەیە ، جا مادام لەسرووشتی ئینسانیش‌دا هەیە کە ئەو میللەتەی خۆش بوێ کـە لەنێویاندا پێ‌گەیوەو ئەو خاكو ئاوەی خۆش بوێ کە تێیدا پێ‌گـەیوە ، نابێ ئیسلامەتی ڕێی لەئینسان گرتبێ کە گەلو هۆزو خاك نیشتیمانەکەی خۆش بوێ ، چونکە ئەگەر گـریمان ڕێی لێ‌بگـرێ مانـای وایـە ڕێ لەغەریزەیەکی ئینسانی دەگرێ ، ئەممـا چـونکە چ ئینسـانیش‌و چ ئیسلامیش هەردووکیان لەکارگـەی بەدی هێنەرێـك‌دا دروسـت بوون‌و ڕەخساون مەحاڵەو چاوەڕوان نەکراوە کـە تێـك بگیرێن‌و لـە ڕاسـتێك ڕابێن •

کەواتە ئیسلامەتی دژی ئەو چەشنە نەتەوایەتی‌یە نیە کە سرووشتـی ساغی ئینسان دەی خوازێ ، بەڵام ئەو چەشنە نەتەوایەتی‌یەی لە ئەندازەی سرووشتی خۆی دەچێتە دەرێو دەبێتە ڕەگەز پەرستایەتی‌و بت پەرستێتی‌و بەکورتی دەبێتە (فاشیزم‌و شۆفێنیزم) ئەوە بەهیچ ڕەنگێك لەبەرنامـەی خوادا ڕەوا نیەو بەتوندی تاوانبار دەکرێ ، چونکە ئەو کاتە لەگەڵ بنچینە ئیسلامی‌یەکەدا تێك دەگیرێن‌و دژایەتی پەیدا دەکـەن ، هـەڵبەتە هـەر نێتێکیش لەگەڵ دەستوورو یاساکانی بەرنامەی خوادا دژ بوەستێ ڕەفـز

www.alibapir.net

دەکرێ‌و مۆری ناهەقی پێوە دەنرێ ، چونکە ئێمە لەسەر ئەو بنچینەیە پەروەردگارمان بەخوای خۆمان زانیوەو دەی‌پەرستین‌و گەردن کەچی بەرنامەکەی دەبین کە لەهەموو سیفەتێك‌دا تەواوەو بێ لەکەیەو هەرچی بی‌فەرموێ (١٠٠٪) ڕاستەو بێ‌خەوشە •

خوێنەری ئازیز ئەوەش کۆمەڵێك بوون لەو گەوهەرانەی کە بەچاوی بێ‌هێزی بەندە لە دەریای دەوڵەمەندی (ایاك نعبد وایاك نستعین)دا دیتران ، بەڵام نەچی وابزانی هەموو شتێك گوتراوەو لەبنی کدووی دراوە چونکە قەت قەت سنووردار (محدود) بۆی نالوێ بێ سنوور (لامحدود) دەورە بداتو دەنێو خۆی بگرێت ، ئایا لەبەرداخێك‌دا ئاوی زەریاکان دەحەوێتەوەو جێی دەکرێتەوە ؟!

ئێستاش نۆرەی ئایەتی شەشەمینەو دەمێکە چاوەڕوان دەکا ، (ولقد یسرنا القرآن للذکر فهل من مدّکر ؟) قمر - ١٥ - یانی : بەڕاستی قورئانمان سێنا کردوە بۆ حاڵی بوون ئەوە کەس نیە بێ لێی حاڵی بێ ؟!

ameer.maktab@yahoo.com

 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice

www.alibapir.net

www.alibapir.net

ameer.maktab@yahoo.com
 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice
www.alibapir.net

تەفسیری ئایەتی شەشەم

« اهدنا الصراط المستقیم » ڕێنمایی‌مان کە بۆ ڕێی ڕاست •
مانای وشەکان :

اهدنا : (راغب الاصفهانی) دەڵێت : (الهدایة ـ دلالة بلطف)
واتە : هدایەت ڕێنمایی کردنێکی هێدی‌و نەرمو نیانە •

ئینجا دەڵێت : (ڕێنمایی کردنی خواش بۆ ئینسان چوار شێوەی هەیە :
یەکەم : ئەو ڕێنموونی‌یەی کە هەموو ئینسانێکی گرتۆتەوە ئەویش بریتی‌یە
لە ژیری‌و فامو تێ گەیشتن، وەك فەرموویەتی : (قال ربنا الذی اعطی
کل شیء خلقه ثم هدی) •

دووەم : ئەو ڕێنموونی‌یەی کە لەسەر زمانی پێغەمبەران(علیهم السلام)و
کتێبە خوایی‌یەکان ناردوویەتی ، وەك فەرموویەتی : (وجعلنا منهم أئمة
یهدون بامرنا •••) •

سێیەم : ئەو ڕێنموونی‌و یارمەتی‌دانەی تایبەتە بەو کەسەوە کە
هیدایەتی دراوەو ڕێبازی خوای گرتوە ، خوای گەورەش لەم بارەوە
فەرموویەتی : (والذین اهتدوا زادهم هدی) ، وە فەرموویەتی : (ومن
یؤمن بالله یهد قلبه •) •• هتد •

چوارەم : ڕێنمایی کردنی ڕۆژی دوایی بۆ چوونە نێو بەهەشتێ ،
وەك فەرموویەتی : (الحمد لله الذی هدانا لهذا ••)

www.alibapir.net

هەڵبەتە ئەو چوار هیدایەتانەش پێکەوە پەیوەستنو هەرکامێکیان ئەنجامی ئەوی پێش خۆیەتی ، چونکە کەسێك ئی یەکەمیانی بۆ نەرەخسابێت ئی دووەمی لێ چاوەڕوان ناکرێ ، وە کەسێك ئی دووەمی نەبێت ئی سێیەمی بۆ پەیدا نابێت ، وە هیچ کەسێك ئی چوارەمی بۆ نایەتە دی تاکو ئەو سێیانەی پێشەوەی تێدا نەهاتبنە دی ... »[1] .

دیارە لێرەدا وشەی (هدایة) بە مانای سێیەمیان بەکار هێنراوە واتە : ئەو ڕێنموونی‌یەی کە خوا دەیدات بەو ئینسانەی کە ڕێبازی خوای گرتوە . پێشەوای توێژەرەوانی قورئانیش (ابو جعفر الطبری) هەر لەسەر ئەم ڕایەیە وەك دەڵێت : (ومعنی قوله « اهدنا الصراط المستقیم » في هذا الموضع عندنا : وفقنا للثبات علیه) .

یانی مانای (اهدنا ...) لەم شوێنەدا لەکن‌مە : یارمەتی‌مان بدە کە لەسەر ڕێی ڕاست بمێنینەوە[2] .

الصراط المستقیم : ابو جعفر الطبری) دەڵێ : (اجمعت الامة من اهل التأویل جمیعا علی ان الصراط المستقیم هو الطریق الواضح الذی لا اعوجاج فیه وکذلك ذلك فی جمیع لغات العرب ..)

واتە : گشت توێژەرەوانی قورئان لەسەر ئەوەن کە (الصراط المستقیم) ئەو ڕێیە ئاشکراو ڕاستەیە کە هیچ پێچو پەنای تێدا نیە ، هەروەها لەهەموو زار ـ دیالێکت ـ ە کانی عەرەبیش‌دا هەر وایە .

ئنجا دوای چەند قسەیەکی دیکە دەڵێت : وە ئەوەی کە بەلای منەوە چاترە بۆ مانای ئەم ئایەتە واتە : (اهدنا الصراط المستقیم) ئەوەیە کە

---

(١) (معجم مفردات الفاظ القرآن) راغب الاصفهانی پیتی هـ لاپەرە (٥٣٦) .

(٢) جامع البیان بەرگی یەکەم تەفسیری سوورەتی فاتیحە ئایەتی‌شەشەم .

www.alibapir.net

مەبەست لێرەدا ئەمە بێت : یارمەتیمان بدە کە لەسەر ئەو ڕێبازە بەرقەرار بین کە هەڵت بژاردوەو بەندە خۆشەویستەکانی خۆتت بۆ ڕێنمایی کردوە، کە ئەویش ڕێی ڕاستە .

چونکە هەر کەسێك ڕێنمایی بکرێو یارمەتی بدرێ بۆ گرتنی ئەو ڕێیەی ئەوانە گرتوویانە کە خوا پێداون لەپێغەمبەرانو صدیقانو شەهیدان ئەوە ڕێنمایی کراوە بۆ ئیسلامو باوەڕ بە پێغەمبەرانو پا بەند بوون بە قورئانەوەو ئیش کردنی بەوە کە خوا ئەمری پێ کردوەو ڕەوینەوە لەوە کە خوا بەرگری لێ کردوەو شوێن کەوتنی ڕێو شوێنی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم)و ڕێو شوێنی ئەبوبەکرو عومەرو عوسمانو عەلی خوایان لێ ڕازی بێو هەر بەندەیەکی تری خواپەرست ، هەموو ئەوانەش لە (الصراط المستقیم)دا هەن[1] .

کەواتە : پوختەی قسان ئەمەیە کە مانای : (اهدنا الصراط المستقیم) یانی : خوایە ڕێنماییمان بکە بۆئیسلامو یارمەتیمان بدە کە لەسەری بەردەوام بین .

ئێستاش بابچینە سەروکاری ئەو مرواریو گەوهەرانەی لە دەریای دەوڵەمەندیدا هەنو بەپێی تواناو بۆ لوان بڕێکیان لێ دەرێنینو لەسەر سینی زمانی کوردی بۆ خوێنەرانی ئازیزیان ڕانوێنین :ـ

★ گەوهەری یەکەم :

بەرنامەو ڕێبازی ژیان پێویستە تەنیا لەلایەن خواوە نەخشەی بۆبکێشرێو دابنرێ ، چونکە ئینسان هەر چەندە زاناو بلیمەتو لێهاتوو

---

(١) سەیری (جامع البیان) بکە بەرگی یەکەم تەفسیری سوورەتی فاتیحە.

www.alibapir.net

بێ شتێ وای لەباراندا نیەو لەئاقار کاری وادا داماوو دەستەوستانە • بۆ سەلماندنی ئەم قسەیەش دوو بەڵگان دێنینەوە :

بەڵگەی یەکەم : بێزاریو نارەزایی دەربرینی زاناو مشوور خۆرانی وڵاتە رۆژئاواییو رۆژ هەڵاتی یەکان سەبارەت بەو بارو دۆخەی تێیدا دەژینو بەو رێو رەسمو دەستوورانەی حوکمیان بەسەردا دەکەن ، وە ئیعتیراف کردنیان بەکەمو کورِیو ناتەواوی ئەو رێچکانەی ئینسان دای ناون •

هەڵبەتە ئێمە ناتوانین قسەو هەڵوێستی هەمو ئەو زاناو ردێن سپی یانە بخەینە بەرنیگا کە بەدەست شارەستانەتی یـە ماددی یە بێ ئەخـلاقو بێ بێ رووحەکەیانەوە زاڵەیانە چونکە نەك هەر لەقەرەی چـەند لاپەرەیەك بگرە لەقەرەی چەند کتێبێکیش دا نین ، بەڵام لوێچێك نیشانەی تەغارێکی یەو چەند نموونەیەك دێنینەوە :

١ ـ شایەتی دانی دکتۆر (الکیس کاریل) کـە پاداشی (نۆبل)ی ستاندوە ئەو کابرایە لەکتێبی (ئینسان ئەو نەناسراوە !)دا دەڵێت :[١]•

(•• هەر چەندە پزیشکانو فێرکـارانو زانایانی تەندروستی زان بەدڵاوایی یەوە هەوڵو تێکۆشانی خۆیان بەخت دەکـەن بۆ سوودی ئینسان ئەمما نەگەیونە ئامانج ، چونکە ئەوان چەند نەخشەو پیلانێکیان رۆناوە کە تەنیا بەشێك لە راستی یان دەنێو خۆ گرتوە •

وە دەگونجێ ئەم قسەیە سەبارەت بەوانەش بگوترێ کە ئارە زوو و خەیاڵو ویستەکانیان بە ئارەزوو و خەیاڵو ویستێکی تر دەگۆرِنەوە لـە پێنـاوی هێـزو پێـزی ئینسانـی دا[٢] ••• وە ئەو خـاوەن بیردۆزانـە

---

(١) سەیری کتێبی : (الانسان ذالك المجهول) بکە ص٢٩ ، ٣٠ ، ٣١ •

(٢) وادیارە وەرگێرە عارەبەکە چاك نەی توانیوە چەمکی ئەو یەكدوو دێرە دەربرِێ ، هەڵبەتە ئەمنیش ئـەو چی نووسیوە هـەر ئـەوەم وەرگێراوەتەوە •

www.alibapir.net

شارەستانەتی‌یەك دروست دەكەن كە هەرچەند بە ئامانجی وەدەست هێنانی بەختەوەری مرۆڤ ڕەخسێنراوە بەڵام تەنیا لەگەڵ ڕواڵەتێكی ناتەواو یان شێوێنراوی ئینساندا دەگونجێ • (باش سەرنج دە) •

ئەو ڕژێمو بەرنامانەی خاوەن بیردۆزەكان لەبیری خۆیاندا دروستیان كردون هیچیان دەبارانیدا نیە ••• ئاخر بەندەكانی شۆڕشی فەڕەنساو خەیاڵاتی «ماركس» و «لینین» تەنیا بەسەر چەند بابایەكی ووشكدا دەچەسپێن •• مادام وابێ پێویستە بەئاشكرا بزانرێ كە دەستوورو ڕێو ڕەسمی پەیوەندی‌یەكانی ئینسانەتی تا ئێستا نەناسراون ! ، چونكە زانیاری‌یە كۆمەڵایەتی‌و ئابووری‌یەكان چەند زانیاری‌یەكی گۆترەكارین •

بەو پێ‌یە دەردەكەوێ كە ئەو بارو دۆخەی زانیاری‌و تەكنۆلۆجیا تێیدا سەركەوتوەو بۆ ئینسانی ڕەخساندوە لەگەڵ ئینساندا ناسازێ ، چونكە هەر لەخۆوەو بەگۆترەكاری دروست كراوەو بەبێ ڕەچاوكردنی هیچ چەشنە تێوەڕامانێك لەسرووشتی ئینسان ڕۆنراوە •

ئنجا درێژە بەقسەكانی دەداو دەڵێت :

پوختەی مەبەست ، زانیاری‌یە ماددی‌یەكان فرە وەپێش كەوتوونو بەرەیان ستاندوە ، ئەمما زانیاری‌یە ئینسانی‌یەكان لەحاڵەتێكی سەرەتایی‌دان، هۆی هێواشی بەرەوپێش چوونی زانیاری ژیان (علم الحیاة)یش دەگەڕێتەوە بۆ حاڵەتە جۆر بەجۆرەكانی ژیانی ئینسانو بارو زرووفەكانی ، وە هاڵۆزی دیاردەی ژیان ، وە بۆ جۆری پێك هاتنی ژیری‌مان كە زۆر زۆر دڵخۆشە بە نقووم بوون لە دنیای ماددی‌و میكانیكی‌دا •

••• پێویستە ئینسان پێوەری هەموو شتێك بێت بەڵام واقیع بە بەراوە ژووە وەیە ، ئینسان زۆر ڕیز پەڕو غەریبە لەو دنیایەدا كە دروستی كردوە ، ئینسان نەی توانیوە دنیای خۆی ڕێكو پێك كات چونكە

www.alibapir.net

شارەزایی ڕاستەقینەی دەربارەی خۆی نیە ... ئەو نێوەندەی کە ژیریو زانستیمان هێناویەتە دی گونجاو نیە بۆ مە ... ئێمە گەلێکی چارە ڕەشین چونکە ژیریو ڕەوشتمان دادەبەزێو نزم دەبێتەوە ..

ئەو دڵە ڕاوکێو غەمو پەژارەیەی دانیشتوانی شارە هاوچەرخەکان بە دەستی‌یەوە دەناڵێنن زادەی ڕژێمە سیاسیو ئابووریو کۆمەڵایەتی‌یە - کانیانە .. ئێمە کوشتەی دواکەوتوویی زانیاری‌یە ئینسانی‌یەکانین لە زانیاری‌یە ماددی‌یەکان .

ئنجا دەڵێت : تاقە ڕێی چارەسەرکردنی ئەم گیروگرفتەو لابردنی ئەم کۆسپە پەیداکردنی زانیاری‌یەکی قوڵترە بەنەفسی خۆمان ... جا مادام شارەستانەتی ماددی هاوچەرخ حاڵەتی سرووشتی ژیانی تێك شکاندومو شێواندوویەتی ، زانیاری ئینسان - ناسی لەهەموو زانیاری‌یەك پتر بۆتە پێویست . »

بەڵێ لەڕوانگەی (الکسیس کاریل)ەوە پتر شارەزا بوون دەربارەی ئینسان تاقە ڕێی چارەسەرکردنی گیروگرفتەکانمانەو تاقە ڕێی ڕاست کردنەوەی لاتەڵیو خواری باری ژیانی شارەستانەتی ماددی ئەمڕۆیە ، بەڵام لەڕاستی‌دا (الکسیس کاریل) پەی بە دەرمانی ڕاستەقینە نەبردوەو زۆریش جێی گلەیی نیە چونکە ئەو لە نێوەندێکی وادا ژیاوە کە لەئیسلام بێخەبەری تاڕادەیەکە هەندێکیان هەر ناویشیان نەبیستوە دەنا لەڕاستی‌دا ئەو تاکە ڕێو ئەو تاقە دەرمانەی دکتۆر(کاریل) بەدوای‌دا وێڵە تەنیا ئیسلامە ، بەڵێ تەنیا ئیسلامە کە هەموو لایەنەکانی مرۆڤ ڕەچاو دەکاو هیچیان پشت گوێ ناخات ، تەنیا ئیسلامە کە وێڕای گرنگی دانی بە پیشەسازیو ئاوەدانی گرنگی‌یەکی زۆریش بە لایەنی ڕووحیو ئەخلاقی ئینسان دەداو نا یەڵێ لاتەڵ بێو خوارو خێچ بێت .

دیسان د.کاریل دەڵێت :

www.alibapir.net

(لەڕاستیدا مرۆڤایەتی هەوڵێکی زۆری داوە خۆی بناسێ ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئێمە خەزێنەیەك زانیاریو تێبینیمان هەیە کە زاناو فەیلەسووفو شاعیرو زاناگەورە ڕووحییەکان کۆیان کردۆتەوە ، تا ئێستا تەنیا چەند لایەنێکی دیاری کراومان لە نەفسی خۆمان ناسیوە ، ئێمە نازانین ئینسان بەشێوەیەکی گشتی بریتییە لەچی .. ئێمە هەر ئێندە دەزانین ئینسان لەچەند پارچەیەکی لێك جوودا پێك هاتوە .. هەر کامێکمان پێكهاتوە لەکۆمەڵە تارماییيەك لەنێوەڕاستیدا ڕاستییەکی نەناسراو هەیە !!

.. لەڕاستیدا نەزانییەکەمان هەمە لایەنەیە ، چونکە زوربەی ئەو پرسیارانەی ئەوانە ئاڕاستەیان دەکەن کە دەربارەی مرۆڤ لێ دەکۆڵنەوە بەبێ وەڵام ماونەوە چونکە چەند لایەنێکی بێ سنوور لە دنیای شێرراوەماندا هەن کە هەتا ئێستا پەیان پێ نەبراوە .

ئێمە تا ئێستا وەڵامی زۆر پرسیاران نازانین بۆ وێنە :

چۆن ماددە کیمیاییيەکان پێکەوە دەنووسێن بۆ پێکهاتنی ئەندامەکانی خانە ؟ !

چۆن (کرۆمۆسمەکان) کە لەنێوەڕاستی هێلکۆلەی پیتێنراو (البويضة الملقحة) دا هەن سیفەتەکانی ئینسان لەو هێلکۆڵە وەر دەگرن ؟!

چۆن خانەکان سەربەخۆ بەکۆمەڵ ڕیزدەبنو دەبنە هۆی پێکهێنانی شانەو ئەندامەکان ؟! ئەو خانانە هەر دەڵێی پۆلە مێروو و مێشەنگوینەن پێشەکی ئەو ئەرکە دەزانن کە بۆیان دیاری کراوە ؟

پێکهاتنی سرووشتی دەروونیو فسیۆلۆجیمان چۆنە ؟!

www.alibapir.net

ئێمە دەزانین کە لەچەند شانەو ئەندامو شلەیەك پێکهاتووین ، ئەمما پەیوەندی نێوان شعوورو دەماغ (مێشك) تا ئێستا نهێنی‌یە .

ئێمە تا ئێستا پێویستی‌مان بە شارەزایی تـەواو هـەیە دەربارەی فسیۆلۆجیای خانەکانی مێشك .. تا چ ئەنـدازەیەك ئیرادە کار دەکاتـە سەر لەش ؟

ژیری چۆن تەئسیری تێ دەکرێ لەلایەن ئەندامەکانەوە ...

ئێمە تا ئێستا زۆر دوورین لە ناسینی ماهیەتی پەیوەندی‌یەکانی نێوان پەیکەری ئێسکی‌و ماسوولکەو ئەندامەکان‌و جۆرەکانی چالاکی ژیـری‌و گیانـی .

وە تا ئێستا ئەو عامیلانە ناناسین کە دەبنە هۆی هاوسەنگی مێشك‌و بەرهەڵستی کردنی ماندوویی‌و تێکۆشان دژی نەساغـی‌یەکان .. ئێمـە نازانین چۆن هەستی ئەدەبی‌و هێزی دەربڕین‌و جورئەت زیاد دەبن .

ئەمانەو چەندین پرسیاری تری نەژمێراو دەگونـجێ بکرێن ... بەڵام گشتیان بێ وەڵامن ئاشکرایە کـە هـەرچی زانایان پێشکـەشیان کردوە لەوەدا کە پەیوەندی هەیە بەئینسانەوە : هەتا ئێستا ناتەواوە ، وە زانستی‌مان سەبارەت بەخۆمان هەر لەقۆناغی سەرەتایی دایە[1] .

کەواتە بە ئیعتیرافی گەورەترین زانای ژیان ناسی ئەورووپا زانیاری‌مان دەربارەی ژیان‌و ئینسان زۆر کەم‌و کورتەو هەر لەقۆناغی سەرەتایـی دایە ، وە ئەو ژیانەی کە تێیدا دەژین‌و پڕە لەتەنگ‌و چەڵەمەو گێرەو کێشە زادەی نەشارەزایی‌و کەم‌و کورتی‌و ناتەواوی شارەزایی‌یەکانمانە دەربارەی خۆمان .

هەڵبەتە کەسێکیش هێندە نەشارەزاو نەفام بێت دەربارەی خـۆی

---

(١) (الانسان ذلك المجهول) ص١٣ ، ١٤ . وەرگێرانی عادل شفیق .

www.alibapir.net

بۆی نیەو ڕەوانیە هەستێت بەدانانی بەرنامەی ژیان بۆ خۆی ، چونکە شتێك لەسەر نەفامیو نەزانی دابمەزرێ هەر ناتەواو و کەمو کەسر دەر دەچێت وەك گوتراوە :

خشت اول چون نهاد معمار کج

تا ثریا میرود بنیان کج[٢]

ئێستاش بابچینە لای یەکێکی تر لەبلیمەتو شارەزایانی شارستانەتی ماددی بزانین چ سکالایەکی هەیە سەبارەت بە شارەستانەتی‌یەکەیانو چەند بێزارو نا ڕازی‌یە لێ‌ی :

٢ ـ شایەتی دانی (رینیە دوبو) هەلگری پاداشی نۆبل لەزانیاری‌یەکاندا : ئەو کابرایە لە کتێبی : (انسانية الانسان ، نقد علمي للحضارة المادية)دا دەڵێت :

(زانیاریو تەکنۆلۆجیا ئامێرێکن هیچ ڕەوشتو ئەخلاقیان نیەو دەگونجێ بەکار بێنرێن بۆ خێر یان بۆشەڕ یان بۆ ئاوەدانی یان بو کاول کردنێ ـ)

(ـ ئێمە لافی ئەوە لێدەدەین کە لەچاخی زانیاریدا دەژیەین،بەلام لەڕاستیدا مەیدانی زانیاری ئەمرۆ هاوسەنگی‌یەکی وای تێدا نیە • کە مەودا بدات بەزانیاری لەهەڵسوڕانی کاروباری مرۆڤدا سوودبەخش

---

(٢) واتە : کەوەستا خشتی‌یەکەمی بەناڕێکی دانا ، ئەگەر خانوو تا (ثریا ـ کۆ) بڕوا هەر خوار دەبێ • (کۆ : کۆمەڵە ئەستێرەیەکن) •

www.alibapir.net

بێت ـ)[1]

(•• بڕوابوون بەمە کە دنیای هاوچەرخ پووچو بێ نێوە شتێك نیە هەرکورت کرابێتەوە لەسەر فەیلەسووفەکانو ئەدیبە بـەرزەکان ، بەڵکو شتێکە لەنێو گشت کۆمەڵە ئابووریو کۆمەڵایەتی یەکاندا باوەو کاردەکاتە سەر هەموو دیاردەو چالاکی یەکانی ژیان) • [2]

(•• ئینسانی ئەمڕۆژگارە لەزۆرلاوە وەك ئەو ئاژڵە کێوی یە دەچێ کە ژیانی خۆی لەباغی گیانداران (حديقه الحيوانات)دا دەباتە سەر ،ئینسانی ئەمڕۆ وەك ئەو ئاژەڵە خۆراكو پارێزگاری لێ کردنی تەواوی هەیە،بەڵام لەو هاندەرە سرووشتی یە بنەڕەتی یانە بێ بەشە کە بنچینەی زۆر لەئەرکە جەستەییو ڕووحی یەکانێتی ، ئینسانی ئەمڕۆ نـەك هەر بەبرای ئینسانی بێگانەیەو بە سرووشت بێگانەیە بەڵـکو زۆر لـەوە گرنگتر ئەمـەیە کـە بەخۆشی بێگانەیە) [3]

(•• ئەو ڕەش بینی یە نوێ یە بەزۆری هەڵقوڵاوی سەرچاوەی دڵنیا نەبوونی گشـتی یە بـەهۆی دەرك کردنی ئـەمە کـە زانیـاری تـوانای چارەسەرکردنی گیروگرفتەکانی ئینسانی نیە •)

(•• زانیاری بەوە تاوانبار دەکرێ کە بەکاردەهێنرێ بۆ ڕووخاندنی بنچینە دینیو فەلسەفیەکان بۆ ئەوەی چـەند جێگر (بدیل)ێکی وایـان لەشوێن دا دابنێت کە ڕەوشتو ڕەفتاری ئینسان ئاڕاستە بکاتو تێڕوانینێکی

---

(١) (انسانية الانسان) ص٢٥•

(٢) سەرچاوەی پێشوو ص٣٣ •

(٣) سەرچاوەی پێشوو ص٣٣ •

(٤ سەرچاوەی پێشوو ص٣٣ •

www.alibapir.net

ماقووڵو بەقیمەت پێش کەش بکات سەبارەت بە بوونەوەر ٠) [1]

(٠٠ وەئێمە ناتوانین شێوازی ژیانمان بگۆڕین مادام چەند ڕەوشتێکی کۆمەڵایەتی نوێ نەیەنینە کایە ٠٠ بەڵکو دینێکی کۆمەڵایەتی نوێ ٠٠ جا کەیفێ خۆیەتی شێوەی ئەو دینە نوێیە هەر چۆنێك بێت پێویستە بنچینەکەی پێکەوە هەڵکردنو پێکەوە گونجانو تەبایی بێت لە نێوان ئینسانوسروشتدا لەباتی ئارەزووی شێتانە بۆ چەوساندنەوەو زاڵبوون)[2]

(٠٠ هەوڵدانیش بۆهێنانەدی هەڵوێستێکی ئینسانی گەردن کەچ نەبوو بۆ فەرمانەکانی تەکنۆلۆجیا بەرەودوا گەڕانەوەو تێ شکان نیە بەڵکو هەڵوێستێکی بەرەوپێش چوونەو کۆششێکی پاڵەوانانەیە ٠)[3]

(٠٠ زۆرکەس ماندووبوون لەم ڕاکردنە شێتانەدا بۆ گۆڕینی بەردەوام ، وە ئەوانەی بەتەمەنن ماندووبوون ، بەڵام تازە پێ گەیشتوان وایان لێهاتوە هیچ بایەخێکی تێدا بەدی ناکەن ، وەکاتێك ئەوانە هاڵۆزی ئەم ژیانە سەرگێژکەرە دەبینن‌و ئەو هەموو تێکۆشانە دەبینن بۆداهێنانی تەکنۆلۆجیای نوێ تاکو ئەو گیروگرفتانە چارەسەر کات کە هەر نەفسی تەکنۆلۆجیا خوڵقاندوونی !! هاوار دەکەن :

(ئەم جیهانە بوەستێنن ، ئێمە دەمانەوێ بچینە دەرێ[1]

دیسان ڕینیەدوبو دەڵێت :

---

(١) سەرچاوەی پێشوو ٦٣ ٠

(٢) سەرچاوەی پێشوو ٦٣ ٠

(٣) سەرچاوەی پێشوو ص٢٣٢ ٠

(١) سەرچاوەی پێشوو ص(١٩٨) ٠

www.alibapir.net

(••• زۆربەی زۆری گیروگرفتەکانی ئینسان لەدنیای هاوچەرخدا دەگەڕێنەوە بۆ خۆدانە بەر تەئسیری شارەستانەتیو شارنشینی پیشەسازی، وە پیس بوونی دەوروبەری جۆراو جۆر وەتێکچوونی فسیۆلۆجی کە لە گۆڕانە کتوپڕی یەکانی شێوازەکانی ژیان پەیدا دەبێ ، وە دوورکەوتنەوە لە مەیدانە سرووشتی یەکانی ژیانو دەوروبەر ، تەگەرە عاتیفی یــەکان ، گۆشەگیری دەروونی لەشارە قەڵەبالغەکاندا ، وە ووشـکیو ماندوویی و ڕابواردنی ناچاری ــ بەکــورتی هــەموو ئەو بارودۆخـانەی تەکنۆلۆجیا دروستی کردوون بەبێ یاساوپڕۆگرامو بێ نەخشــەکێشانو سـنوور بۆ دانان ئەمانە گشتیان تەئسیر دەکەنە سەر هەر کەسێك لەدانیشتوانی وڵاتە دەوڵەمەندەکان بەبێ جیاوازی ، ئەم تەئسـیرانەش شـتێکی ڕەســەن نین لەسرووشتی ئینساندا بەڵکو کاردانەوەی سرووشتی ئینســانن لەبەرامبەر شتە داهێنراوە تەکنۆلۆجیو کۆمەڵایەتی یەکاندا •)

ئەوەش ئیعتیرافی یەکێکیتر بوو لەکەڵە بلیمەتو زاناکانی دانیشتووی شارەستانەتی ماددی لەسەر پووچی شارەســتانەتی یەکەیانو دەستەوستانی زانیاری لەئاقار هێنانەدی بەختیاریو خۆشبەختی بۆ ئینسان •

٣ ــ ئیعتیرافی (ڕوجیە گارودی) فەیلەسووفی مارکسی فەڕەنسایی :

ڕوجیەگارودی کە بەگەورەترین پێشەوای مارکسیزم حسێب دەکرێ لەسەدەی بیستەمداو تەنانەت مارکسی یەکان بە نوێکەرەوەی مارکسیزمی لەقەڵەم دەدەن،لەماوەی پێشوودا بە شێوەیەکی ڕەسمی ئیسلامبوونی خۆی دەربڕیو وازی لەبیردۆزەی مارکســیزم هێناو لەبیری ماتریالیســتی یەوە پەڕی یەوە بۆ بیری خواناســیو مسوڵمانەتی ، جـا بەدەردی کوردەکـە گوتی : بەسەد حەکیم هێندەی دەردەدارێك نازانن ، دەبا بزانین گارودی ئەو مسوڵمانو کۆنە مارکسیست ڕای چیە سەبارەت بەو بیردۆزانەی ئینسان

www.alibapir.net

دایناون‌و بەو شارەستانەتی‌یە ماددی‌یەی لەسەر بنچینەی زانیاری ڕووت‌وپچڕاو لەئایین ڕۆنراوە :

دکتۆر (محمد جابر الانصاری) لەچاوپێ‌کەوتنێك‌دا لەگەڵ ڕۆجیە گارودی‌دا ئەم وتوویژەمان بۆ دەگێڕێتەوە : [1]

دکتور محمد جابر : بۆچی لە مارکسیزم هەڵگەڕاویەوەو دژی شارستانەتی ڕۆژئاوای سەرمایەداری دەوەستی‌و دەستت کردوە بە بانگەوازی کردن بۆ بەرنامەیەکی نوێ •• کە ئیسلامە ؟

ڕوجیە گارودی : گەورەترین تاوانی شارەستانەتی ڕۆژئاوا ئەمەیە کە تەنیا پشتی بە بەرەوپێش چوونی ماددی بەستووە••زیادی بەرهەم‌هێنان‌و هەڵکشینی ئاستی ڕابواردن بەتاقە پێوەری پێش‌کەوتن‌و بەختیاری دەزانێ، بەڵام ئایا ئەنجام چ بوو ؟ ئەنجام چ بوو پاش بەرهەم‌هێنانی زۆر لەترومبێل‌و مەکینەو ئامێری کامپیوتەر ؟ پاش زۆر لەبانق‌و سەرمایەی گەورە ؟ پاش شارو ڕێ‌وبان‌و کارگەو فابریقەخانەی زۆرو زەوەند ؟!

دوای ئەم هەموو بەرهەم‌هێنانە سەرمان بەکوێ دەگات •• کوا بەرەوپێش چوون لەلایەنی ڕووحی‌و ڕەوشت‌و ئاکاری بەرزو ڕەفتاری ئینسانانەو بەختەوەری ڕاستەقینە ؟!

تاقە ئەنجامی ئەم بیردۆزە مادی‌یە ئێستا ئەوەیە کە جیهانی ئەمڕۆ هۆی خۆ لەنێو بردنی نەك جارێك سەدان‌جار وەدەست هێناوە •• بەڵام بەبێ هەڵکشین‌و فراژووبوونی هاوسەنگ‌و بەرامبەر لەڕەوشت‌و ئەخلاق‌و ئاکارەڕوحیەکان کە دەبنە بەرچو لەمپەڕ لەڕێی هێزی وێرانکاری مرۆڤ‌دا •

---

(١) ئەو چاوپێ‌کەوتنە لەگۆڤاری (الدوحة)ی - قطری - ی‌دا لەژمارەی (٨٤)ی ساڵی ١٩٨٢ تۆمار کراوە لاپەڕە (١٠ ، ١١ ، ١٢ ، ١٣) •

www.alibapir.net

ئنجا مارکسیزمیش هات تاکو هەمان تاوان دووبارە بکاتەوە بەڵام بە شێوەیەکی تر ، مارکسیزمیش بیردۆزەی هەڵکشینو بەرەوپێش چوونی سەرمایەو دارایی کردە سەنگی مەحەكو پێوەری پێش کەوتنو کامەرانی ئینسان ، زیاد لەمەش بەرەوپێش چوونی سەرمایەو لایەنی ماددی کرد بەقانوونێکی حەتمیو بەردەوام بۆ فراژوو بوونی سۆشیالیزم ، ئنجا ڕژێمی سەرمایەداریو ڕژێمی مارکسیزمی کەوتنە پێش‌بڕکێ لەیەك مەیدان‌دا ، مەیدانی بەرهەم‌هێنانی ماددی بەردەوام هەتا هەتایەو بەبێ ئامانج •

تاقە جیاوازی‌یەك کە هەبێت لەنێوان ئەو دوو ڕژێمەدا ئەمەیە کە یەکێکیان تاك (فرد) دەکاتە بنەمای ڕژێمەکەیو یەکێکیشیان کۆمەڵ،بەڵام مێژوو بەرەو دوا ناگەڕێتەوەو حەتمەن دەبێ بەرنامەو پەیڕەوێکی دیکە هەبێت بۆ دروست بوونی شارستانەتیو گەشەکردن •

شتێکی سەلمێنراوە لەڕوانگەی منەوە کە سۆشیالیزم لەسەر ئەم بنچینە ماددی‌یەی ئەمڕۆ مەحاڵە ، سۆشیالیزم نایەتە دی بەبێ گەشەکردنو فراژووبوونی ڕووحیو ئەخلاقی لەسەرووی ماددەوەو لەسەرووی گەشەکردنی ئابووری‌یەوە ، هاتنەدی ئەمەش مەحاڵە چ لە ڕژێمی سەرمایەداریداو چ لە ڕژێمی مارکسیزم‌دا چونکە هەردووکیان کەوتوونە هەمان هەڵەوە کە بریتی‌یە لەهەوڵ‌دان بۆ هێنانە دی شارستانیەتی بەبێ ئیمان‌وعەقیدەو بەبێ لایەنی ئەخلاقیو ڕووحی) • [1]

بەڵێ خوێنەری ئازیز ئەوەش ڕای گەورەترین پێشەوای مارکسیزمی سەدەی بیستەمە سەبارەت بەڕژێمو فەلسەفەی ڕۆژهەڵاتو ڕۆژئاوا بەتەعبیرێکی تر مارکسیزمو کاپیتالسیم ، وەك دیتمان بڕوای وایە کە هیچ

---

(١) لەگەوهەری دووەم‌دا دیسان دەگەڕێینەوە سەرگارودی قسە بەنرخەکانی •

www.alibapir.net

کامیان پێزو برستی ئەوەیان نیە بتوانن شارستانەتی ڕاستەقینە بێننە دیو خۆشبەختیو کامەرانی بۆ کۆمەڵی ئادەمیزاد فەراهەم بێنن .

بەپشتیوانی خوا لەگەوهەری دووەمدا دەری دەخەین کە گارودیو هاوبیرانی چ بیروباوەڕو بەرنامەیەك بەچارەسەرو شیفای زامی ئینسانەتی دەزانن .

٤ ـ ئیعتیرافی (میلۆفان دوجیلاس) ئەندامی لیژنەی مەرکەزی حیزبی شیوعی یۆغسلافیای پێشوو .

میلۆفان دوجیلاس کە یەکێك بوو لەئەندامە هەرە بەرزەکانی حیزبی مارکسیزمی یۆغسلافیایی چۆنیەتی کەوتنە گومانو هەڵگەڕانەوەی خۆی لەبیردۆزەی مارکسیزم ئاوا دەگێڕێتەوە :

(.. ئەمن هەموو شتێکم لەبیرە بەڕۆژو سەعاتەوە هەروەك چۆن تۆبەکار وەختی تەجەللاو درەوشانەوەی خوای لەبیر دەمێنێ :

ئەوە هەمووی لەشەوی ٧ ، ٨ ی کانوونی یەکەمی ساڵی ١٩٥٣ ز دا ڕوویدا ، پاش ئەوەی وەك شەوانی تر چوومە سەر جێو نووستم ، کتوپڕ لەنێوە ڕاستی شەوێدا وەخەبەر هاتم ، بیرێکی نوێ هاتە مێشکمەوە بەڵام یەکسەر بڕیارمدا کە مەحاڵە واز لەبیرو باوەڕەکەم ـ مارکسیزم ـ بێنم ، ئەمن لەو سەروحەدەیدا چەند وتارێکم لەڕۆژنامەی حیزبدا نووسیبوو کە بەعزێك بە (کۆنەپەرستی)یان لەقەڵەم دابوو .

دەمزانی کە ڕایەکانم ئەوەندە ناخایەنێ دەبنە هۆی تێکچوونی پەیوەندیم لەگەڵ هاوڕێیانی لیژنەی مەرکەزیم ، ئەوانەی کە هەموو تەمەنی لاویو زوربەی تەمەنی (قەیرەیی)م لەگەڵدا بردبوونە سەر ، لەئاواتێکی هەرە بەرزمان دەکۆڵیەوەو پاش ئەوەی دڵیخۆمان زۆر پێخۆش کردو خەفەتمان لێخواردو ئارەقو خوێنمان لەڕێدا ڕشت ، بۆمان دەرکەوت کە وڕێنەیەکەو هاتنەدی مەحاڵە .

www.alibapir.net

خێزانەکەم (ستیفانیا) بەئـارامی نووستبوو لەولای ژوورەکـەوە ، بەڵام هەستم بەهەبوونی دەکـرد لەنێو تاریکیو ئارامی شـــەوگاری بێ برانەوەدا •

ویستم زەینم لەسەر ئەم جۆرە شتە مەترسی لێکراوانە هەڵەنگێوم ئەمما فایدێی نەبوو دەتگوت بڕیارێکی کۆتایی لەنەفسمدا دراوە ، شتێك کە ناچارم ژیانمو ئاواتەکانمو لەهەمووشی گرنگتر خاوو خێزانمی لەپێناوودا دانێم ، دەمزانی کە هیچ هیوام نیە لەم جەنگەدا ، لەو دەمەیدا چارەنووسی (تروتسکی)م وەبیر دەهاتەوەو لەدڵی خـۆمدا دەمگوت : وا چـاترە پیاو وەك (ترۆتسکی) بێت نەك (ستالین) ، واچاترە کە تێشـکێو بهاڕێ نەك خیانەتو ناپاکی لەگەڵ ویژدانو هەستو نەستی ئینسانانەیدا بکات•

تەنانەت بیرم لەو ساڵە درێژانەی گرتووخـانەش دەکـردەوە ، کە دیاری کرابوو بۆ یەکێك کە حوکم درێت بەسزای خیانەت !! یان سزای پڕوپاگەندەی دژانە (الدعایة المعادیة) کە بریتیبوو لە (٩،٧)ساڵ ئەوانەم بەزەینـدا دەهات وەکو حوکمەکە دەرچووبێت •

ئاوا ـ بەخەیاڵ ـ خۆم بەتەنێو بەسووك سەیرکراو دەهاتە بەر چاو پاش ئەوەی هاوڕێیانم خیانەتیان لەگەڵدا کـردمو سزای تۆقێنەر خاوو خێزانمی گرتەوە •

ئەمما ئەو ململانێ سەختەی لەدەروونمدا دەگەڕا بەزوویی کۆتایی پێهات تەنانەت پتر لەچەند دەقەیەکی نەبرد ، یەکسەر هاتمەوە سەرخۆمو زەینم کۆ بۆوە دوای ئەوەی بەهۆی خەواڵوویی‌یەوە پەرت بووبوو •[1]

چونکە دەمزانی بەڵێ دەمزانی کە حەقیقەتی من لێرەدایەو مەحاڵە

---

(١) مجتمع غیر کامل الشیوعیة المتفککة ، میلوفان دوجیلاس ص٢٨ •

www.alibapir.net

وازی لێ بێنم ، هەر چەند بەڵایەکی ئەستەمیش چاوەڕێم کات کەپێیدا تێپەڕبم •

ئنجا ڕۆیشتم بۆ ژوورەکەم چەند دێڕێکم نووسی کە ئەمانەم ڕەگەڵ خستبوون :

ناکۆکیم لەگەڵ سەرۆکانی حیزبدا پێهەڵا چووەو پێویستە خۆمیان لێ بپچڕێنم •• هەڵبەتە پاش ئەوەش بەسێ هەفتان بەشێوەیەکی ڕەسمی هەواڵی هەڵوێستی دەوڵەتم پێڕاگەیەنرا لە دژی من •(۲)

بەڵام مادام خۆ بەختکردنم بەژیانم لەپێناوی ویژدانمدا ، وە زاڵکردنو هەڵبژاردنی ڕایەکانم بەسەر واقیعدا بەئیمان دابنرێ ، کەواتە ئیمانی خۆمم لەو شەوەوە دیتۆتەوەو گیانی هیواو بڕوا بەخۆبوویی هێزی پێدا کردووم تاکو ڕووداوەکانی ڕۆژگارو کۆسپەکانی پێ ڕووبەڕوو بم ، هەروەك چۆن ئەو ئیمانە درابوو بە هاوڕێ پیرە گیراوەکانم (۳) •

لەشوێنێکی تردا دەڵێت :

(••• سۆزو پەرۆشی ئینسان بۆ پەروەردگاری ئاسمانەکان ناگونجێ لەدڵی ئینسان داڕنرێ ••)

هەروەها دەڵێت :

(••• نوسراوەکانی مارکس وەك نوسراوی باقی نووسەرە بلیمەتەکان بریتی‌یە لەپێکەوە جۆشدانی بیردۆزە جوێ جوێکان،چونکە ئەو بیردۆزەکەی لێكداوە لەئابووری سیاسی ئینگلیزی (الاقتصاد السیاسی الانگلیزی) (آدم سمیث وریکاردو)وە سۆشیالیستی فەڕەنسایی (سان

---

(۲) سەرچاوەی پێشوو میلوفان روجیلاس ص۲۹ •

(۳) سەرچاوەی پێشوو میلوفان روجیتس ص۳۱ •

(٤) سەرچاوەی پێشوو میلوفان روجیلاس ص۳۸ •

www.alibapir.net

سیمون‌و فوریه)وە فەلسەفەی ئەڵمانی کلاسیکی (کانت‌و هیگل‌و وفیورباخ) .[1]

لەجێیەکی تردا دەڵێت :

(... وە ئەوەی کە پێویستە کەرەتێکی تر زۆر بە ڕوونی باس بکرێت ئەوەیە کە ئەم کتێبە (کتێبی‌ناوبراو) نایەوێ مارکسیزم شی بکاتەوەو تەفسیری بکات بەڵکو دەیەوێ دەری‌خات کە بەکارهێنانی توندو تیژی‌و خەراپەکاری لەژیانی ئینسان‌دا ـ تاك‌و کۆمەڵ ـ شتێکی حەتمی‌وفەڕزە لە کاتێك‌دا مارکسیزم بە شێوەیەکی گشتی بەسەر کۆمەڵگایەك‌دا بچەسپێنرێ یان باشتر بڵێین بسەپێنرێ) .[2]

لەشوێنێکی تردا دەڵێت :

(... ئەمن بۆیە هێندە دەگەڕێمەوە لای (ئانیشتاین)و فیزیایەکەی، تاکو ئاماژە بکەم بۆ ئەو مەیدانە پان‌و بەرینەی زانیاری نوێ داگیری کردوە دوای ئەو چاخەی لینین‌و ستالین (یاسا دیالکتیکی یەکانیان) تێدا داڕشت، کەواتە زۆر گرنگە کە بۆ یەکەم نیگا هەست بەو جیاوازی‌یە بکەین لەنێوان شێوەی ئەو دنیایەی فەلسەفەی مارکسیزم دروستی کردوەو ئەو شێوەیەی ئانیشتاین یان زانیاری نوێ هێناویەتە دی ..) .[3]

دیسان دەڵێت :

(... زانستی هاوچەرخ نەك هەر جوێیە لەو بیردۆزانەی لینین‌و ئەنگلز داکۆکی‌یان لەسەر دەکرد بەڵکو زانستی هاوچەرخ ئەو بیردۆزانە پووچ دەکاتەوە .

---

(١) سەرچاوەی پێشوو ص٤١ .

(٢) سەرچاوەی پێشوو ص٦٤ .

(٣) سەرچاوەی پێشوو ص٦٩ .

www.alibapir.net

ناسرانی ماددەو هەرچی ئێمە دەربارەی دەیزانین گەردن کەچە بۆ گۆڕانکاریو بەهیچ کلۆجێك ڕەوا نیە کورتی بکەینەوە لەسەر ئەو ئەندازەیەی هەستەکانمان دەیزانن ، ناسینی مادده (ماتەر) بەشێکە لە ناسینی تەواوی جیهان ، ناسینی جیهانیش لە چاخێکەوە بۆ چاخێکی ترو لەبلیمەتێکەوە بۆ یەکێکی تر کە سەرگەرمی ناسینی فەرقی هەیە) .[1]

هەروەها دەڵێت :

(ئەو ئەنجامەی کە دەگونجێ بیگەینێ لەئەنجامی توێژینەوەمان دەربارەی کۆمۆنیزمو هەر ئیدۆلوژیەکی تر ئەوەیە کە : ئیدولوژی کۆمۆنیزم لە چەند هۆیەکی عیلمی پەیدا نەبووە ، بەڵکو چەند عامیلێکی سیاسی داخوازی کردوە ئەویش داخوازیەکانی حیزبن ، ئنجا لەدواییدا بۆیەیەکی عیلمی لێدراوەو پێش کەشی جیهان کراوە وەك زانیاری یەكو وەك بیروباوەڕێکی عیلمیانە کە تەفسیری جیهان دەکات) .[2]

خوێنەری ئازیزوبەڕێزم :

ئەمە ئیعتیرافی چوارکەس بوو لەکەڵە زانایانی ڕۆژهەڵاتو ڕۆژ ئاوا دوویان (ئەلکسیس کاریلو رینیە دوبو) نوێنەری شارستانەتی ڕۆژ ئاوان دووشیان (روجیە گارودیو ملیۆفان دوجیلاس) نوێنەری شارستانەتی ڕۆژ هەڵاتی مارکسیزمی ، وەك دیتمان هیچ کامیان لەڕوانگەیەکی ئیسلامیو ئاینیەوە ڕەخنە لەڕژێمەکانیان ناگرن تابڵێین: ئەوانە عاتیفەی دینی پاڵی پێوە ناون ئەو قسانە بکەن ، بەڵکو هەموویان لەسەر بنچینەیەکی زانستیانەو واقیعیانە قسە دەکەن ، بەڵێ ئەوانە کەڵە

(١) سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە ٧٦ .

(٢) سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە ٨٤ .

www.alibapir.net

زاناو چاوساغانی شارستانەتی ڕۆژهەڵاتو ڕۆژئاوان ـ کە سەدان نموونەی تری وەك وانیش هەن ـ ئیفلاسیو مایەپووتی شارستانەتی ماددیو دوور لە خوایی دەخەنە ڕووو بەوپەڕی بێ پەردەییەوە دەری دەبڕن کە ڕێچکە دەسکردەکانو بیردۆزە ئینسان کردەکان زۆر لەوە کەمترن کە بتوانن خۆش بەختیو کامەرانیو ئاوەدانی ڕاستەقینە بۆ ئینسان دابین بکەن .

بەڵێ هەموویان بەیەك دەنگ ئەو ڕاستی‌یە دەڵێن کە قورئانی مەزنو قسەلەجێ بەر لە (١٤٠٠)ساڵ ڕای گەیاندوە : (فماذا بعد الحق الا الضلال) ،لەدوای هەق (ئیسلام) بێجگە لەسەر لێشێواوی چیدی هەیە ؟! کەواتە ڕاستە دەبێ بەرنامەی ژیان تەنیا لەلایەن خواوە دابنرێو بەس .

ئێستاش با بێینە سەر بەڵگەی دووەمی ڕاستیەتی گەوهەری یەکەم :
بەڵگەی دووەم :

ناخۆشیو پڕ تەنگو چەڵەمەییو سەر لێشێواوی ژیانی دانیشتوانی شارستانەتی ماددی دوور لەخواو نائیسلامی ئەم ڕۆژگارە :

زۆر کەسی بیرکورتو ساویلکە پێیان وایە دانیشتوانی دەوڵەتە ڕۆژهەڵاتو ڕۆژئاوایی‌یە بێ دینو نائیسلامی‌یەکان لەو پەڕی بەختەوەری‌دا دەژینو لەهیچیان کەم نیەو بەهەشتیان لەدنیایەدا بەنسیب بوە !!

بەڵام لەڕاستی‌دا خەراپ حاڵی‌بوونو بەهەڵەدا چوون ئێستاش بۆ خاتری وەی ئەو خەراپ‌حاڵی بوونو بەهەڵەدا چوونەمان بۆ دەرکەوێ با سەرنجێکی خێرایی ئەو وڵاتانە بدەین :

١ ـ پێش‌بڕکێ کردن لەزیاتر دروست‌کردنو داهێنانی چەکی کوشندەو قڕکەر :

www.alibapir.net

لەساڵی (١٩٧٧ز) ڕێکخراوی یۆنسکۆ کۆنگرەیەکی بەست کە(٣٣) کەس لەزانایانو هونەرمەندانو فەیلەسووفانو سیاسەتمەداران بەشداریان تێداکرد کە تێیاندا هەبوو پاداشتی (نۆبل)ی وەرگرتبوو ، کارەکانی ئەو کۆڕە لەچوار سوڕگەدا دەسووڕان :

أ – ئایا ئینسان سەرپەشتیکەرە یان بووکەشووشەیە بەدەست بەرهەمەکانییەوە ؟

ب – ئینسان لەبەرامبەر هێزەکاندا •

ح – گرێکوێرەیەکی کۆمەڵایەتی تر •

د – جەنگی بەردەوامی ڕۆشنبیری •

هەڵبەتە ئێمە نامانەوێ هەموو وتووێژەکانی ئەو کۆڕە لێرەدا تۆمار بکەین و تەنیا ئەو باسەی (شین ماکبراید) دەنووسین لەژێر ناوونیشانی (شتنی زەین بەبۆمبایەکی باشو خاوێن !) لەگەڵ دووکورتە باسی (فیلیب نویل) و (فیلی برانت) شین ماکبراید دەڵێت :

(••• لەگەڵ دانپێدانانی سەرۆکانی ئەمریکاو ڕووسیا کە پێویستە چەکی ئەتۆمی کەم بکرێتەوە یان نەهێلرێ ، بەلام چەکی ئەتۆمی هەر لەزیاد بوون دایە ، تەنانەت قسەکردن دەربارەی کەم کردنەوەی چەکی ئەتۆمی هەر لەبەر چووە ، تا ئێستا واتە ساڵی (١٩٧٧)چەکی کۆکراوەی ئەتۆمی بایی ئەوە دەکات (٢٠)کەرەتان هەموو کۆمەڵگای مرۆڤایەتی لەنێو بەرێ !!

ئنجا ماکبراید دەربارەی بۆمبای نیوترۆنی دەڵێت :

(••• ئێستا جۆرە چەکێکی کاریگەرترو هەرزانتریان دیتۆتەوە کە ژمارەیەکی زۆر دەکوژێ بەهۆی تیشك دانەوە (اشعاع)ەوە ، ئەویش

www.alibapir.net

بۆمبای (نیوترۆنی)یە ، ئەم بۆمبایە زور زیاتر لە بومبای کۆن کاردەکات وێڕای ئەوەش هیچ کارناکاتە سەر خانووبەرەو شمەك !!

بێگومان ئەوە یەکێکە لەشێوازەکانی نەهێشتنی ئینسان ، بەڵام لەچەند هەفتەی پێشوودا هەندێك لە شارەزایانی چەكو تەقەمەنی هەواڵیان پێدام کە ئێستا کۆششێکی زۆر سەرف دەکرێ بۆ دروست‌کردنی بومبایـەکی سەروی دەنگ (القنبلـة فـوق الصـوتية) کە دەتوانێ مێشکی ئینسـان بهەژێنێو دانیشتوانی ناوچەیەك بکاتە شێت‌وشـوور ، ئـەوەش بـەهۆی لەنێوبردنی خانەکانی مێشك بەتایبەتی ••• ئەم بۆمبـایەش وەك دەڵێن : لەهەموو ئەوانی پێشوو مرۆڤانەترە چونکە ئینسان ناکوژێ ، تاقە شتێك کە دەیکات ئەوەیە کـە ئینسانەکان دەکاتە ئاژەڵ یان ڕووەك •• !!) •
دوای ئەوە ماکبرایـد وێنـەیەکی ترمـان دێنێتـە بەرنیـگا لەو کـارانەی کاربەدەست‌و بلیمەتانی سەدەی بیستەم پێیانەوە خەریکن :

(••• چەند مانگێك لەمەوبەر هەواڵێك بڵاوکرایەوە کە سەرنجی کەسی ڕانەکێشا لەخەڵکی ئەورووپا ئەو هەواڵە دەیگوت :

وەزارەتی جەنگی ئەمریکا (٤٥٫٠٠٠) چل‌وپێنـج‌هەزار کۆرپەی بەستراو (مجمد)ی لەکۆمـاری کۆریاوە هێناوە کە بەهۆی لەبارچـواندن (الاجهاض)ەوە دەسگیرکراون ، هۆی ئەوەش ئەمەیە کـە ئەم کۆرپانە پێویست بوون بۆ تاقی‌کردنەوەی تەئسیری تیشکی بۆمبایی لەسەر پێستی ئینسانی تازە بەستراو ••) !!

ئنجا دەڵێت :

(ئەوەی باسم‌کرد بەڵگەیەکی نوێترە لەسەر ڕووخانی ڕەوشت‌وخوو لەدنیادا ، ئـەو بەرەوپێش چـوونەی مرۆڤایەتی بەخۆیەوەدی لەشەڕی دووەمی جیهـانی بـەولاوە وێڕای ویش ڕەوشـت‌وخوو هەسـت‌کردن

www.alibapir.net

بەڵێ پرسراوی پەرەی نەستاندوە٠٠لەم (٣٠)سی ساڵەی دوایی‌دا ڕووخانێکی تەواو ڕوویدا لەئەخلاقو ڕەوشت‌داو زانیاری دین‌وڕەوشت لەگەڵ‌دا نەبوو بۆتە جێی مەترسی بۆ مرۆڤایەتی‌و هەڕەشەی لەنێوبردنی لێ دەکات) ٠

لەهەمان کۆنگرەدا (فیلیب نویل بیکر) لەژێر ناوونیشانی : (دڕندەی چەکە نێوکیەکان)دا گوتی :

هیتلەر شەش ساڵان جەنگی‌کردو دنیای پڕکرد لەجەنجاڵ لەگەڵ ئەوەش‌دا بۆمبای ئەتۆمی لەبەر دەست‌دانەبوو ، جەنگی وی هەر بە چەکە کۆنەکان بوو ، بەڵام ئێستا دکتۆر (هربرت یورك) لەساڵی (١٩٧٣)دا نووسیویەتی کە چەکی هەڵگیراوی ئەتۆمی ئەمریکا دەگاتە (١٥ر٠٠٠) میگاتەن (میگاتەنێك یەك ملیۆن تەنە) ٠

لەماوەی ئەو شەش ساڵەدا (١٩٣٩ـ١٩٤٥)هاوپەیمانەکان (الحلفاء) (٢و١) ملیۆن تەن تەقەمەنی‌یان خستە خوار لەسەر ئەڵمانیا کە بوو بەهۆی کاول‌کردنی ئەڵمانیا لەسەرێوە بۆ خواریێو لەڕۆژهەڵاتەوە بۆ ڕۆژئاوای ، بەڵام ئەو ئەندازەیەی کە لەماوەی شەش ساڵان‌دا لەسەر ئەڵمانیا خرایە خواری ئێستا هەر یەك بۆمبا هاوێژ دەتوانێ لەماوەی یەك چرکەدا لەیەك جێ‌دا فڕێی داتە خواری !! ٠ هەڵبەتە ئەوە لەساڵی (١٩٧٣)زدا بوە !! [١]

بەڵێ شێتی چەك دروست‌کردن گەیوەتە ڕادەیەك کە بەپێی هەواڵی ئەمریکا کە لەساڵی (١٩٨٠) بڵاوی کردەوە ئەمڕۆ قیمەتی چەك سازی لەجیهان‌دا لەهەر دەقەیەك‌دا گەیوەتە یەك ملیۆن دۆلار کە ئەگەر لەگەڵ

---

(١) سەیری گۆڤاری (العربی) کویتی بکەژمارە ٢٨٧ ی ساڵی ١٩٨٢ لاپەڕە [١٤،١٦،١٧،١٨)

www.alibapir.net

ساڵی (١٩٠٠)دا بەرامبەری پێ بکەین (٣٠)بەرامبەرە بەپێی هەمان هەواڵ (٤٠٠٠٠٠) زانای پلەیەکەم سەرگەرمی دروستکردنی چەکی نوێی ئەتۆمی ترن ، ئەوە لەکاتێکدا دەکرێ کە دەتوانرێ بە دووهەزار بۆمبا لەیەکەمین سەعاتی جەنگدا (١٧٥)ملیۆن ئینسان لەدانیشتوانی شوێنە قەڵەباڵغەکان بکوژرێ ، وە لە ئەمریکا (٢٤٠٠٠٠) بۆمبای (مگاتنی) هەیە کە دەڵێن دەتوانێ (١٢)جاران هەموو گۆی زەوی تەخت کات!!وە لەرووسیادا (٨٠٠٠٠)ولە بەریتانیا (١٥٠٠٠)بێگومان چین و فەرەنساش لەمجۆرەیان هەیە !!

(فیلی برانت)لەباسێکیدا لەهەمان کۆنگرەی ناوبراودا دەڵێت :

(... ئەو ماڵ و دارایی یەی کە لەچەك و تەقەمەنی ئەمڕۆدا خەرج دەکرێ هەر ئی دانەڕۆژێکی بایی بەڕێوەبردنی هەموو ئەو ڕێکخراوە تەندروستی یانەی جیهان دەکات کە تەرخانن بۆ لەنێوبردنی مەلاریا (لەرزوتا) ، وە نرخی یەك فڕۆکەی (نفاثة) [٢٠ ملیۆن دۆلار] بەشی دروستکردنی (٤٠ر٠٠٠) دەرمانخانەی لادێیی یانە دەکات !! [1]

تاقی کرانەوەی بۆمبای ئەتۆمی لەیەك شاری یابانیدا [2]

شەشەم ڕۆژی مانگی ئابی (١٩٤٥)سەر لەبەیانی عاسمانی (هیروشیما) بێ گەردو دڵگیر بوو ، خەڵکی تازە لەماڵێ وەدەر دەکەوتن و ڕووەو کەسابەت دەچوون ، بەڵێ لەو ڕۆژەدا سێ فڕۆکەی دوژمن بەرەو هێروشیما ملیان لێنا یەکێك لەو فڕۆکانە تەنیا یەك بۆمبای لەسەر شاری هێروشیما خستە خوارێ و لەبەرزایی (٥٧٠)مەتر تەقی یەوەو هەورێکی زەبەلاحی لەسەر شاری ناوبراو دروستکرد .

---

(١) گۆڤاری (العربی) ژمارە ٢٧٧ ساڵی ١٩٨٢ لاپەڕە ١٩ .

(٢) سەیری (مفاسد تمدن غرب)بکە لاپەڕە ٤١ مهرداد مهرین .

www.alibapir.net

هاوڕێیەکی دەوڵەمەندو پارەدارم ، سەرم سوڕما کە دیتم ئەویش دەستی لەسەر زگی داناوەو هـەژارە برسـییەکە چەنـدی زگ دێشـا ئەویش هێندە ، لێم پرسی چیە ؟! گوتی : زگم دێشێ ، گوتم : بەخـوا سەیرە : ئەگەر ئەو دەوڵەمەندە ئەوەندەی کە لێی زیاد دەبوو دابای بە هەژارەکە شتاقیان لەبەر زگیان وەئازار نەدەکەوتن ، خۆ دەبوایە بابای هەبوو هەر هێندەی خواردبا کە پێویستی پێیەتی ، بەڵام لەبەر خۆپەرستی زیادەڕەوی تێداکردوەو بەشی نەدارەکەشی ڕاکێشاوەتە پێش خۆی ، خواش لەتۆڵەدا نووشی زگ‌زلی کردوە ، تاکو بابای ستەمکار خۆشیان لەخۆی نەبینێ،ئاوا ئەو پەندە وەڕاست دەگەڕێ کـە دەڵێت : زگ زلی دەوڵەمەند تۆڵـەی برسیەتی هەژارە !! .

بەڕاستی خوێنەری بەڕێز ئەو قوڵە نەزیلەیەی (منفلوطي)گێڕایەوە بەسەر گشـت دەوڵـەتە ڕۆژئـاوایـیو **ڕۆژهەڵاتـییەکانی ئەمڕۆدا** دەچەسپێ،[1] دەبا برێك سەرنجی ژیانی ئابووری ئەو وڵاتانـە بدەین ، بزانین لە چ حاڵێك‌دا دەژین :

أ ـ (جورج يخت) ڕاوێژ پێ‌کـراوی زانیاری **پێشـووی ئەڵمانیا** (المستشار العلمي السابق في المانيا) لە کتێبێکیدا بەناوی (**افكار على حافة** الهاوية) دەڵێ : برسیەتی بەرپرسیارە لەئاقار مردنی **(٥٥) ملیۆن** کەس هەر لە **(٢٠)** مانگ‌دا ، واتە لەهـەر **(٢٠)**مانگێك‌دا **برسـیەتی هێنـدەی** کوژرانی جەنگی جیهانی دووەم لەنێو دەبات !!

---

(١) هەڵبەتە دەوڵەتانی جیهانی سێیەمیش هەر وان بەڵام ئێمە مەبەستمان هەیە کە تەنیا ناوی وڵاتە ڕۆژهـەڵاتیو ڕۆژئاواییەکـان دێنین ، مەبەستەکەش شێرراوە نیە !!

www.alibapir.net

شارەزایان دەڵێن ئێستا لەجیهاندا (٥٠٠)ملیۆن ئینسان هەیە کە خۆراکی تەواوی دەست ناکەوێ‌و لەنەبوونی‌دا دەژیەت کەواتە (٨/١) هەشتیەکی جیهان لەبرسیەتی‌دا دەژین ، وە دەڵێن : ساڵانە ٤٠٪ی منداڵانی ئەفریقیا لەبرسان دەمرن ، هەروەها ساڵانە تەنیالە (برازیل) (٢٥٠،٠٠٠) ٤/١ی ملیۆنێك منداڵ دەمرن لەبرسیەتی‌و نەداری‌دا ، ئەوە هەمووی لەحاڵێك‌دا کە ئەمریکا ساڵی بایی (٤٠)ملیار دولار گەنم دەسووتێنێ بۆ خاتری وەی نرخی گەنم دانەبەزێ‌و تووشی زەرەرێ نەبێت !!

پێم هیچ کەسێك گومانی نیە لەهەبوونی **چەوساندنەوەو چینایەتی** لەژێر سایەی ڕژێمی سەرمایەداری‌دا بۆیە بە پێویستی نازانم زۆر لەو بارەوە بدوێم بەڵام ڕەنگە هێندێك کەسی ساویلکە هەبن ئەوەی کە بە خەیاڵیان‌دا نەیەت هەبوونی دەوڵەمەندی‌و هەژاری‌و ڕژێمی چینایەتی بێت لەوڵاتە سۆشیالیستەکان‌دا لەژێر سایەی ڕژێمی مارکسیزم‌دا بۆیە بە پێویستی دەزانم نیگایەك بەباروودۆخی ئابووری بڕێك لە وڵاتە کۆمۆنیستەکان‌دا بخشێنین :

ئەندرەژید[1] نووسەری بەناوبانگی فەرەنسایی دەڵێت :

(... هەردەم باس‌و خواسی دیکتاتۆری پرۆلیتاریا (چینی کرێکار) یان بەگوێ‌دا دەدراین ، بەڵام ئێمە زۆر لەواقیعەوە دوور بوین چونکە لەڕاستی‌دا دیکتاتۆری بۆروکراتی‌یە کە دەستی بەسەر پرۆلیتاریادا

---

(١) ئەندرەژیدایەکێك بوو لەمارکسی‌یەکانی فەرەنسا ، بەڵام دوای ئەوەی لە هاوینی ساڵی (١٩٣٦) یەکێتی نووسەرانی ڕووسیا دەعوەتیان کردو چاوی بە ڕووسیا کەوت‌و هەموو شتێکی بەچاوی خۆی دیت کتێبێکی دانا بەناوی (گەڕانەوە لەڕووسیا)و لەوێ‌دا پەردەی لەسەر واقیع لابردو واقیعی ڕوسیای • دەرخست •

www.alibapir.net

گرتوه،پرۆلیتاریا تەنانەت تـوانای هەڵبژاردنی نوێنەرە پارێزگـەرەکانی خۆشیان نیە کە بەرگری مافە خوراوەکانیان بکەن •• !!) •[٢]

(ئەلکساندر سولژنیتسن) نووسەری ڕووسی بەناوبانگ کە بەهۆی ڕەخنە گرتنیەوە لەڕژێمی ڕووسیای مارکسـیزم گیراو دوایی لەڕووسـیا وەدەرێ نرا دەڵێت :

(•• لەڕاستی دائەوەی چینی کرێکاری وڵاتی‌مە وەدەستی‌دێنێ‌جگەلە سواڵ چیدی نیە ، کرێکاری مە تەنانـەت دەسـەڵاتی نیـە دیـفاع لەسادەترین مافی ژیانی خۆشی بکات ، چینی کـرێکاری ڕووسیـا مـافی کەمترین مانگرتن (اعتصاب)ی نیە بە مەبەستی زیادکردنی کـرێ یان چاکردنی هەلومەرجەکانی ژیان •

هەر چەشنە مانگرتنێکی کرێکاران بەکارێکی دژ شۆڕشانە لەقەڵەم دەدرێ : ئێوە هـەرگیز ناتوانن لـەمانگرتنەکـانی کرێکـاری ڕووسـیا کەمترین زانیاری وەدەست بێنن[١]•

هەروەها دەڵێت : (واتە الکساندر سولژ نیتسن) :

(•• ئەم بیروباوەڕەـیانی مارکسیزم ـ کە بەمـیرات بۆمان جێماوە نەك هەر کاتی بەسەرچووەو باوی نەماوەو جێی دڵ پێخۆش‌کردن نیە ، بەڵکو لەچاخی زێڕینی‌دا لەهەموو پێش‌بینی‌یەکانی‌دا وەدرۆ کەوتۆتەوەو هیچ کاتێك واقیعی نەبوە •

---

(٢) سەیری (بازگشت از شوروی)بکـە نوسـراوی ئەندرەژیـد لاپەڕە (١٢) •

(١) سەیری (بەزمامدارانی شوروی)بکە نوسراوی : الکساندر سولژ نیتسن) لاپەڕە (٩٦)•

www.alibapir.net

ئەو پێشبینی یەی دەڵێت : گوایە چینی کرێکار هەموو کاتێك لەبەر تەوژموتینی بۆرژوایی قەرار دەگرێ لەوڵاتــە سەرمایەدارەکانداو هیــچ شتێك وەدەســت نایەنێ ، سەرتاپا هــەڵەو ناتەواو بو ، خۆزگە ئێمــەش دەمانتوانی وەك ڕژێمی سەرمایەداری کرێکارانمان لەلایەنی خۆراكو پۆشاكو پێداویستی یەکانی ژیانەوە دڵنیا بکەین !![2]

ئەو بیردۆزەیە دەیگوت : شۆڕشی مارکســیزم بەخێــرایی دنــیا داگەگرێو دەوڵەتو دەسەڵاتی فەرمانڕەوا (حاکم)نامێنێ بەڵام دەرکەوت کە ئەم قسانە گشتیان پووچو بێ‌خەبەری بوون لەئینسانو سرووشت .

ئــەو بیردۆزەیــە دەیگــوت : جــەنگ دیاردەیەکــە پەیوستە بــە سەرمایەداری یــەوە ، خــوا بــکا ڕۆژێك نەیە کــە بێ ڕەحمــانەترینو خوێناوی‌ترین جەنگی دنیا لە نێــوان دوو دەوڵەتی مارکســیزمدا بــەرپا نەبێ !!

(... تێ‌شکانی مارکسیزم ئەنجامی هەڵەو کەمتەرخەمی سەرۆکو ژەنەڕاڵەکانمان نیە بەڵکو بــەوردی ئەنجــامی دەســـتوورو بنەماکـــانی مارکسیزم - لینینیزمە -).[1]

(... ڕابەرانی کۆمۆنیــزم بــەهۆی پابەنــدی یان بە دەســتوورە کۆنە وشکەکانیانەوە وایان بە خەیاڵدا دەهات کە گشت دنیا بێجگە لەدنیای کۆمونیزم بە هۆی ناکۆکی نێو خۆ دوچاری بەجێمانو شپرزەیی دەبن ، بەڵام وا نەبوو ڕۆژئاوا چ لەلایەنی ئابووریو چ لە لایەنی فیکری لە ئێمە پێشکەوتو ترە) .

(اندرو سوخاروف) زانای گەورەی گەردیلەناسی ڕووسیایی کە

---

(٢) سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە (٧٥) .

(١) بەزمامدارانی شوروی : لاپەڕە (٧٦) .

www.alibapir.net

بەتاوانی ڕەخنەگرتنی لەسیاسەتی ڕژێمی مارکسیزمی لەڕووسیا دەرکرا دەڵێت :

(••• ئینسان مادام ژیانی لەنێو ژوورێکی داخراودا بێت هەست بەوە دەکات کە لەگرتووخانە (سجن)دایە ، با هیچ جۆرە پێویستی‌یەکیشی بەوە نەبێت کە لەژوورەکەی بچێتە دەرێ ، هەتا ئەگەر شەووڕۆژ سەری خۆشی لە شیبانەی ئەوژوورە نەدات ، دەئێمە ئێستا لەو چەشنە گیراوانەین !! [2] •

(اندرەژید) دەڵێ :

(••• ئەگەر لەڕووبارێکی گچکە بپەڕیەوە کە لەتەنیشت ئەو (سووخوز)ەیە [3] دەگەیە چەند خانوویەکی نزمو پیس کە لەهەر یەکێکیاندا چوارکەس دەژین ، هەرکام لەو خانوانە دوومەترونیو بەدوومەترە (٢ × ٢½) ، هەر نەفەرێك پێویستە دوو ڕۆبل کرێی ئەو خانووە بدات ، هەر خواردنێکی چێشتخانەی (سووخوز) دوو ڕۆبلی گەرەکە ، بەڵام ئەم جۆرە نان خواردنە بۆ کەسانێك کە مانگانەیان لە(٧٥) ڕۆبل پتر نیە نالوێ ، بۆیە پێویستە هەموویان بێجگە لە نان بە یەك ماسی نێو قوتوو قەناعەت بکەنو ڕازی بن •[1]

لەجێ‌یەکی تردا دەڵێت :

(•• چۆن دەگونجێ لەبەرامبەر بەسووك سەیرکردنیان لانی کەم ئەمیەت پێ نەدانی خۆشبەختانو پارەدارانی ڕووسیا سەبارەت بە

---

(٢) سەیری کتێبی (کشورمنو جهان) بکە نوسراوی سوخاروف لاپەڕە (٦٣) •

(٣) (سووخوز)کێڵگەیەکی اشتراکی یە کە بەپێچەوانەی کولخۆزەوە هیچ جۆرە خاوەنایەتی‌یەکی سەڵتی تێدا نابینرێ •

www.alibapir.net

ژێردەستان واتە خزمەتکارانو کرێکارانو ژنانوپیاوانی کرێ گرتە ـ چاتر بڵێم سەبارەت بەنەداران ـ تووڕە نەبمو هەست بە ئازاردانی دەروون نەکەم ؟ ! لە ڕووسیا چینایەتی نیە ، بەڵام هەژارو نەدار زۆرە ، زۆر زۆرە ، لەگەڵ ئەوەشدا ئەمن بۆیە گەشتم کرد بۆ ڕووسیا کە هەزاران نەبینم یان لانی کەم چەند سەبینەیەك هەزاران نەبینم .

پێویستە ئەوەش بڵێم کە لەڕووسیا هیچ جۆرە خێرخوازییو چاکە کردنێك نیە ، چونکە لەپرۆگرامی دەوڵەتدا هەیە کە دەوڵەت ئەو کارە ـ تێرکردنی دانیشتوان ـ بە ئەستۆوە بگرێ ، بۆیە هیچ پێویست ناکات خەڵکی هەندێکیان دەسگرۆیی هەندێکیان بکەن !!

لەوەوە جۆرە وشکیو ساردییەك لەپەیوەندی نێوان خەڵکیدا دەردەکەوێ ، هەرچەند بە ڕواڵەت هاوڕێی یەکترن) .[٢]

میلۆفان دوجیلاس دەڵێت :

(هەموو ئەو لایەنە سەلبییانەی مارکسیزم گومانی وابو لەداهاتوودا نایان هێڵێ لەنێو خودی ئەویشدا پەیدا بوونو بوونە بەشێکی پێك هێنەری ، مارکسیزم جووڵانەوەیەکی جەماوەری بوو بەناوی زانیارییەوە وای ڕاگەیاند کە ئەو خەڵکەی لەژێر نیری زوڵمو زۆرو چەوساندنەوەدا دەناڵێنن بەهەشتیان لەسەر زەوی بۆ دروست دەکات ، لەسۆنگەی ئەوەوە ملیۆنەها ئینسانی بەکوشتدا لەپێناوی هێنانەدی ئەو خەونەی لەهەوەڵی مێژووەوە خوتخوتەی دڵی مرۆڤایەتی دەدات ، بەڵام هەر هێندە زانرا بوو بەچەند دەوڵەتێکی بیروقراطیانە کە لەسەر دەسەڵاتو گەورایەتیو سەرچاوەکانی داراییو بازاڕەکانی جیهانو هەر شتێکی تر کە دەوڵەتو

---

(١) سەیری (بازگشت از شوروی)بکە لاپەڕە ٤٤ .

(٢) سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە ٤٦ .

www.alibapir.net

سیاسی یەکانی جیهان یەکتری لەسەر دەکوژن ، یەکدی دەکوژن و بەردەوامیش یەکدی دەهاڕن •

••• شیوعیایەتی بە دەبەرکردنی کالآی نیشتیمان پەروەری و بە گرتنەبەری چەند ڕێیەکی تایبەتی کەمەندکێش کرا بۆ چەند ڕێیەکی نەزانراو کە بوون بەهۆی چەندین گیروگرفت و بەلآ ، لەڕاستیدا مارکسیزم تۆوێکە بەزەوی نیشتیمان پەروەری وەرکراوەو بۆتە هۆی هێنانە بەرهەمی گێرەوکێشەو چەرمەسەری ، ڕەنگە ئەوەش شتێکی چاوەڕوان کراو بووبێ بۆ بیردۆزەیەك لافی تەفسیر کردنێکی تەواوی بوونەوەر لێدەداو چارەنووسێکی دیکتاتۆرانە لەسەر ئینسان فەرز دەکات •

ئەو یاساو دەستوورە ئابووری یانەی کە شیوعی یەکان پێیان وابوو بەپێی نەخشەیەك دەبێتە هۆی لابرانی بەرهەمهێنانی بازاڕو دەبێتە هۆی ئەوە کە هەر ئینسانێك بەپێی پێویست سەرف بکات ، یان لینین گوتەنی: دەبێتە هۆی گۆڕینی زێڕ بۆ کانزایەك کە تەنیا بو دروستکردنی ئاودەستان بەکەڵك بێت ، ئەو دەستوورە ئابووری یە ئەمڕۆ بەدوای چارەسەرێکدا دەگەڕێت لەبازاڕی ئازاد دا ، لەجێی لابردنی جەنگ ـ وەك شیوعی یەکان بیریان لێ دەکردەوە ـ دەوڵەتە شیوعی یەکان دەوڵەتە گچکەکانیان کردە کۆیلە ، ئەوەتا مرۆڤایەتی ئێستا لەژێر مەترسی ناکۆکی نێوان دوو دەوڵەتە زلە شیوعی یەکاندا دەژیەت واتە ڕووسیاو چین ، ناکۆکی یەك کە کەمترنیە لە ناکۆکی ئەو دەوڵەتە شیوعی یانە لەگەڵ دەوڵەتی ڕژێمە کۆنەکاندا •

بەم شێوەیە (ڕزگارکەرانی مرۆڤایەتی) بەپەلە بەرەو جەنگی نێو خۆیی دەچن و (بەدیهێنەرانی بەختیاری) ناچار دەبن بە خەم ڕزگارکردنی خۆیانەوە بن •

www.alibapir.net

مارکسی یه کان بۆیان نیه جگه له‌خۆیان گله‌یی له‌که‌س بکه‌ن له‌سه‌ر ئه‌و نه‌گبه‌تی و ڕۆژ ڕه‌شی یه‌ی به‌سه‌ریان هات ، چونکه سووربوونیان له‌سه‌ر بڕوا به‌وه که له‌توانایاندا هه‌یه سرووشتی ئینسان بگۆڕن و هه‌وڵیان بۆ هێنانه‌دی خه‌ونه‌که‌یان به ڕسقاندنی کۆمه‌ڵگایه‌کی خه‌یاڵی ، ته‌نیا یه‌ك ئه‌نجامی لێ هاته‌دی ئه‌ویش ئه‌وه‌یه که بیره‌کانیان و خۆشیان بوونه نێچیری ئه‌و توندوتیژی یه‌ی هه‌ڵیان ئایساند .

ئینسان له‌ژێر سایه‌ی مارکسیزمدا سه‌لماندی که به زه‌حمه‌ت ڕامده‌کرێ هه‌ر وه‌ك له‌گشت قۆناغه مێژوویی یه‌کانی تردا سه‌لماندوویه‌تی .

دیسان سه‌لماندی که ناتوانێ خۆی بگونجێنێ له‌گه‌ڵ چه‌ند بیردۆزه‌یه‌کی میسالیانه‌دا به تایبه‌تی ئه‌و بیره میسالی یه‌ی که خۆی خڕهه‌ڵداوه له‌ته‌سك کردنه‌وه‌ی سنووری ئازادی و دیاری کردنی چاره‌نووسی‌دا) .[1]

له جێ‌یه‌کی دیکه‌دا ده‌ڵێت :[2]

(... ئێستا شیوعی یه‌کان خه‌ون به به‌هه‌شته زه‌مینی یه خه‌یاڵی یه به‌زایه‌چووه‌که‌یانه‌وه نابینن - واته به‌هه‌شتی برایه‌تی جیهانی - مه‌گه‌ر به‌قسه نه‌بێ !

گیروگرفتی مارکسیزم و ئه‌و گه‌لانه‌ی له‌ژێر ڕکێفی‌دا ده‌ژین هێنده پان و به‌رین و هاڵۆزه هیچ ژیری یه‌ك ناتوانێ ده‌خۆی‌دا وه‌حه‌وێنێ یان گرێ یه‌کانی بکاته‌وه .

---

(١) (مجتمع غير كامل الشيوعية المتفككة . ميلوفان دوجيلاس . لاپه‌ڕه (١٩،٢٠،٢١) .

(٢) سه‌رچاوه‌ی پێشوو لاپه‌ڕه (١٥٦ ، ١٥٧) .

www.alibapir.net

... ئەگەر بێت و وشەی (سەرمایە) بگۆڕینەوە بە وشەی (حیزب) ، دەتوانین بەچاوی خۆمان چارەنووسی شیوعیایەتی ببینین لە هەمان چارە نووس‌دا کە مارکس بۆ سەرمایەداری دیاری کردوە : (دەس بەسەرداگرتنی سەرمایە (حیزب) دەبێتە کۆسپ و لەمپەر لەڕێی ئەو بەرهەم هێنانەدا کە لەگەڵی‌داو لە ژێری‌دا گەشەی کردوە !!

(.. هەر خوا دەزانێ داهاتوو چۆن دەبێ ، بەڵام ئێمەی ئینسانی ئاسایش دەتوانین تێبینی بکەین کە مارکسیزم دوو هەڵەی پشت شکێنی کردوون :

١ ـ ئەو ئەنجامە کۆتایی‌یەی ڕەچاوی کردبو بۆ ڕژێمە سەرمایەداری‌یەکانی ڕۆژئاوا نەهاتە دی ، چونکە ئەو ڕژێمانە نەك هەر نەمردن بەڵکو زانیشیان چۆن ڕێ دەپێون لە پێش‌کەوتنی تەکنۆلۆجیادا .

٢ ـ ڕێکاری ژیان لە وڵاتە مارکسی‌یەکان‌دا زۆر نزمتر بۆتەوە لەو ئاستەی بۆیان دانابوو[1])

خوێنەری بەڕێز زۆر جاران کە لەگەڵ مارکسی‌یەکان‌دا دەکەویە گفت‌وگۆو بەهێنانەوەی چەندەها بەڵگەی واقیعی لەسەر پووچی مارکسیزم لە واقیعی ژیانی ئەو کۆمەڵگایانەدا کە بیردۆزەی مارکسیزمیان تێدا چەسپێنراوە ، پێت دەڵێن ئاخر بابە تا ئێستا ئەو بیردۆزەیە بەچاکی جێ‌بەجێ نەکراوەو خەتای بیرو باوەڕەکە نیە !!

بەڵام با بزانین (میلۆڤان دوجیلاس) چ دەڵێت لەو بارەوە :

(... ئەو تێ‌شکان و سەرنەکەوتنەش دەگەڕێتەوە بۆ زاتی مارکسیزم ، بۆیە وەك دەردەکەوێ چارەکردنی ئەستەمە ... مارکسیزم لە مل ملانێ دایە لەگەڵ ژیان‌دا ، وە ئەوانەی گۆڕی بۆ هەڵ دەقەنن هەر

---

(١) سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە (١٦٢) .

www.alibapir.net

ئەو کەسانەن کە بە پێی ڕێنموونی یەکانی کار دەکەن ، لەماوەی پشت (جیل) ێـکدا سەرکـردەکان لـــە شۆڕش گێڕی یـەوە گـۆڕان بۆ چەوسێنەرەوەو لەچەوسێنەرەوەیی یەوە بۆ بێ بەندو باری‌و جارێکی‌دی بیرەکانی مارکسیزمیان بەکار نەهێنا مەگەر وەك درووشمێکی بازرگانی •

وە ئەو هـەموو دەسکاری کردنەی سەرکردەکـان‌و بەرهـەڵستی نەفامانەیان لەئاقار واقیعی ژیان‌و بیردۆزەی نەگونجاوو پێکەوە دژدا شێوەی مارکسیزمی گۆڕی‌و دزێوی کرد ، ئەو مارکسیزمەی کە لە ڕابوردوودا جێی هیواو تروسکەی ئاواتی ملیۆنەها زەحمەت‌کێش بوو وای لێ‌هـات بوو بە ناقۆلا ترین‌و نالەبارترین ڕژێم !!)[1] •

٣ ـ ئەوە کـورتەیەك بـوو دەربـارەی واقیعـی پـڕ گیرەو کێشـەو (فڕی‌وپڕی) هەر دوو جیهانی ڕۆژ هەلات‌و ڕۆژ ئاوا ، ئێستاش با سەرێك لەژیانی ئەو ولاتانە بدەین لەلایەنی کۆمەلایەتی‌و ئەخلاقی‌یەوە :

أ ـ ڕەگەز پەرستی :

(•• لەشارستانەتی ڕۆژئاوادا ئینسانی سپی پێست لەهەموو شتێکدا جوێ‌یە لەئینسانی ڕەش پێست ، ئەو ڕێ‌یەی سپی پێی‌دا دەڕوات بەهـیچ کلۆجێك ڕەش بۆی نیە توخنی کەوێ ، وە کاتێك (سپی) ناچـار دەبـێ ئیش بە بابای (ڕەش) بکات ـ لەبەر هەرزانی کرێ‌کـەیان ـ لەسـەری پێویستە هەر پاش دەست هەلگرتنی لەکار یەکسەر لەکێلگەی سپی‌یەکـان بچێتە خـوار بـۆ کۆلیتەکانیان ، کە زۆر لە خانوو بەرەی سپی‌یەکانەوە دوورن !!

هەروەها سپی‌یەکان دەرگاو ڕێ‌وبانی تایبەتی‌یان هەیە لە وەزارەت‌و

---

(١) مجتمع غير كامل الشيوعية المتفككة • ملیۆڤان دوجیلاس ، لاپـەرە (١٦٧) •

www.alibapir.net

دایرەکانی دەوڵەتدا ، وە شوێنی دانیشتنی تایبەتی‌یان هەیە لەنێو پاسی هاتووچۆدا ؟!)[1]

(... لە چاخانەو باغی گشتی‌و گۆمی مەلەکردنیش‌دا سپی‌یەکان ئیمتیازی تایبەتی‌و قانوونی خۆیان هەیە !

بۆ وێنە لە (جوهانسبورغ)دا کە بە دەوڵەمەندترین شاری دنیا دادەنرێ ، لێك جوێ کردنەوەی ڕەگەز پەرستانەی ڕەش‌و سپی تەنیا لە ترومبێلە گشتی‌یەکان‌و چێشتخانەو شانۆو خەستەخانەکان‌دا بەڕێوە نابرێ ، بەڵکو لەبینا گشتی‌یەکانیش‌دا دەرگاو ئەسانسۆر (مصعدة)ی تایبەتی هەیە بۆ سپی‌یەکان‌و جۆرێکی تریش بۆ ڕەشەکان !!

لە قەراغ دەریاکان‌دا هەموو کاتێك ئەندازەی (٥٠٠) مەتر هەیە کە ڕەش پێستەکان لە سپی‌یەکان جوێ دەکاتەوەو بۆیان نیە تێکەڵ بن !![2] .

.. هەڵبەتە خانوو بەرەی سپی‌یەکان‌و ژن‌و ژن خوازی‌یان جوێ‌یە لەڕەش پێستەکان بەڵام ئایا تەنیا ئەوەندە هەیە لە هەگبەی شارستانەتی ماددی‌داو هیچی‌دی سەبارەت بە ڕەگەزپەرستی ؟ دیارە نەء .

لەخوارووی ئەفریقادا پێویستە هەر ئەفریقایی‌یەك ئیجازەی هاتووچۆ (اجازة مرور)ی‌پێ‌بێ کە تێ‌ی‌دا نوسرابێ ئەو کەسە بۆی هەیە لە گەڕەکی سپی‌پێستەکان‌دا دانیشێ لە نیزیك شاری (جوهانسبورغ) وە تێ‌ی‌دا نوسرابێ بۆی هەیە بچێتە نێو شار بۆ ئیش کردنێ وە تێ‌ی‌دا بێت کە بۆی هەیە بە شەوێ لەنێو شاردا بمێنێتەوە !)[3] .

---

(١) سەیری (صور متقابلة من حضارتين متقابلتين) بکە (هادی المدرسی) لاپەرە (٢٩) .

(٢) سەرچاوەی پێشوو لاپەرە (٣٣) .

(٣) سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە (٣٦) .

www.alibapir.net

••• وە لە ڕۆدیسیا کە (٩٠) هەزار سپی دەستیان بەسەر چارەنووسی (١٦) ملیۆن ڕەشدا گرتوە، هەر بەهەمان پێو دان حیساب لەگەڵ ڕەش پێشتەکاندا دەکرێ، **بۆ وێنە :**

(جـوردون وود) ئەفسەرێکی پێشووی سوپای سپی پێست لـــە لەندەن بە ڕۆژنامەنوسەکانی گوت : بە فـەرمانی (أیان سمیث) ســەرۆك وەزیری سپی دوو ئەفریقایی مەدەنی بێچەکو بێ تاوانم کوشت •

هەروەها گوتی : لە ڕۆدیسیا یاسای هەڵسوکەوت لە نێـوان سپیو ڕەشدا ئەمەیە : ئەی سپی هەوەڵی ڕەش بکوژە،ئنجا بپرسە بۆچی بێرەدا دەڕۆیی، یان لێردا ڕاوەستابوو ؟!

دیسان گوتی : زۆر جاران لەگەڵ برادەرانمدا ئەفریقاییەکانـم کوشتوونو ئنجا پارچە پارچەم کردوونو دەرخواردی کەرگەدێنانم داون، هەر چەندە هیچ کام لەوانەش چەکیان هەڵنە گرتوە •

هەروەها (جوردون وود) چەند وێنەیەکی پێشان داوە لە کۆمەڵـە قامكو گوێو لووتو ئەندامی جینسی بڕاوی ڕەش پێستەکان ••)[1]•

(••• لـە ئەمـریکاش تـا ئێستـا دیـــاردەی چـــەوسێنرانەوەی ڕەشپێستەکان هەر ماوە بۆ وێنە :

لە بیست ویلایەتی ئەمریکیدا ڕێگە بە ڕەشەکان نـادرێ کە لەگـەڵ سپییەکان لەیەك قوتابخانەدا بخوێنن •

دیسان لە زوربەی ویلایەتەکانی ئەمریکادا ڕێگە نادرێ کە پیاوێکی ڕەش ژنێکی سپی بێنێ یان بە بەراوە ژووەوە •

لەمەیدانی ئیش کـردنیشدا قانوونی هـەندێك لە ویلایەتەکان ڕێ بە کرێکارە ڕەشەکان نادات کە لەگەڵ کرێکارە سپییەکان لەیەك شوێندا

---

(١) سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە (٣٧، ٣٩) •

www.alibapir.net

بن ، هەروەها کرێکارە ڕەشەکان بۆیان نیــە لەو دەرگایەوە هاتوو چۆ بکەن کە تایبەتە بە سپی یەکانەوە !) .

لەمەیدانی کۆمەڵایەتیش‌دا قانوونی (١٤) ویلایەت حوکم دەکات بە جویٚ‌کردنەوەی نەفەرە سپی‌یەکان لە ڕەشەکان لە شەمەندەفــەران‌دا ، وە لە ژووری تەلەفۆن کردنو لەخەستەخانەدا ، تەنانەت لە خەستەخــانەی نەخۆشی‌یە مێشکی‌یەکانیش‌دا ، جیاوازی لە نێوان شێتی سپی شێتی ڕەش‌دا دەکەن ! !

وە تەنانەت لە کەنیسەکانیش‌دا جیاوازی ڕەگز پەرستانە هەیە !!

ئــەمە هەمووی لەکاتێك‌دا کە (١٠٪)ی دانیشتوانی ئەمریکا ڕەشن واتە (٢٣) ملیۆن !!

جێی سەرنجە کە ڕێژەی خۆکوشتن (انتحار) لە ڕیزی ئەو گەنجە ڕەشانەدا کە تەمەنیان لە نێوان (١٥-٢٤) دایە زۆر زۆر بوە ، خۆ لەنێــو ئافرەتان‌دا ڕێژەکە (٣) چەندانە بوە !

دیسان تەمەنی ئینسانی ڕەشی ئەمریکایی بە (٦) ساڵ کەمترە لە ئــی سپی ، وە ڕێژەی مردووانی دایك‌و شیرەخۆرە ڕەشەکان دەگــانە (٣) سێ ئەوەندەی ئی سپی پێستەکان .[1]

ب - بێ ئەخلاقی‌و ڕەوشت پیسی :

(... هەر لە پێنج کچی ئینگلیزی کە دەچن بۆ کــەنیسە یەکێکیان زگ پڕە ، وە لە لەندەن هەموو ساڵێك زیاتر لە (٥٠،٠٠٠) بیژوو (زۆڵ) لە دایك دەبن ، وە لە هەر (٢٠) منداڵێك یەکێکیان زۆڵە !!

لە ئەنجامی ئەو هەموو بەرهەڵدایی‌یە یە کە لە ویلایەتی (کالیفورنیا) لە ساڵی (١٩٥٦)دا لە (٨٧٤٥٢) ژن هێنان (٤٤٧١)تەڵاق دان ڕوویدا ،

---

(١) سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە (٤٤ ، ٤٥ ، ٤٩) .

www.alibapir.net

هەروەها لە بەریتانیا : ژنان لە تەعدا لێ‌کردنی جینسی مەترسی‌یان هەیە ، وە باوکان مەترسی ژنانو کچانیان هەیە •

تەنانەت ماوەیەك لەمەوبەر پیرەژنێکی (٩٠) ساڵە کەوتە بەر ڕکێفی تەعداو
ماوەیەك لەمەوبەر پیرەژنێکی (٩٠) ساڵە کەوتە بەر ڕکێفی تەعداو کوتەك لێدانی (٣) کەسی لاو کە تەمەنیان لە (١٧) ساڵ پتر نەبوو ، پیرەژنە کە سەرەڕای شکانی دەموچاوو شەویلاگەی سێ پەراسووشی شکابوون !!

لەهەر (١٥) ئافرەتی پیر یەکێکیان مەترسی تەعدای جینسی لێ دەکرێ ، ژنان لەم تەمەنی پیری‌یەدا لە هەموو کەسێکی دیکە زیاتر جێی مەترسی تەعدان •

لە (٥٠٪) ژنانی (٦٥) ساڵەو زیاتر مەترسی هێرش بردنە سەرو تالاّن کردنو گیرفان بڕینیان هەیە !

لەهەر (١٥) ژن (٧) یان مەترسی‌یان لێ دەکرێ کە شەوێ بەسەر شەقامەکان‌دا بڕۆن •

گرینگ‌ترین سەرژمێر (آمار) کە بەدەست گەیوە ئەوەیە کە نیوەی خەڵکی بەریتانیا چ ژنو چ پیاو چ گەنجو چ پیر لەهێرشی شەوانەی سەر کوڵانو جادەکان دەترسێن •

لە هەر (١٠) کەسێك چوار لەدایكو باوکان مەترسی منداڵەکانیان هەیە کە لە دەمی یاری‌کردن‌دا بێگانە زیانیان لێ بدەن •

لە هەر (١٠) دایكو باب (٣) یان مەترسی زیان گەیاندنیان هەیە بە منداڵەکانیان لەدەمی چوونو هاتنەوە لە مەکتەب •

زوربەی زۆری ئەو تاوانانەی کە لە ئەمریکاو ڕووسیاو ئەورووپادا ڕوو دەدەن بەهۆی خوو پێوەگرتنی خەڵکی ئەو شوێنانەوەیە بە ئارەق (مەی) خواردنەوەوە •

www.alibapir.net

یەکێك لەسەرکردەکانی ئەمریکا گوتی : ئەمریکا لە ماوەی (١٠) ساڵدا (١٨) هەزار بیلیون دۆلاری لە مەی خواردنەوەدا سەرف کردوە ، لەئەنجامی ئەوەدا پتر لە (١٠٠٠٠٠) سەد هەزار گەنج براونە (دار المساکین)و [١] (٢٠٠٠) دوو هەزار خۆیان کوشتووە (١٥٠٠٠٠) سەدو پەنجا هەزار ئافرەت براونە بەندیخانەو (١٥٠٠) هەزارو پێنج سەد کەس کوژراوەو (٢٠٠٠٠٠) دوو سەد هەزار ژن بێوە ژن بوەو یەك ملیۆن (١٠٠٠٠٠٠) منداڵ بێ باب بەجێ ماوە •

دیسان بەهۆی ئەو مەی خواردنەوەوە لە ئەمریکا لە هەر (٢٥)دەقەدا یەك تاوانی گەورەو لە هەر (٢٤) سەعاتدا (٣) قەتڵو پێنج زینای بە زۆرە ملیو سێ دزی گەورەو سێ هەزار دزی گچکە ڕوو دەدات •

ڕۆژنامەی (پراڤدا)ی ڕووسی نوسیویەتی : (خواردنەوەی مەی لە ڕووسیادا بۆتە هۆی زیاد بوونی ژمارەی تاوانو غایب بوونو کەمو کەسری لەکاری کارخانەکاندا)[٢] •

سولژنیتسن دەڵێت :

(•• مەترسی مەی خواردنەوە لەکۆمەڵگای ڕووسیاییدا شتێك نیە گومانی لێبکرێ ، تازە ڕۆژنامەی (ژن مین ژیبائو) چاپی پکین نووسیویەتی :

(•• کۆمەڵگای ڕووسیا دووچاری خەراپەکاری ، دزی ، سوود خۆری ، داوێن پیسیو مەی خواردنەوەو ماددە بێ هۆش کەرەکان بوە ، بڵاو بوونەوەی ئەو خەراپیو ناتەواوییانە ماهیەتی کۆنەپەرستانەو مشەخۆری کۆمەڵگای ڕووسیاییمان بۆ دەردەخات •

---

(١) خانووی پەك کەوتان •

(٢) مفاسد تمدن غرب لاپەڕە (٣٢ ، ٣٣ ، ٣٤) از مهرداد مهرین •

www.alibapir.net

کرێکارانی ڕووسیا زوربەیان چونکە ناتوانن هەستو نەستی دژ بە دەوڵەتی خۆیان سەبارەت بە کاربەدەستانی خۆیان دەربڕن پەنا دەبەنە بەر (مەی) ، شەخسی‌مام نێوەندی ڕووسیایی دوو هێندەی شەخسی مام نێوەندی ئەمریکی مەی بەکاردێنێ ، وە هەر ساڵێك (٦ـ٧) ملیۆن نەفەر لە خەڵکی ڕووسیا بە مەبەستی تەرك کردنی مەی دەبرێنە دەزگا وریا کەرەوەکانەوە ، سەرەڕای ئەمەش مادده بێهۆش کەرەکان زیادیان کردووەو لە بارتەقای ویش‌دا سزاو جەزرەبەی ئەو مادده بێ هۆش کەرانەش هەڵکشیوە .

چونکە پلەی بڕوانامە (الشهادة) یەکێکە لەو ڕێ یانەی لێیانەوە دەگەی بە ناوو شۆڕەتو سامان لە ڕووسیادا ، زوربەی خەڵکی وێ دەستیان داوەتە دزین یان کڕینی بڕوا نامە .

... داوێن پیسی دیسان وردە وردە لە ڕووسیا تەشەنە دەکاتو ئەو نەخۆشی‌یانەش کە ئەنجامی سرووشتی وین پەرە دەستێنن ..)[1]

(... پزیشکانی ستۆکهولم لەکتێبۆلکەیەکدا کە لە پاریس بڵاو کرایەوە دەریان بڕی کە منداڵێك بە سەرخۆشی لەدایك بوە بەهۆی بەردەوامی دایکی لەسەر مەی خواردنەوە !!

لە ئەڵمانیا سێ پزیشك وتووێژێکیان کرد لەگەڵ قوتابیانی زانکۆی (بۆن) بۆ زانینی ئەندازەی بڵاوبوونەوەی خواردنی مادده بێهۆش کەرەکان لەنێو قوتابیاندا ، وە دەرکەوت کە $\frac{1}{5}$ ی قوتابیان جۆرێك لەو مادده بێهۆش کەرانە دەخۆن ، قوتابیانی کولێجی (پزیشکی‌گەری) لەپێش هەموانەوە دێن ..)[2] .

---

(١) بەزمامدارانی شوروی [سولژنیتسن] لاپەڕە (٢٢ ، ٢٣) .

(٢) (صور متقابلة من حضارتين متقابلتين) هادی المدرسی . لاپەڕە (٦٣ ، ٦٥) .

www.alibapir.net

(... بەڵام ئەگەر ئەنجامی ئەو پشکنینە کە لەزانکـۆی (بۆن)دا بەڕێوە برا بەرامبەری پێ بکرێ لەگەڵ ئەوەی بەڕێوە برا بۆ قوتابیانی زانکۆی (سوربون) لە ساڵـی (١٩٧٦) دەبینرێ کە ڕێـژەی زانکۆی سوربون زیاترە لەو بارەوە چونکە لە زانکۆی سوربون‌دا ڕێژەی قوتابیانی مەی خۆر گەیوەتە (٦٣٪) .

(... پۆلیسی فەرەنسی ڕای گەیاند کە نیوەی تاوانەکانی پاریس بەهۆی مادده بێ هۆشکەرەکانەوە دێنە دی ، چونکە بابای مەی خۆر دەبێتە دزو ڕێ گرو پیاوکوژ ، بۆ هێنانەدی ماڵ دارایی بۆ کڕینی پێویستی‌یەکانی .

(... لە ئەمریکا (٣٥) ملیۆن کەس مـاددە سەرخۆش‌کەرەکـان بەکار دێنن ... لە نێویان‌دا هەرسێك کوڕەکەی (کارتەر) هەن ، هەروەها هـەر بـە شەش سەعـات لـە ئەمـریکا نەفەرێـك دەمـرێ تەنیا بە هۆی (هیرۆیین)ەوە !!

(... وە لە ئیتاڵیا یەکێك لە دەزگا کۆمەڵایەتی‌یەکان ڕای گەیاند کـە بەردەوامـی لەسـەر مـەی خـۆری پـر مەتـرسی‌ترین نەخۆشی کۆمەڵایەتی‌یە کە تووشی گەل هاتوە ، وە ڕاپۆرتەکان ئاماژە دەکەن کـە ژمارەی مەی خۆران گەیوەتە (٤) ملیۆن کەس ، مەی خـواردنەوە لـە ئیتالیا سێ‌یەمین هۆیە بۆ مردن لەدوای شێرپەنجەو نەخۆشی‌یەکانی دڵ .

بەڵام ئایا هۆی ئەو هەموو مەی خواردنەوە چیە ؟!

یەکێك لەپزیشکە فەرەنسایی‌یەکـان دەڵێت : (ئێمە لە کـۆمەڵگای خۆمان‌دا بەختیاری نابینین ، ماددە سەرخۆش‌کەرەکان تاقە هۆی وەدەست هێنانی بەختیاری زایە بووو لەدەست چوو مانن)[1] .

---

(١) سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە (٦٥ و ٦٧)

www.alibapir.net

هەڵبەتە هۆی نەبوونی بەختیاری‌و کامەرانیش : نەبوونی ئیمان‌و عەقیدەو هەبوونی خەفەت‌و دڵەڕاوکێ‌و بێ ئیشیی‌و بڵاو بوونەوەی داوێن‌پیسی‌و بەسێنایی وەدەست هێنانی مادده بێ‌هۆش کەرەکانە •

ج – هەبوونی مەترسی‌و هەست‌نەکردن بە ئاسایش :

(••• بەشێوەیەکی گشتی لە ئەمریکا لەهەر چرکەیەك‌دا تاوانێك‌و دزی یەك دەقەومێ !

وە لە هەر (٣٠) چرکەدا دزی‌یەکی چەکدارانە :

وە لە هەر (٦٠) چرکەدا دزینی کچێك !

وە لە هەر (٥) دەقەدا دزینی ترومبێلێك !

وە لە هەر (١٠) دەقەدا ڕوداوێکی کوژران !

وە تەنیا لە ساڵی (١٩٧٤) دا (١٠) هەزار ئەمریکی کوژران[١] •

(•• وە لەگەڵ ئەوەش‌دا دەوڵەت هەر ساڵێك (٩١) ملیار دۆلار خەرج دەکات بۆ نەهێشتنی تاوان ، وە لە بەندیخانەکان‌دا (٣٥) هەزار تاوانباری مەترسی لێ‌کراو هەن !

(••• سەرژمێری‌یەکانی ئەڵمانیای ڕۆژئاوا دەڵێن :

١ – (٣) ملیۆن تاوان لە ئەڵمانیا ڕوو دەدات لەهەر ساڵێك‌دا •

٢ – لە (٢٠٪)ی ئەڵمانیەکان حەوجێی پزیشکی نەفسین واتە لە (٦٠) ملیۆن (١٢) ملیۆن سەر لەخەستەخانە ژیری‌و دەروونی‌یەکان دەدەن •

٣ – لە ئەڵمانیا هەموو شتێك قابیلی دزرانە هەر لە پێڵاوو خانووو بەرەوە بیگرە هەتا شەمەندەفەرو بەنزین‌خانەو چەك •

---

(١) سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە (٨٩) •

www.alibapir.net

٤ ـ چینایەتی (قرِیوبِرِی) لە کۆمەڵگای ئەڵمانیدا بە پیسی بڵاو بۆتەوە چونکە لەگەڵ دەوڵەمەندی ئەو دەوڵەتەدا ١/٤ ی دانیشتوان لە هەژاریدا دەژین ، (٥) ملیۆن خێزان[٢] سەرمایەی مانگیکیان ناگاتە (٥٠٠) مارك ، واتە (٦٠) دینار ، بەڵام ١٢ هەزار خێزان سەرمایەی هەرساڵێکیان پترە لە (١) ملیۆن مارك !![١]

هەڵبەتە باقی دەوڵەتەکانی تریش وەك : سویدو نەرویجو ئیتالیاو ئەرجەنتینو بەریتانیاو هتد لە هەمان بارو دۆخدا دەژین •

د ـ کپ‌کردنی ئازادی ئینسانو تواندنەوەی ئیرادەو پلیشاندنەوەی کەسایەتی لە کۆمەڵگا مارکسیزمی‌یەکاندا :ـ

(ئەندرەژید) دەڵێت : (لە ڕووسیا هەمیشەو لەپێش هەموو شتێکدا پێویستە ئەوە لەبەرچاو بگیرێ کە سەبارەت بە هەر مەسەلەیەکو بە هەر شتێك پێویستە تەنیا یەك بیرو باوەڕو هەڵوێست هەبێتو بەس •••)[٢] •

هەروەها دەڵێت :

(•• دامو دەزگای خوێندنو فێرکردن لە ڕووسیا تەنیا ئەو شتانە باس دەکات کە بتوانێ بیرو هۆشی خەڵك ئامادە بکات کە دروودو سلاو بۆ دیداری دەوڵەت بنێرن ، وە نووکی پەروەردەو فێرکردنی ڕووسیایی تەنیا بەم مەبەستە تیژ کراوە •

---

(٢) واتە هەر خێزانیك لەو (٥) ملیۆنە •

(١) سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە (٩٨ ، ٩٩) •

(٢) بازگشت از شوروی لاپەڕە (٣٦) •

www.alibapir.net

... دەزانین کە بە ڕواڵەت لە ڕووسیا ڕەخنە لەخۆ گرتن (النقد الذاتی) زۆر بەگرنگ سەیری دەکرێو دایمە لەسەر زاریانە ، ئەمن کە لەدووروڕا شتێکم لەو بارەوە دەبیست زۆر دڵم پێ خۆش دەبوو بیرم دەکردەوە کە ئەگەر بە دڵسۆزی بەکار بێنرێ ئاکامی زۆر چاکی دەبێ، بەڵام زۆر زوو زانیم کە ئەو ڕەخنە لەخۆ گرتنە هیچ شوێنەوارێکی نیە ، بێجگە لەچەند ڕەخنەیەکی جوزئیو گچکەلۆکە ،وەك : بۆچی گۆشتاوی نیوەڕۆ ناخۆش بوو ؟!

بێجگە لەم چەشنە ڕەخنە گچکانە ڕەخنە لەخۆگرتن تەنیا لەو جوغزەدا خڕ هەڵدراوە کە لەخۆیان یان لەیەکێکیتر بپرسن : ئایا فلانو فیسارە مەسەلە بەپێی دەستووری ڕژێم بوو یان نا ؟ ئەمما دەربارەی خودی دەستوورو بەرنامەی دەوڵەت هەرگیز باسێك یان ڕەخنەیەك نایەتە دی ، ئەوەی کە باسی لێ بکرێ تەنیا ئەوەیە کە ئایا فلانە ئیشو فلانە قسە وەکو پەیڕەوو پرۆگرامی پیرۆزە یان نا ؟ وە هاوار بە حاڵی کەسێك کە نەختێك لاقی لەو بەرەیە تێپەڕێنێ ... !!)[1]

(... ڕژێمی شیوعی بەرگری لە دانیشتوانی خۆی دەکات لە زانینی هەواڵو ڕووداوەکانی دنیا ، وە هیچ هەواڵێك بە ئینسانی نێو وڵاتە شیوعی‌یەکان ناگات مەگەر ئەو هەواڵانە نەبێ کە ڕژێم دانیان پێدا دەنێ ، بۆ وێنە ئامێری ڕادیۆ نیە غەیری ئەو جۆرانە کە توانای وەرگرتنی شەپۆلی ئیستگاکانی تریان نیە .

دیسان ئامێرەکانی شێواندن (تشویش) یش کاری خۆیان دەکەن لەئیستگاکاندا تاکو ئەوانەی ئامێری گەورە شك دەبەن نەتوانن لە دەرەوەی ڕووسیا بەڵەد بن !

---

(۱) سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە (۳۸)

www.alibapir.net

وە ئەندازەی ئەو ئامێرانەی بۆ شێواندنی شەپۆلی ئیستگاکانی دەرەوە دانراون لە وڵاتــە مارکسیزمی‌یەکاندا بە دەورو بــەری (٢٥٠٠) ئامێر دەگەن .

وەئەو پارەیەی لەدروستکــردنیان چــوە بە (١٠٠) ملیــۆن دۆلار دەگـــات .

هەروەها ساڵانە نزیکەی (٣٥) ملیۆن دۆلار خەرج دەکەن ، واتە چوار ئەوەندی کە سەرف دەکرێ لە هەموو ئیستگا غەیرە شیوعی‌یەکان دا کەشەپۆلەکانیان دەنێرن بۆ وڵاتە شیوعی‌یەکان .

سەربارەی ئەوەش ڕژێمە شیوعی‌یەکان بەرگری هاتنە ژوورەوەی هەر جۆرە کتێبێك دەکەن کە لەگەڵ باوەڕی پیرۆز (مقدس) ی ڕژێمدا ناڵوێ‌و کاربەدەستانی دەوڵەت لیستەی ئەو کتێبانە ئامادە دەکەن کە میللەت بۆی هەیە بیان خوێنێتەوە .

شتێکی سرووشتیشە کە لەبارو دۆخێکی وادا گــەل تا ئەندازەیــەك ڕازی دەبێت لــە ڕژێم ، چــونکە هیــچ شتێکی‌تر شــك نابات لەجــێی‌دا دای نێت .[1] .

خوێنەری ئازیز پێم وایە بە خستنە ڕووی چەند نموونەیەکی دزێوو ڕەش‌و تاڵ لە ژیانی کۆمەڵگا ڕۆژهەڵاتی‌و ڕۆژ ئاوایی‌یە لاڕێ بوەکان لەڕاستە شەقامی ژیان ، لە بەرنامەی خوا ، ماندووم کــردی‌و دەروونــم ئازاردای ، بەڵام داوای لێ‌بوردنت لێ دەکەم چونکە چارم ناچار بوو ، بۆ خاتری وەی چاتر قەدری ڕۆژی ڕووناکی ئیسلامــەتی بزانــی چــەند تابلۆیەکت لەشەوگاری ئەنگوستە چاوی ڕێچکە دەسکردەکان بخەمە بەر

(١) سەیری کتێبی (لا للرأسمالية لا للماركسية نعم للاسلام)بکە نوسراوی

www.alibapir.net

هادی المدرسی ، لاپەڕە (١٩٣ ، ١٩٤) •

نیگا ، ئێستاش بۆ ئەوەی بڕێك دڵو مێشکت مشتومالْ بکرێو تیف تیفە بدرێ ، چەند قسەیەکی خـۆشت بۆ دەگێڕمەوە که دانیشتوانی هـەژارو برسی ڕووسیای بێبەش لە ئازادی دەربڕینی بیروڕا کردوویانە بە شێوازی دەربڕینی هەستو نەستیان :

یەکەم :ـ بەیکەری ئێسقان چیە ؟!

+ : بابای جوتیارە دوای ئەوەی بەروبوومەکەی تەسلیمی لەدەوڵەت دەکات هەر وەها بەرِ لە تەسلیم کردنیشی !!

دووەم :ـ ئادەمو حەووا چ ڕەگەزێکیان هەبوو ؟

+ : بێ گومان ڕووسیایی بوون •

— : بۆچی ؟

+ : چونکە بە ڕووتوقووتی دەژیانو بڕواشیان وابو لەبەهەشتێ‌دان!

سێیەم ـ : سەرمایەداریەتی چیە ؟

+ : بریتییە لەچەوساندنەوەی ئینسان بۆ ئینسان •

— : ئەدی شیوعیایەتی چیە ؟!

+ : ئەو ڕاست بە بەراوە ژووەوەیە : چەوساندنەوەی ئینسانە بـۆ ئینسان !!

چوارەم :ـ : هۆیە سەرکی‌یەکانی بەرەوپێش نەچوونی کشتوکاڵی ڕووسیا چین ؟!

+ : ئەو هۆیانە بەرِیز ئەمانەن : زستان ، بەهار ، هاوینو لەکۆتاییدا پاییز !!

پێنجەم : — : ئایا ڕێ دەکەوێ فیل تووشی (قۆڕی) ببێ ؟!

+ : بەڵێ ، ئەگەر بیەوێ باری ئابووری‌مان بەرزکاتەوە !!

www.alibapir.net

شەشەم : - : ئەگەر ئینسان مرد چی لێدەکەن ؟!

+ : ئەگەر ئینسانی چاك بووبێ هیچ ، ئەمما ئەگەر خـراپ بووبێ ڕژێمی شیوعیایەتی بۆ دروست دەکەنو دەیخەنە نێوی !!

حەوتەم : - : ئایا دەگونجێ خوا بپەرسترێ ؟!

+ : هەتا بەڕێزان سەرکردەکانی حیزب هەبن •• نەخێر !!

هەشتەم : - : پاش ئەوەی ڕژێمی مارکسیزمی دەڕووخێ چ دەقەومێ ؟!

+ : کۆتایی بە سەردەمی دەوڵەت دێو چاخـی مـرۆڤ دەسـت پێدەکات !

نۆیەم : - : لەکۆنگرەی حیزبە شیوعیی‌یەکاندا چ دەڵێن ؟

+ : دەڵێن : ئاوا کار دەکەین ، ئاوا دروست دەکـەین ، وە ئـاوا میللەتان دەخۆین !

دەیەم : - : چەند کات پێویستە بۆ رووخانی شارستانەتی مارکسیزم ؟

+ : هیچ •

- : بۆچی ؟

+ : چونکە هەر دروست نەبوە تا پێویست بەڕووخانێ بکا !

یازدەم : - : منداڵێك لە بابی پرسی :

٨+٨ •• چەند دەکات ؟!

بابی گوتی : پێش هاتنە کەیەی ڕژێمی شیوعی دەی کردە (١٦) ، ئەمما ئێستا نازانم ، چونکە پێوەرەکان زۆر گۆڕراونو نازانم بـە تەواوی ئەنجام چیە ! (١)

---

(١) سەیرە کتێبی (لا للرأسمالية ، لا للماركسية ، نعم للاسلام) بکە ، هادی المدرسی ص١٤٥ - ١٦٢ •

www.alibapir.net

لێرەدا کۆتایی بە گەوهەری[2] یەکەمی ئەم ئایەتە مەزنە دێنین‌و دەچینە خزمەت گەوهەری دووەمی .

بەڵام بەر لەوەی دەست بکەین بە تێوەڕامانی گەوهەری دووەم وای بە چاك دەزانم پوختەی گەوهەری یەکەم لەچەند دێڕێکدا بخەمەوە بەر چاو :

لە لاپەڕەکانی پێشوودا دوو بەڵگەمان هێنایەوە بۆ سەلماندنی ڕاستی‌یەك ئەویش ئەوەیە کە بەرنامەو دەستووری ژیان بە تەنێ خوا دەتوانێ نەخشەی بکێشێ‌و دیاری بکات ، چۆنیەتی فامرانەوەی ئەو ڕاستی‌یەش لە ئایەتی (اهدنا الصراط المستقيم) ئاوایە :

بەندەکان پاش ئەوەی گوتیان : ئەی خوایە بەس تۆ دەپەرستین‌و هەر هاواری تۆ دەکەین ، زانیان کە پەرستنی خوا بەبێ بەرنامەو پەیڕەوێك ناچێتە سەر ، ئنجا گوتیان : (اهدنا الصراط المستقيم) ڕێی ڕاستمان پێشان دە ، چونکە زانیان کە ڕێی ڕاستی ژیانی ئینسان هەر خوای ئینسان دەتوانێ دیاری بکات .

ئەو دوو بەڵگەیەیش کە هێنامانەوە بۆ سەلماندنی ئەو ڕاستەیە بریتی بوون لە :

یەکەم : خستنە ڕووی دان پێداهێنان‌و ئیعتیراف کردنی چەند کەسێك لەزاناو پسپۆڕانی شارستانەتی ماددی بە هەردوو بەشی ڕۆژ هەڵات‌و ڕۆژ

---

(٢) هەڵبەتە پێویستە خوێنەری خۆشەویست بزانێ کە ئەوەی لێرەدا باس کرا سەبارەت بە ڕژێمی سەرمایەداری‌و مارکسیزمی لوێچێك بوو لەتەغارێك‌و بە پشتیوانی خوای گەورە لەداهاتوودا نوسراوێکی سەربەخۆ تەرخان دەکەین بۆو مەبەستە .

www.alibapir.net

ئاوایەوە ، سەبارەت بە نەگونجان‌و بە کەڵك نەهاتنی ئەو بیردۆزەو ڕێچکانەی کە ئینسان دای ناون‌و شارستانەتی ماددی‌یان لەسەر بەندە •

دووەم : خستنە ڕووی زیانی ناقۆڵاو دزێوی کۆمەڵگای ئەو شارستانەتی‌یە لەچەند لایەنێکەوە ، کە بێ‌سەرەو بەرەیی‌و پەشێوی‌و بێ‌ئەخلاقی‌و بەد ڕەفتاری‌و دڕندەیی‌و دڵە ڕاوکێ‌و تاوان‌و خەراپەکاری‌و بێ‌نرخ کردنی ئینسان چەند دیمەنێکی زەقی ئەو شارستانەتی‌یە بوون •

لە ئەنجامی ئەوەش‌دا بۆمان دەرکەوت : کە ڕاستە غەیری خوا لەبارانی‌دا نیە ڕێبازو دەستوور بۆ ئینسان دانێ‌و خۆ ئەگەر داشی‌نا بێجگە لە خەراپەکاری‌و بێ‌سەرەو بەرەیی‌و کوێرەوەری هیچی دی بۆ مرۆڤایەتی نایەنێتە دی چونکە بڕ کە گوژاڵك هەر ئەوەندەی لێ دەوەشێتەوە قەلەفسان بگرێ !!

★ گەوهەری دووەم :

تەنیا بەرنامەو ڕێبازی خوا ڕاست‌و دروستەو هەر بیروباوەڕو ڕێچکە یەکی دیکە خوارو خێچ‌و ناتەواوە :

چۆنیەتی دەلالەت کردنی ئەو ئایەتە لەسەر ئەم ڕاستی‌یە ئاوایە :

پەروەردگار ئیسلامی شوبهاندوە بە ڕێ‌و بانێکی ڕاست‌و بێ گرێ‌و قۆرت ، جا هەر وەك چۆن کۆی : ٢ + ٢ دەکاتە (٤) و هەر ژمارەیەکی تر غەیری (٤) دانێین هەڵەیە ، ئەو بەرنامەیەش کە دەبێتە هۆی بەختەوەری ئینسان لە دنیاداو سەرفرازی لە پاشە ڕۆژدا تەنیا ئەو ڕێبازەیە کە لەگەڵ سرووشت‌و واقیعی مرۆڤایەتی‌دا دەگونجێ ئەویش تەنیا ئیسلامە ، چونکە تەنیا ئیسلام بەرنامەو پەیڕەوی خوایە (ان الدين عندالله الاسلام) ، هەڵبەتە هەر خواش ئاگاو شارەزایە بە سرووشتی ئینسان چونکە بەدی هێناوی

www.alibapir.net

خۆیەتی بەڵام غەیری خوا یان هاوتای مرۆڤە کە باقی ئینسانەکانن ، یان کەمترە لە مرۆڤ کە ئاژەڵو ڕووەكو ماددەی ڕەقوتەقە ٠

بێگومان ئێمە لێرەدا مەودامـان نیە یەك یەکی ڕێچکـەو بـیردۆزە دەسکردەکان بدەینە بەر نشتەری توێژینەوەو یەکالا کردنەوە ، چونکە ئەم نوسراوە بۆو مەبەستە تەرخان نەکراوە[1] ، بـەڵام لێرەدا دوو کـاران ئەنجام دەدەین :

١ ـ خستنە ڕووی چەند تابلۆیەکـی دڵ بزوێن لـە شارستانەتـی ئیسلامی ، کە لەژێر سایەی غـەیری ئەو شارستانەتـی‌یـەدا بەخەونیش نەدیتراون ٠

٢ ـ خستنە ڕووی ئیعتیراف پێکردنو گـەواهی دانی بێگانەکـان سەبارەت بەبێ هاوتاییو نموونەیی ئیسلام ٠

أ ـ چەند تابلۆیەکی دڵبزوێن لەشارستانەتی ئیسلامی :

یەکـەم :

پاش ئەوەی (سعد بن ابی وقاص) دەستـی بەسـەر خەزنەکانـی کیسرا داگرت ، ئەو خەزنانەی کە پاشاکانی فارس بە درێژایی چەند سەدە خەریکی کۆکردنەوەی بوبوون ، هەمووی ناردن بۆ کن (عمر بن الخطاب) خەلیفەی دووەمی ئیسلام ، وەختێك (عمر) چاوی پێکەوتن فەرمووی : ئەو میللەتەی ئەمەی بەسەلامەتی گەیاندوە بەڕاستی دەست‌پاکن ! (علي بن ابی

---

(١) لەنوسراوەکانی تردا هەر کام لەمارکسیزمو فرۆیدیسمو داریۆنیسمو أگزیستانسیالیزم بەکورتی دراونە بەر نشتەری ئاوەلا کردنەوە وەو ڕەخنەیان لێگیراوە بۆ وێنـە سەیری ئەڵقـەی (یەکـەمو دووەمو سێیەم) زنجیرەی (دەبەرێك ڕاچوونی ئیسلامو ڕێچکان) بکە ٠

www.alibapir.net

طالب) گوتی : ئەتۆ دەست پاکیت کردوە بەپیشە میللەتەکەشت چاوی لەتۆ کردوە ، ئەگەر ، ئەتۆ تێ‌ی‌دا لەوەڕابای میللەتەکەشت تێ‌ی‌دا دەلەوەڕا !

دووەم :

(هرقل) گەورەی ڕۆم لە (قسطنطنیة) پرسیاری لەیەکێك لەپیاوەکانی کرد کە مسوڵمانەکان بە دیل گرتبوویان‌و پاشان بەرهەڵدا بوو بوو ڕای کردبوو ، پێ‌ی گوت : دەربارەی ئەو میللەتە هەواڵم بدەیە ، ئەویش پێ‌ی گوت : وات هەواڵ دەدەمێ وەك تێیانەوە ڕامێنی ، ئەوان بە ڕۆژێ سوارچاکن‌و بەشەوێ خواپەرست‌و گۆشەنشین ، بە پارەو هەق نەبێ شتی کەس ناخۆن ، بەبێ سڵاوکردن وەژووری ناکەون ، هەر کەسێکی دەگەڵی‌دا بجەنگێن لەبنی دێنن •

هرقل گوتی : ئەگەر لەم قسانەت‌دا باست بکەی بن‌پێ‌ی من بە میرات دەگرن !!

سێیەم :

(عمر بن عبدالعزیز) دوای هەڵبژێررانی بەخەلیفە چۆ سەر مینبەرو دوای ئەوەی سوپاس‌و ستایشی خوای کرد ، ئنجا گوتی :

(أمّا بعد) ، لە دوای پێغەمبەرتان چ پێغەمبەری دی نین ، وە لە دوای ئەو کتێبەی بۆی نێرراوە چ کتێبی دی نین •

بزانن هەرچی خوا حەڵاڵی کردوە حەڵاڵە تا ڕۆژی دوایی ، بزانن ئەمن یاسادانەر نیم‌و شوێن کەوتووی یاسای خوام •

ئاگادار بن هیچ کەس بۆی نیە گوێ ڕایەڵی بکرێ لەسەرپێچی فەرمانی خوادا ، وە ئاگادار بن ئەمن لەوە چاتر نیم‌و یەکێکم لەئێوە ، ئەوەندە هەیە خوا باری منی لە هەمووانتان گرانتر کردوە !!

چوارەم :

www.alibapir.net

نێرراوەکانی (مقوقس) ئاوا باسی سەربازە مسوڵمانەکانی (عمرو بن العاص) یان کرد : میللەتێکمان دیت مردنیان لەکن خۆشەویستتر بوو لە ژیان ، وە خۆ بەگچکە حسێب کردنیان پێ چاتر بوو لەپایەوپلە ، هیچیان دڵیان بــە دنیــاوە نەبوو ، بەڵکــو هــەر لــەسەر عــەرزێ دادەنیشتن ، سەرکردەکەیان وەك یەکێك لە خۆیان بوو ، خاوەن پایەو پلە لەبێ‌پایەو پلەکان جوێ نەدەکرانەوە ، وە کاتێــك نوێــژ دەبوو هیچیــان وە پــاش نەدەکەوتن ، دەستو دەمو چاوو لاقی خۆیان دەشتو بەگەردن کــەچی نوێژیان دەکرد .

پێنجــەم :

(عمر بن عبدالعزیز) بۆ شارەکانی (شام) هەواڵی نارد کە ناوی هەر کام لەکوێرو بێ دەستو پێو شەپلە لێ‌دراوو پیرو کەنەفت لە (دیوان)دا بنووسرێ‌وهەر کوێرێك ئینسانێکی بۆ تەرخان‌بکرێ بۆ دەستڕاکێشانی‌وهەر بەدوو پیرخزمەت‌چەیەکیان بۆ دابنرێ،وەفەرمانیدا کەناوی‌هەمووهەتیوێکی بۆ بنووسن ، وە ژیانی ئەو ئافرەتە هەژارانەی (تأمین) کرد کە مێردیان نەکــردوەو بێ سەرپەرشتی کــەرن ، وە چێشتخانەێکی دروست کــرد بۆ هەژارو نەدارو ڕێبواران !!

شەشەم :

(عمر بن عبدالعزیز) نامەی نارد بۆ (والی) یەنەی لــە (مصر) گوتی : بیستوومە لە (مصر) کۆمەڵە حوشترێکی بار هەڵگر هــەنو هــەر حوشترێك (١٠٠٠) (رطل) لێ بار دەکرێ ، جا ئەگەر ئەم نامەیەی منت پێ گەیشت نەبیستمەوە هیــچ حوشترێك لە (٤٠٠) (رطــل) زیاتــری لــێ بنرێ !!

www.alibapir.net

حەوتەم

(یونس بن عبید) چەند کاڵاو بەرگێکی جوێی لەکن بوون ، هێندێکیان نرخیان (٤٠٠) درەم بوو ، هەندێکیشیان (٢٠٠) درەم ، ڕۆژێکی بۆ خۆی چوو بۆ نوێژێو برازاکەی لە دوکانێ دانا ، دەشتەکی‌یەك هات یەکێك لەو دەستە جلانەی سەوداکرد کە (٤٠٠) بایی بوون ، بەڵام برازاکەی یەکێکی (٢٠٠) بایی نیشان داو ئەویش پێی قایل بوو کڕی ، کابرای دەشتەکی دەستە جلەکەی بەدەستەوە گرتو ڕۆیی ، «یونس» لەڕێیە تووشی بووو دەستە جلەکەی ناسی‌یەوەو لێی پرسی بە چەندت کڕی ؟ گوتی بە (٤٠٠) درەم ، یونس گوتی : تەنیا (٢٠٠)ی دێنێ بڕۆ بیدەوە بە خاوەنەکەی ، دەشتەکی‌یەکە گوتی ئەمە لەکن مە (٥٠٠) یش دەکات : (یونس) گوتی بڕۆ بیدەوە چونکە ئامۆژگاری مسوڵمانان چاترە لە دنیاو لەوەی تێی‌دایە !! دوایی ناردیەوە بۆ دوکانەکەی‌و (٢٠٠) درەمەکەی دایەوە ، وە لەگەڵ برازاکەی بوو بە دمە قاڵی‌یان‌و پێی گوت ئەوە بۆ شەرمت نەکرد ؟ بۆ لەخوای نەترسای ؟! نیوە لەنیوە قازانج بکەی ؟ گوتی : من کەپێم فرۆت ئەو ڕازی بوو ! ئەویش گوتی : بریائەوەی بۆ خۆت پێت خۆشە بۆ ویشت پێ خۆش بایە !!

هەشتەم :

(وفد)ی (بنی تمیم) هاتە کن (عمر بن الخطاب) کە دەنێو واندا گەورەکەیان (أحنف بن قیس) هەبوو کە ئەگەر تووڕە بووبا (١٠٠٠٠٠) شمشێر بۆی تووڕە دەبوو بێ‌وەی بپرسن بۆچی تووڕە بووی ، تەماشایان کرد (عمر) حوشتری زەکاتێ دەرمان دەکات بە (قەتران) ، (عمر) گوتی : وەرە (أحنف) جلەکانت دانێ‌و ئەو حوشترانەم لەگەڵ دەرمان کە چونکە هەقی هەتیوو هەژارو بێوەژنان‌و ڕێبوارانی تێدایە ،

www.alibapir.net

پیاوێك گوتی : ئەی گەورەی مسوڵمانان کۆیلەیەك ڕاسپێرە ئەو ئیشەتان لەباتی بکات،(عمر) گوتی : دایکت‌سەنگت بۆ بکوتێ،جاکێ لە من و لە(احنف) کۆیلە ترە ؟ هەر کەسێك ئیشی مسوڵمانان بــە ئەستۆوە گــرێ کۆیلەی مسوڵمانانە !!

نۆیــەم :

گرانی‌یەك ڕووی کردە مسوڵمانان لە سەردەمی (عمر بن الخطاب)دا (خوای لێ ڕازی بێ) ، (عمر) ڕۆن و سپیایی لەخــۆی حەرام کــردو هێندەی (زەیت) خوارد تا ڕەنگی تێك چوو ، دوای ئەوەی لەو بــارەوە دواندیان گوتی : بەخوای ڕۆنم ناچێتە سەر زاری هەتا مسوڵمانە هەژارەکان نەیخــۆن ٠

وە یەکێك لەهاوەڵانی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) گوتی : ئەگەر ئەو برسیەتی‌یە لەنێو نەچووبایە پێم وایە (عمر) لەخــەفەتان دەمــرد ٠

دەیەم : شاری (قرطبة) لە سەردەمی (عبدالرحمن الثالث الاموی)دا کە پایتەختی (اندلس) بوو شەوێ بە چرایان ڕۆشن دەکرایەوە ، وە بابای پیادە تا ماوەی (١٠) میلان لەبەر تیشکی چراخانەی شاردا دەڕۆیی ، وە ژمارەی دانیشتوانی پتر لە (ملیۆنێك)بوون ، بەڵام گەورەترین شاری‌ئەوروپا ژمارەی دانیشتوانی لە (٢٥٠٠٠) تێ نەدەپەڕی ٠

هەروەها (٩٠٠) گەرمــاوی لــێ‌بوو (١٧٠) ئافرەتی لێ‌بوو کــە بەخەتی کوفی قورئانیان دەنووسی ، وە (٥٠) خەستەخانەی لێ‌بوو !!

یــازدەم :

(فضل بن الربیع) وەزیری (هارون الرشید) لەکن (ابی یوسف القاضی) شایەتی‌دا بەڵام (قاضی) شایەتی‌یەکەی قبووڵ نەکرد : خەلیفــە

www.alibapir.net

لەو بارەوە گلەیی لێ کـردو پێی گـوت : بۆچـی شایەتی‌یەکەت وەر نەگرت ؟!

(ابو یوسف) گوتی : چونکە گوێم لێبوو ڕۆژێکی پێی گوتی : ئەمن کۆیلەی تۆم ، جا ئەگەر ڕاست بکات کۆیلە بەشایەد ناشێ‌و ئەگەر درۆشی کردبێ درۆزن بـۆی نیە شایەتی‌یە بـدات ، ئەگـەر لە کۆڕی تۆدا گوێ نەداتە درۆیە لەکۆڕی منیش‌دا گوێی ناداتـێ ، هـەڵبەتە (هارون الرشید) ڕەزامەندی پێشان‌دا !!

دوازدەم :

(یحیی بن سعیـد) دەڵـێ : (عمـر بن عبدالعزیز) ناردمـی بـۆ کۆکردنەوەی زەکاتی ئەفریقیا کۆم کردەوەو بە دوای فەقیران‌دا گەڕام کە بیان دەمێ کەسم وەچەنگ نەکەوت‌و کەسیش لێی وەرنەگرتم ، ناچـار چەند کۆیلەیەکم پێ کڕی‌و ئازادم کردن !!
سێزدەم : لە تابلۆ دڵ بزوێنەکانی شارستانەتی‌یە ئیسلامی‌یەکـەمان ئەوەیە :

کە مسوڵمانان چەند شتێکیان (وقف) کـردوە کـە قازانجەکـەی خەرج بکرێ بۆ تێرکردنی ئەو سەگە برسی‌یانەی خاوەنیان نیە ، تاکو برسی نەبن‌و یان بەمردن یان بەڕاگرتن بحەسێنەوە .

هەروەها چەندەها شتی تریان (وقف) کردوە کە بە قازانجەکەی کۆمەڵێك ئینسانی دەنگ خۆشیان پێ بەکـرێ گـرتوە کـە بەدرێژایـی شەوگار بەدەنگی ناسك‌و دڵتەزێن گۆرانی‌و سرووودی ئایینی بڵێن بەشکم بابای نەخۆش‌و ڕێبواری ئاوارەو بێ‌هاودەم فەرامۆشیان بێت !!

چـواردەم :

(عبدالملك بن مروان) لەدەمی حەج‌دا ئەمری دەکرد بانگەوازێ بکرێ

www.alibapir.net

که هیچ کەس فتوا نەدات بێجگە لە (عطاء بن رباح) پێشەواو زانای خەڵکی مەککە •

بەڵام دەزانن ئەو (عطاء)ە چۆن بووە ؟!

ڕەش و یەك چاوو کونە لووت فش و شەل و پرچ لوول و شەپلە لێدراو بـوە لەکاتێك‌دا لە جوغزی دەرس گوتنەوەی‌دا دادەنیشت لەنێو هەزاران لەقوتابیانی‌دا وەك قەلە ڕەشەیەکی هەڵنیشتوو لەکێلگەی لۆکەدا خـۆی دەنواند !!

پازدەم :

تەنیا لەیەك کتێبخانەدا لە (اندلس) (٦٠٠٠٠٠) بەرگ کتێب هەبوە که تەنیا لیستەی ناوەکانیان (٤٤) بەرگ بوە •

وە لە (اندلس) دا (٧٠) کتێبخانەی گشتی هەبوە بێجگە لە کتێبخانە تایبەتی‌یەکان[1] •

شازدەم :

(ابو بکر الصدیق) بەر لە هەڵبژێررانی بە خەلیفە چەند بێوەژنێـك کە مێردەکانیان لە ڕێی خوادا شەهید کرابوون و چەند هەتیوێك کـە بابیان نەمابوو لەژێر باڵی‌دا حەوابوونەوەو بۆ هێندێکیان شیری دەدۆشی و بۆ هەندێکیشیان چێشتی لێ‌دەنا •

ئنجا کاتێك بـوو بەخەلیفـە بیستی‌یەوە کە بێوەژنـەکان خـەفەتیان خواردوە چونکە لەمەودوا لەو خزمەتە گەورەیە بێ‌بەش دەبن کە ئـەو پیاوە باشە پێشکەشیانی دەکرد ، بەڵام بەهەڵەدا چووبوون •

ڕۆژێکی لەیەکێك لە دەرگاکانی داو کچۆڵێك بەپەلە دەرگاکـەی

(١) ئەو پازدە تابلۆیەم لەکتێبی (روائع اسلامیـة)ی ابراهیـم نعمـة وەرگرتوە •

www.alibapir.net

کردەوەو دەسبەجێ قیژاندی : ئەوە شیردۆشەکەیە هۆی دایە !!

دایکەکەش کە دێت دەبینێ لەگەڵ خەلیفەی گەورەدا ڕوو بەڕوو دەبێت ، بەشەرمەوە بەکچۆڵەکەی دەڵێت :

بابان وێران بۆ ناڵێی خەلیفەی پێغەمبەری خوا ؟!

ئەبوبەکریش سەر نەوی دەکاو لەبەرخۆیەوە چەند قسەیەکی دەکات •

ڕەنگە گوتبێتی : لێی گەڕێ ، بەخۆشەویست‌ترین ڕەفتارم وەصفی کردوم ، ئنجا شیردۆشەکـە وەك جـاران دەست دەکاتەوە بەپیشەکـەی خۆی‌و دەست دەکـات بەشـیر دۆشین بۆ بێـوە ژنان‌و هـەویر شێـلان بۆهەتیوان !!(٢) •

حەقدەهەم : لەسەردەمی خەلیفایەتی (عمر بن الخطاب)دا (محمد)ی کوڕی (عمرو بن العاص) کە هاوڕێی پێغەمبەرو والی (میسر) بوە ، قەمچی لەکوڕێکی هەژار دەدات چونکە لە ڕمبازێن‌دا ئەسپی وی وەپێش ئەسپەکەی کەوتۆتەوەو پێی دەڵێت بیگرە لە دەستی باب گەوران (ابـن الاکرمین) ! کوڕەش دەچێتە شکات بۆلای (عمر) !

گـەورەی مسوڵمانـان فـەرمان دەنێرێ بـۆ (عمرو بن العـاص) و کوڕەکەی (محمد) کە بێن بۆ مەدینە ، جا ئێستا با لە (انس بن مالك) گەڕێین بۆ خۆی چۆنی ڕووداوەکە دیوە ئاوا بۆمان بگێڕێتەوە :

•• بەخوای ئێمە لەکن (عمر)ی دانیشتبوین ، کە دیتمان (عمرو بن العاص) بەکراس‌و دەرپێیەکەوە دێ ، (عمر) کەوتە چـاوگێڕان لـە

(٢) سەیری (خلفاء الرسول)ی خالد محمد خالد بکە لاپەڕە (١٣٢ ، ١٣٣) چاپی دووەم •

www.alibapir.net

(محمد)ی کوڕی (عمرو) ئنجا پرسی کوا میسری یەکە ؟!

گوتی ئەوەتام گەورەی مسوڵمانان .

(عمر) گوتی ئەم قەمچی یە بگرەو پێی لەکوڕی باب گەورەی بدە !

ئنجا میسری یەکە هێندەی لێدا هەتا کوڵو دۆیە خـۆی لێ گـرتو ئێمەش زۆرمان پێخۆش بوو کە لێی دات ، ئنجا هێندەی لێدا هەتا پێمان خۆش بوو کە وازی لێ بێنێ (عمر)یش لێکدا لێکدا دەیگوت : لێدە لە کوڕی باب گەوران !!

ئنجا (عمر) گوتی : ئەوجـا وەرسووڕێ بـۆ سـەری ڕووتـاوەی (عمرو)ی ، سوێند بە خوای بەپشتو قەوەتێ بابی نەبا لێی نەدەدای !

کابرا گوتی : ئەی گەورەی مسوڵمانان مافی خۆم وەرگرتەوەو دڵم سێبووری هاتو لەوکەسەمدا کە لێی دابووم .

ئنجا (عمر) ئاوڕی وە (عمرو)ی داو گوتی : ئەی (عمرو) کەنگێ خەڵکتان کردوە بەکۆیلە (عبد) ئەدی بەئازادی لە دایك نەبوون ؟!!

(متى استعبدتم الناس وقد ولدتهم امهاتهم احرارا ؟!)

ئنجا ئاوڕی وە میسری یەکەی داو گوتی بڕۆ خـوات لەگـەڵ ، ئەگەر نیگەرانی یەکیشت بوو نامەم بۆ ڕەوان بکە !![1]

خوێنەرانی بەرێز ئەوانە چـەند تابلۆیـەك بـوون لـە شارستانەتی دەوڵەمەندی ئیسلام کە وەك لوێچێك وان لە تەغارێك لەچـاو هـەزارەها تابلۆی دیکەدا کە ئایینی بەرزی ئیسلام لە واقیعـی ژیـاندا هێناونیـە دی لەکاتێکدا حوکمی پێکراوەو بەڕێوە براوە !!

٢ ـ خستنە ڕووی ئیعتیراف پێکردنو گەواهی دانی شارەزایـانو

(١) سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە (٢١٩ ، ٢٢٠) .

www.alibapir.net

لێکۆڵەرەوانی بێگانە سەبارەت بەبێ هاوتایی ئیسلام :

یەکەم : لەو دواییەیدا کتێبێك دەرچووە بە ناوی (گەورەکانی مێژوو)[٢] بەزمانی ئینگلیزی بە قەڵەمی زانای گەردونگەری ئەمریکایی (مایکل اج • هارت) ناوی (١٠٠) کەسی تێدا نووسیوە کە بەگەورەترین پیاوی مێژوو حسێب دەکرین •

بەڵام لەپێش هەموانەوە ناوی (محمد) پێغەمبەرمان (صلی الله علیه وسلم)ی نوسیوە لەگەڵ ئەوەشدا نووسەر بابایەکی مەسیحییە !

دووەم : پزیشکی ئەمریکایی (فکتور رۆبنصون) بەراوردی کردوە لەنێوان ژیانی مسوڵمانانی (اندلس)و ژیانی ئەوروپاییەکاندا لە یەك قۆناغی مێژوویی‌دا گوتوویەتی :

ئەوروپا دوای خۆرئاوا دەبوو بە تاریکە شەوێکی ئەنگوستەچاو ، بەڵام (قرطبة) بەچرا گشتییەکان ڕۆشن دەکرایەوە ، وە ئەوروپا پیس بوو بەڵام لە (قرطبة)دا (١٠٠٠) گەرماو دروست کرابوو ، وە ئەوروپا لەقوڕیدا قم بوو بوو بەڵام (قرطبة) شەقامەکانی بەردڕێژ کرابوون !! وە سەربانی کۆشکەکانی ئەوروپا پڕبوون لەکونی لوولە سۆبان ، بەڵام کۆشکەکانی (قرطبة) بە نەخش‌و نیگار ڕازێنرابوونەوە ! وە ئاغاو زلە زلەکانی ئەوروپا ئیمزای خۆیان نەدەزانی بەڵام منداڵانی (قرطبة) دەچوونە قوتابخانان[١] •

سێیەم : (الکس لوزان) فەیلەسووفی فەڕەنسایی دەڵێت :

---

(٢) ئەو کتێبە وەرگێڕراوەتە سەر زمانی عارەبی بە ناوونیشانی (المائة الاوائل) سەدە یەکەمەکان •

(١) سەیری کتێبی (روائع اسلامية) بکە لاپەڕە (٥٢) •

www.alibapir.net

(هیچ کتێبێك نیە کە بیردۆزە زانیاری یەکانی تێدا بن ، هەتا ئەگەر بیردۆزە ڕیازی یەکانیش بن ، زانیاری بەشێکیان لێ وەدرۆ نەخاتەوە ، تەنانەت ئەو کتێبانەش کە لەسەدەی بیستەمدا نوسراون ، بێجگە لە قورئانی بەخشندە !!)[2] .

چوارەم : (ڤۆڵتێر) مێژووزانی فەرەنسایی دەڵێت :

هەوەڵ کاتژمێر کە لە ئەوروپا ناسرا ئەوە بوو کە (هارون الرشید) بۆ (شارلمان) پاشای فەرەنسای نارد لەساڵی (٨٠٧)ز ، بێگومان لەودەمی دا زۆر سەرسووڕهێنەر بوو ، تەنانەت دانیشتوانی کۆڕی پاشا تێ ی دا گێژ بوو بوون .

پێنجەم : (بڕتراندراسل)ی فەیلەسووف دەڵێت :

.. بەڵکو لەو ڕۆژەی دا کە ئەوروپا لە بنی نەفامی دا دەژیا ، زانیاری یە جۆر بە جۆرەکان ، فەلسەفە ، هونەر، جوانەکان شیعر لەچین و لە وڵاتە ئیسلامی یەکان دا لاقیان چەقاندبوو !

ئەوروپایی یەکان بەبێ شەرمی یەکی تەواوەوە ئەو چاخە بەچاخی تاریك دادەنێن ، لەگەڵ ئەوەش دا تاریکی تەنیا ئەوروپای گرتبۆوە ، ڕاستتر بڵێین : ئەوروپای مەسیحی چونکە (اسپانیا) اندلس کە لەژێر دەسەڵاتی مسوڵمانان دا بوو ، خاوەنی شارستانەتی و ڕۆشنبیری یەکی فراوان بوو[1] .

شەشەم : ڕۆجیە گارودی فەیلەسووفی مارکسی فەرەنسایی کە ماوەیەك لەمەوبەر بەشێوەیەکی ڕەسمی مسوڵمانەتی خۆی خستە ڕوو ،

---

(٢) سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە (٥٨) .

(١) (اعترافات دانشمندان بزرگ جهان) لاپەڕە (١٠٢ ، ١٠٣) .

www.alibapir.net

پاش ئەوەی هەرکام لەڕژێمی سەرمایەداریو ڕژێمی مارکسیزمی دەداتە بەر نشتەری ڕەخنەو هەڵسەنگاندنو دەری دەخات کە شتاقیان ئەوەیان دەباراندا نیە بەختیاریو کامەڕانی بۆ ئینسانەتی وەدەست بێنن چونکە تەنیا پشت بە بەرهەمی ماددیو تەکنۆلۆجیا دەبەستنو ئاوڕ وەلایەنی گیانیو ڕەوشتو ئەخلاق نادەن ، دەڵێت :

« ••• لە شارستانەتی ئیسلامیدا ئەو لێك پچڕاندنەو ئەو پارچە پارچە کردنە ڕووی نەدا ، لەئیسلامدا زانیاری پەیوەستە بە دینەوە و کردەوە پەیوەستە بەباوەڕەوە ، فەلسەفە لە پێغەمبەرایەتی سەرچاوەی گرتوەو پێغەمبەرایەتی بەژیرییەوە بەستراوەتەوە ، زەوی لەئاسمانیێوە دوور نیەو ئاسماو بەزەوییەوە نووساوە ، پێشکەوتنی شارستانەتیش بەرەو خوا دەڕوات ••• ئەم یەکتاییە لەچەمکی شارستانەتیو لەچەمکی کۆمەڵگادا ، دنیای پەرتەوازەو لێك پچڕێنراوی ئەمڕۆ زۆری حەوجێیە ••• ئەوەش بوو کە کەمەند کێشی کردم بەرە تێڕوانینێکی ئیسلامییانە لەبوونەوەر[1] •

حەوتەم : (ژول لابوم) ڕۆژهەلاتناسی فەرەنسی دەڵێت :

ڕێنموونییەکانی قورئانو ئامۆژگارییەکانی بەتەنێ بۆ سەرۆك تیرەکان نەبوون ، بەڵکو هەمە لایەنەیەو ، خەڵکی لەهەر ڕەگەزو نەتەوەیەك بێ پێویستە دادگەرانە پلەو پایەی ئینسانەتی لەلایەنی زانیارییەوە بەر لەهاتنی ئیسلام موتالا بکەن ، تاکو دانی پێدابنێن کە زانیاریو فێرکردن بە مانای بەرفراوانی بەهۆی مسوڵمانانەوە بەجیهان گەیەنرا ، وە مسوڵمانان زانیاری خۆیان لە قورئان دەرهێنا کە وەك دەریایەك بوو چەند ڕووبارێکی

---

(١) سەیری گۆڤاری (الدوحة) بکە ژمارە (٨٤) ی ساڵی (١٩٨٢) لاپەڕە (١٣) •

www.alibapir.net

لێ هەڵگیرێ .

قورئان هەمیشە زیندووەو هەر کەسە لەخەڵکی دنیا بەئەندازەی بۆچوونو توانای خۆی بەهرەی لێ وەردەگرێت[2] .

هەشتەم : (جرجی زیدان) مێژوونووسی بەناوبانگی مەسیحی نووسیویەتی :

(... لەهەر جێیەك ئیسلام حوكمی گێڕابا زانیاریو ئەدەب بە خێرایی هەنگاوی بەرەو پێشەوە دەنا !)[3]

نۆیەم : (درایبر) مامۆستای زانكۆی نیویۆرك دەڵێت :

زانكۆكانی مسوڵمانان پڕبوون لە خوێندكارانی ئەورووپایی ، كە بەئومێدی وەدەست هێنانی زانست بەرەو ئەو وڵاتانە ملیان لێنابوو ، نەك تەنیا هەر خوێندكاران بۆ فێربوونی زانست دەچوونە وڵاتی مسوڵمانان بەڵكو پاشاو سەركردەكانی ئەورووپاو ڕۆژئاوا دیسان بە مەبەستی تیماركردنی نەخۆشییەكانیان بەرەو وڵاتی مسوڵمانان دەكەوتنە ڕێ[1] .

دەیەم : (سیدلو) مێژوو نووسی بەناوبانگی فەرەنسی دەنووسێ :

مسوڵمانان لەسەدەكانی نێوەڕاستدا لە زانیاریو فەلسەفەو هونەرەكاندا تاقە مەردی ڕۆژگار بوونو بۆ هەر جێیەك چووبان زانیاری خۆیان بڵاو دەكردەوە ، تاكو زانیارییەكانیان گەیشتنە ئەورووپاو بوو بەهۆی

---

(۲) (اعترافات دانشمندان بزرگ جهان) لاپەڕە (۵۷ ، ۵۸) .

(۳) (تأريخ تمدن اسلامی) ج۱ ص۲۶۳ ، لەسەرچاوەی پێشووەوە

(۱) اعترافات دانشمندان بزرگ جهان لاپەڕە (۱۲۵) .

www.alibapir.net

شۆڕشی زانستی ئەوروپا)[٢] •

یازدەم : (همبلت) زانای گەورەی ئەوروپایی دەڵێت :

پێویستــە مسوڵمانان بــە دامەزرێنــەری ڕاستەقینــەی زانیــاری‌یە سروشتی‌یەکان (العلوم الطبیعیة) بژمێررێن ![٣]

دوازدەم : پرۆفیسۆر (هاکنــج) زانای بەناوبانگــی ئەمــریکایی‌و مامۆستای زانکۆی (هاروارد) دەڵێت :

ڕێی پێش‌کەوتنی وڵاتە ئیسلامی‌یەکان ئەوە نیە کە لاسایی ڕژێم‌و بیردۆزەکانی ڕۆژئاوا بکەنەوەو بکەونە شوێنیان •

هەندێ کەس دەپرسن ئایا لەئیسلامدا ئەو تین‌و گوڕە هەیە کــە بتوانێ بیروڕای نوێ نوێ بخاتە بەرچاوو یاساو دەستووری جوداو بێ‌لایەن بخاتە بەرنیگای ئینسانەتی کە بەتەواوی لەگەڵ پێویستی‌و داخوازی‌یەکانی ژیانی نوێدا بگونجێن ؟!

وەڵامی ئەو پرسیارە ئەوەیە کە نەك هەر لەڕێبازی ئیسلامدا هەموو چەشنە وزەو ئامادەیی‌یەك هەیە بۆ بەرەوپێش چوون‌و بەرز کــردنەوەی ئاستی ژیان بەڵکو تواناو دەسەڵاتی ئیسلام لەو بارەوە لەهەموو ڕژێمــە کانی‌تر زیاترە •

گیروگرفتی وڵاتە ئیسلامی‌یەکان ئەوە نیە کــە لەئایینی ئیســلامدا هۆیەکانی پێش‌کەوتن چەنگ ناکەون ، بەڵکو مەسەلە نەبوونی ئــیرادەو ویستی پێویستە بۆ سوود وەرگرتن لەو هۆو ئامرازانە •

ئەمن بە تەواوی واقیع بینی‌یەوە دەزانم کە شەریعەتی ئیسلام هەموو بنچینەو بنەڕەتە پێویستەکانی تێدان بۆ بەرەو پێش چوون‌و فراژوو بوونی

---

(٢) سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە (١٣٠) •

(٣) سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە (١٣٢) •

www.alibapir.net

ئینسانەتی)[1]

خوێنەری ئازیز ئـەوە چـەند دان پێـدا هێنانێکی زانـاو شارەزایە بێگانەکان بوون بەگەورەیی‌و بێ هاوتـایی بەرنامـەی خـوا ـ ڕێبـازی ئیسلام ـ دا ، هەڵبەتە ئێمە نامانەوێ لێرەدا بە هێنانەوەی دان پێدانانی ئەو زانایانە ڕاستی‌و تەواویەتی ئیسلام بچەسپێنین ، چونکە ئیسلام پێویستی بە شایەتی دانی کەس ناکاو وەك زێڕی سوور وایە زێڕی سووریش کـورد گوتەنی : لەئاوری ناترسێ • بەڵکو مەبەستمان لێرەدا ئەوە بوو کە دەری خـەین :

قسەی ناحەزانی ساویلکەو لە دنیا بێخەبەری ئیسلام سەبارەت بـە دژایەتی نێوان ئیسلام‌و زانیاری‌و پێش کەوتن‌و ••• هتد فـڕی بەسـەر ڕاستی‌یەوە نیەو دەعوایەکی بێ شایەدە •

ئێستاش خـوێنەری خـۆشەویست ! لەمـە زیاتر ناتوانین چیـدی وەدوای گەوهەری دووەم کەوین‌و ڕوونی کەینەوە کە بێجگە لەئیســلام گشت بیردۆزەو ڕێچکەکان قەڵب‌و ناتەواوو کـەم‌و کـەسرن‌و ناچاریـن پەردە لەسەر گەوهەرێکی دیکەی ئەم ئایەتە مەزنە هەڵدەدەینەوە

★ گەوهەری سێ‌یەم :

بۆچی ئیسلامەتی بە (الصراط المستقیم) ناو براوە ؟!

خوای گەورەو کاربەجێ لەکۆتایی سوورەتی (تکویر) دا دەفەرموێ :

(ان هو الا ذكر للعالمین ، لمن شاء منكم ان یستقیم •••) واتە ئەم قورئانە بێجگە لە ئامۆژگاری بۆ گشت مرۆڤایەتی چی‌تر نیە ، بۆ هەر

(١) سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە (١٣٦) •

www.alibapir.net

کامێکتان بیەوێ ڕاست بێ •

بەڵـێ ئیسلام بۆیە ناو بـراوە بـە ڕێی ڕاست چـونکە بەرنامەو ڕێبازێکە لەگەڵ سرووشتو ماهیەتی ئینساندا ڕێکـەڵ پێکـەو بەرنامـەو ڕێبازێکە داوا لەئینسان دەکات کەڕاست بێت •

ڕاست بێت بەرامبەر بە پەروەردگاریو بەندایەتیو فەرمانبەری بـۆ بکـات •

ڕاست بێت بەرامبەر بە پێغەمبەرو (صلى الله عليه وسلم) بە گوێرەی ڕێنموونیو ڕێو شوێنەکەی بەڕێوەبچێو بیکاتە نموونەو پێشەوای بەرزی خۆی لە هەموو بوارەکانی ژیانیدا •

ڕاست بێت بەرامبەر بە کۆمەڵی مسوڵمانانو ڕێـزیان لێ بگـرێو بەزەیی بەرامبەریان پێشانداو زەرەرو قازانجیان بەئی خۆی بزانێو خەمخۆرو مشوور خۆریان بێت •

ڕاست بێت بەرامبەر بە ناحەزانی ئیسلامو مسوڵمانانو سەری بەرزی ئیسلامی یانەی بە هیچ کلۆجێك نەوی نەکات لەئاقاریانداو لەژێر باری دوژمنایەتیو هەوڵو تەقەللای دژ بەخواو خەڵکیاندا هـەرگیز پشتـی نەچەمێو دوولا نەیەتەوە •

ڕاست بێت بەرامبەر بە نازو نیعمەتەکانی ژیانو لـە بەرژەوەنـدی خۆیو خەڵکیو ڕەزامەندی خوادا بەکاریان بێنێو سوودیان لێ وەرگرێ، نەك خۆشیو لەزەتەکانی ژیان بکاتە بتێكو کـڕنووشی بەنـدایەتی بۆ بەرێو لەبەر تێرکردنی غەریزەو ئارەزووە شەخسییەکانی ئاگـای لـە خواو خەڵك ببڕێ •

ڕاست بێت بەرامبەر بەبوونەوەرو بزانێت کە پەنجەی نیگارکێشی

www.alibapir.net

خوا نیگاری کێشاوەو هەر گەردیلەو مۆلەکۆلو[١] خانەو داروبەردو تەڕو ئیشكو ئەستێرەو خڕۆکەو ڕووبارو دەریاو گردو نشێوو ئاگرو باو ... هتدێکی بەزانستی بێسنووری خوا خوڵقاوەو سۆزو بەزەیی‌و کاربەجێیی‌و تواناو ئیرادەی خوا سەرپەرشتی دەکاو بەڕێوەی دەبات .

ڕاست بێت لەگەڵ خەڵکی دەوروبەریدا بە دەرو دراوسێ‌و ماڵ‌و منداڵ‌و دایك‌و باب‌و خزم‌و خوێشەوەو ئەرکی سەر شانی خۆی بەرامبەر بەهەر کامێکیان بزانێ‌و جێ بەجێی بکات .

وەڕاست بێت لەگەڵ نەفسی خۆی‌داو نەیەڵێ هێزی شەیتان‌و دارو دەستەکەی بە پەردەی ڕەشی‌تاوان‌و سەرپێچی‌و بەژەنگ‌و ژاری‌دوور لە خوایی دای‌پۆشێ‌و کون بڕی بکات‌و تروسکایی ئیمانی تێدا بکوژێنێتەوە .

لەکۆتاییدا ڕاست بێت لەگەڵ ڕێبازو بەرنامەکەی‌داو تا دوا هەناسەی ژیان‌و دوا تنۆکی خوێنی گەشی لەپێناوی‌دا سەرگەمی هەوڵ‌و کۆشش‌و ڕەنجدان بێ .

بەڵێ بۆیە خوا ناوی لەئیسلام ناوە (الصراط المستقيم) چونکە هەڵوێستێکی ڕاستە لەئاقار خواو بوونەوەرو خەڵك‌و ژیاندا ، ئەو کەسەش کە بە پێی وی بەڕێوە دەچێ هەڵوێستێکی بیری‌و کردەوەیی ڕاستی دەبێت لەڕاست خواو بوونەوەرو خەڵك‌و ژیاندا .

بەڵێ ئینسانی مسوڵمان لەباتی بێ‌نمەکی‌و سپڵەیی‌و بێ نەزانی لەئاقار خوادا سوپاس‌و ستایش‌و بەندایەتی‌و ڕێزو فەرمانبەری پێشان دەدات .

وە لەباتی گەڕاندنەوەی خوڵقانی بوونەوەر بۆ چەند وشەیەکی داتاشراوی بێ نێوی وەك ڕێکەوت‌و سروشت‌و ئەزەلیەتی ماددە ، دان بە

---

(١) مۆلەکۆل ، واتە : گەرد (الجزيء) .

www.alibapir.net

پەروەردگاری زاناو تواناو کاربەجێو بەبەزەییدا دێنێ •

وە لەباتی خۆپەرستیو خەڵك نەویستیو زیان گەیاندنی بە خەڵك ، خۆنەویستیو خەڵك دۆستیو سوود گەیاندن بەخەڵك هەڵدەبژێرێ •

وە لەباتی پەرستنی ژیانی دنیاو بەهیچ سەیر کردنی ژیانی دوا ڕۆژ ، دنیا بە وەسیلەو جێی تاقی کرانەوە حسێب دەکاو ژیانی نەبڕاوەی دواڕۆژو ڕەزامەندی خوا دەکاتە ئامانجو لوتکە هیواو ئاواتی •

وە لەباتی ئەوەی تەنیا لەگۆشە نیگایەکی تەسکەوە سەیری ئینسان کاو بێ نرخێنێ وەك مارکسیزم کە ژیانی ئینسانی دەگەڕێنێتەوە بۆ تاقە عامیلێك کە ئەویش ئابووری‌یە ، بە واتایەکی دی ئینسان لەگۆشە نیگای گەدە (معدة) ـ یەوە هەڵدەسەنگێنێو داروێنیسم کە ئینسان بە ئاژەڵێکی ڕووت سەیر دەکاو لەگەڵ کەرو گایاندا حەشری دەکاو ، فرۆیدیسم کە ئینسان لە جڵیتاوی جینس هەڵدەکێشێو جگە لە پاڵنەری جینس هیچ شتێکی تر لە ئینساندا نابینێو (ئگزیستانسیالیزم) (بوێتی) کە تەنیا بڕوای بەتاك هەیەو (دورکایم) کە بە پێچەوانەی سارتەری (وجودی) یەوە تەنیا بڕوای بە کۆمەڵ هەیەو نیتشەی ئەڵمانی کە جگە لەکوتەكو هێز بڕوای بەهیچی دی نیەو ••• هتد •

بەڵێ ئیسلام لەجیاتی ئەو تێڕوانینە لاسەنگو لاتەڵانە بەشێوەیەکی هەمە لایەنە سەیری ئینسان دەکاو لەیەك کاتدا دان دێنێ بەلایەنی گیانیو مەعنەوی ئینساندا و بەلایەنی ئابووریشیو بەلایەنی جینسی‌شیو بەلایەنی ئاژەڵیشیو بەلایەنی کۆمەڵایەتیشیو بەلایەنی تاکیشیدا بێ ئەوەی هیچیان لەسەر حسابی هیچیان دابنێت •

ئیسلام دەڵێت : ئینسان کائینێکی هاڵۆزو پڕ وردەکاری‌یەو هەر لەلایەنێكو دوان پێك نەهاتووەو ناش توانرێ تەنیا لەگۆشەنیگای

www.alibapir.net

لایەنێکی‌یەوە بەرخێنرێ ، بەڵکو تەفسیر کردنی ئینسان تێڕوانینێکی گشتی‌و هەمە لایەنەی گەرەکە ، ئەو جۆرە تێڕوانینەش بێجگە لەخوای ئینسـان لەژێر ڕکێفی کەس‌دا نیە .

کەواتە بێجگە لەئیسلام لەهیچ بەرنامـەو مەکتەبێکی تردا ناتوانـرێ هەڵوێستێکی ئینسانانە لە ئاقار ئینسان‌دا پێشان بدرێ .

هەڵبەتە کەسێکیش ئاوا بەپێی بەرنامەی خوا بژیەت ژیانێکی ڕاست‌و دروست‌و بێ‌قۆرت‌و گرێ دەژیەت‌و جووڵان‌و بزووتنی لەگەڵ ڕێـڕەوی سرووشتی خۆی‌و بوونەوەردا ڕێك دەکەوێ .

ameer.maktab@yahoo.com
 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice
www.alibapir.net

www.alibapir.net

چەند ڕازێکی سەرنج ڕاکێش لەم ئایەتە مەزنەدا :

أ ـ ڕازی یەکەم : لە بەکار هێنانی وشەی (صراط)دا شێرراوەتەوە :

وشەی (صراط) یانی ڕێی پێدا ڕۆیشتن ، پەروەردگار بۆیە بەرنامەی ئیسلامی وە(ڕێ)یە چواندووە تا بزانین کە هەروەك چۆن مرۆڤ ناتوانێ بەبیروباوەڕ یان بەقسەی ڕووت بە (ڕێ) یەدا بڕوات بەڵکو پێویستی بەهەوڵو تەقەللاو تێکۆشانێکی جەستەییو کردەوەیی دەکات ، بەهەمان پێودانیش پابەندیی بە بەرنامەو پەیڕەوی خواوە بە بیرو باوەڕو قسەی بەتەنێ نایەتە دیو ئارەق ڕشتنو ڕەکارخستنی ئەندامەکانی گەرەکە •

بەڵێ بۆ وەی ئینسان بتوانێ ڕێی خواپەرستی بگرێتە پێش پێویستی بە ڕەکارخستنی هەمو تواناو وزەیەکی ژیریو عاتیفیو جەستەیی هەیە ، پێویستە بە هەموو کیانی بەسەری‌دا بڕوات هەر وەك چۆن کە بە (ڕێ) یەكدا دەڕوات بە هەموو کیانی پێی‌دا دەڕوات •

ب ـ ڕازی دووەم : لە وشەی (مستقیم)دا شێرراوەتەوە :

چونکە هەر وەك چۆن ئەگەر بتەوێ (ڕێ) یەکی ڕاست درێژبکەیەوەو قۆرتو پێچانی پێ نەکەی ناچار دەبی سەدان ئاستەنگو کۆسپو دۆڵو شیوان ببڕی بەهەمان شێوەش ئەگەر بتەوێ ڕێگای ژیانت بەبێ قۆرتو قولابو فیسقو گرێ ببڕی ـ کە بریتی‌یە لەخواپەرستیو مسوڵمانەتی ـ ناچاری سەدان گیروگرفتو کەندو کۆسپ ببڕیو لەگەڵ سەدان کوێرەوەریو دەردە سەریو کێشەو بەرەدا ڕوو بەڕوو بی ، بەڵێ مادام بتەوێ پابەندی بەرنامەی خوا بیو لێی لانەدەی ناچاری سەدان کەڕەت لەگەڵ بەرژەوەندی شەخسیو هەواو نەفسو شەیتانو دوژمنو ناحەزانی خواو خەڵكو ناهەمواریو دەردەسەری‌دا بەشەڕ بێیو تێك هەڵبڕژێن •

www.alibapir.net

ameer.maktab@yahoo.com
 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice
www.alibapir.net

ج ـ سێیەم ڕاز لە بەکارهێنانی وشەی (اهدنا) دا حەشار دراوە : چونکە بە ڕواڵەت نابێ مسوڵمان بڵێ (اهدنا) [ڕێنمایی‌مان کە] لـــە سۆنگەی ئەوەوە کە مسوڵمان بە کەسێك دەگوترێ کە ڕێنمایی کردنی بۆ هاتبێتە دی ، کەواتە ، بە بەکارهێنانی (اهدنا) (تحصیل الحاصل) دێتە دی ، بەڵام ئەگەر قووڵتر لە ئایەتەکە ورد بینەوە دەزانین کە چ (تحصیل الحاصل) لە گۆڕێدا نی‌و وشەکە پڕ بەپێستی ئەو شوێنەیە کە تێیدا بەکار هاتوە ، چونکە ژیانی ئینسان بریتی‌یە لەکۆمەڵێك هەڵوێست ، ئینسان لە ماوەی ژیانی‌دا لە هەر ڕۆژو ساتێك‌دا چەند جـار تووشی ڕووداوی جۆراو دەبێ‌و هەر ڕووداوەش هەڵوێستێکی تایبەتی گـەرەکـە ، ئەمما دیتنەوەی هەڵوێستی ڕاست لەنێو کۆمەڵە هەڵوێستێکی هەڵەدا شتێکـی ئەستەم‌و دژوارە لەبەر ئەمە پێویستە مرۆڤ لە هەر ڕۆژێك‌دا چەند جار داوا لە خوای گەورە بکات کە ڕێنمایی بکات •

جا خوا ڕێنمایی هەموانمان بکات لەهەموو هەڵس‌و کەوت‌و بزووتن‌و جم‌و جۆڵێکی ژیانمان‌دا ، ڕێنمایی‌یەك کە ببێتە هۆی هێنانە دی ژیانێکی مسوڵمانانەی خۆش‌و بەلەزەت لە دنیاداو هێنانە دی ڕەزامەندی (الله)و بەهەشتی بەرین لە پاشە ڕۆژدا ، جـا ئـەی خـوایە (اهـدنا الصـراط المستقیم) •

ئەلێرەش‌دا کۆتایی بـە تێوەڕامانمان دێنین لـە دەریای دەوڵەمەندی ئایەتی شەشەمین‌داو دەچینە خزمەت ئایەتی حەوتەم‌و کۆتایی •

www.alibapir.net

تەفسیری ئایەتی حەوتەم

«صراط الذین انعمت علیهم غیر المغضوب علیهم ولا الضالین». مین ڕێی ئەوانەی چاکەت لەگەڵدا کـردوون نەك لێتووڕەبوان وە نـەك گومڕا بوان •

مانای وشەکان :

الذین انعمت علیهم : ئەوانەی چاکەت لەگەڵدا کردوون‌و ئیمانت پێ بەخشیون کە بریتین لە پێغەمبەران‌و صدیقان‌و شەهیدان‌و چاکان •

وەك دەفەرموێ : (ومن یطع الله ورسوله فاولئك مع الذین انعم الله علیهم من النبیین والصدیقین والشهداء والصالحین وحسن اولئك رفیقا) نساء (٧٠) یانی : هەر کەس فەرمانبەری خواو پێغەمبەرەکەی بکات ئەوانە لەگەڵ کە سانێك دان کە خواچاکەی لەگەڵدا کردوون ، لە پێغەمبەران‌و شەهیدان‌و چاکان ئەوانەش چاکترین هاوەڵ‌و برادەرن •

جا ئێستا بۆ خاتری وەی چاتر مانای (الذین انعمت علیهم) بزانین وا باشە لە هەرکام لەو چوار تاقمە ورد بینەوە :

١ ــ النبین ــ پێغەمبەران : کەسانێکن خوای گەورە هەڵی بژاردوون‌و کردوونی بە ڕێنمایی‌کەری خەڵکی بۆ ڕێبازی خوا •

٢ ــ الصدیقین : (راغـب الاصفهانـی)[1] دەڵێت : (صدیقون)

---

(١) (معجم مفردات الفاظ القرآن) راغب الاصفهانی ص (٢٨٥ ، ٢٨٦)

www.alibapir.net

تاقمێکن بڕێك دەبەر پێغەمبەران دان •• وە (صدیق) بابایەکە زۆر ڕاستی لێ دەرکەوێ ، وەگوتراوە بە کەسێك دەگوترێ (صدیق) کە قەت درۆی بەزری‌دا نەیەت ، وەگوتراوە بە کەسێك دەگوترێ کە نەتوانێ درۆ بکات لەبەر خووگرتنی بە ڕاستگۆیی‌یەوە ، وەگوتراوە بە کەسێك دەگوترێ کە قسەو نێو دەروونی وەك یەك‌بن‌و بەکردەوە ڕاستی خۆی بسەلمێنێ •

٣ ـ الشهداء : دیسان (راغب) دەڵێت : شەهید ئەو کەسەیە کە خەریکی گیانەلاّیە (هەڵبەتە لەڕێی خوادا)[١] بۆیەش وا ناونراوە چونکە فریشتەی دێنە لا ، ئاماژەیە بۆو ئایەتە کە دەڵێت : (تتنزل علیهم الملائکة الا تخافوا) سورة (ص) ، یان بۆیە وا ناونراوە چونکە لەو دەمەی‌دا بەهەشتێ بەچاوان دەبینێ[٢] •

٤ ـ الصالحین : کۆی (صالح)ە ، (صالح)یش دژی (مفسد و فاسد)ە ، کەواتە (صالح) ئەو کەسەیە لەهەر کارێکی‌دا چاکەو خێرو بەرژەوەندی مەردووم ڕەچاوکات •

المغضوب علیهم = (ابو جعفر الطبری) لە تەفسیرە مەزنەکەی‌دا
الضالین

لەکاتی تەفسیرکردنی سووڕەتی فاتیحەدا لەشەش حەوت ڕێگەوە نەقڵ دەکات کە پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرموویەتی (المغضوب‌علیهم: الیهود ، الضالین : النصاری) •

ئێستاش کە مانای یەك یەکی وشەکانمان‌زانی با بچینە سەروکاری مانا گشتی‌یەکەی :

---

(١) ئەوەی نێو دوو کەوانەکەم زیاد کرد چونکە وانەبێ قسەکە تەواو نابێ •

(٢) (معجم مفردات الفاظ القرآن) راغب الاصفهانی ص (٢٨٦) •

www.alibapir.net

★ گەوهەری یەکەم :

ئاشکرایە کە ڕستە (صراط الذین انعمت علیهم) بریتی (بدل)ە بۆ ڕستەی پێشوو (اهدنا الصراط المستقیم) ، کەواتە ئەگەر مەسەلەکە بکەینە مەعادەلەیەکی ماتماتیکی ئاوای لێدێ :

الصراط المستقیم = صراط الذین انعمت علیهم ·

دەزانی ئەوەش چ دەگەیەنێ خوێنەری ئازیزو بەڕێز ؟!

ئەوەی لێ دەفامرێتەوە کە بەرنامەی خوا (صراط المستقیم) بوونــی مەحاڵە بەبێ هەبوونی کۆمەڵی مسوڵمان (الذین انعمت علیهم) ·

بەڵێ ڕێبازی خوا ـ وە هەر ڕێبازو بەرنامەیەکی تریش ـ حەوجێی بەهەبوونی کۆمەڵە ئینسانێك هەیە کــە دەبنــە بوونو کیانێکــی واقیعیو کردەوەیی بەرنامەکە ·

ئیسلامەتی بە هیچ کلۆجێك بیروباوەڕو بەرنامەیەکی تیۆریو بیری ڕووتو قووت نیەو نابێ ، بەڵکو ئیسلام بریتیە لەو بیرو باوەڕە واقیعیو زیندووەی کە کۆمەڵە ئینسانێك دەبنە تەرجەمەیەکی واقیعیو کــردەوەیی بۆی ، وە لەهەر کاتو جێیەکدا ئیسلام بەشێوەیەکــی کــرداری ڕەنگ نەداتەوە لە کردەوەو ڕەوشتو خوو و هەڵسو کەوتی ڕۆژانەی کۆمەڵە ئینسانێکدا ، ناتوانین بڵێین لەوکاتو شوێنەدا ئیسلام هەیە ، هەڵبەتە ئەو جۆرە هەبوونەی ئیسلامیش شتێکی حەتمیو پێویستە لەهەموو چاخێکدا ، وەك خۆشەویست (صلی الله علیه وسلم) فەرموویەتی (لاتزال طائفة من أمتي ظاهرين على الحق حتى يأتي امر الله ..)[1] واتە : تاقمێــك لــە ئوممەتم لەسەر هەق دەمێننەوە هەتا ڕۆژی دوایی دێت بە فەرمانی خوا ·

---

(١) مسلم ڕیوایەتی کردوە ·

www.alibapir.net

★ گەوهەری دووەم :

زانرا کە ئەو خوا پێداوانەی قورئانی مەزن فەرمانمان پێ دەکات کە شوێن پێیان هەڵگرین پێغەمبەران و صدیقان و شەهیدان و چاکانن •

گومانیشی تێدا نیە کە لەپێش هەموو ئەوانەوە پێغەمبەرمان (محمد)و صلی الله علیه وسلم هاوڕێکانی دێن ، کەواتە پێویستە لەسەر ئینسانی مسوڵمان کە ئەوپەڕی ڕێزو حورمەت دانێ بۆ پێغەمبەرو هاوڕێکانی چونکە ئەوان پێشەوای مەن و هۆی گەیاندن و بەستنەوەمانن بە خواوە •

جا لێرەدا یاسایەکی فرە بایەخدار دەسگیر دەبێت ئەویش ئەوەیە کە ئەوانەی تانەو تەشەرو توانج و پلار دەگرنە هاوڕێیانی پێغەمبەرمان و بە خەراپە باسیان دەکەن ، ئەوانە تاوانێکی یەکجار گەورە لە دەفتەری کردوەکانیادا تۆمار دەکەن •

مسوڵمان دەبێ مسوڵمانانی براو خوشکی دڵنیا بن لەدەستو زمانی وەك پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرموویەتی : (المسلم من سلم المسلمون من لسانه ویده)[1] ، جا بە تایبەتی کە ئەو مسوڵمانانە هاوەڵو برادەری پێغەمبەری پێشەواو بناغە داڕێژی یەکەمین دەوڵەتی ئیسلامی بوو بن •

جا خوایە بۆ خاتری گەورەیی خۆت بمان گێڕی لەوانەی دەکەونە شوێن هاوەڵو یارانی پێغەمبەرو بەزمانی حاڵو گوتار ڕێزو حورمەتیان دەپارێزن • ئامین •

---

(۱) (بخاری) و (مسلم) ڕیوایەتیان کردوە •

www.alibapir.net

★ گەوهەری سێیەم :

مەبەست لە وشەی (انعمت) لەم ئایەتەدا نیعمەتی مسوڵمانەتیو بـڕوا دارێتییە ، واتە هەرچەند بـە ڕواڵەت وشـەی نیعمەت چەمکێکی گشتی هەیەو هەموو نازو نیعمەتێك دەگرێتەوە بەڵام لێرەدا تایبەتە بە نیعمەتـی مسوڵمانەتییەوە ، چونکە (الذین انعمت علیهم) لەگەڵ (غیر المغضـوب علیهم ولا الضالین)دا ڕوو بەڕوو دەبێت ، جا ئەگەر بێتو وشەی نیعمەت بەنازو نیعمەتی ماددی لێك بدەینەوە ناچـارین (المغضـوب علیهـم ولا الضالین) یش بەو کەسانە لێك دەینەوە کە لەبەهرەو نیعمەتەکانی خـوا بێبەشن بێگومان ئەم مانایەش لێرەدا ناگونجێ ، چونکە خوای کاربەجێ لە سووڕەتی (فجـر)دا فەرموویەتی : (فاما الانسـان اذا ما ابتـلاه ربـّه فاکرمه ونعّمه فیقول رب اکرمنی ، واما اذا ابتلاه فقدر علیه رزقه ، فیقول رب اهاننی ، کلا •••) فجر ١٦ ، ١٧ ،

لێرەدا دەبینین کە خوای مەزن ئینکاری ئەوە دەکات کە پێ بەخشینی داراییو نیعمەتی دنیایی بەڵگەی ڕەزامەندی خوابێت لە بابای پێ بەخشراو ، وە کـەم کـردنەوەی ڕۆزی نیشانەی ناڕەزامەنـدی بێتو دەڵێت نەخێر وا نیە •

★ گەوهەری چوارەم :

بێگومان کەسێك وەبەر دەستەی الذین (انعمت علیهم) بکەوێ تازە مەحاڵە بچێتە پێڕی (المغضوب علیهم ولا الضالین) بەڵام هۆی باسکرانی ئەو دوو تاقمە لێرەدا چەند شتێکە :

١ ـ ئیمانو بڕوای ئینسان تەواو نابێ هەتا ئومێدو مەترسی هەردووك تێدا

www.alibapir.net

نەیەنە دی ، ئومێدو هیوای گەیشتن بە ڕەزامەندی خواو بەهەشتی بەرین، وە مەترسی سزای خواو چوونە دۆزەخ .

بۆیە پێویست بوو بابای مسوڵمان وێڕای باسکرانی پێڕی بەهەشتیان لەلای ، هەواڵی پێڕی دۆزەخیانیشی بکەوێتە بەر گوێ بۆ خاتری وەی لەباتی تاقە باڵنەرێك دوو باڵنەر باڵی پێوە نێن ، باڵنەری بە هەویا بوونی بەهەشتیو گەیین بە ڕەزامەندی خوا ، وە باڵنەری ترسان لە جەهەندەمیو ڕزگار بوون لەقەهرو سزای خوا .

بەڵێ ئینسان پێویستە بە دوو باڵی ترسو هیوا (الخوف والرجاء) بەرەو خوا بکەوێتە ڕێ .

٢ – مرۆڤی مسوڵمان پێویستە وێڕای هەبوونی خۆشەویستی بەرامبەر بەپێڕی خواپەرستانو بڕواداران بوغزاندنو ڕقو قینیش شك بەرێ سەبارەت بەپێڕی خوا نەناسانو بێ باوەڕان ، بۆیە پە ڕوەردگار لە وەسفی هاوڕێیانی پێغەمبەردا (صلی الله علیه وسلم) دەفەرموێ : (أشداء علی الکفار رحماء بینهم) الفتح – ٢٩ – یانی : لەئاقار گاورو خوا نەناساندا توندو تیژنو لەنێو خۆشیاندا میهرەبانو بە بەزەیین .

٣ – ئینسانی بڕوادار پێویستە هەر وەك چۆن تاقمی خوا پەرستان دەناسێو دەزانێ کێنو مەبەستیان چیە پێویستە تاقمی ناحەزانیشی بناسێو سەروبەریان لێك کاتەوە .

★ گەوهەری پێنجەم :

ڕازو نهێنی باسکرانی پێڕی بڕواداران بە یەك سیفەتو باسکرانی تاقمی دوور لە خوایان بە دوو سیفەت چیە ؟

بۆ ئەو پرسیارە دەتوانین دوو وەڵامان بخەینە ڕوو :

www.alibapir.net

● یەکەم : خوای بێ هاوتا دەیەوێ تێمان بگەیەنێ کە حەق یەکێکەو جۆراو جۆر نیە ، بەلآم ناهەق (باطـل) بەپێچەوانەوە ، وەك لەجێیەکی دیکەدا فەرموویەتی : (وان هذا صراطي مستقيما فاتبعوه ولا تتبعوا السبل فتفرق بكم عن سبيله •••) انعام ـ ١٥٣ ـ یانی : ئەمە ڕاستە شەقامی منە پێیدا بڕۆن و بەڕێچکەکاندا مەڕۆن لەڕێی خوا هەتلەتان دەکەن •

بەڵێ هەق تەنیا یەکێکە ئەویش بەرنامەو پەیڕەوی خوایەو بەس ، بەلآم ناهەق زۆرەو زۆر چەشنی هەیە ، هۆی ئەو دیاردەیەش ئەوەیە کە سەرچاوەی هەق یەکێکە ، کە خوای باڵادەست و زانایە ، بەلآم سەرچاوەی ناهەق زۆرن ، چونکە سەرچاوەی ڕێچکە دەسکردەکان بریتی‌یە لەهەواو ئارەزوو و بۆچوونی ئینسانەکان ، ئاشکراشە هەر ئینسانێك هەواو ئارەزوو و بۆچوونێکی تایبەتی و سەربەخۆی هەیە •

● دووەم : ئینسانەکان بەشێوەیەکی گشتی دەکرێن بەدوو بەشەوە •

١ ـ مسوڵمانانی ڕێنمایی کراو •

٢ ـ لاڕێ بوانی سەرلێشێواو •

لە ئایەتی (اهدنا الصراط المستقيم)دا بەشی یەکەمی ئینسانەکان باسکراوە •

لەم ئایەتەش‌دا بەشی دووەمیان چونکە (المغضوب عليهم) ئەوانەن کە بیرو باوەڕێکی ڕاستیان هەیە بەلآم بەپێی ئەو بیرو باوەڕە بەڕێوە ناچن و کردەوەو ڕەفتاری ناڕاستیان هەیە •

(الضالين)یش ئەوانەن کە ڕێ و ڕەسم و بەرنامەیەکی هەڵەیان هەڵبژاردوە ، واتە بیرو باوەڕو ئیدۆلۆژی‌یەکی چەوت و بێ‌خێریان هەیە ، هەڵبەتە کورد گوتەنی : نەکاریتە لەکفرێ هەڵدەکەوێ وە نەگۆزەی پڕ

www.alibapir.net

لەژەهریش ئاوی لێ دەڕژێ ، بابایەکیش بیرو باوەڕێکی هەڵەو بێخێری هەبێ کردارو ڕەفتاری ڕاستی لێ چاوەڕوان ناکرێ[1] •

★ گەوهەری شەشەم :

لەدەمی تەفسیر کـردنی وشەکانـی ئەم ئایەتـەدا گـوتمان (طبری) توێژەرەوەی بەناوبانگی قورئان لە تەفسیرە مەزنەکەی‌دا لەشەش حـەوت ڕێگەوە نەقڵ دەکات کە پێغەمبەر (صلی الله علیـه وسلم) فـەرموویەتی : (المغضوب علیهم : الیهود ، الضالین : النصاری) •

ئێستا با بزانین ئەم فەرمایشتە چۆن لەگەڵ مانای گشتی ئایەتەکـەدا دەسازێ ، •• لەهەموان ڕوونە کە ئینسان لەدوو بەشان پێك هاتووە :

یەکەم : گیان (روح) •

دووەم : لەش (مادده) •

مەبەستی بنەڕەتی ئایین ئەوەیە کە هاوئاهەنگی‌و هاوسەنگی (تعادل) بێنێتە دی لەنێوان گیان‌و لەش‌دا ، چونکە هەموو جۆرەکانی لەڕێ لادان‌و سەرگەردانی‌و گومڕایی دەگەڕێنەوە بۆ تێك چوونی هـاوسەنگی نێـوان گیان‌و لەش •

جا لەبەرئەوەی جـووەکان چـاترین نوێنەری ئـەو ڕێڕەوەن کـە هاوسەنگی نێوان ڕووح‌و مادده دەشێوێنێ لە ئینسان‌دا بەزیادەڕەوی کردن لە لایەنی ماددی‌دا لەسەر حیسابی ڕووح خوای گـەورە باسی کـردون بەوشەی (المغضوب علیهم) •

وە چونکە مەسیحی‌یەکان ڕاست‌ترین نوێنەری ئەو ڕێڕەوەن کـە

---

(١) لێرەدا وشـەی « المغضـوب علیهـم والضـالین » بەمانایەکـی تـر لێك‌دراونەوە جیا لەوێ پێشوو •

www.alibapir.net

هاوسەنگی ئینسان تێك دەدات بە زیادەڕەوی کردن لەلایەنی ڕووحـیدا لەسەر حیسابی لایەنی ماددی ، خوای کار بەجێ ئەوانیشی باس کردووە بە (الضالین) •

کەواتە ئێمە لەبەر ڕۆشنایی ئەم فەرمایشتەدا دەتوانین ئاوا تەفسیری ئەم ئایەتە بکەین :

ئینسانەکان دەکرێن بە دوو بەشەوە :

بەشێکیان کـە مسوڵمانن ئەوانەن کـە هاوسەنگیو ڕێكو پێکی‌یـان هێناوەتە دی لە نێوان ئەو ڕووحو ماددەیەدا کە لێی پێك هاتوون •

بەشەکـەی دیشیان کـە نامسوڵمانەکانن ئەوانەن کـە هـاوئاهەنگی ڕێكو پێکی‌یان تێك داوە لەنێوان لەشو ڕووحدا ، جا یان بە زیادەڕەوی کردن لە لایەنی ماددی‌دا لەسەر حیسابی ڕووح کـە جووەکانن ، یـان بـەزیادەڕەوی لەلایەنـی ڕووحـــی‌دا لەسـەر حیسابـی لـەش کـــە مەسیحی‌یەکانن •

★ گەوهەری حەوتەم :

شکی تێدا نیە کە هەر پیتو بڕگەو وشەیەکی ئەم قورئانە مەزنە بە ترازوو و کێشانو پێوان لەجێی خۆی‌دا ڕۆنراوەو لەهیچی‌دا گۆترەکاری بەکار نەهێنراوە ، (سبحان الله) •

لەم ئایەتەش‌دا کە جوو و مەسیحی‌یەکان لە ئاقـار مسوڵمانەکان‌دا ڕادەگیرێنو قەرار دەگرن نابێ بەخرتو خۆڕایی‌و بە هەوەنتە بێ ، دەبـا بزانین چ ڕازو نهێنی‌یەك لەوەدا پەنهان کراوەو حەشار دراوە !

١ ـ ئەگەر چاوێك بە سووڕەتەکـانی قورئانی قسەلەجێ‌دا بگێرێن دەبینین لە چەندین جێگەدا باسی فێڵو تەڵەکـەو دوژمنایەتی جـوولەکەو دیانەکان دەکات سەبارەت بە میللەتی ئیسلام بۆ وێنە :

www.alibapir.net

له سووڕەتی (بقره)دا فەرمووبەتی : (ولن ترضی عنك اليهود ولا النصاری حتی تتبع ملتهم) ، (١٢٠) •

واتە : جوولەکەو دیانەکان بە هیچ ڕەنگێك لێتان ڕازی نابن‌و واز نایەنن هەتا نەکەویە شوێن ئایینەکەیان •

هەروەها لەهەمان سووڕەتدا دەفەرموێ : (وقالوا لن يدخل الجنة الا من كان هودا او نصاری) ، (١١١) •

وە گوتیان هیچ کەس ناچێتە بەهەشتێ جگە لە جوو و دیانەکان •

لە سوورەتی (مائده) شدا دەفەرموێ :

(وقالت اليهود والنصاری نحن ابناء الله واحباؤه قل فلم يعذبكم بذنوبكم) ، (١٨) •

واتە : جوو و دیانەکان گوتیان ئێمە کوڕانی خواو خۆشەویستانی وین ، بلێ ئەدی بۆ بەهۆی تاوانەکانتانەوە سزاتان دەدات •

لەهەمان سووڕەتدا دیسان دەفەرموێ : (يا ايها الذين آمنوا لاتتخذوا اليهود والنصاری اولياء •••) (٥١) •

یانی : ئەی بڕواداران جوو و دیانەکان مەگرن بە دۆست •

٢ ــ ئەگەر سەیرێکی واقیعی مێژووش بکەین دەبینین کە هیچ گەل‌و نەتەوەیەك هێندەی جوو و دیانەکان ئازاری مسوڵمانانیان نەداوەو زیانیان پێ نەگەیاندوون •

فێڵ‌و تەڵەکەو هەوڵی ڕۆژو شەوی جووەکانی هەرسێك تیرەی (بنی النضير) و (بنی قنيقاع) و (بنی قريظة‌و جووەکانی (خيبر) و (فلسطين) دیمەنێکی زەق‌ن لەمێژووی ئیسلامی‌دا •

هەروەها جەنگی ڕۆمەکان‌و شەڕی درێژخایەنی خاچ پەرستەکان‌و فێڵ‌و تەڵەکەی لە ژمارە نەهاتووی دیانەکانیش لەکەس پەنهان نین •

www.alibapir.net

٣ ـ بۆ خاتری وەی چاتریش لەدوژمنایەتی جوو و دیانەکان حاڵی بین سەبارەت بەمسوڵمانانو پتر قسەلەجێی قورئانمان بۆ ڕوون بێتەوە وای بەچاك دەزانم دەستی خوێنەری بەڕێزم بگرمو گەشتێکی چەند دەقەیەیی بێ بکەم لەنێو بیشەلانی فێڵو تەڵەکەو پیلانی جوو و دیانەکاندا ، بۆو مەبەستەش تەنیا دوو سەرچاوەی ئەو دوو نەتەوەیە هەڵدەبژێرم لەنێو دەیان سەرچاوەیاندا :

یەکەم : کتێبی : (بروتوکولات حکماء صهیون) یان (الخطر الیهودی) •

ئەم کتێبە بریتی‌یە لە کۆمەڵێك نەخشەو پیلانی جووەکان بۆ ژێردەست کردنی هەموو گەلە غەیرە جووەکان ، کە لە (٢٤) کۆڕدا گوتراونو ڕێك خراون • هەڵبەتە پڕ بەدڵ حەزم دەکرد کە بۆ خۆم یان یەکێکی‌دی بۆی لوابا هەموو کتێبەکەی وەرگێڕابایە سەر زمانی کوردی بۆ خاتری وەی گەلی کوردی خۆشەویستمان بە زمانەکەی خۆی ئاگاداری فێڵو تەڵەکەو پلانی سەهیۆنیزمی جیهانی بووبایە ، بەڵام هەر چۆنێك بێ چەند وێنەیەکی لێ دەخەینە بەر چاوی خوێنەران ، کەمیش نیشانەی زۆری‌یە :

١ ـ لە (بروتۆکۆل)ی یەکەمدا دەڵێن :ـ

(••• سیاسەت بە هیچ شێوەیەك لەگەڵ ڕەوشتو ئەخلاقدا ناگونجێ ، ئەو سەرکردەیەی پابەندە بە ڕەوشتەوە سیاسی‌یەکی هەڵکەوتوو و لێزان نیە ، لەبەر ئەوە لەسەر کورسی حوکم چەسپاو نیە •

بابای حوکم خواز ناچارە پەنا بەرێتە بەر فێڵو ڕیابازی ، چونکە ڕەوشتە بەرزەکانی مرۆڤایەتی وەك دڵسۆزیو دەستپاکی لەسیاسەتدا دەبنە ڕەوشتی نزمو نالەبار •

••• پێویستە ئەوانە خەسڵەتی وڵاتە غەیرە جووەکان بن ، بەڵام ئێمە ناچارین هیچ کاتێك بەو ڕەوشتانەوە پابەند نەبین •••

www.alibapir.net

هەروەها لەهەمان پرۆتۆکۆلدا هاتوە : [1]

(... وە لەنێو مەسیحی یەکاندا کەسانێك هەن کە شەڕاب گومڕای کردوون ، وە گەنجەکانیان وەك شێتیان لێ بەسەر هاتوە بەهۆی ئەو داوێن پیسیو خەراپە کاری یەی کە مامۆستایانی مەو خزمەتکارەکانمانو کارەکەرەکانمان لە ماڵە دەوڵەمەندەکاندداو ئافرەتانمان بۆیان هێناونەکایەوە ..) .

٢ ـ لە (برۆتۆکۆل)ی دووەمیشدا هاتوە :[2]

(... وا مەزانن کە قسەکانمان چەند وشەیەکی بێ نێون ، دیقەت بگرن : سەرکەوتنی داروینو مارکسو نیتشە ، هەر لە بەراییدا نەخشەمان بۆ کێشابوو ، هەڵبەتە شوێنەواری بێ ئەخلاقیانەی ئەو چەشنە بیردۆزانە (بیردۆزەی مارکسیزمو داریونیسمو نیتشە) لە بیرو باوەڕی گەلە ساویلکەکان (غەیرە جووەکان) دا زۆر ئاشکرا دەبێت) .

٣ ـ لە (بروتوکۆل)ی سێیەمیشدا گوتراوە :[3]

(... ئێمە گەلەکان دەخەینە ژێر ڕکێفی خۆمانەوە بەهۆی سوود وەرگرتن لەهەستی حەسوودیو بوغزو قین ، کە لە ئەنجامی هەژاریو تەنگو چەڵەمەدا لەدایك دەبن ، وە سوود وەرگرتن لەهەمان هەستو نەست شێوازی مە دەبن بۆ ڕاماڵینی هەموو ئەوانەی لە ڕێماندا دەبنە پەرچ !) .

---

(١) سەیری سەرچاوەی ناوبراو بکە (بروتوکول)ی یەکەم ، لاپەڕە (١٠٦ ـ ١٠٩) .

(٢) سەرچاوەی پێشوو (بروتوکول)ی دووەم ، لاپەڕە (١١٣) .

(٣) سەرچاوەی پێشو (بروتوکول) ی سێیەم ، لاپەڕە ١١٦

www.alibapir.net

واته لەڕێی پەیدا کردنی حەسوودیو دووبەرەکیو یەکتر بوغزاندن لەنێوان گەلاندا و بە هۆی خولقاندنی هەژاریو کوێرەوەری ئەو گەلانە دەخەینە ژێر ڕکێفی خۆمانەوە .

٤ ـ لە (بروتوکول)ی چواردەمدا دەڵێن :

(.. لەسۆنگەی ئەوەوە پێویستە لەسەرمان کە هەموو جۆرەکانی ئیمانو بڕوا بڕووخێنین ، جاهەرچەندە ئەنجامی کاتیی ئەو هەڵوێستەش پێگەیاندنی کۆمەڵێک لامەزەبو بێ بڕوایە ، ئێمە زۆر گوێی نادەینێ ..)[1] .

٥ ـ لە (بروتوکول)ی پازدەمیشدا گوتراوە :

(ئێمە لەکاتێکدا دەبینین هەموو جیهان دووچاری دڵە ڕاوکێو پەژارە بوە ئەوە ئەوەی لێ دەفامرێتەوە کە پێویست بوو ئاوا تووشی دڵەڕاوکێو خەمو خەفەتی بکەین .. بۆ وەی پتەویو خۆڕاگری یەکەی بشکێنین .)[2] .

٦ ـ لە (بروتوکۆل)ی حەڤدەمدا دەڵێن : [3]

(ئێمە گرنگی‌یەکی زۆرمان تەرخان کردوە بۆ کەم کردنەوەی ڕێزی پیاوانی ئایینی لەگەلە غەیرە جووەکاندا لەبەر چاوی خەڵکی ، بەوەش سەرکەوتنمان وەدەست هێناوە کە زیان بگەیەنین بە ئاینەکەیان ، ئەو ئاینانەی کە کۆسپێکی سەختن لە ڕێگەماندا ..) .

خوێنەری ئازیز ئەوانە چەند نموونەیەک بوون لەفێڵو تەڵەکەو پیلانی

---

(١) سەرچاوەی پێشوو (بروتوکول)ی چوارەم ، لاپەڕە (١٥٢) .

(٢) سەرچاوەی پێشوو (بروتوکول)ی پازدەم ، لاپەڕە (١٥٧) .

(٣) سەرچاوەی پێسوو (بروتوکول)ی حەڤدەم ، لاپەڕە (١٦٧) .

www.alibapir.net

(سههیونیزم)ی جیهانی نەك هەر دژ بەئیسلام‌و مسولمانان ، بەڵکو دژ بە هەموو مرۆڤایەتین •

ئیستاش بابچینە سەروکاری فێڵ‌و تەڵەکەو پێلانی مەسیحی‌یەکان دژ بە ئیسلام‌و مسولمانان :

دووەم : کتێبی (الغارة علی العالم الاسلامی) (هێرش بردنە سەر جیهانی ئیسلامی): کە بریتی‌یە لە باسێکی دوورو درێژ سەبارەت بەچالاکی‌و هەوڵ‌و تەقەللای جوولانەوەی (تبشیر) [بە مەسیحی کردن] لەجیهانی ئیسلامی‌دا ،کە گۆڤاری (مجلة العالم الاسلامی) فەرەنسایی بلاوی کردەوە لەساڵی (١٩٣٠)ی زایینی‌دا •

هەڵبەتە لەو کتێبەدا نەخشەو پیلانی مەسیحی‌یەکان خراوەتە ڕوو سەبارەت بە چۆنیەتی تێکۆشان‌و چالاکی مەسیحی‌یەکان لە جیهانی ئیسلامی‌دا ، بێ‌گومان زۆرم حەز دەکرد کە ئەو کتێبە بە دەست‌و پەنجەیەکی ئیسلامی کورد زمان وەرگێڕرابایە سەر زمانی کوردی ، بۆ خاتری وەی گەلی کوردی خۆشەویستمان بە زمانەکەی خۆی نەخشەو تەڵەکەو پیلانی مەسیحی‌یەتی جیهانی دیبایە دژ بەئیسلام‌و مسولمانان •

ئیستاش لەم دەرفەتە تەسکەدا گوڵبژێرێکی ئەو کتێبە دەکەین‌و چەند نموونەیەکی لێ دەخەینە ڕوو :

١ ــ لەژێر سەردێری بلاوکردنەوەی مەسیحایەتی لە (ئەفریقیا)دا گوتراوە :[١] •• مستر (بولس) گوتوویەتی : ئایینی ئیسلام تاقە کۆسپی سەر ڕێگەی بلاو کردنەوەی مەسیحایەتی‌یە لە (ئەفریقیا) ، وە مرۆڤی مسولمان تاقە دوژمنی سەر سەختی مەیە چونکە بلاو بوونەوەی (ئینجیل) نە نەفامی دانیشتوان نە بت پەرستیان نە تێکۆشانی گەلە مەسیحی‌یەکان‌و غەیرە مەسیحی‌یەکان بەرهەڵستی بۆ پەیدا ناکەن •

---

(١) (الغارة علی العالم الاسلامی) لاپەڕە (١٥) •

www.alibapir.net

٢ ـ لەژێر ناوو نیشانی : کـۆنگرەی قاهـیرەی ساڵـی (١٩٠٦)دا گوتراوە : [1]

(•• لە (٤)ی (ابریل)ی ساڵی (١٩٠٦) گۆنگرەکە دەست پێکرا لەماڵی عرابی باشا ، وە ژمارەی نوێنەرانی جووڵانەوەکانی (تبشیر) گەیبۆ (٦٢) پیاوو ئافرەت ، وە ژمارەی نوێنەرانی (تبشیر)ی ئەمریکایی لەهیندو سوریاو وڵاتە عوسمانییەکانو فارسو میسرەوە هاتبون (٢١) بوون ، وە نوێنەرانی (تبشیر)ی ئینگلیزی (٥) بوون ، وە لەو گۆنگرەیەدا نوێنەرانـی ئیسکتلەنداو ئەڵمانیاو هولنداو سویدو دانمارك بەشداریان کردبوو ، زە (زویمر) سەرۆکی کۆنگرەکە بوو •

بەرنامەی کۆنگرەکەش بەم جۆوە بوو :

کورتەیەك دەربـارەی سەرژمێری مسوڵمانـان لەدنیـادا ، ئیسـلام لەئەفریقیادا ، ئیسلام لەژێر ڕکێفی عوسمانیدا ، ئیسـلام لە هینـددا ، ئیسلام لەئێراندا ، ئیسلام لەئەفغانستاندا ، ئیسـلام لە چیندا ، ئـەو بڵاوکراوانەی کە پێویستە لەنێو مسوڵماناندا بڵاو بکرێنەوە چ مسوڵمانانی ڕۆشنبیرو چ عەوام ، ئینسان کردن بە مەسیحـی ، هەڵگەڕانەوە لەئایین ، شێوازەکانی فریاکەوتنی ئەوانەی بوونە مەسیحی ، کاروباری ئافرەتانـی ئیسلامی ، چەند باسێك کە پەیوەستن بە پەروەردە کردنی (مبشر) ەکانو پەیوەندی نێوانیانو چۆنیەتی فێرکردن لەئیسلامدا •

هەموو ئەم باسانەش لەکتێبێکدا کۆکراونەوە بە ناوی (وسائل التبشير بالنصرانيه بين المسلمين) شێوازەکانی بە مەسیحیکردن لەنێو مسوڵماناندا

٣ ـ (•• دوایی (زویمر) ی قەشە کتێبێکی دەربارەی بڵاوکردنەوەی مەسیحایەتی بڵاوکردەوە بە ناوی (جیهانی ئیسلامی هاوچەرخ) •

---

(١) سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە (١٩) •

www.alibapir.net

لەبەشی یەکەمی ئەو کتێبەدا باسی ئەو ڕێگەیە کراوە کە پێویستە بگیرێتە بەر لەمەیدانی بەمەسیحی کردن (تبشیر)دا •

لە بەشی دووەمو سێیەمدا باسی ئەو کۆسپانە کراوە کە دەبنە بەرچو تانە لەڕێی بەمەسیحی کردنی عەوامەکانداو چەند شێوازو ئامرازێك باس کراون کە دەبنە هۆی سەرنج ڕاکێشانی مسوڵمانانو خۆشەویست کردنی (مبشر)ەکان لەکن مسوڵمانان •

گرنگترین ئەو ئامرازو هۆیانەش ئەمانەن :

١ ـ موسیقا لێدان چونکە ڕۆژهەڵاتیەکان زۆریان مەیل لێیە •
٢ ـ دامەزراندنی دامو دەزگا پزیشکیەکان لەنێو مسوڵماناندا •
٣ ـ فێربوونی (دیالێکت)و زاراوەکانی عەوام •
٤ ـ خوێندرانی قورئان تا بزانن چی تێدایە •
٥ ـ گفتوگۆکردن لەگەڵ عەوامی مسوڵمانان بەپێی ئاستی زیری یان •
٦ ـ خوێندنەوەی وتارەکان بە دەنگێکی نەرمو فەسیح •
٧ ـ نابێ وشەی بێگانە لەوتارەکاندا بەکار بهێنرێ •
٨ ـ پێویستە زۆر گرنگی بەهەڵبژاردنی باسەکان بدرێ •
٩ ـ پێویستە شارەزای نەفسیەتی ڕۆژهەڵاتی یەکان بین •

نووسەر ئەم دوو بەشەی کتێبەکەی بەوە کۆتایی پێ هێناوە کە زوربەی ئەوانەی بوونە مەسیحی عەوامو نەخوێندەوارەکانن •

لەبەشی چوارەمدا باسی ئەو کۆسپو تەگەرانە کراوە کە لەڕێی بەمەسیحی کردنی مسوڵمانە ڕۆشنبیرەکاندا هەن •

لە بەشی پێنجەمدا نووسەر باسی ئەوەی کردوە کە لە کۆنگرەکەدا باس کراوە سەبارەت بەو بڵاوکراوانەی پێویستە لەنێو مسوڵماناندا بڵاوبکرێنەوە بۆ وەی بیان کەن بەمەسیحی •

www.alibapir.net

نووسەر دەڵێت : دکتۆر (أراهاس) کە پزیشکی (تبشیر)ە لەشام دەڵێت : (٣٢) ساڵم بەسەردا تێپەڕیوە خەریکی ئەوپیشەیەم (پیشەی بەمەسیحی کردن) هەتا ئێستا بێ هیوا نەبووم تەنیا دوو جاران نەبێ ، ئەویش لە کاتی بەرگری کردنی دەوڵەتی عوسمانی یان یەکێك لەشێخەکان لەدووان لەوانەی دەهاتنە لام •

وە ئەو دکتۆرە سەرژمێرێکی هێناوە سەبارەت بەوانەی دەچنە لای گوتوویەتی : ٦٨٪ یان مسوڵمانن‌و نیوەی ئەوانەش ئافرەتن ، وە یەکەمین ساڵی هاتنی هاموشۆکەرانی گەیشتنە (١٧٥)و لەکۆتایی ساڵی ئیش کردنی‌دا گەیشتوونە (٢٥٠٠) •

ئنجا دکتۆر ئاوا کۆتایی بەقسەکانی هێناوە :

(پێویستە لەسەر پزیشکی (تبشیر) هیچ کاتێك فەرامۆش نەکات کە ئەو (مبشر)ە بەر لەوەی پزیشك بێ !!) •[1]

٤ ـ کاروباری ئافرەتان لە (تبشیر)دا : [2]

ئەم باسە بایەخێکی تەواوی پێ درابوو لەنێو ئەندامانی کۆنگرەی ناوبراودا چونکە تایبەتە بەنیوەی مسوڵمانانی دنیا ، (المس ولسون) گوتی : ژنانی (مبشرة) پەنا دەبەنە بەر قوتابخانەو عیادە پزیشکی‌یەکان‌و سەردانی دێیە جووتیاری‌یەکان تاکو مەسیحایەتی بڵاوکەنەوە •

٥ ـ کۆنگرەی ادنبرج ساڵی (١٩١٠)[3] •

ئەم کۆنگرەیە لەمانگی سبتمبری ساڵی (١٩١٠) بەسترا •••••• ئیشەکانی ئەو کۆنگرەیە لە (٩) بەرگ‌دا بڵاو کرانەوە •

---

(٢) سەرچاوەی پێشوو ، لاپەڕە (٢٤) •

(١) کتێبی ناوبراو ، لاپەڕە (١٩ ، ٢٠ ، ٢١ ، ٢٢ ، ٢٣ ، ٢٤) •

(٣) سەرچاوەی پێشوو ، لاپەڕە (٤٠) •

www.alibapir.net

لەو کۆنگرەیەدا (١٢٠٠) نوێنەر بەشداریان کرد ، کـە دەنێو واندا (٥٠٢) یان ئینگلیز بوونو (٥٠٥) یان ئەمریکایی بوون تەنانەت (مستر روزفلت) سەرۆك کۆماری وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکایی پێشوو یەکێك بووە لە نوێنەرە ئەمریکایی‌یەکـان بەڵام نامەیەکـی ناردووەو عـوزری هێناوەتەوە لەبەر ئامادە نەبوونی •

وە گۆڤاری (الشرق المسیحی) دەڵێت :

(تبشیر)ی ئینگلیزیو ئیدلەندی ساڵێ (٢،١٠٠،٠٠٠) جنیە لـەڕێی (تبشیر)دا خەرج دەکەن ، ئەمریکاو کەنەداش ساڵی (٢،٠٠٠،٠٠٠) جنیە خەرج دەکەن •

استرالیاو ئەفریقاو ئاسیاو هوڵندا (٣٠٠،٠٠٠) (جنیە) خەرج دەکەن، وە باقی دامو دەزگاکانی (تبشیر) لەباقی کەرتی ئەوروپادا (٧٠٠،٠٠٠) (جنیە) خەرج دەکەن •

لەهەمان گۆڤاردا هاتوە :

کە سوپای (مبشرین) دەگاتـە (٩٨،٣٨٨) مبشر ، چـەند لیژنەیەك پاڵپشتیان دەکەن ئەندامەکانیان دەگەنە (٥،٥٠٠،٠٠٠) کەس ، وە ئـەو ژنو پیاوانەی تەوڕات بڵاو دەکەنەوەو بەشداری دەکەن لە بە مەسیحـی کردنو ئامۆژگاری‌دا دەگەنە(٩٢،٩١٣)کەس ، وە پەیمانگا کڵێسایی‌یەکان دەگەنە (١٦،٦٧١) ••• وە ژمارەی ئەو مامۆستاو قوتابی‌یانەی لەژێـر چاودێری (مبشرین) دان دەگەنە (١،١١٠،٦٠٢) ، وە (٨١) قوتابخانەو زانکـۆیان لەژێـر دەسـتدا هـەیەو (٧،٩٩١) قـوتابی تێدایە (٤٨٩) قوتابخانەی دینیان هەیە بۆ فێرکردنی مەسیحایەتیو دەرچواندنی مامۆستایان لە (مبشر) ان کە (١٢،٥٤٣) قوتابی‌یان تێدایە •

دیسان (١،٥٩٤) قوتابخانەی ئامادەیی‌یان هەیە (١٥٥،٤٢٠) قوتابی‌یان

www.alibapir.net

تێدایە، وە (٢٨٫٩٠١)قوتابخانەی سەرەتایی‌یان هەیە ژمارەی قوتابی‌یەکانی (١٫١٦٥٫٢١٢) دەبێ ، جگە لەمەش (مبشر) ەکـان (١١٣) قـوتابیانەی باخچەی ساوایانیان هەیە کە (٤٫٧٠٣) منداڵی تێدایە ٠

دیسان (٥٥٠) خەستەخانەیان دروست کـردوە لەگـەڵ (١٠٢٤) دەرمانخانە (٤٫٠٠٠٫٠٠٠) کـەس هاموشۆیان دەکـەن ٠٠٠ وە (٢٦٥) پەناگایان دروست کردوە بۆ هەتیوانو (٨٨) بۆ ئەوانەی بەڵەکنو (٢١) بۆ منداڵانی بەڵەك ، وە سەرپەرشتی (٢٥) قوتابخانەی کـوێرانو (١١) پەیمانگای فریاکەوتنو (١٠٣) پەناگا بۆ تریاکی‌یەکـانوو (١٥) پەناگا بۆ بێوەژنان دەکەن ٠

ئەوە هەمووی ساڵی (١٩٠٢) بووە ٠ خۆ ئەگەر بەراوردی پێ بکرێ لەگەڵ سەرژمێری ساڵی (١٩١١)دا هەڵکشینێکـی زەبـەلاح دەبینرێ لەهەموو شتێك‌دا ٠

٦ - کۆنگرەی (لکنو) ساڵی (١٩١١)ی ز ٠

(مبشر) انی وڵاتە ئیسلامی‌یەکان دووەمین کۆنگرەی گشتی‌یان لە (لکنو الهند) بەست لە (٢١) ی ینایری ساڵی (١٩١٨) واتە (٥) ساڵ پاش بەسترانی کۆنگرەی قاهیرە ، هـەڵبەتە سەرۆکی ئەم کۆنگرەیەش (زویمر) ی قەشە بوو ٠

لەو کۆنگرەیەدا (١٦٨) نوێنەرو (١٣) میوان بانگ کرابوون ٠

١ - توێژینەوەو گفتوگۆ کردن سەبارەت بە بارودۆخی ئەمڕۆ ٠

٢ - هاندان بۆ فراوان کردنی مەیدانی فێرکـردنی (مبشر)ەکانو فێرکردنی ئافرەت ٠

٣ - ئامادە کردنی هێزو ئامرازی تەواو و بەرزکردنەوەی ئاستی خەبات کـردن ٠

www.alibapir.net

خۆینەری ئازیز ئەوە مشتێك بووو لەجەواڵێك لەفێڵو تەڵەکـەو پیلانی مەسیحیەتی جیهانی دژی ئیسلامو مسوڵمانان !!
لەکۆتاییدا :

خوێنەرانی ئازیزو بەڕێزم :

سوپاس بۆ خوای خاوەن بەخششو چاکە کە یارمەتی داین کاتێکی خۆش پێکەوە بەسەربەرین لەبن سێبەری یەکێك لەدرەختە پڕپیتو بێزەکانی باخی قورئانی مەزندا ، یارمەتی داین گەشتێکی خۆش بکەین بەنێو دەیـاری دەوڵەمەندی پڕ گەوهەری یەکێك لەسوورەتەکانی قورئاندا •

سوپاس بۆ خوا کە توانیمان (٣٣) دانە گەوهەری بەنرخو گرانبایی بەدەسمایەی زانیاری کەمو هیچ بەبەرەوە نەبوومان لەکـۆگای ئاوەدانـی سوورەتی فاتیحە بکرین !

ئێستاش کاتی ئەوە هاتوە کە هەتا لەگۆشەیەکـی دیکەی بەرنامـەی خوادا بەدیدارتـان شـاد دەبمەوە ، خـوا حافیزیتـان لێ بکەم بتان سپێرم بەباوەشی پڕسۆزو بەزەیی پەروەردگاری مەزنو باڵادەست •

ئەمما بەرلەوەی لێك جوێ‌ببنەوە با وێکڕا ئەو فەرمایشتە پیرۆزەی پێغەمبەرمان (صلى الله عليه وسلم) بەزار بڵێینو بەدڵ سەرنج دەین :

(اللهم اني اعوذ بك من قلب لايخشع ، ومن دعاء لايسمع، ومن نفس لاتشبع ، ومن علم لاينفع ، اعوذ بك من هؤلاء الاربع) [1] •

خوایەگیان پەنات دێنمەبەر ، لەدڵێك کە ـ لێت ـ ناترسێو ڕاناچلەکێ ، وە لە پاڕانەوەو سکاڵایەك کە نابیسترێو قبـووڵ نابێ ، وە لەنەفسێك کـە تێر نابێ ، وە لەزانیاری‌یەك کە سوودبەخش نیـە ـ واتـە ڕەفتـاری پـێ ناکرێ ـ ، پەنا بەتۆ دەگرم لەم چوارانە •

---

(١) ترمذی ونسائی لە (ابن عمر) ەوە ڕیوایەتیان کردوە •

www.alibapir.net

خوای مەزن و بێهاوتا پشتیوانی هەموان بێ و دڵمان بەلای خۆیدا کەمەندکێش بکاو بەتیشکی ئاسین و خۆشەویستی خۆی و پێغەمبەرو هاوەڵانی و شوێن کەوتوانی ڕووناکی بکاتەوە .

ئامین .

والحمد لله رب العالمين ، والصلاة والسلام على محمد وعلى آله وصحبه أجمعين ومن اهتدى بهديه الى يوم الدين .

ameer.maktab@yahoo.com

 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice

www.alibapir.net

www.alibapir.net

ڕۆژی شەممە ڕێکەوتی ١٨/٦/١٩٨٣ی زاینی •

(٧) ڕەمەزانی (١٤٠٣)ی کۆچی

سەعات (١٠ر٣) پاش نیوەڕۆ

ڕانیە ، گەڕەکی قولە

بەندە : عەلی باپیر

وەتمان

ameer.maktab@yahoo.com

 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice

www.alibapir.net

www.alibapir.net

فەرهەنگیلەی پوختەیەك دەربارەی ئیسلام

پیتی (٤)

ئـاوەز	ژیری ، بیروهۆش
ئاقـار	ئاقاست ، ڕاست بەڕاست ، بەرامبەر
ئـاوا	بەم شێوەیە ، بەم جۆرە
ئاستەنگ	لەمپەر ، تەگەرە ، کۆسپ
ئاوروچکە	ئاگرێکی بچووك
ئاماژە	ئیشارە
ئێرەیی	حەسوودی
ئێرەکانە	ئێرە ، ئەم شوێنە
ئەنگوستەچاو	تاریك وتەڵەم ، تاریکی یەکی دا ئەگەر پەنجەت بەچاوان دا بکەن نەی بینی
ئەنگاوتن	پێکان ، لێدان
ئەبڵەق بوون	چاو زەق بوون لەترس و حەژمەتان

پیتی (ب)

بەرهەست	هەست پێ کراو ، (محسوس)
بەهەڵێم	زەبر بەدەست ، گورج و گۆڵ
بەهەویا	بەتەما ، بەئومێد
بێ خەوش	بێ گەرد ، بێ لەکە
بڕێـك	تۆزێك ، هەندێك ، نەختێك
بۆخاتری وەی	بۆ ئەوەی

www.alibapir.net

بێ ئەمیەت — بێ بایەخ ، بێ نرخ •
بڕست — هێزو توانا ، وزە
بارتەقـا — ئەندازە
بەراوە ژوو — پێچەوانە
بێ ڕەزا — زەبەلاح ، گەورە ، بێ ئامان
بەتەنێ — بەتەنیا ، بەتەنها
بەربینگ پێ گرتن — یەخە پێ گرتن،بەرۆك پێ گرتن ،دەگژڕاچوون
بەو پێ‌ودانە — بەو شێوەیە ، بەو دەستوورە
بۆ دەتانێ خستن — بۆ سەلماندن ، قەناعەت پێ هێنان
بارێ بنەوە — لای‌بنەوە ، لای ژێرەوە
بڕیکار — بریتی ، جێگر ، (بدیل) •
بەچاو ئەنگاوتن — بینین ، دیتن •
بۆوە — بۆ ئێوە •
بزر بوون — ون بوون ، گوم بوون •
بوغزاندن — ڕق لێ‌هەستان ، دزان •
بەرلەوەی — پێش ئەوەی •
بیـور — تـەور •
بەشێنەیی — بەهێواشی ، بەئارامی

پیتی (پ)

پشك — بەش ، پارچە ، پشکە گۆشت : پارچە گۆشتی گچکە •
پاتاڵ — ماڵات ، ئاژەڵ ، وڵسات •

www.alibapir.net

بەزمەندە کردن	کۆکردنەوە ، وەسەریەك نان •
باڵەستۆدان	وەپێش خۆ دانی یەکێك بە باڵ ، باڵ پێوەنان بەرەوپێشەوە •
پەرەم پەرەم	پارەپارە ، لەت لەت پارچە پارچە •
پێرۆ	پیادە ، سەڵتەزەلام •
پەسلان	دوارۆژ ، قیامەت •
پراکتیك کردن	جێ بەجێ کردن ، (تطبیق) •
پێ پیلکە	پلیکانە
پەرتەوازە	پرژوبڵاو ، بێ سەرەوبەرە •
پێرۆچکە	تازە پێ هەڵگرتوو ، منداڵی تازە فێرە ڕۆیشتن بوو •
پێهەڵا چوون	بەرز بوونەوە ، باڵاچوون •
پێکەڵ پێك	هاوسەنگ ، هاوئەندازە ، پێکاوپێك •
پتر	زیاتر

پیتی (ت)

تێك ترینجاو	تێك پەستێوراو ، پێکەوە چەسپ کراو •
تێکەوە ڕاشەقاندن	هەژاندن ، ڕاوەشاندن •
تێك هەڵبرژان	تێك هەڵقژان ، لەگژیەك ڕاچوون •
ترومبێل	ئۆتۆمۆبیل ، سەیارە ، ماشین •
تێڕادیتن	تێراپەڕموون •
تێکەوە پێچران	کۆکرانەوە پێچرانەوە •
تێك گیران	تێك ئاڵقان •

www.alibapir.net

تێوەڕامان	سەرنج دان ، وردبوونەوە •
تەبایی	ئاشنایی ، برایەتی ، ڕێك وپێکی ، پێکەوە هەڵکردن •
تاف	دەم ، کات ، هەڕەت •
تفەنك	کونە لووت •

پیتی (ج)

جویێ کردنەوە	جیا کردنەوە ، جودا کردنەوە •
جحێڵ	گەنج ، لاو هەرزەکار •
جلێتاو	لێزماو ، باتلاغ •

پیتی (چ)

چاو لەقووچ نان	چاو نووقاندن •
چۆرتم	گیروگرفت ، تەنگ‌و چەڵەمە •
چێرە گرتوو	موچیر ، سووربوو لەسەر شتێك •
چەپلەك	ناشێ ، نەزان ، ناکارامە •
چما	بۆچی ، لەبەرچی ، لۆ •
چەمك	واتا ، مەبەست ، (مفهوم) •
چیدی بڕناکا	چی‌تری لەتوانادا نیە ، بڕکردن : توانا بەسەرداشکان •

پیتی (ح)

حەوجێ	ئاتاج ، [illegible] •

www.alibapir.net

پیتی (خ)

خەفە بوون	کوزانەوە ، خامۆش بوون •
خوتخوتە	وەسوەسە ، دنەدان بەلای خراپەدا •
(بە) خرتو خۆڕایی	لەخێش و پێشەوە ، بێ سوچ و بەهانە •
خۆی خڕ هەڵداوە	خۆی ئامادە کردوە ، قمی لێ خۆش کردوون
خڕ لەسەر ئەوەن	تێکڕا لەسەر ئەوەن •

پیتی (د)

دزێـو	ناقۆلا ، ناشیرین ، ناجوان •
داکۆکـی	(تأکیـد)
دایم و دەرەم	بەردەوام ، هەمو کاتێك •
دمەزەرد کردنەوە	تیژ کردنەوە •
دەرنەبردن	وەستان ، نەتوانین ، برست لێ بڕان •
دەسەریەوە ناچێ	لێی قبووڵ ناکرێ ، وازی لێ ناهێنری •
دانوویان پێکەوە ناکوڵن	پێکەوە مەدار ناکەن ، پێکـەوە هەڵناکـەن ، پێکەوە ناسازێن •
دەتانێ خستن	سەلماندن ، ئیقناع بوون •
دەی ئازوێ	لێی دەخوڕێ •
دەبەرڕا چوون	بەگژداچوون ، ململانێ لەگەڵدا کردن ، خۆ دەبەرڕا کردن •
دمە دمێ	مشتومڕ ، وتوویژ ، شەڕەقسە •
دڕدۆنگ	گوماندار ، دڵ کرمێ ، دوودڵ •
دەلاقە	بە...

www.alibapir.net

پیتی (ز)

زراوچوون	تۆقین ، ترسانێکی زۆر •
زەڕەبین	وردبین ، میکرۆسکۆب •
زیز بوون	تووڕە بوون ، قەڵس بوون ، دڵگەرم بوون ، پۆز بوون •
زەیـن	زیری ، بیروهۆشی •
زەوت نەبوون	مەرزەم نەبوون ، کۆڵ نەدان ، وازنەهێنان •
زەبەلاح	زۆر گەورە ، بێ ڕەزا •

پیتی (ژ)

ژیـار	شارستانەتی ، (الحضارة) •
ژیکەڵە	جوانکیلە ، قنتولەبار •
ژار	زەهر •

پیتی (ڕ)

ڕۆهێشتن	قووت دان ، شت ئەودیوکردن لەگەروو •
ڕەچاو کردن	لەبەرچاو گرتن •
ڕاپازنەراو	گوشراو •
ڕاز	نهێنی •
ڕەکار خستن	خستنە ئیش •
ڕێشمە	جڵەو ، ئەوسار •
(لە) ڕاستێکڕا هاتن	دەگژیەك ڕاچوون ، مل دەبەر ملی یەك نان

www.alibapir.net

ڕێی ناکەوێ   لێی ناوەشێتەوە ، بۆی نیە ، حەددی نیە •
ڕۆنان   دانـان •
ڕەوینـەوە   پڕینگانەوە ، دوورکەوتنەوە •
ڕیـزپـەڕ   دەگمەن ، بیژۆك ، (شاذ) •
ڕێکـار   ئاست (مستوی) •

پیتی (س)

سامەرەستوبی   موچیڕی ، سووری لەسەرشت •
ساتمە بردن   هەڵەنگوتن ، لێرەدا مەبەست بەهەڵەداچوونە•
سکە   پـارە ، (عملة) ، دراو •
سەرە پیتکە   سەرەپەنجە •
سەرەخەری   عینادی ، نەسەلماندن ، بۆ دەتانێ نەخستن •
سەرانگوێلك   سەرنوێلك ، زبڵدان ، گوفەك •
سێنایی   ئاسان •
(لە) سۆنگەی ئەوەوە   بەهۆی ئەوەوە ، لەئەنجامی ئەوەوە •
سپیایی   شیرو بەرهەمەکانی شیر •
سەری دنیایەی لێ وێك دێتەوە   دنیای لێ تەنگ دەبێ ، کینایەیە بۆ خـەمو پەژارەی زۆر •
سەرلایا   سەر لەبەر ، تێکڕا •
سەنگەر   سپێر •

www.alibapir.net

پیتی (ش)

شتاقیان — هیچ کامیان (زیاتر بۆ دووشت بەکاردێ) •

شەقاو — هەنگاو ، لۆقاو •

شمەك — کەل‌وپەل •

شۆق — تیشك ، ڕووناکی •

شێوێ شێتەی — چێشتی بابای شێت ، کینایەیە بۆ شتی تێکەڵ‌وپێکەڵ‌و بێ سەرەوبەرە •

پیتی (ق)

قوچکە — نیشانەی سەرڕێگا •

قایل بوون — ڕازی بوون •

قەلەفسە — بەری ڕووەکی گوژاڵك ، (حنظلة) •

قامك — پەنجە •

قەڵس — تووڕە ، ناڕازی ، ناسەرسەنگ •

قوتار بوون — ڕزگار بوون ، دەرباز بوون •

قم بوون — نقووم بوون ، ون بوونی تەنێك لەنێو تەنێکی تـرزدا •

قاورمە — گۆشتی سوور کراوە •

پیتی (ف)

فامرانەوە — وەرگـران ، لـێی دەفامرێتـەوە : لـێی وەردەگیرێ •

www.alibapir.net

فیسق کردن	قۆرت کردن ، پێچ کردنەوە .
فیتی ویــە	سووچی ویە ، خەتای ویە ، هۆی ویە .
فیتــوو	**فیتە ، فیکە .**
فابریقە	**کارخانە ، کارگە .**
گۆڕیــن	تاین ، فلاّنەشتی زانراو .
فرچکیان پێوە گرتوە	خوویان پێوەگــرتوە ، بەساوایــی باریسان **پێوەگرتوە .**
فرووزاییىیە نابینێ	هیچ نابینێ ، حەشتەبای نابینێ .

پیتی (ک)

کــەڕەت	**جــار .**
کوڵو دۆیە خۆی لێ گرت	تۆڵەی خۆی لێ کردەوە ، لێی وەڕەز بوو .
کێهــە	**کامــە**
کــواز	**دومەڵ .**

پیتی (گ)

گوژاڵك	جۆرە ڕووە کێکەبەرەکەی وەك شەمامەوایە ، بەلاّم تاڵێی تــاڵو ناخۆشە ، بــەری ئــەو ڕووەکە پێی دەگوترێ (قەلەفسە) بەعارەبی (حنظلة) .
گۆرین	تاین ، فلاّنەشتی زانراو .
گاڵە دراو	داخراو ، قفڵ دراو .
گەرەکە	**پێویستە .**

www.alibapir.net

گەواهـی	شایەتی •
گچکە	چووکەڵە ، بچووک • چووك •

پیتی (ل)

لاتـەڵ	لاسەنگك ، خوار •
لەباتـی	لەجیاتی ، لەبری ، لەجێی •
لێکدا لیکدا	خێرا خێرا ، جار لەدوای جار ، بەردەوام •
لەمەڕ من	ئی من ، هی من
لەکن وی	لەلای وی ، لەنزیك وی •
لینگان	لاقان ، قاچان •
لەبنەوەپاڵەوە	لەنزیکەوە •
لێخەفتان	هەوڵ بۆدان ، بەدوادا گەڕان •
لێی دەدڵی ناگرێ	گـوێی ناداتێ ، فەرامۆشیدەکـاو لەدڵدا ڕقوقینی لێدا ناگرێ •
لێکدی	لەیەکتر •
لێوەشاوە	دەبارانداهەبوو ، شایستە •
لوێچێك	چەنگێك ، لوێچ ئەو ئەندازەیەیە کە نەنێوان لەپی دەستو پەنجەکانیدا جێی دەبێتەوە •
لاموجوومی	سەرەخەری ، ئینکاری •
لێی دەگێڕنەوە	بەشـداری دەکـەن ، لێ گێرانـەوە : بەشداریکردنی یەکێك لەخـۆشی یـان ناخۆشی یەکێکی تردا •

www.alibapir.net

لێزمە	ڕێژنە ، لێشاو ، لووزەو •
لامسە للایی	سەرسەرەکی ، هاکەزایی ، گرنگی نەدان بەشت •

پیتی (م)

مەلاومەل	پڕاوپڕ ، دارماڵ ، قەلاپچنە ، لێوارلێو •
مشوور لێ خواردن	خەم لێ خواردن ، بەتەنگەوە بوون •

پیتی (ن)

نامۆ	غەریب ، نەناسراو •
نالوێ	ناگونجێ ، ناسازێ •
نەختێك	تۆزێك ، هەندێك ، کەمێك •

پیتی (و)

وەرسووڕێ	بگەڕێوە ، ڕوو وەرگێڕە ، بادەوە •
وێڕای ئەوەش	لەگەڵ ئەوەشدا •
وێ چواندن	پێ چواندن ، (تشبیە) •
وێکـڕا	پێکەوە •
وەبەرخۆدان	گرتنە نێوخۆ •
وەسەر خۆنایەنێ	گوێی ناداتێ ، ئەمیەتی پێ نادات •
وێ چووتر	لەبارتر ، گونجاوتر •
وەپاڵدرێ	بدرێتەپاڵ
وەڕێ کەوتن	کەوتنە ڕێ •

www.alibapir.net

پیتی (هـ)

هەڵکشین	بەرز بوونەوە ، زیاد بوون .
هەڵاواردن	جیاکردنەوە .
هەڵ کوتانە سەر	ڕاکردنە سەر ، هێرش بردنە سەر
هەتلە بوون	لەڕێ لادان ، ڕێ ون کردن .
هەڵەنگاوتن	لابردن ، لادان ، ڕوو پێ وەرگێڕان .
هەڵوەدا	سەرگەردان .
هەڵتریزان	هەڵخلیسکان .
هەڵکردن	مەدارکردن ، گونجان .

پیتی (ي)

یەکەباریێ خۆم	بەش بەحاڵی خۆم .

www.alibapir.net

نێوەڕۆك

	لاپەڕ
پێشەکی	٥
ئەم کتێبەو سووڕەتی فاتیحە	١٢
سەرنج دانێکی گشتی لەم سووڕەتە	١٦
مانای دەقاو دەقی سووڕەتەکە	٢٢
چەند تێ بینی‌یەك سەبارەت بەم سووڕەتە	٢٢
تەفسیری ئایەتی یەکەم	٣٢
(بسم الله الرحمن الرحیم) یانی چی ؟!	٣٦
گەوهەری یەکەم : خواناسی شتێکی خۆڕسك‌و سروشتی‌یە لەدڵ‌و دەروونی مرۆڤدا •	٣٧
بەڵگەی یەکەم بۆ سەلماندنی ئەو ڕاستی یە : هەموو پەیدا بووێك ، پەیدا کەرێکی هەیە •	٣٩
بەڵگەی دووەم : ڕێك‌وپێکی‌و یاسا بێ‌یاسا دانەر نابێت •	٥٣
بەڵگەی سێ‌یەم : هەرشتێك بوون‌و نەبوونی یەکسان بن پێویستی بە بەدیهێنەرێك هەیە •	٧١
گەوهەری دووەم : (بسم الله) کردن لەدەمی دەست پێکردنی هەر کارێکدا •	٧٩
گەوهەری سێ‌یەم : سیفەتە بەرزەکانی خودا	٨٠
تەفسیری ئایەتی دووەم	٨٤
گەوهەری یەکەم : پەروەردگارێتی خودا چ دەگەیەنێ ؟!!	٨٥
گەوهەری دووەم : سوپاس‌و ستایش بەس لایقی خوایە •	٨٦
گەوهەری سێ‌یەم : بەرزی پلەی پەروەردەکەران لەترازووی	٩٤

www.alibapir.net

ئیسلامدا
چەند خاڵێکی سەرەکی دەربارەی بێزاری خەڵك بانگ کردن بۆ ئیسلام • ٩٦
گەوهەری چوارەم : هەتا زانیارتربین خواناس‌تر دەبین ١٠٧
گەوهەری پێنجەم : پەیوەندی نێوان خواو ئینسان لەڕوانگەی بەرنامەی خواوە • ١٠٩
تەفسیری ئایەتی سێیەم : ١١١
گەوهەری یەکەم : درەوشانەوەی سۆزوبەزەیی خودا لە کائیناتدا • ١١٢
گەوهەری دووەم : دروست کرانی بوونەوەر ئەنجامی سۆزو بەزەیی خودایە • ١٢١
گەوهەری سێیەم : خۆشەویستی بنچینەی پەیوەندی نێوان خواو مرۆڤە • ١٣٤
تەفسیری ئایەتی چوارەم : ١٤١
گەوهەری یەکەم : ڕۆژی قیامەتێ چیەو چۆن دێتەدی ؟!! ١٤١
گەوهەری دووەم : ئەنجامی ڕۆژی قیامەتی چیە ؟! ١٤٧
گەوهەری سێیەم : چۆن دەی سەلمێنین کە ڕۆژی دوایی شتێکی حەتمیو پێویستە ؟! ١٥٦
گەوهەری چوارەم : تاوو تەئسیری بڕوا بە پاشەڕۆژ بوون ، لەژیانی ئینساندا • ١٦٢
تەفسیری ئایەتی پێنجەم : ١٧٣
گەوهەری یەکەم : خواپەرستی (عبادة) یانی چیو بەکێ دەگترێ خواپەرست (عابد) ؟!! ١٧٣
گەوهەری دووەم : خواپەرستی لەئیسلامدا لەسەر ١٨٠

www.alibapir.net

خۆشەویستی ڕۆنراوە •
گەوهەری سێیەم : لەخوا وەنیزیك کەوتن کتوپڕ نابێو پلە پلەیی‌یە • ١٨٥
گەوهەری چوارەم : ئەرکی بەندە بەرامبەر بەخواو ئی خوا بەرامبەر بەوی • ١٩٠
گەوهەری پێنجەم : پوختترین شێوەی خوا بەیەك ناسین (التوحید) • ١٩٤
گەوهەری شەشەم : بڕواوکردەوە لێك جوێ نابنەوە • ١٩٦
گەوهەری حەوتەم : بۆچی ئیسلام گرنگی‌بە یەکیەتی‌و پێکەوە جۆش‌درانی کۆمەڵەی مسوڵمانان‌دەدا ؟ ٢٠٤
گەوهەری هەشتەم : ئیمان‌وبڕوا تاقە بنچینەی کۆمەڵگای ئیسلامی‌یە • ٢٠٨
تەفسیری ئایەتی شەشەم ٢١٤
گەوهەری یەکەم : بەرنامەو ڕێبازی ژیان پێویستە تەنیا لەلایەن خواوە دابنرێو دیاری بکرێ • ٢١٦
بەڵگەی یەکەم : بێزاری‌و ناڕەزایی دەربڕینی زاناو مشوورخۆرانی ڕۆژهەڵات‌و ڕۆژئاوا سەبارەت بەو بارودۆخەی تێیدا دەژین‌و بەو بیردۆزەو ڕێچکانەی حوکمیان بەسەردا دەکەن • ٢١٧
بەڵگەی دووەم بۆ سەلماندنی ڕاستی‌ی گەوهەری یەکەمی ئەم ئایەتە ، ناخۆشی‌و پڕ تەنگ‌وچەڵەمەیی‌وسەرلێ‌شێواوی ژیانی دانشتوانی شارستانەتی‌یە ماددی‌یەکانی ئەم ڕۆژگارە • ٢٣٣
گەوهەری دووەم : تەنیا بەرنامەو پەیڕەوی خوا ڕاست‌و ڕاست‌و دروستەو ، هەر بیروباوەڕو ڕێچکەیەکی دیکە ٢٦٣

www.alibapir.net

خوارو خێچو ناتەواوە :
بەڵگەی یەکەمی ڕاستیی ئەو قسەیە : خستنە ڕووی چەند تابلۆیەکی دڵ بزوێن لەشارستانەتی ئیسلامی . ٢٦٤
بەڵگەی دووەم : خستنە ڕووی ئیعتیراف پێکردنو گەواهی دانی بێگانەکان سەبارەت بە بێ هاوتاییو نموونەیی ئیسلام .
گەوهەری سێیەم : بۆچی ئیسلام بە (الصراط المستقیم) ناوبراوە ؟!
چەند ڕازێکی سەرنج ڕاکێش لەم ئایەتەدا ٢٨٣
تەفسیری ئایەتی حەوتەم ٢٨٥
گەوهەری یەکەم ٢٨٧
گەوهەری دووەم ٢٨٨
گەوهەری سێیەم ٢٨٩
گەوهەری چوارەم ٢٨٩
گەوهەری پێنجەم ٢٩٠
گەوهەری شەشەم ٢٩٢
گەوهەری حەوتەم ٢٩٣
گوڵبژێرێکی کتێبی : (بروتوکولات) ٢٩٥
گوڵبژێرێکی کتێبی : (الغارة علی العالم الاسمی) ٢٩٨
لەکۆتاییدا ٣٠٤
فەرهەنگیلە ٣٠٧
نێوەڕۆك ٣١٩
ڕاست کردنەوەی هەڵەکان
سوپاس

www.alibapir.net

خوێنەری بەڕێزم : تکایە بەرلەوەی دەست بەخوێندنەوەی ئەم کتێبەبکەی ئەم هەڵانە ڕاست بکەوە .

هەڵە	ڕاست	دێڕ	لاپەڕ
وچە	وەچە	٢	٣
ئـە	ئەی	١٨	٥
ئەستێرەماکان	ئەستێرەکان	٧	٦
لێ‌نەخورابێ	لێ‌نەخورابێ‌و	٢١	٧
مرمرۆڤێکی	مرۆڤێکی	٢١	٧
سێم	ئـەم	٢	١١
خۆشماڵ	خۆشحاڵ	٧	١١
بطت	بێت	٨	١١
خۆپریسك	خۆپسك	٨	١٨
(العالمین)	(رب العالمین)	٢١	١٨
تێرا	تێیرا	١٠	١٩
بەخشین‌و	بەخشیوەو	١٠	٢١
فاتیحە	فاتحة	٢٠	٢٢
(باسمە)	(بأسم)	٥	٢ژ
جوێ جوێ	جوێ جوێ هەن	١٤	٣٢
آله	أله لەهە جێیەك (آله) هاتبێ (أله) ەیە .		
لاة	لاە	٧	٣٣
دەی‌ئەرستێ‌و	دەیپەرستێ‌و	١٧	٣ژ
زات ماهیەت	زات‌وماهیەت	٢١	٣٣

www.alibapir.net

هەڵە	ڕاست	دێڕ	لاپەڕ
فعل منه	فعيل منه	٢	٣٤
دەشتی	دەشتێ	٨	٤٢
مابووو	ماندوو	١٨	٤٢
ماردی	ماددی	٢٢	٤٢
دەرور	دەورو	٢	٤٤
توانایی	توانـا	١٦	٤٤
ناشتی یی	ناشتێ یی	٢٢	٤٥
لەماڵێکەوە	لەحاڵێکەوە	٧	٤٨
درێژخالان	درێژخایەن	١٠	٤٨
بەتەعیرێکی	بەتەعبیرێکی دی	١٢	٤٩
بەهەرحاڵ	ـ بەهەرحاڵ	٢٢	٤٩
ڕاستا	ڕاست	٧	٥٠
پەیدای	پەیدای دەکات	١٥	٥٠
بەنێو	بۆ نێو	١٦	٥٠
ڕێنێ	دێنێ	٦	٥١
وەچێ	دەچێ	١٦	٥١
وددەست شێ	وددەست بێ	٢٣	٥١
لەوەڵام	لەوەڵامدا	١١	٥٢
کەومت	کتومت	٦	٥٣
چەشیە	چەشنە	١٠	٥٣
دارەو	دادەو	١١	٥٣
بۆتە هۆ	بۆتە هۆی	٢٢	٥٣
بوونەوەز یێ	بوونەوەر	[illegible]	٥٣

www.alibapir.net

هەڵە	ڕاست	دێڕ	لاپەڕ
ئەومش	ئەویش	٢٣	٥٣
زەبەلامی	زەبەلاحی	١٩	٥٤
دەبوون	زۆر دەبوون	١٤	٥٥
دەژانە	دەڕژانە	١٧	٥٥
Tell Mewhy		٢١	٥٦
سێری و	سوێری و	٨	٥٦
ڕاستەیانە	ڕاستیانە	١٦	٥٦
خواردن و	خواردنەوە	٢٠	٥٧
خستۆیە	خستوویە	٤	٥٨
سەنطی	سەنگی	١٥	٥٨
هاوسەنطی	هاوسەنگی	٢٠	٥٨
بطۆڕرێ	بگۆڕرێ	٣	٥٩
وێنن	دێنن	٨	٥٩
بێطومان	بێگومان	٢٠	٥٩
دەتێن	دەنێن	١٤	٦٠
شێ و	شلێ و	١٨	٦١
زەبەلامی	زەبەلاحی	٤	٦٢
کەساغان	کەسانمان	١٣	٦٢
خرۆکاتە	خرۆکانە	٥	٦٣
دووسەر	دووسەد	٩	٦٣
مساڵی	ساڵی	١٣	٦٣
مێشە	مێش	٨	٦٧
★	[illegible]	٢٢	٧٠

www.alibapir.net

هەڵە	ڕاست	دێڕ	لاپەڕ
ئەوی	ئەوی‌دی	١٨	٧٤
کارتێکردنی	بەکارتێکردنی	١٩	٧٤
گوتمان	کەگوتمان	٣	٧٥
ئاغەڵن	ئاژەڵن	١٦	٧٥
کەەتان	کەڕەتان	١٩	٧٥
بەتەل‌و	بەتاڵو	١	٧٦
پوهن	أوهن	٤	٧٦
لەقرووچ‌نەڵی	لەقووچ‌نەنێ	١٦	٧٧
لایعقلون	لایفقهون	١٣	٧٦
مانایەك	چەند مانایەك	٩	٨٤
گرانباری	گرانبای	٢	٨٥
ئەمانەء	ئەمانەو	٢٢	٨٨
A.C.C	A, B1, B2, D, C,	١	٩٤
دێڕێك پەڕیوە	ئەودێڕە چۆتە کۆتایی لاپەڕە (٩٦)	٢٢	٩٥
حەوجار	حەوجار حەوجار	١	١٠٠
عێ	علی	١	١٠٤
هن	هێن	١	١٠٤پ
	ئەم‌دێڕە زیادە	١٦	١٠٦
لەڕێی	دوایی لەڕێی	٩	١١٤
بێ ساحەیە	بێ ساحێبە	١٥	١١٥
چ جاران	چ جاران بیرت	١٠	١١٧
تریان	زیان	١٢	١٢٠

www.alibapir.net

هەڵە	ڕاست	دێڕ	لاپەڕە
ویڕای	وێڕای ساغی	٢١	١٢٧
	ئەمدێڕو بەڕێنراوە : باسکێك لێی نیزیـك دەبمەوە ، وەئەگەر باسکێك لێم نیزیك بێتەوە • نیزیك بێتەوە •		
	لەدوای دێڕی (٤) ئەم عینوانە بنووسە « گەوهەری سێیەم »		١٥٦
ناوە	نامە	١١	١٥٦
کابین	کاذبین	١٦	١٥٦
باو	بیر	١٥	١٥٩
فیها	فبها	٥	١٦٢
بکات	ناکات	٤	١٧١
ملی	ملی بۆ	١	١٩١
ێنموونی	ڕێنموونی	١٥	٢٠٨
باست	ڕاست	١١	٢٦٥

ameer.maktab@yahoo.com
 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice
www.alibapir.net

www.alibapir.net

سوپاس

خوا پاداشتی هەموو ئەو برایانە بداتەوە کەهاوکاریان کرد لەبە چـاپ گەیاندنی ئەم کتێبەدا بەتایبەتی ئەم برایانەی خوارێ :

١ ــ حسن بابکر احمد/بۆسکێن •

٢ ــ خدر عبدالله قەرە/قەڵادزێ •

٣ ــ محمد ملا ابراهیم آغا/مەرگە •

٤ ــ بکر غریب فرج/هەولێر •

٥ ــ مصطفى سیدمینە/سەنگەسەر •

٦ ــ برادەری هونەرمەند : علي فقێ رسول، کەوێنەی بەرگەکەی کێشا •

٧ ــ خاوەنی چاپخانەی شەفیق وکرێکارانی •

خوا وێنەیان زۆرکات •

ameer.maktab@yahoo.com

 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice

www.alibapir.net

رقم الایداع ١٣٨٢ فی المكتبة الوطنیة ببغداد لسنة ١٩٨٤

www.alibapir.net

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين الرحمن الرحيم مالك يوم الدين إياك نعبد وإياك نستعين اهدنا الصراط المستقيم صراط الذين أنعمت عليهم غير المغضوب عليهم ولا الضالين

ameer.maktab@yahoo.com

 /AliBapir  /AliBapir  /MediaAmeerOffice

www.alibapir.net

خلاصة الاسلام

نرخی دوو دیناره

www.alibapir.net